КАРТИНИ с думи и багри

списание

за литература
и визуални
изкуства

брой 4/2025 (29)

издателство
gabriell-e-lit

creative commons
CC BY-NC-ND

РЕДАКЦИОНЕН ЕКИП

д-р Габриела Цанева –
главен редактор

Надежда Александрова –
редактор литература

ЕКИП НА БРОЯ

д-р Габриела Цанева
Надежда Александрова
Венелин Терзиев – гост редактор
Димитър Анакиев – гост редактор
Зорница Харизанова – гост редактор
Любомир Тончев – гост редактор
Огнян Стамболиев – гост редактор
Павлина Петкова – гост редактор
Първолета Маджарска – гост редактор
Станислав Марашки – гост редактор
Цонка Великова – гост редактор

© Издателство gabriell-e-lit, 2025
ISSN 2603-5154

редакция:
1000, София, бул. „Ал. Дондуков” №38

e-mail:
office@ gabriell-e-lit.com
gabriell-e-lit.com

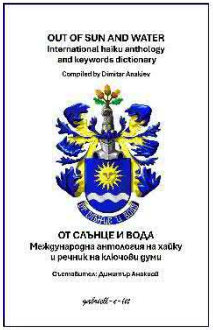
Дизайн, предпечат и печат:
gabriell-e-lit

ръкописи не се рецензират
и не се връщат
хонорари не се изплащат
такси за участие не се събират
всеки автор запазва авторските права
върху публикуваните произведения
и носи отговорност за написаното в тях

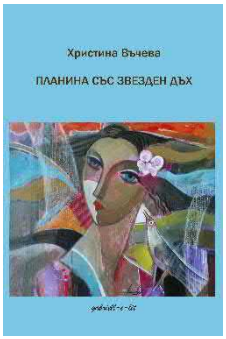
ТЪРСЕТЕ НОВИТЕ ЗАГЛАВИЯ

Е-КНИГИ

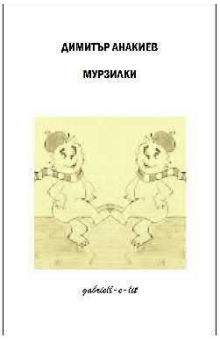

ЕЛЕКТРОННИ И ПЕЧАТНИ ИЗДАНИЯ

ТЪРСЕТЕ КНИГИТЕ НА ИЗДАТЕЛСТВО

gabriell-e-lit

ЕЛЕКТРОННИ И ПЕЧАТНИ ИЗДАНИЯ

ПЕЧАТНИ ИЗДАНИЯ

СЪДЪРЖАНИЕ

ТЪРСЕТЕ 2
ТЪРСЕТЕ КНИГИТЕ....2

АКЦЕНТИ....7

ЗА ИЗДАТЕЛСТВО 7
GABRIELL-E-LIT 7
ПРИЗНАНИЕТО....7
КНИГИТЕ НА ЕСЕН 2025....9
ПРЕМИЕРА НА „ДИСКОРДИЯ И КОНКОРДИЯ“....10
ЗА СПИСАНИЕТО....11
ЗА АРТ ПЛАТФОРМА....12
GABRIELL-E-LIT 12
БИБЛИОТЕКАТА....12
ГРАМАТИКА НА ЛАБИРИНТА ..13
АНЖЕЛА ДИМЧЕВА....13
ВЪЗДУШНИЯТ ПЕШЕХОДЕЦ...13
ЕРИКА ЛАЗАРОВА....13
АНОНСИ....16
НАГРАДИ ЗА ПРЕВОДНА ЛИТЕРАТУРА – 2024....16
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ....16
ДОКОСВАНЕ....23
ДО ЛАТИНСКА АМЕРИКА 23
ЧЕТИРИ ДНИ ПРЕДИ ТОВА 24
КИРИЛ НАЗЪРОВ С НАГРАДАТА „КАЛИНА МАЛИНА“....24
НАЦИОНАЛЕН КОНКУРС ЗА ХАЙКУ „СОФИЯ ФИЛИПОВА“25
НОВИ КНИГИ....27
„И НЕБЕТО ТЕЖИ“ НА КАС 27
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА 27
„ОКОТО НА РАЗУМА“ 28
НА ЛИЛЯНА ПЕТКОВА 28
ЗА „КУЛТУРА НА ЛЪЖИТЕ“ 29
НА ДИМИТЪР АНАКИЕВ....29
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА 29
ОТНОВО „ДИСКОРДИЯ....30
И КОНКОРДИЯ“ НА ИЛИЯНА..30
КРЪСТЕВА....30
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА....30
ПЛАНИНА СЪС ЗВЕЗДЕН ДЪХ. 33
БЛАГОВЕСТА КАСАБОВА 33
ОТ ВЪЗДУХ И ВОДА 34
ДИМИТЪР АНАКИЕВ..... 34
ОЧАКВАНИ ЗАГЛАВИЯ 37
„НЕБЕСА“ НА..... 37
ГАТЯ СИМЕОНОВА..... 37
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА..... 37

ПОЕЗИЯ..... 40

НЕЗАГЛЪХВАЩИ..... 40
ГЛАСОВЕ 40
СВОБОДА..... 40
ПОЛ ЕЛЮАР 40
ЕСЕННО..... 43
ТУДОР АРГЕЗИ 43
В ПАМЕТТА НИ..... 45
КЪДЕТО НЯМА МЯРКА,..... 45
ИМА ТЕГЛИЛКА..... 45
НИКОЛАЙ КЪНЧЕВ..... 45
НОВА ПОЕЗИЯ..... 46
РАЗХОДКА В ДЪЖДА..... 46
АЛБЕНА ИВАНОВА..... 46
ВОДАТА ПЛАЧЕ 47
АНЖЕЛА ДИМЧЕВА..... 47
НЮ ЙОРК – 49
ГРАДЪТ НА СВЕТЛИНИТЕ..... 49
АСЯ ТРИЦОВА..... 49
ИМА ТОЛКОВА ЗА ОБИЧАНЕ .. 50
БОЖАНА ПЕТКОВА-ХАРИЗАНОВА..... 50
СЪДНИЯТ ДЕН НЕБОЖЕСТВЕН . 50
ВЕСЕЛИН КАСЧИЕВ 50
СЪН ЗА ЗИМА..... 51
ВЛАДИМИР ЛУКОВ..... 51
КЛЕТВАТА НА ГОРЯНИТЕ..... 54
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА..... 54
НАЙ-ТРУДНИЯТ ВЪПРОС 56
ГЕОРГИ КОНСТАНТИНОВ 56
СЪЛЗИ СЛЕД ПЕСЕН 58
ДАФИНА КУЗМАНОВА..... 58

НАПРЕД.....60
ДЕСИ ЦВЕТКОВА.....60
МОЯТ БЯЛ ЗАЕК.....60
ДЖАНИНО ДАСКАЛОВ.....60
ЧЕТКИТЕ НА ДЪЖДА.....61
ДИАНА СТЕФАНОВА.....61
ЕВАНГЕЛИЕ НА БУНТА.....63
ДИМИТЪР АНАКИЕВ.....63
КЪДЕ СИ ТРЪГНАЛ?.....65
ЖИВКА ТАНЧЕВА.....65
НА МЪКАТА НИ ДНИТЕ.....66
ИВАН БЪРЗАКОВ.....66
СОЛТА Е НА ПРИВЪРШВАНЕ..66
ИЛИЯНА КРЪСТЕВА.....66
И НЕБЕТО ТЕЖИ.....67
КАС.....68
УДАРИТЕ НА СЪРЦЕТО.....69
КРАСИМИР ИВАНОВ.....69
НЯМА ГО НОЙ.....71
КРАСИМИР МАНЕВ.....71
СЪНИЩА.....72
КРИСТИНА ТОТЕВА.....72
АКО КЕСТЕНИТЕ ПРОГОВОРЯТ.73
ЛИЛИ ТРЕНДОВА.....73
ЗДРАЧ И ШЕПОТ.....74
ЛЮДМИЛ СИМЕОНОВ.....74
ШУМЪТ НА ВЯТЪРА.....76
МАЯ ДАНЕВА.....76
НАГЛОСТТА.....77
ДА ПИША СТИХОВЕ.....77
МИРЧА ДИНЕСКУ.....77
ПТИЦА В ПРОЗОРЕЦА.....79
НАДЕЖДА АЛЕКСАНДРОВА.....79
В ОЧАКВАНЕ НА КОЛЕДА.....80
ПАВЛИНА ПЕТКОВА.....80
ЗАЛЕЗЕ МОЙ, НЕПРЕКЛОНЕН 81
ПЕТКО ПАШКУНОВ.....81
СЕЛОТО МИ.....82
РЕНИ ВАСЕВА.....82
СЛЕДИТЕ.....84
СТОЯН МИХАЙЛОВ.....84
ЕВТИНИ ХОРА.....85
ТАТЯНА НИКОЛОВА..... 85
МИГОВЕ ОТ СЕНКИ..... 86
ХРИСТИЛИЯ КУЛЕВА..... 86
САТИРИЧНА ПОЕЗИЯ..... 88
КАКВО ДОЧУХ..... 88
С НЕПОСЛУШНИЯ СИ СЛУХ.. 88
КИРИЛ НАЗЪРОВ..... 88

ПРОЗА..... 89

БЕЗ ДАВНОСТ..... 89
ГЕОРГИ С. РАКОВСКИ..... 89
БУНТ И РЕВОЛЮЦИЯ..... 92
АЛБЕР КАМЮ..... 92
НОВА ПРОЗА..... 95
КАМИНИ..... 95
АЛЕКСАНДЪР АЛЕКС. ДЪБНИШКИ..... 95
ХАМА –..... 96
ГРАДЪТ НА 7000 ГОДИНИ..... 96
БОЯН БАЛКАНСКИ..... 96
БЛАГАТА ВЕСТ..... 98
ГЛОРИЯ КОСТАДИНОВА-ПЕТРОВА..... 98
ИСТИНАТА И ЛЪЖАТА..... 99
ДИМИ БОРИСОВА..... 99
ПЕТТЕ ФИГУРКИ..... 100
ДИМИТЪР ЛАЗАРОВ..... 100
ПРОМЕНИТЕ СЕ СЛУЧВАТ.... 101
КАТЯ ТОНЧЕВА..... 101
ГОСПОД, ДЯВОЛЪТ И СЕЛОТО..... 102
ЛИЛИ ТРЕНДОВА..... 102
С АРОМАТ НА ПОРТОКАЛ..... 105
МИХАЕЛА ГРАМЕН..... 105
КОТКА..... 107
НИКОЛАЙ НИКОЛОВ..... 107
ИМПРЕСИВНО..... 109
ПАВЛИНА ПЕТКОВА..... 109
ПРЕДИ КОЛЕДА..... 110
РЕНИ ВАСЕВА..... 110
САТИРИЧНА ПРОЗА..... 113
В СВОБОДНИЯ СВЯТ..... 113

ДИМИТЪР АНАКИЕВ..... 113
БЕЗОТГОВОРНИ ВЪПРОСИ... 114
КИРИЛ НАЗЪРОВ..... 114
ИСТИНАТА Е ГОЛА..... 115
МАЯ ЦЕКОВА..... 115
МЕЛОДИЯТА НА КАВАЛА..... 116
ПЛАНИМИР ПЕТРОВ..... 116
ЕДНА САМОТНА СРЕЩА..... 116
НАДЕЖДА РАДЕВА 116

КРИТИЧЕСКИ АНАЛИЗ..... 117

ПРЕЗ ПОГЛЕДА НИ 117
ЗАВРЪЩАНЕТО НА ДУМИТЕ. 117
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА 117
ЛИТЕРАТУРНА КРИТИКА..... 120
ЗА „ДА ОГРАБИШ ПИКАСО“ 120
АНИТА КОЛАРОВА 120
ПОЕЗИЯТА НА НИКИТА СТАНЕСКУ 121
ИВО БРАТАНОВ 121
ПОЕЗИЯТА НА БОЖАНА 123
ПЕТКОВА-ХАРИЗАНОВА..... 123
ЛЮДМИЛА ДАНОВА 123
ЖАН КОКТО – ПРИНЦЪТ НА ДЕВЕТТЕ ИЗКУСТВА 125
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ..... 125
БЕТИ АЛВЕР 129
И ЕСТОНСКАТА ПОЕЗИЯ 129
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ..... 129
С ПРИКАЗКИ СРЕЩУ..... 132
ДРАКОНИТЕ 132
СТАНИСЛАВ МАРАШКИ..... 132
РЕВЮ НА КНИГИ..... 136
ЗА „ИЗПЪЛНИХ ДЪЛГА СИ“.. 136
ИЛИЯ ВАСИЛЕВ 136
АВЛИГА 137
ЛЮДМИЛА ДАНОВА 137
ПЕТТЕ ФИГУРКИ..... 138
ЛЮДМИЛА ДАНОВА 138
ПАРЧЕ ОТ ДУША 139
ЛЮДМИЛА ДАНОВА 139
ДА ПОДАРИШ СВЕТУЛКИ 140
ЛЮДМИЛА ДАНОВА..... 140
ЗА „ВЪЛЧИ ПРАЗНИЦИ“ 141
НА ИЛКО САВЧЕВ..... 141
РОСИЦА КОПУКОВА 141

ФИЛОСОФИЯ..... 142

И ОБЩЕСТВО..... 142

ПАМЕТ 142
ПЕТКО РАЧОВ СЛАВЕЙКОВ.. 143
МАРГАРИТА НЕШКОВА..... 144
ЗА ПОЕЗИЯТА НА АННА ДЬО НОАЙ И НЕЙНИЯ БЪЛГАРСКИ КОРЕН 145
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ..... 145
ЗМЕЙ ГОРЯНИН..... 149
ЧУДОТВОРКАТА ОТ СЕЛВИ .. 151
ПАВЕЛ ПАВЛОВ..... 151
ОПИТИ / ESSAIS 158
СЪХРАНЕНО МЪЛЧАНИЕ 158
ВЕНЕЛИН ТЕРЗИЕВ..... 158
ПОЗИЦИЯ..... 161
БУДИТЕЛИТЕ ДНЕС 161
ВЕНЕЛИН ТЕРЗИЕВ..... 161
СТАЛИНСКА МЪГЛА 163
В БЪЛГАРИЯ 163
ДИМИТЪР АНАКИЕВ..... 163
ФИЛОСОФИЯ..... 164
НА ИЗКУСТВОТО 164
ЙОЖЕН ЙОНЕСКО ГОВОРИ ЗА САМЮЕЛ БЕКЕТ..... 164
ДА ПРЕВЕЖДАШ ДРАМАТУРГИЯ Е ВЪЛНУВАЩО 166
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ..... 166

ВИЗУАЛНИ ИЗКУСТВА..... 169

ПАМЕТТА 169
НА ИЗКУСТВОТО 169
АЛЕКСАНДЪР ЙОРГАНДЖИЕВ 169
ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ..... 169

ГРАНИЧНОТО ИЗКУСТВО 172
ИЛЮЗИИ..... 172
ВЕЛЛА НЕДЕЛЧЕВА 172
ПЛАНИНА СЪС ЗВЕЗДЕН ДЪХ173
ХРИСТИНА ВЪЧЕВА..... 173
КАМБЕР КАМБЕР..... 173
КОМЕНТАРИ..... 175
ИЗЛОЖБА „ЗАЕДНО“ 175
НАШИЯТ ИЗБОР 178
ЗА „ИЗКУПЛЕНИЕ“..... 178
НА ИВАЙЛО КАМЕНОВ..... 178
ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА 178
СОФИЯ – ИСТАНБУЛ..... 181
МОСТ НА ИЗКУСТВОТО..... 181

ВЪВ ФОКУСА НИ..... 188

БИОГРАФИЯ 188
ЙОРДАН ЙОВКОВ..... 188
НЕНАДМИНАТ..... 188
МАЙСТОР НА РАЗКАЗА 188
ТВОРЧЕСТВО 190
БЕЛИЯТ ЕСКАДРОН..... 190
ПЕСЕНТА НА СОЛВЕЙГ..... 192

ГОСТУВА НИ 196

ГАСТРОЛ..... 196
ДЕН НА ПОЕЗИЯТА С..... 196
ЛИТЕРАТУРЕН КЛУБ "ЗОРА" 196
ДЕНЯТ НА БУДИТЕЛИТЕ..... 199
С ЛИТЕРАТУРЕН КЛУБ „ЗОРА“ 199
СВЕТИЛНИК В ЛИТЕРАТУРНИЯ ЖИВОТ НА РУСЕ..... 201
КРУМ ГЕРГИЦОВ..... 201
ПРЕВОДАЧЪТ..... 203
ПРЕДСТАВЯ..... 203
МАНУ КАНТ 203
ПРЕДСТАВЯ ДИМИТЪР АНАКИЕВ..... 203
БЕТИ АЛВЕР 204
ПРЕДСТАВЯ..... 204
ДОРА ЯНЕВА-МЕДНИКАРОВА 204
ЕУДЖЕНИО МОНТАЛЕ 205
ПРЕДСТАВЯ ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ 205
ЙОЖЕН ЙОНЕСКО..... 208
ПРЕДСТАВЯ ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ 208
БЕЗДНА ОТ СТРАХ И ГНЯВ 208
НИКИТА СТАНЕСКУ 210
ПРЕДСТАВЯ ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ 210
ДЕВЕТ ПОЕТИ ОТ МОЛДОВА 214
ПРЕДСТАВЯ ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ 214
БЯЛАТА КНИГА..... 216
ЖАН КОКТО..... 216
ПРЕДСТАВЯ ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ 216
ТВОРЧЕСКИ ПОРТРЕТИ..... 231
ГЕОРГИ ЦАНКОВ НА 75!..... 231
АЛЕКСАНДЪР ШУРБАНОВ.... 236
КРЪСТАН ДЯНКОВ 243
ГЕОРГИ КОНСТАНТИНОВ 246
РЕПОРТАЖИ 250
ЛЮБОВТА Е МЪДРОСТ 250
В ДОМ КАНЕТИ: „ПОЛИЛОГ. ПРЕВЪЗМОГВАНЕ НА НАСТОЯЩЕТО“..... 253
ПАВЛИНА ПЕТКОВА 253

АКЦЕНТИ

ЗА ИЗДАТЕЛСТВО gabriell-e-lit

ПРИЗНАНИЕТО

С радост и удовлетворение споделяме новината, че издателство gabriell-e-lit е сред победителите в тазгодишните награди „Global Business Awards“!

Вече девет години Global Business Awards продължават да признават и възнаграждават тези, които полагат допълнителни усилия за своите клиенти и сектори – наистина подобрявайки нашето преживяване в глобален мащаб.

В сп. „Corporate Vision“ малките стъпки и големите успехи не остават незабелязани.

Изданието приветства инициативата Global Business Awards и за поредна година представя наградените.

Обхващайки бизнес в различни области, човешки права и технологии, изданието на Global Business Awards за 2025 г., предлага разнообразен асортимент от уникални, достойни за награди компании, с които Corporate Vision е изключително горда.

Координаторът на наградите Мелиса Брамал коментира успеха на тазгодишните победители:

„Беше удоволствие да признаем и наградим толкова всеотдайни бизнеси и личности в тазгодишната програма. Помагайки за домакинството на Глобалните бизнес награди отново, се радвам да бъда част от признанието на нашите уважавани победители. Те не само подобряват настоящето, но и променят траекторията на своите индустрии завинаги.“

Тези награди отбелязват динамичните предприятия и лидерите-визионери, които предефинират успеха в международния бизнес пейзаж. Тази престижна програма насочва вниманието към компании от всички краища на света – големи и малки, нововъзникващи и утвърдени – които са движеща сила на иновациите, разширяват границите и постигат изключителни резултати в своите индустрии.

Глобалният бизнес пазар през 2025 г. продължава да се развива с бързи темпове, оформен от напредъка в технологиите, променящите се очаквания на потребителите и неотложната необходимост от по-устойчиви и устойчиви операции.

Въпреки предизвикателства като инфлационен натиск, геополитическа несигурност и променящи се регулаторни условия, бизнесът намира нови начини за просперитет. Водещи икономики като Съединените щати, Обединеното кралство и Германия остават основни играчи в световната търговия, докато бързоразвиващи се пазари като Индия, Виетнам и ОАЕ набират популярност с увеличените чуждестранни инвестиции и дигиталната трансформация.

В световен мащаб внедряването на изкуствен интелект и автоматизация се ускорява в различните индустрии, помагайки на организациите да рационализират операциите, да намалят разходите и да подобрят процеса на вземане на решения.

Устойчивостта се превръща и в централен стълб на бизнес стратегията, като ESG съображенията са водещи както при решенията за покупка, така и при инвестиционните потоци. Бизнесът, който се придържа към тези тенденции – наред с други – не само отговаря на пазарното търсене, но и осигурява дългосрочна актуалност и рентабилност.

Наградите „Глобални бизнес награди 2025“ имат за цел да открояят и наградят бизнеси, които не само отговарят на очакванията на днешния ден, но и активно оформят бъдещето.

От технологични пионери и новатори в услугите до шампиони в областта на зелената енергия и консултанти с глобално въздействие, наградите отличават тези, които демонстрират високи постижения в своята специфична област и постоянно

предоставят висококачествено обслужване на клиентите. Нашето вътрешно изследователско жури оценява номинираните, използвайки подход, основан единствено на заслугите.

Факторите за оценка включват отзиви от клиенти, присъствие в социалните медии, скорошни пускания на пазара на продукти, растеж на бизнеса и забележителни постижения.

Наградите на Corporate Vision се присъждат на пионерите, оформящи бъдещето на глобалното предприемачество!

За да научите повече за тези именити победители и да откриете тайните на техния успех, моля, посетете – там ще намерите и връзка към страницата на издателство gabriell-e-lit:

https://www.corporatevision-news.com/awards/global-business-awards/

ИЗДАТЕЛСТВО gabriell-e-lit В ЗАЛАТА НА СЛАВАТА

За представянето на издателството в „Залата на славата“ за победителите на 2025 година подготвихме колаж с книгите на издателството, издадени до октомври 2025, който представяме по-долу:

През първите девет месеца на годината издадохме няколко знакови заглавия – „Тан-ку за Украйна. Световна хайку и танка антология“ със съставител Димитър Анакиев, както и „Български хайку речник“, също със съставител Димитър Анакиев. Тези две антологии бележат върхове в издаването на хайку литература у нас, а и не само. Много сме радостни и заради издаването на малката двуезична книжка „Година на Змията“, която свърза девет поети от балкански страни, които създадоха една красива хайку поредица по повод новата година. Едно изящно допълнение към поредицата ни от хайку издания е хайку сбирката на Кирил Желязков „Ято спомени“. Тук много ярко е присъствието на Димитър Анакиев и с авторските му поетични книги „Мурзилки“ и „Съединението“, в които поставя хайку поезията на плоскостта на политическата публицистика и есеистика.

Гордеем се много второто издание на дебютния роман на младата Марина Йорданова – „Родена през 70-те“, както и с втората поетична книга на Илияна Кръстева „Дискордия и Конкордия“, която – в електронен и печатен вариант авторката повери на нашето издателство.

Чрез Кирил Назъров като редактор, станахме издадели на две интересни книги – дебютната стихосбирка на Елисавета Цветкова „Цветето на любовта“ и литературния сборник с поезия и проза на Лили Трендова „Събудено небе“. Изключителна привилегия бе за нас да приемем ръкописа на авторската книжка за деца на Кирил Назъров „Приказният град гора“, с която за първи път станахме издатели на литература за деца.

Чрез проф. д.н. Венелин Терзиев – като автор, редактор и научен ръководител, станахме издатели на общо шест книги – монографии и учебни пособия в различни области на науката. Станахме издатели и на електронния вариант на неговата авторска книга с есета „Щастие. Спомени за бъдеще“, богато илюстрирана с авторски картини на Васил Василев – Зуека.

Откроява се присъствието на литературния сборник с провокативното заглавие „Пиеса за ягодови полета“ на Лариса Ангелова, автор, когото познаваме и следим от работата й като колонкар в издателство „Буквите“.

Не на последно място ще спомена моите авторски книги „Луна в огледалото“ и „Врабче върху антената“, които издадохме като печатни и електронни издания. Книги, събрали мигове, разделени във времето с близо три десетилетия; книги, които градят един монолитен авторов почерк и портрет.

Тук трябва да спомена още три заглавия, в контекста, в който ги виждам днес. За първи път издателство gabriell-e-lit бе изправено пред предизвикателството да публикува научна фантастика.

Това се случи през лятото на отминаващата година с романите на Лиляна Петкова – „Ново бъдеще“, „Необикновените приключения на робота Ари“ и „Отмъщението на цивилизацията“.

Точно по същото време написах в съавторство с изкуствения интелект на Microsoft Copilot една обща стихосбирка – ренсаку от 100 хайку „Облачна поезия“, в която включих и голяма част от диалога между мен и изкуствения интелект, който показва стъпките, през които преминахме при изграждането на ренсаку. Така, научната фантастика и научните технологии задишаха в заедно, в синхрон, за да продължим към бъдещето, което градим!

Дотук представих накратко книгите, включени в колажа, които може би изиграха своята роля, за да бъдем забелязани и избрани за издателство на годината – 2025! Както, без съмнение, нашата решимост да даваме на читателите неограничен и свободен достъп до по-голямата част от ресурсите на издателството.

След това последваха още много знакови заглавия, които станаха литературен факт през последните три месеца на годината.

редакционна статия
източник: corporatevision-news.com – Списание „Corporate Vision“

КНИГИТЕ НА ЕСЕН 2025

Само за три месеца, от октомври до декември, осъществихме издаването на шест нови заглавия, както и печатните издания на електронни книги, излезли по-рано през годината („Дискордия и Конкордия“ на Илияна Кръстева, „Мурзилки“ на Димитър Анакиев и „Луна в огледалото“ на Габриела Цанева).

Ще започна с дебютната стихосбирка „И небето тежи“ на Кас. Съдържа само 11 стихотворения, събрани в 28 страници, но този дебют не е просто добавяне на още едно име (псевдоним) в литературата; това е разкъсване на веригите на тишината и мълчанието, които заключват света на голяма група хора, които все още остават невидими за обществото, а проблемите им продължават да бъдат неглижирани и отминавани. Един ярък, талантлив глас, който осветява мрака и дава надежда за промяна.

Любителите на научната фантастика вече могат да научат продължението на историята, започната от Лиляна Петкова в „Отмъщението на цивилизацията“, като разгледат файла на „Окото на разума“, достъпен в платформата за електронни книги на издателството.

Още една малка книжка стана достояние на читателската аудитория едновременно като печатно и електронно издание – „Култура на лъжите. Етюди за сталинизма“. Съдържа предисловие и шест есета на Димитър Анакиев – ярка, полемична публицистика, в която авторовата позиция е водещия глас, но подкрепен с богата аргументация. Книга, която провокира, търси, оборва, но и дава отговори – нещо, което рядко се случва напоследък на политическия небосклон не само у нас. Защото философско-екзистенциалната криза на социума и политиките, свързани с развитието на демократичните практики е повсеместна и има нужда от нов ракурс… или може би – към по-задълбочено вглеждане във вече познатото.

Много нежна, топла, красива и пълна с очарование и надежда е новата поетична книга на Христина Въчева „Планина със звезден дъх“, илюстрирана от „художника на Родопа“ Камбер Камбер. Красотата и любовта към родната природа, към планината и нейния дух, към дълбините на историята й, но и към бъдещето на нейните хора обединяват вербални и графични образи, за да създадат неповторимо преживяване за читателя. Книгата също тръгва към читателя като печатно и електронно издание.

В края на декември читателите ще могат да се запознаят и с един от най-значимите проекти на издателството, а именно с многоезичния том „От слънце и вода. Международна хайку антология и речник на ключови думи“ със съставител Димитър Анакиев. Книгата е част от поредица издания, свързани с 25-та годишнина от създаването на първата организирана хайку общност в България и 50-та годишнина на българската хайку литература, заедно с „Човек. Антология на българското хайку“ (изд. gabriell-e-lit, С. 2024) и „Български хайку речник“, със съставител Димитър Анакиев, излязъл по-рано тази година (изд. gabriell-e-lit, С., 2025)

В самото начало на идващата 2026 г. ще представим още четири нови книги, върху които вече работим – две поетични сбирки „Небеса“ на Гатя Симеонова и „10x10“ на Габриела Цанева и два прозаични тома, свързани с българския фолклор и митология – „Гологанов и сие“ на Гатя Симеонова и „Ангелът Рафаил“ на Рени Васева.

Приятно четене, приятели на литературата!

ПРЕМИЕРА НА „ДИСКОРДИЯ И КОНКОРДИЯ“

На 19 ноември 2025 г., в елегантната атмосфера на Градската художествена галерия „Борис Георгиев“ във Варна се състоя премиерата на поетичната книга на Илияна Кръстева – „Дискордия и Конкордия“ на издателство за електронна и печатна литература gabriell-e-lit.

Събитието беше проведено с благословението на Негово Високопреосвещенство Варненски и Великопреславски митрополит Йоан и под патронажа на г-н Ивайло Христов, кмет на район Аспарухово, община Варна. Представянето на книгата бе подкрепено от Регионалното управление на образованието и Дирекция „Образование и младежки дейности“ гр. Варна и бе широко отразено от варненските медии, БТА и БНР – Варна. Присъстваха представители на Сдружението на писателите –

Варна, Тракийското дружество, пенсионерски клубове, учители, директори и почитатели на поезията.

Авторът отправи специална благодарност към директора на ОУ „ Капитан Петко войвода“ – Варна, д-р Александрина Величкова, както и към колегите си, подкрепили срещата на книгата с бъдещите читатели. Особена признателност бе изразена и към д-р Габриела Цанева – редактор, издател и рецензент на книгата, Принос към представянето на „Дискордия и Конкордия“ имат проф. д-р Страшимир Цанов, както и Николай Гундеров – драматург, режисьор и актьор, чиито рецензии бяха представени на многобройната публика.

Градската художествена галерия във Варна бе озарена от присъствието на актрисата Светлана Жечева – Ефендулова, звездата на българската естрада Деян Неделчев, журналиста и инфлуенсър – Тони Енчев, китариста Емил Михайлов, ученици от НУИ „Добри Христов“ – Варна, които превърнаха премиерата на „Дискордия и Конкордия“ в истински спектакъл.

Средствата от продажбите на книгата ще бъдат дарени на Сдружение „Аутизъм – образование, бъдеще и възможности“ и Сдружение „ Тацитус“, в подкрепа на деца от аутистичния спектър, чиито представители отправиха видеообръщение към гостите.

редакционна статия

източник: Илияна Кръстева

ЗА СПИСАНИЕТО

В брой 4/2025 на „Картини с думи и багри“ отново повече от 100 автори – поети и художници, белетристи, есеисти и преводачи оставят своя ярък отпечатък.

Преди всичко, трябва да благодарим на нашите гост редактори за това, че насочват погледа ни към нови творчески полета и неизследвани територии от неизбродимата Вселена на Изкуствата.

Отново трябва да кажем, че чрез рецензиите, преводите и подбора на Людмила Данова и Огнян Стамболиев открихме нови автори (Албена Иванова, Божана Петкова-Харизанова, Глория Костадинова-Петрова, Димитър Лазаров, Татяна Николова), както и нов поглед към творчеството и нови произведения на творци, превърнали се вече в класици като Албер Камю, Александър Шурбанов, Бети Алвер, Владимир Луков, Георги Константинов, Еудженио Монтале, Жан Кокто, Змей Горянин, Йожен Йонеско, Кръстан Дянков, Леополд Седар Сенгор, Мирча Динеску, Никита Станеску, Пол Елюар и др.

Павлина Петкова, гост редактор и в този брой, ни поднесе нови творби на Диана Стефанова, Красимир Манев, Людмил Симеонов, Петко Пашкунов.

Радостни сме, че за първи път Станислав Марашки стана автор и гост редактор в списанието, като представи с рецензия и подбор на произведение Дими Борисова и новата й книга за деца.

Списанието не би било толкова цветно и информативно без работата на Първолета Маджарска, която ни насочи към изложбите на художниците Илиан Любенов, Камен Цветков, Ралица Мирчева.

Радваме се и на редовното сътрудничество и на галерия „Ракурси“, благодарение на което не пропускаме да анонсираме техни изложби и автори – в този брой те са Велико Маринчевски и Греди Асса.

Както винаги, Зорница Харизанова ни представя интересни и ценни новини, анонси и репортажи за изяви на творци от

Българския хайку съюз. И в този брой, чрез материали, подготвени и представени ни от нея усетихме атмосферата на хайку рецитала „Любовта е мъдрост“, посветен на деня на София и на изложбата с произведения на Александър Теллалим, Васил Харизанов, Венелина Петкова, Виктор Желев-Викей, Детелина Тихолова и Николай Пенчев – съчетание на хайку поезия и визуалните изкуства суми-е, калиграфия шодо и дзен керамика.

Ценен принос за облика на списанието дават всички наши гост редактори, които в този брой са още Венелин Терзиев, Димитър Анакиев, Кирил Назъров, Любомир Тончев, Цонка Великова.

Радващо и ценно е сътрудничеството ни и с творчески групи, съюзи и издания. В този брой те са литературен клуб при ВОНЧ „Зора-1866“ – Русе, Български хайку съюз и в. „Литературно земеделско знаме“.

Благодарим ви, скъпи приятели!

редакционна статия

ЗА АРТ ПЛАТФОРМА gabriell-e-lit

БИБЛИОТЕКАТА

Една от големите цели, които си поставихме със създаването на Арт платформа gabriell-e-lit бе да дадем виртуално място на книгите – не само на електронните книги на издателство gabriell-e-lit, но и на други печатни и/или дигитализирани издания, преди всичко книги на автори на издателството и на сп. „Картини с думи и багри“.

Да предостави произведенията си за ползване на свободен достъп е лично решение на всеки творец – много наши автори го правят – сред тях са Живка Танчева, Надежда Радева, Петко Огойски, Йордан Василев, Рени Васева, Тодор Билчев, Павлина Петкова, Ради Стефанов, Валерий Йотов, Иван Северняшки, Контадин Кременски, Теодора Копчева.

През отминаващата година нашата библиотека се обогати с една авторска книга на Огнян Стамболиев – „Загленени от сцената“, както и с четири книги на румънски и френско-румънски автори, станали достояние на българската културна общественост чрез преводите на Огнян Стамболиев, а именно – „Сълзи и светци“ на Емил Мишел Чоран, „Поеми на светлината“ на Лучиан Блага, „Звезда без име“ на Михаил Себастиан и антологията „Граматика на лабиринта. Поети от румънския авангард“. Това отвори широко вратите ни към голямата чуждестранна и чуждоезична литература. Един неоценим принос, който има дълбоко значение в много измерения, за което горещо благодарим. Ще продължим да представяме книгите от нашата библиотека чрез статии и рецензии в настоящия и в следващи броеве на списанието, както сме го правили и досега. Други заглавия само ще спомена, като оставим читателя сам да открие тяхното съдържание и послание – „Карибски плажове“ на Емил Кръстев, „ДС и българското музикално изкуство 1944-1991“, „Руската убийствена политика за българите“ на Г. С. Раковски.

ГРАМАТИКА НА ЛАБИРИНТА

АНЖЕЛА ДИМЧЕВА

Сборникът „Граматика на лабиринта. Поети от румънския авангард“ в превод на Огнян Стамболиев излезе от печат през 2021 г. Книгата е съвместно издание на алманаха „Света гора“ и „Фабер“. В предговора Огнян Стамболиев очертава взаимното влияние между европейския авангард и румънското изкуство: „В историята на европейския авангард са записани и имената на няколко първостепенни световно признати писатели и художници от румънски произход. Достатъчно е да спомена дадаистите Тристан Цара и Марчел Янку, сюрреалиста Виктор Браунер или абсурдиста Йожен Йонеско. Но все още непознат и недооценен е румънският литературен авангард, и по-специално – сюрреализмът. Напоследък към него проявиха интерес редица автори и периодични издания на Запад. Излязоха редица антологии и монографии и отделни тематични броеве на списания в Италия, Германия, Швейцария, Франция. Съвсем наскоро и „Филипреклам“ от Лайпциг публикува своя подборка (съставител Ева Беринг) от най-представителните поетични, прозаични и манифестни текстове от това направление. Едно чудесно двуезично издание направи в Милано известният италиански романист проф. Марко Куньо от Торино, от което подбрах преводите си на поетичните фрагменти“. По-нататък Огнян Стамболиев разглежда манифестите на румънските авангардисти: „Може определено да се каже, че румънският авангард е единен в своя последователен негативизъм, в непреодолимото си желание да скъса веригите на традицията, да освободи литературата от академичната й закостенялост“.

В сборника ще прочетем творби на Йон Барбу, Йон Виня, Тристан Цара, Саша Пана, Иларие Воронка, Йожен Йонеско, Герасим Лука, Джелу Наум, Урмуз. Сред тях е българинът Георги Динев / Георге Дину/, известен още с псевдонима Щефан Рол / 1903 – 1974/. Той превежда на румънски поемата на Гео Милев „Септември“. Румънският авангард се родее с френския авангард и критиката го нарежда непосредствено след него, преди италианския.

ВЪЗДУШНИЯТ ПЕШЕХОДЕЦ

ЕРИКА ЛАЗАРОВА

ИЛИ ЙОЖЕН ЙОНЕСКО ПРЕД СЪДА НА БЪЛГАРСКАТА ПУБЛИКА

Дълги години името на Йожен Йонеско беше свързано със стандартните заклинания на нашата критика. Макар немалко критици и теоретици „на чашка“ да се жалваха от цензурата и да се разграничаваха от написаното от самите тях, според което бащата на абсурдисткия театър бе упадъчен автор и дилетант-реакционер. Класически в това отношение си остава текстът на проф. Атанас Натев, чиито многогодишно „чиракуване“, а по-късно и триумфално пребиваване на екзотичен професор от Източна Европа в сърцето на Стария континент има за резултат балкански сочното описание на словесната плетеница от безсмислици в творбите му, каращи ни да „се стъписваме пред героите му като горненец пред панаирджийска кокона с рибешка опашка…“

Естествено, това съвсем не са стилът и аналитичността, които могат да проникнат адекватно в естетическите експерименти на драматурга, имал дързостта да заяви, че възприема изкуството като начин за себеизява и още повече – за себедоказване: „*Аз, Йожен Йонеско, правя литература, за да бъда забелязан от другите, да заема някакво място в обществото… Всъщност, аз презирам литературния успех, доколкото го имам. Но когато го нямам – направо страдам*.“

Според личното му признание, идеята за Театъра на Абсурда като съзнателно търсена провокация към масовия вкус и традицията се заражда при внимателно вглеждане в т. нар. езикови разговорници, когато учещите чужди езици се сблъскват с причудливи конструкции от рода на въпроса „Аз имам сестра. А Вие?“ Обикновено следва стряскащият отговор: „Не, но пък аз имам котка“.

Затова и първата му пиеса „Плешивата певица“ (1950) с пълния алогизъм на действието и шокиращото отсъствие на психологическа достоверност на персонажите до голяма степен е плод на опита за налагане на всяка цена на нова театрална естетика, без до достига до съдържателните пластове в по-късните му творби, чиито философски внушения са безспорни.

Специално аз поставям най-високо „Въздушният пешеходец“, понеже в пиесата екзистенциалната тема е изведена наистина блестящо, доказвайки относителността на всяка комуникация и непреводимостта на човешките чувства на езика на здравия разум.

По тази причина с искрено удоволствие посрещам тома с избрани произведения на Йожен Йонеско „Въздушният пешеходец“, чиито съставител и преводач е изтъкнатият български румънист и франкофон Огнян Стамболиев, носител на наши и чужди награди за превод.

С много вкус и отлично познаване на драматурга и теоретика Йонеско той ни представя в пълнотата на творческите му изяви драматурга и мислителя, променил представата на XX век за театъра. Езикът на неговите преводи и богат, точен и изразителен. Стойностен е и уводът към книгата, в който проличава уважението му към нестандартната житейска и креативна позиция на един спорен автор, разкъсван между ужаса от безсмислието на битието и невъзможността на човека да реагира подходящо на бавната си обреченост на смърт.

Като интелектуалец обаче Йонеско се обявява категорично срещу равнодушието на онези наблюдатели на житейската си – общочовешка и персонална драма, безсилни или равнодушни, за да реагират високо и категорично на войните и отчуждението, на насилието и манипулациите. Което проличава при внимателния прочит на включените в книгата произведения.

Утвърждавайки, че „театърът на Йонеско е театър на идеи“, Огнян Стамболиев всъщност открива в творчеството на великия „румънски французин“ основанията за неговото бъдеще творческо дълголетие. Според него, определено става дума за „изповеден театър“, плод на мирогледа, на преживяванията, мислите и сънищата – последните играят голяма роля в творчеството му!

В този смисъл, без съмнение, този театър е и субективистичен. Но заедно с това е и отражение на една обективно съществуваща реалност…“. Подобно на самия Йожен Йонеско, чиито индивидуализъм е подплътен от идеология, колкото и сам да се отвращава от идеологиите. И затова се надсмива над бездуховността, фанатизма и тероризма в един свят, загърбил вековни стойности, но не предложил алтернативни решения.

А какви са именно ценностите, в името на които драматургът твори, отговор дават включените във втората, и за мен поне, по-интересната част от книгата, негови теоретични разсъждения за театъра и смисъла на живота, за политиката и за литературните традиции, за съня и символите в него, за гениалните му предшественици като Бертолд Брехт – с когото всъщност доста си приличат и когото незаслужено отрича, за човешката безпомощност пред очакване на смъртта и за театъра като упражнение по стил институция, нуждаеща се от деполитизация.

Човекът, който в едноименното есе не се свени да изкрещи „Критици, вие живеете благодарение на мен“, самодоволно пише, че не е нито Шекспир, нито Есхил или Софокъл, понеже е просто Йожен Йонеско, има смелостта да се изправи очи в очи с отчаянието като общочовешко състояние, да се издигне над фразите на войнстващ егоцентрик и да потърси мост към себеподобните си.

Осъзнал, че „понякога е доста трудно да разбереш къде е малцинството и къде мнозинството… Ние самотниците, все пак не сме сами…“ Е, случва се да си противоречи и май дори го желае по един напълно рационален начин. Съзнателно подклаждайки

медиен интерес и контрастни тълкувания на личността и творчеството си в духа на възрастния Пикасо или вечният ироник Салвадор Дали.

Как иначе да си обясним защо след като пише толкова много за трагичната самота на Аза и за драматизма на екзистенциалното пробуждане пред лика на смъртта или поне на неизвестността, той заявява в беседите си с Клод Бонфоа „Между живота и съня“, че страшна е единствено липсата на самота.

Или пък кокетира с тривиалното, издигайки го направо в ранг на чудо:

„Не знам какво са видели в тази пиеса („Плешивата певица“ – бел. моя – Е. Л.) … Аз изобщо не исках да изоблича самотата или не комуникативността. Напротив! Аз съм за самотата. Казват, че моят театър е стон на самотния човек, който не умее да общува с останалите хора. Нищо подобно! Да общуваш е много лесна и проста работа. Човек никога не е сам, и неговото голямо нещастие е в това, че не може да остане никога сам…

Какво беше за мен тази пиеса? Тя изразяваше удивлението ми от живота, възприемането на нашето съществуване като нещо във висша степен странно. Те разговарят, разбират се. Това е поразително! Но как се получава, че ние се разбираме… Ако съзнателно се отстраниш и погледнеш на всичко отвисоко или отстрани, ако се поставиш в положението на зрител или на жител на друга планета, който наблюдава нашия свят, нищо няма да разбереш: думите ще ти прозвучат чужди и лишени от смисъл. Същото чувстваме, ако започнем да гледаме танцуващи и си запушим ушите…

Пиша пиеси, за да предам чувството на удивление, недоумение.

Кои сме ние…

Аз исках да осветля странността на нашето битие, да споделя удивление пред чудото на живота…Когато мистър и мисис Смит казват в началото на пиесата: „Днес вечерта ядохме хляб, картофи и супа със сланина“, аз исках да предам това свое изумление пред поразителното занимание – да ядеш супа, да ядеш в този момент ми се стори странно, загадъчно, непостижимо…“

Читателят трябва самичък да се справи с вътрешните главоблъсканици, нонсенси и желание за стряскане или поне за събуждане на неговото любопитство от страна на една от най-противоречивите фигури в историята на модерния театър. За да се убеди, че текстовете на новатора Йонеско са като самият живот, който според автора е едновременно непоносим, труден, мъчителен, но същевременно прекрасен и вълнуващ.

А театърът на абсурда, по неговите думи, е като всеки театър, едно изследване, винаги разкрива някаква истина. Често тя е „почти непоносима, но заедно с това може да бъде ослепително ярка, честа и освежаваща…“

Мисля си, че Огнян Стамболиев, който ни предлога и един задълбочен и вдъхновен предговор, не случайно завършва „срещата“ с адепта на абсурдизма Йонеско именно с тази показателна фраза. Понеже изкуството, подобно на своя прототип Живота, неизменно се сблъсква с реалните, а неизмислени абсурди на битието, но и на социума, разбира се. И точно преосмислянето им в най-голяма степен е причина да възприемаме толкова присърце трагичната дихотомия на безсмъртния дух и смъртното тяло, на смъртните цивилизации и вечната вселена. Разбрали, че освен на неизбежността на смъртта сме подвластни и на капаните на безчовечността, в чиито много лица се оглеждат войнолюбието и алчността, суетата и консумативността, политическата демагогия и насилието.

проф. д-р Ерика Лазарова

*Статията е представена за публикация от Огнян Стамболиев, заедно с някои пиеси, включени във „Въздушният пешеходец. Пиеси/За театъра“ на Йожен Йонеско в превод на Огнян Стамболиев, която ще стане част от е-Библиотека gabriell-e-lit – **бел. ред.***

АНОНСИ

НАГРАДИ ЗА ПРЕВОДНА ЛИТЕРАТУРА – 2024

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

На 30 септември, на тържествено събрание в СУ, Съюзът на преводачите в България награди най-добрите преводи на художествена литература у нас, издадени през 2024 година.

НАГРАДИ:

А. НАГРАДИ ЗА ИЗКЛЮЧИТЕЛНО ВИСОКИ ПОСТИЖЕНИЯ

проф. Александър Шурбанов за превода му от английски на „Инок Ардън“ от Алфред Тенисън / поезия/

г-жа Евгения Панчева за превода й от английски на „Възвърнатият рай“ от Джон Милтън / поезия/

Б. НАГРАДИ ЗА ЯРКИ ПОСТИЖЕНИЯ

г-жа Паулина Мичева за превода от английски й на трите части от пенталогията на Лорънс Даръл /проза/

г-н Калин Колев за превода му от испански на сборника с поезия на Пабло Неруда „Стиховете на Капитана“ /поезия/

г-жа Росица Цветанова за превода й от фински на романа на Юхани Карила „На лов за дребна щука“ /проза/

ЗА ВИСОКО ПОСТИЖЕНИЕ В ПРЕВОДА НА ПОЕЗИЯ:

г-жа Кристин Димитрова и г-н Георги Пашов за превода им от английски на сборника със стихове на Филип Ларкин „Високи прозорци“ /поезия/

ПОСМЪРТНО

преводача Спас Николов за превода му от английски драмата на Юджин О’Нийл „Лед наш грядущий“ /драматургия/

г-жа Жанина Драгостинова за превода й от немски на романа на Даниел Келман „Светлина и сянка“ /проза/

НАГРАДА ЗА ЦЯЛОСТНА ДЕЙНОСТ – ЗА ВИСОКИ ПОСТИЖЕНИЯ В ИЗКУСТВОТО НА ПРЕВОДА

Проф. Георги Цанков, за приноса му към превода и критиката на превода и за рецепцията на френската литература в България и специално за труда му „Диаманти към короната на Франция“, ПО ПОВОД НА НЕГОВАТА 75 ГОДИШНИНА

Представяме и наградените преводи.

ПРЕВОДИ:

ИЗКЛЮЧИТЕЛНО ВИСОКИ ПОСТИЖЕНИЯ В ИЗКУСТВОТО НА ПРЕВОДА

1. Превод на поемата „Инок Ардън“ от Алфред Тенисън, дело на проф. Александър Шурбанов, изд. Лист, София, 2024 с помощта на Министерство на културата.

ДУМИ ЗА АВТОРА И ПРЕВОДАЧА

Алфред лорд Тенисън (1809 – 1892) е най-значителният поет на викторианска Англия. След смъртта на Уилям Уърдсуърт през 1850 г. той заема неговото място като поет-лауреат и остава на тази почетна длъжност към двореца до края на живота си. През 1883 г. по настояване на министър-председателя Уилям Гладстон поетът е удостоен с наследствена аристократична титла. В творчеството си Тенисън продължава традициите на предхождащите го поети-романтици, което личи в богатата му образност, в изкусното боравене с ритмите и музиката на думите.

Поемата „Инок Ардън“ (1864) е вдъхновена от истинска история. Тя става много популярна с вълнуващия си романтичен сюжет.

Всъщност да се превежда често е по-трудно, отколкото да се създаде оригинално произведение. Това важи особено за лириката. Защото при нея отговорността е двойна: да си верен на оригинала и да представиш достоен еквивалент на този оригинал. Защото когато създаваш собствено произведение, читателят не знае какво е било първоначалното ти намерение, през какви трудности и изменения си минал и точно това ли което си искал да кажеш, си казал. Докато при превода започваш от едно завършено начало – оригинала на автора – и трябва да изведеш на

български читателя именно към това ревнувано от него начало…

Ще го потвърдим и с думите на нашата голяма поетеса Елисавета Багряна, която ни остави немалко поетични преводи от различни литератури, в т.ч. и от румънската поезия: „Лично за мен, писа през 1961 година авторката на „Вечната и Святата“, превеждането на едно стихотворение е дори по- трудно от написването на ново, оригинално, защото просто не разполагам със свободата на създаването…“

Големият наш англицист, шекспировед, литературен историк и преводач – майстор на превода, проф. Александър Шурбанов, сред голямата поредицата, и този път ни представя в блестящо пресътворяване на български език на непознат шедьовър от класическата английска поезия от 19 век – поемата Алфред Тенисън „Инок Ардън“.

Из „Инок Ардън“ от Алфред Тенисън

Там Инок никому не казал дума,
а право у дома –
дома? – къде е
домът му? – мигар има дом? – забързал
към къщи. Слънчев
бил денят, макар
и мразовит, докато от
морето
през заливите гъстата
мъгла
от две страни забулила света
със сива пелена, пред
него пътя
отрязала и само
тесен ръб
от клюмнали горички
и ливади
оставила отляво и отдясно.
Встрани, на оголялото дърво
пищяла зъзнеща
червеношийка
и тежко се отронвал
мъртъв лист,
от влагата налегнат.
Все по-силно
ръмяло, здрачът
ставал все по-гъст,
додето най-накрая
през мъглата
за миг над него
сякаш просветляло –
и той бил вече там…

2. За превод на поемата на английския класик Джон Милтън, „Възвърнатият рай“ от Евгения Панчева, член на СПБ, изд. „Лист“, 2024

ДУМИ ЗА ПРОИЗВЕДЕНИЕТО И ПРЕВОДА

Безсмъртната поема на английския поет Джон Милтън „Възвърнатият рай“ вече е достояние и на българските читатели, близо четири века след написването си. Заслугата е на преводачката проф. Евгения Панчева и на издателство „Лист“, което я публикува с финансовата подкрепа на Министерството на културата.

Произведението излиза за първи път у нас и освен с блестящата работа на проф. Панчева, впечатлява и с художественото си оформление. Дизайнерката Милена Вълнарова включва в изданието гравюри на Гюстав Доре, които допълват текста с внушителна визуална интерпретация.

С „Възвърнатият рай“ Джон Милтън продължава темите, започнати четири години по-рано в „Изгубеният рай“.

Ако първата творба разказва за грехопадението на Адам и Ева, то във „Възвърнатият рай“ основният фокус е победата на добродетелта над изкушението чрез волята на Христос.

Аз, който пях за райската градина
изгубена с човешко непокорство,
възпявам днес възвърнатия Рай
с покорството на едного за всички,
сред всичките съблазни надделял
над Съблазнителя и сам надмогнал
безчетните лукавства, и въздигнал
Едем наново насред пустошта.

Един е син на Зевс, а друг – на Марс,
дорде завоевателката Смърт
не потвърди, че те са просто хора
до гуша в грях, чудовища, достойни
да свършат в страшни мъки и позор.
Но ако има в славата добро,
то се постига с по-различни средства,
не с хъс, насилие или война,
а с мирен труд и мъдрост извисена,
с умереност и кротост.

Поемата е написана в бял стих – в характерния за Джон Милтън стил, отличаващ се с липсата на рима, но със строга метрика и изящен език.

В основата ѝ са евангелските разкази за изкушението на Иисус Христос в пустинята, пресъздадени като драматичен диалог между Христос и Сатаната. Разделена на четири части, впечатлява със своите философски размишления и богата символика. И може определено да се каже, че всичко това е постигнато по един забележителен начин във вдъхновения, майсторски превод на г-жа Евгения Панчева.

И в този случай, може да се каже, че най-голямата похвала, за която може да мечтае един преводач, без съмнение, е пълното отричане на онова, което е постигнал: не бива да се забелязва въобще, че е имало превод…

ЯРКО ПОСТИЖЕНИЕ В ПРЕВОДНОТО ИЗКУСТВО

1. За превода на „Констанс. Себастиан. Квинкс“ от пенталогията на Лорънс Дърел, превод от английски на Паулина Мичева, изд. „Колибри“, София, 2024

ДУМИ ЗА ПРОИЗВЕДЕНИЕТО И ПРЕВОДА

Една от най-забележителните книги, чието начало беше дадено през 2023 г. от изд. „Колибри“ е Авиньонски квинтет на Лорънс Дърел.

Според критици и читатели Дърел е един от най-изящните стилисти на модерната британска литература и със сигурност най-космополитният автор на XX век, а творбите му обединяват всички възможни истории, които могат да се случат на хората. Животът и творчеството му са огледало на разкъсваното от противоречия изминало столетие.

На българските читатели е познат с прочутата си тетралогия „Александрийски квартет“ и с пътеписите си „Пещерата на Просперо“ и „Горчивите лимони на Кипър“. Сега за първи път на български език излиза и последното голямо произведение на Лорънс Дърел, цикълът „Авиньонски квинтет“, който самият той планира като последна творба. Пенталогията се състои от романите „Мосю, или Принцът на мрака“, „Ливия, или Погребан жив“ – които излязоха в превод на Паулина Мичева през 2023 г. – „Констанс, или Самотни занимания“, „Себастиан, или Водещи страсти“ и „Квинкс, или Историята за изкормвача“, които излязоха през 2024 г.

„Авиньонски квинтет”, често определян като литературна мистификация, разказва за група хора, които прекарват едно лято в запустяло имение край Авиньон. Някои от тези хора са истински, а други са герои от роман, написан от един от истинските герои. Но след известно време всичко това спира да има значение.

Измислицата и реалността се сливат в едно.

Избухва Втората световна война и тези хора са разпръснати в различни посоки от вятъра на съдбата, а ние ги следваме. Някои израстват, други умират, трети полудяват, а тези, които преживяват войната, накрая се връщат… в Авиньон.

Цикълът на Лорънс Дърел е твърде сложен като замисъл и структура.

Далече е от класическите образци в прозата. Неслучайно отдавна е обект на редица изследвания и коментари. Предълно труден е за превод. При него Пространството и Времето са преплетени в един сложен лабиринт, който преводачът трябва да обходи и да представи по един разбираем начин.

В тази сложна, многопластова проза има много реалност и фикция. Тук героите се намират в едно особено пространство, където трябва да преживеят едно раздробяване на действителността. Преводът изисква една огромна обща култура от преводача, освен познаването на двата езика, за да бъде пресътворен този, подчертаваме, свръх труден текст на четивен български език. Това, което, без съмнение, талантливата млада преводачка Паулина Мичева е постигнала!

2. За превода на сборника с поезия на Пабло Неруда „Стиховете на Капитана“ от испански език – на Калин Колев.

ДУМИ ЗА ПРЕВОДА И ПРЕВОДАЧА

Пабло Неруда (1904 – 1973) е псевдонимът на Рикардо Елиесер Нефтали Рейес Басоалто – поет, писател, дипломат, сенатор, кандидат за президент на своята страна, Чили; фамилното име от псевдонима му е в

чест на чешкия поет Ян Неруда. Пабло Неруда е смятан за един от най-видните и влиятелни творци на своя век; „най-великият поет на XX век на всички езици“ според думите на Габриел Гарсия Маркес.

Сред многобройните му отличия изпъкват Нобеловата награда за литература за 1971 г. и званието „доктор хонорис кауза“ от Оксфордския университет.

Провъзгласих те за царица.
Има по-високи от теб, по-високи.
Има по-чисти от теб, по-чисти.
Има по-красиви от теб, по-красиви.
Но царицата си ти.

През октомври 2024 година за първи път на български беше публикуван сборникът на Пабло Неруда „Стиховете на Капитана“. Любовните стихотворения са посветени на бъдещата съпруга на поета, Матилде Урутия, които Неруда пише, докато е в изгнание на остров Капри. Това е едно от най-забележителните му произведения, публикувано за първи път анонимно в Неапол през 1952 г., тъй като по това време той все още е женен. Самоличността на автора е разкрита едва през 1963 г. и произведението се утвърждава като едно от най-великите в испано американската литература. Страстно чувствена и изригваща с цялата еротична мощ на една нова любов, творбата се е превърнала в класика за влюбените читатели по света.

Любовта не е централна тема в поезията на Пабло Неруда. В огромното му творчество, състоящо се от над сто хиляди стиха, тя е само прашинка. В младежките си години публикува „В здрачината“ (Crepusculario), „Ентусиазираното момче с прашка“ (El hondero entusiasta), „Двайсет поеми за любов и една отчаяна песен“ (Veinte poemas de amor y una canción desesperada), малко по-късно ще публикува „Стиховете на Капитана“ (Los versos del Capitán). Във всички тях излива „Цялата любов в чаша, широка колкото земята, всичката любов със звезди и с бодли“.

Години по-късно ще публикува „Сто сонета за любовта“ (Cien sonetos de amor), посветени на последната му жена и окончателна любов – Матилде. Тук любовното чувство е „може би гласа на дъжда, който плаче, една счупена камбана или едно разсечено сърце…“.

В тези стихосбирки Неруда всъщност разкрива не една конкретна любов, а архетипа на любовта по начин, толкова магически реален, че всеки възторжено от- крива нови измерения на любовта. Тази негова уникална способност да събуди и изрази чувствата на другите, като говори за своите собствени, ще остане негова ярка поетическа характеристика през целия му живот.

Любовната поезия на Неруда винаги ще има читатели, защото винаги ще има момичета с искрящи очи и неспокойни момчета или загадъчни жени и мъже с побелели коси, които тайно или наяве живеят или мечтаят изгаряща любов, за каквато прекрасно и страстно говори Неруда.

„Думите пеят“ – писа този блестящ поет Пабло Неруда. – „Прекланям се пред тях, защото цялата мисъл се променя, щом някоя от тях смени мястото си или ако друга се разположи царски във фраза, която не е очаквала тази дума, ала й се е подчинила.“

Да, по повод на неговите думи, бих добавил: възможно е един посредствен стих да стане по- хубав при превод. Но по-често е възможно обратното. И общо взето, поезията е онова, което дори на езика, на който е била създадена, няма точен еквивалент, не разполага с други средства, за да се възпроизведе.

И може определено да се каже, че всичко това е възпрозведено, пресътворено на български език с вдъхновение и завидно майсторство от г-н Калин Коев.

3. За превод на романа „На лов за дребна щука“ от финландския писател Юхани Карила – превод от фински език на Росица Цветанова, изд. ICU -София, 2024

ДУМИ ЗА РОМАНА И ПРЕВОДАЧА

Както и преводът на поезия, така и преводът на проза не е лесна работа. Иван Бунин беше казал: „Да намериш звука.” Това значи да намериш ритъма на прозата и основното й звучене. Прозата притежава същата вътрешна мелодия, както поезията и музиката. Чувството за ритъм на прозата и за нейното музикално звучене е органично и може да се постигне само когато притежаваш наистина тънко чувство към родния си език. А в този

случай става дума за един виртуозно написан, с определено чувство за хумор роман, за една любовна драма и митична фантазия, за народна комедия и за актуалната идея – ние, и опазването на околната среда, на великата природа, сред която живеем…

А младата преводачка от фински Росица Цветанова, без съмнение, е надарена с това ценно чувство. Въвежда ни към тази много увлекателна история на един богат, съвършен български език.

ЯРКО ПОСТИЖЕНИЕ ЗА ПРЕВОД НА ПОЕЗИЯ

За превода на сборника със стихове „Високи прозорци“ от Филип Ларкин – превод от английски език на Кристин Димитрова и Георги Пашов, изд. „ДА“, София, 2024, редактор Силвия Чолева – първо издание в България

ДУМИ ЗА АВТОРА И ПРЕВОДА

Филип Ларкин (1922-1985) е сред любимите поети на съвременна Великобритания и водещият поет на поколението си, появило се по страниците на литературните издания след Втората световна война. Роден е в Ковънтри. Завършва колежа Сейнт Джон в Оксфорд.

Работи на различни места, но цял живот едно и също – като библиотекар. Най-дълго се задържа в университета на Хъл и там е погребан, въпреки че му е отредена и почетна табела в „Ъгълът на поетите“ в Уестминстърското абатство. През живота си публикува всичко на всичко четири стихосбирки: „Северният кораб“ (1945), „По-малко измаменият“ (1955), „Сватби по Петдесетница“ (1964) и „Високи прозорци“ (1974). Посмъртният му том „Събрани стихотворения“ от 1988 г. обаче съдържа 243 стихотворения и междувременно от писма и ръкописи продължават да излизат още. Пишел е много, но само малка част продукцията си е считал за достойна да излезе в книга. Като тийнейджър написва пет романа и после ги унищожава.

След университета написва и две новели под дамския псевдоним Брюнет Колман, но за това става ясно едва през 1992 г. Текстовете са отпечатани чак през 2002 г.

Първият му публикуван роман, „Джил“, излиза в издателство, по-известно с порнографската си продукция. Издателят обаче има проницателността да пита Ларкин дали не пише и поезия. Младият автор отговаря утвърдително и резултатът от това е първата от четирите му стихосбирки. През 1945 г. Ларкин публикува трети роман, „Момиче през зимата“, но въпреки добрите отзиви не поема по този път. Или по-скоро не стига до края му, защото на няколко пъти по-нататък е почвал нови романи, но не ги е завършвал.

През 1984 г. е поканен да стане поет-лауреат, с други думи, придворен поет на Обединеното кралство, но той отказва. Ларкин е темерут, стеснителен, честен, безцеремонен и мрази превземките – подобна дворцова длъжност не му е по вкуса. На негово място издигат Тед Хюз. Филип Ларкин обаче повсеместно бива възприеман като „неофициалния поет-лауреат“.

С какво поезията на Ларкин успява да спечели искрените си привърженици? Тя е написана на много конкретен, трезв език, силно комуникативна е и се занимава с проблемите на обикновения човек, в чието всекидневие няма кой знае какви събития. Но под „обикновеното“ на Ларкин винаги прозира голямото, онтологичното. Без патос, без приповдигнатост, без призиви, без позьорство, без баналности за победата на човешкия дух и всичко онова, което романтиците преди него са ценели, той успява да прониже читателя с истината за човешката ситуация. Да се изправи редом с него пред пределността на човешкия живот. Да покаже, че в сдържаността и иронията има повече достойнство, отколкото в лъжливата позлата.

Прави го по много труден начин – с десетостишия, римувани през два и три реда (abab cdecde), с прецизно редуване на точни и асонансни рими, с анжамбмани, които се спускат надолу през строфите в сложен синтаксис, с различни ритмични подходи към едва ли не всяко стихотворение.

И накрая цялата тази сложност зазвучава с лекота. Също като в живота

И може да се каже, че всичко това е постигнато в максимална степен в българския превод на тази така странна и много трудна за

пресъздаване на друг език лирика на особения, странния, невероятния Филип Ларкин.

Един голям успех на двамата, безспорно талантливи наши преводачи и поети Кристин Димитрова и Георги Пашов.

ПОСМЪРТНО ЗА ИЗКЛЮЧИТЕЛНО ПОСТИЖЕНИЕ В ПРЕВОДНОТО ИЗКУСТВО

1. За превода на „Светлина и сянка“ от Даниел Келман – превод от немски Жанина Драгостинова, изд. „Колибри”, София, 2024

ДУМИ ЗА ПРОИЗВЕДЕНИЕТО

Даниел Клеман е роден в Мюнхен през 1975 г. Автор е на световноизвестния роман „Измерването на света“ (издаден на български от Издателство “Колибри“ през 2008г.), както и на романите „Слава“, „Аз и Каминski“, „Тил“ (издадени на български от издателство „Колибри“ през 2011, 2016, 2019 година). Също така на пиесите „Наставникът, „Духове в Принстън“ и др. Лауреат на голям брой литературни награди в Германия и Европа.

Романът „Светлина и сянка“ е вдъхновен от историята на живота и творчеството на един от големите майстори на Седмото изкуство, германския кинорежисьор Георг Вилхелм Пабст. От историята на киното, знаем, че той е един от най-великите творци на своето време. Когато Хитлер превзема властта в Германия, Г. В. Пабст снима във Франция, но зловещата новина го заставя да се отправи към Холивуд.

Под парещото слънце на Калифорния обаче откривателят на Грета Гарбо се чувства като джудже. Старите лаври не му помагат, американската машина го смазва и той решава да се върне за кратко в родната Виена.

Но министърът на пропагандата Гьобелс го кани в Берлин с намерението да използва популярността му в служба на режима. Пабст не отказва предложението и предоставя таланта си на диктаторския режим, който иска да управлява света и чрез изкуството. Какъв е резултатът, когато творецът не може да устои на ухажването на властта и позволи да бъде харесван от чудовища?

Романът на този безспорно надарен и оригинален разказвач поставя един болезнено актуален и за днешната реалност въпрос: колко струва творчеството на артиста, който не може да устои на ухажването на властта и позволява да бъде харесван от чудовища?

В случая става дума за един определено оригинален наратив, чийто майсторски език много умело редува експресионистични филмови сцени с определено комедийни диалози

Светлина и сянка“ е книга, която ще се чете и от следващите поколения. Вълнуващ роман за фаталните последици от компромиса. Преводът на труден, изискващ талант, опит, голяма обща култура на г-жа Жанина Драгостинова е просто блестящ!

2. За превода на пиесата на Юджин О’Нийл „Лед наш грядущий“ – превод на Спас Николов, изд. Панорама, ред. Невена Панова, 2024

ДУМИ ЗА АВТОРА ЮДЖИН О’НИЙЛ

Големият американски драматург Юджин О’Нийл започва работа по „Лед наш грядущий“ на 8 юни 1939 г. и я завършва на 26 ноември. Пише бързо и еуфорично, има чувството, че „се е заключил със спомените си“. О’ Нийл премисля „Лед наш грядущий“ дълго, цели десетилетия. Връщал се е към спомена за една особена година в живота си, 1912-та. (Действието на добре позната и у нас пиеса „Дългият път на деня към нощта“ също се развива през 1912 година.) Това е годината, в която той преминава своя болезнен „ритуал на посвещаване“.

Тогава 26-годишният Юджин вече е успял да се провали като студент, журналист, моряк и баща. Дави мъката си в алкохол в една долнопробна кръчма в Ню Йорк с постоянна клиентела от неудачници, „бити карти“. Затруднява се да намери обединяваща тема, върху която да напише пиеса, но през 1939 г. тя се оформя, катализирана от ужаса му от избухването на Втората световна война. О’Нийл цени „Лед наш грядущий“ като една от най-хубавите си пиеси.

ДУМИ ЗА ПРЕВОДАЧА СПАС НИКОЛОВ /1943 – 1987/

Пиесата на О Нийл се счита за изключително трудна и сложна за превод.

Предизвикателствата пред преводача са няколко, като най-голямото е това да съхрани

и „пренесе“ невредим до носителите на „другата“ култура емоционалния заряд на текста. Според познавача на творчеството на О'Нийл Травис Богард (1918–1997) „Лед наш грядущий“ може да се разглежда като симфонична пиеса: Главният герой, Хики е диригентът, а неудачниците са оркестърът, като действието преминава от хармония към атоналност и накрая се възвръща хармонията.

Възприемайки музикалната форма като структура на драмата, О'Нийл вероятно е бил воден от начина, по който музиката вълнува емоционално публиката, предполага критикът Богард.

Емоционалното въздействие на пиесата се гради тук се гради главно върху речта на персонажите. О'Нийл е композирал за всички персонажи индивидуални идиолекти, които са комбинация от регионални американски диалекти и професионален градски жаргон. И тук определено може да се каже, че изключително надареният Спас Николов, / 1943- 1987/, един от ненадминатите майстори на българския превод, е проявил една особена креативност особено при речевите характеристики на героите.

НАГРАДА ЗА ЦЯЛОСТНО ТВОРЧЕСТВО

НАГРАДА ЗА ЛИТЕРАТУРНИЯ КРИТИК, ИСТОРИК И ПРЕВОДАЧ НА ФРЕНСКА ЛИТЕРАТУРА У НАС - ПРОФ. ГЕОРГИ ЦАНКОВ ПО ПОВОД 75-ГОДИШНИНАТА ОТ РОЖДЕНИЕТО МУ

За изключителните му заслуги като историк и оперативен литературен критик и преводач на френска класическа и съвременна литература, критик и изследовател на преводите й у нас.

Той издаде една значима за българското литературознание и преводно дело книга – „Диаманти от короната на Франция“, труд, върху който работи повече от две десетилетия, за да представи не само живота и творчеството на класиците на френската литература, но и на преводите и рецепцията й у нас, което е един безспорен принос към българската литература и култура

ГЕОРГИ ЦАНКОВ

Роден е през 1950 г. Завършва българска и френска филология в Софийския университет. Доктор по история на литературата с дисертация на тема „Списанията на д-р Кръстьо Кръстев“ (1985). Старши научен сътрудник II степен в Института за литература при БАН (1995). Редактор е на списание „Литературна мисъл“.

Автор е на книгите „В мига на избора“ (награда „Южна пролет“, 1987), „Отвъд бариерата“ (1988), „Д-р Кръстьо Кръстев“ (1989), „Рицарят на родовата памет“ (за писателя Здравко Дафинов, 2001; 2004), „Сеячът на златни зърна“ (за издателя Славчо Атанасов, 2004) и на монографията „Диаманти от короната на Франция“ (2013). Превел е много книги от френски език, сред които произведения на класически произведения на Брантом, Алфред дьо Мюсе, Жак Казот, Жорж Санд и Ян Потоцки, но също и на образци на съвременната хуманитаристика от Мирча Елиаде, Филип Ариес, Фернан Бродел, Марсел Детиен, Марк Феро и двата тома на „Черната книга на комунизма“.

Огнян Стамболиев, ПЕН- БГ,
Член на Журито на прегледа

ДОКОСВАНЕ ДО ЛАТИНСКА АМЕРИКА

„Докосване до Латинска Америка. Пътешествие до Перу и Мезоамерика“ това е пълното заглавие на поредния пътепис на пътешественичката-писател, изследователката на култури и духовност, поетесата Анна Димитрова, добре позната на читателите на сп. „Картини с думи и багри“.

На 16 октомври 2025 г. от 18:00 ч. в Художествена галерия – Русе ще бъде представена най-новата пътеписна книга на Анна Димитрова „Докосване до Латинска Америка. Пътешествие до Перу и Мезоамерика“.

Книгата ще бъде представена от доц. д-р Мира Душкова и редактора на изданието Нели Пигулева. Ще има и кратка артистична програма, поднесена на зрителите от театър-школа „Артистисимо“ с ръководител Иглика Пеева.

Домакините споделят вълнението да бъдат мост между автор и читатели с думите:

Писането и пътуването са две понятия, близки по дух: едното улавя света в думи, другото – влиза в същността му чрез движение и преживяване.

Този пътепис отвежда читателя далеч – сред древните цивилизации на инките и маите, през магичните пейзажи, ритми и истории на Латинска Америка.

Но едновременно ни връща близо – до човешката топлота, любопитството и радостта от малките, всекидневни чудеса. Книгата е изживяване, което събира знания, поезия и лични размисли, преплитайки география, история и културни наблюдения с духа на истински пътешественик.

А ето какво казват специалистите:

„Това е класически, образцов пътепис, който ни позволява да се потопим бавно в детайла – с внимание към всичко, което ни заобикаля, и с широко отворени очи“, коментира проф. дфн Пламен Антов.

Доц. Велислава Донева добавя: *„Книгата на Анна Димитрова е покана за пътуване към онези, които търсят Пътя и шестват по него.“*

Представянето в Художествена галерия – Русе не е просто разговор за литература, за нова книга и нов поглед върху света – то е възможност за споделен опит, за обсъждане на впечатления, за задаване на въпроси и за пренасяне на публиката в един друг свят, където думите съживяват земята, небето и хората, които срещаме по пътя.

В заключение ще добавим, че читателите на сп. „Картини с думи и багри“ вече имаха възможността да се докоснат до тази изключителна творба, но и до духа на Перу и Мезоамерика чрез хайку на Анна Димитрова от публикацията в бр. 1/2025 „Хайку пътешествия“.

Надяваме се, че всеки, който има дух на пътешественик и цени хубавото слово ще се наслади на тази изключителна книга!

редакционна статия

източник: Художествена галерия – Русе

ЧЕТИРИ ДНИ ПРЕДИ ТОВА

Сборникът с разкази „Четири дни преди това“ на Надежда Радева излиза от печат 2025 год. и печели второ място за проза в националния конкурс за издадена книга „Светлоструй“ – с. Щръклево, Русе.

Книгата съдържа 50 текста, писани за период от 30 години. Оформени са в три раздела: „Залогът“ - 11 разказа, „Дефектна хроника“ с 11 разказа и „Гръб“ – хумор и сатира – с 28 текста – хумористични разкази, фейлетони и памфлети.

Редакторът Живодар Душков споделя: *„Една част от героите в настоящата книга сме срещали ежедневно и ежечасно навсякъде около себе си. Именно от обикновеното тръгва авторката, за да стигне до неочакваното или до поанта, която да хване читателя „за гърлото“. В сборника има и хумористични нотки, и трагични нюанси, и криминални сюжети, и вглеждане в делничното, от което се извличат онези „златни зрънца“, в които се обхваща общочовешкото... Всъщност това е многообразието на света, който ни обгражда. А ние сме в него като в клетка на показ.“*

А самата авторка презентира произведението си така:

„Книгата събира 50 повествователни текста – разнообразни гледни точки за: живота и неговия смисъл, очакванията, сбъднатите и несбъднати желания, любовта, вината, честността, тъгата и радостта… Теми, взети от реалния живот и неизчерпаеми като него. Между прозаичното и странното, между съзерцанието и действието, между мълчанието и думите – тези разкази улавят невидимото, онова, което вече се е случило или което се случва независимо – и същевременно зависимо –от нас. А може би и онова, което ще се случи – последните мигове преди съдбовната промяна. Човешката воля и стремежът към щастие са водещи за спасението на героите – обикновени хора – добродетелни или порочни. Реални или фантастични, историите обрисуват човешки съдби – с хумор, съпротива и приемане. И всяка от тях ни прошепва по нещо за самите нас, дори когато не искаме да го чуем.“

Премиера – 3 ноември 2025 г., 16 часа в РБ „Л. Каравелов“– гр. Русе

КИРИЛ НАЗЪРОВ С НАГРАДАТА „КАЛИНА МАЛИНА“

На 27.11.2025 г., в тържествената обстановка в сградата на Община Нови пазар бе връчена литературната награда „Калина Малина” на Кирил Назъров. На събитието присъстваха на зам.-кмета на общината Аян Мехмедов, директора на Направление „Образование, култура и социални дейности“ Христина Димитрова, учители и деца от Детска градина „Калина Малина“ в града.

Сред гостите беше и председателят на Съюза на българските писатели Боян Ангелов, който благодари на общинското ръководство, че през годините винаги е успявало да съхрани учредената през 1984 г. награда.

Тя се присъжда на всеки 3 години на утвърдени творци на детска литература. Нейни носители са: Николай Зидаров, Асен Босев, Иван Цанев, Красимир Георгиев, Недялко Йорданов, Валери Петров, Леда Милева, Панчо Панчев – Дядо Пънч, Благовеста Касабова, Павлина Павлова, Тодор Каракашев, Димитър Никленов.

Кирил Назъров благодари за отличието и прочете пред публиката стихове и гатанки от новите си книги. Деца от ДГ „Калина Малина“ и от Детската тетрална школа при читалище „Христо Ботев – 1872“ поздравиха присъстващите със свои индивидуални изпълнения. По-късно Боян Ангелов и Кирил Назиръв подариха свои книги на читалищната библиотека в Нови пазар.

Кирил Назъров пише литература за деца и възрастни. Автор е на афоризми,

басни, епиграми, гатанки, приказки, стихове и проза.

Някои от детските му книги със стихове, гатанки и проза са: „Ало, Слънчице“ (1978), „Скороговорки“ (1979), „Хоровод“ (1980), „Петльов часовник“ (1981), „Барабанче бъбриво“ (1985), „Къщурка и Щурка“ (1985), „Незабравки“ (1986), „Сети се ти“ (1986), „Буквички скокливи“ (1989), „Слънчова шега“ (1989), „Сто чуденки за чудене“ (1993), „Весело букварче“ (1994), „Цветница“ (2004), „Чудесата на децата“ (2012), „Кратки загадки“ (2019), „Девет приказни поеми за малки и големи“ (2021) и др.

По-рано тази година издателство gabriell-e-lit осъществи и най-новата му книжка за деца „Приказният град гора“.

Автор е и на книгите с приказки: „Приказки за една нощ“ (1982), „Пчелария“ (1983) и „Приказките на заспивко“ (1986), както и на детската пиеса „Звездните мечки“, която печели национална награда за драматургия през 1983 г. С национални награди са отличени и книгите му „Хоровод“, Пчелария“, „Барабанче бъбриво“, „Приказките на Заспивко“, „Сто чуденки за чудене“.

С книгата си „Цветница“ става първият лауреат на Националната награда за детска литература „Петя Караколева“.

Негови творби са преведени в чужбина. Удостоен е с няколко национални и международни награди.

Той е сред малцината съвременни български детски поети, чиито творби са включени в учебниците на учениците от началните и прогимназиални класове. Носител е на литературната награда за детско творчество „Петя Караколева“, а вече на литературната награда „Калина Малина”.

Пожелаваме на нашия скъп приятел, автор и гост редактор здраве, нестихващо вдъхновение и още литературни награди, както и отворени детски сърца за неговото творчество и много читатели от всички възрасти!

редакционна статия

Източници: Община Нови пазар, Съюз на българските писатели

НАЦИОНАЛЕН КОНКУРС ЗА ХАЙКУ „СОФИЯ ФИЛИПОВА“

ВТОРО ИЗДАНИЕ

Кири-е, изрязана от Ани Иванова по оригинален дизайн на Харуйо Морита

◊ КОНКУРСНИ РЕЗУЛТАТИ

След като разгледа и оцени 200 хайку, изпратени от 100 участници в конкурса, жури в състав: Диляна Георгиева, Зорница Харизанова, Александра Ивойлова, Антоанета Николова, Иванка Павлова и Петър Пламенов, присъди следните награди и отличия от Втория национален конкурс за хайку на свободна тема в памет на София Филипова:

НАГРАДИ

Първа награда

Анна Петрова-Дюлгерова – гр. Варна

скъсана снимка
чии ли са били очите
над усмивката

Втора награда

Радка Миндова – гр. Сливен

невронна мрежа…
гаснат съзвездията
в ума на мама

Христина Панджаридис – с. Елин Пелин

скъсан въжен мост
снегът преминал
и оттатък

Трета награда

Ангел Дюлгеров – гр. Перник

пролетна поляна
вечерният вятър повежда
пасящите коне

Бранимира Кунчева – гр. Ловеч

музикална надпревара
на лятната сцена
щурци и жаби

ОТЛИЧИЯ

Вероника Андреева Иванова – гр. Варна

есенно листо
неизпратено писмо
на голия клон

Едвин Стефанов Сугарев – гр. София

Къде отива
моето лице
когато счупя огледалото

Кристина Тодорова Кънева – гр. София

бели хризантеми
натежали от дъжда
така еднакви, така различни

Людмила Костова Христова – гр. София

охлюв на пътя
изпреварва го сянката
на облак

Магда Любомирова Борисова – гр. Елена

на морския бряг
всички сме отникъде
и у дома си

Надежда Костадинова – гр. София

сутрешна луна
глухарчето с ореол
натежал от роса

Надежда Станилова – гр. Стара Загора

есенен лист
линиите на съдбата му
прекършени

Омила – Цвета Джагарова – гр. София

цветенце
в скалния процеп
гледа небето

Радостина Драгостинова – гр. София

зимно слънце
в шепите на дъщеря ми
последната райска ябълка

Славена Иванова Николова – гр. София

огледах се в зеницата й
няма ме
само морска бездна

Отличие за хумористично хайку

Петър Фебов Павлов – гр. София

дебат в парламента
кисели краставички
срещу люти чушки

Поздравления!

Всички отличени и наградени участници до края на месец декември ще получат по пощата с препоръчана пратка грамоти и стихосбирки, предоставени от Александър Дъбнишки, Диляна Георгиева, Албена Тодорова и Елисавета Шапкарева!

Материала подготви Зорница Харизанова, БХС

НОВИ КНИГИ

„И НЕБЕТО ТЕЖИ“ НА КАС

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

Кас е литературен псевдоним, зад който не знам чия поезия се… разкрива… Да, „разкрива“ – не „крие“!

Защото поезията на Кас разкрива… Разкрива душевност в буря; борба за надмогване на делника, за откъсване от тестото на колективното и лично страдание, за извисяване и откриване на онова, което стои отвъд привидността на житието. Поезия – стихия, която търси и намира.

Нашите отговори – като читатели и общество?! Отговорите на лирическия Аз?! Отговорите на онези въпроси, които винаги са стояли основата и са давали основанието за екзистенцията на литературата, които са същностни за смисъла на изкуството, на живота и дават посоката в развитието на цивилизацията.

„Предполагам, че ако не забелязвах всичко, вероятно щях да живея удобно в някаква евтина илюзия.

В такива моменти осъзнавам, че няма нищо по-отровно от собственото ни съзнание. Единствено то може да накара небето да започне да тежи.“ – споделя авторката в краткото предисловие.

И с всеки стих доказва, че забелязва онова, пред което затваряме очи… И чувства така, че небето започва да тежи.

Улиците ли ми се привиждат
толкова ужасно тесни?
Ръце протягат пешеходните пътеки,
вятърът в ушите ми заглъхва и
шепне неща несвързани, дори зловещи.

Заклещено е ехото им, странно –
в кичурите ми отрязана коса,
иска да оголи сякаш
тънка и прозрачна ивица в плътта
и още мъничко от мен да реже.

Тези стихове пулсират с градска тревожност и поетична плътност, а образът на лирическата героиня добавя онази интимна нишка, която превръща визуализацията на ежедневието в лична поетична изповед, но и в обобщение.

Тази нишка преминава през следващите текстове, свързва ги, гради мрачната картина на залепналост за обстоятелствата, за невъзможност за откъсване и счупеност, за да завърши с полет и апотеоз на осъзнаването, което е първата стъпка към идеята, към стремежа за освобождаване.

Но, преди това, нужно е да излезем от своята измислена представа за свобода.

Защото тук става дума за оцеляване.

Въздухът от сламка някой
през минути ми подава.
През тесен процеп
вдишванията ми преброява.
Дробовете ми продънват се
и свят ми се завива.
Пред лицето ми черен параван
бавно, холограмно се издига.

Трудно се намира в литературата толкова силно концентрирана емоция, толкова неподправена образност и живи метафори – дишащи като разкъсани дробове.

Тук финалът на своеобразното повествование остава открит. Няма го онзи розов *happy end* от сапунените сериали, който искаме да видим. Стихосбирката остава в плоскостта на реалността – със своята сивоосъзнаност, история, крехконадежда. И със своя отворен край. И – все пак – самото й съществуване, овеществяването й, е щастливият край на поетичната битка и една истинска, жизнена победа на таланта!

Една малка книжка държиш в ръцете си, читателю, но в нея има повече от една съдба, от едно очакване или сбъдване. Между страниците ще намериш една вселена на страдание и невъзможност за промяна, която диша, не – която издъхва някъде до нас и има нужда от гласа на Кас, от нашето чувстващо сърце и съпричастност, за да променим света, в който не сме осъдени да живеем, но в който допускаме да съществуваме – потънали в безразличие, примирение и онази измислена откъснатост, която ни превръща в палачи на бъдещето.

„ОКОТО НА РАЗУМА“ НА ЛИЛЯНА ПЕТКОВА

Лиляна Петкова – едно име, което стана популярно не само сред читателите на сп. „Картини с думи и багри“, но и сред любителите на научната фантастика и приключенията на бъдещето в България. По-малко от половин година бе нужна на авторката, за да представи пред жадната публика за българска фантастика и четвъртия си роман – „Окото на разума“, който тя определя като продължение на „Отмъщението на цивилизацията“, но който има всички характеристики на самостоятелно литературно произведение със собствена структура, сюжет и ярки герои. И все пак, за всеки, който е вече е прочел историите на Мерила ще бъде интересно да види тяхното развитие и завършек.

И двата романа, по решение на автора, след кратък период на свободен достъп, се предлагат на читателите срещу определено от тях самите заплащане.

И така, след „Отмъщението на цивилизацията“, Лиляна Петкова ни представя и финала на историята – още приключения и предизвикателства в един свят на бъдещето, за който авторката казва, че не е измислен.

В него хората от едно измислено, но възможно общество ще продължават да осъзнават своята същност, мисия и природа и ще продължават да се борят за тържеството на принципите на доброто и справедливостта, за защита на цивилизацията, срещу злото и разрухата.

През октомври и ноември двете заглавия, които разказват обща история:

„Отмъщението на цивилизацията“ и

„Окото на разума“

стигнаха до читателя!

ЛИЛЯНА ПЕТКОВА ЗА „ОКОТО НА РАЗУМА“

Героите са измислени. Но бъдещето – не. То е моят извор на вдъхновение и мечтата ми за устройството на света, в който живях, обичах и който искам да напусна, след като се убедя, че той няма да загине само защото хората не са достигнали все още до висшата истина.

Този роман-фантастика е емоционалният ми призив към всички настоящи и бъдещи потомци, за които Земята не е само тяхното място за живеене, а е част и от необятната Вселена, достъпна за тези дръзки и смели мечтатели.

Живейте, радвайте се и обичайте! И помнете, че великият Разум е дал единствено на човека големият шанс да бъде създаден и заселен на тази прекрасна планета.

И не забравяйте, че Окото му винаги ще ви направлява отгоре!

Трудът на автора заслужава уважение, изразено и в паричен еквивалент!

Приятно четене!

Считано от 17.11.2025 г., книгата е достъпна срещу заплащане

Очаквайте през декември поредната книга с научната фантастика на Лиляна Петкова – „Да докоснеш и смъртта“!

редакционна статия

ЗА „КУЛТУРА НА ЛЪЖИТЕ“ НА ДИМИТЪР АНАКИЕВ

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

Една малка книжка тръгна към своите читатели – „Култура на лъжите“ с определящото подзаглавие „Етюди за сталинизма“ на Димитър Анакиев.

Авторът е познат на широката читателска аудитория като поет, майстор на източните поетични форми хайку и танка и разпространител и познавач на източните (японски) литературни видове и философска традиция, но и като личност с будна гражданска съвест. Днес той ни поднася своята есеистично-публицистична сбирка. Книжката излиза отново със знака на издателство gabriell-e-lit като електронно издание във формат .pdf на свободен достъп, което до края на годината ще бъде последвано и от печатно издание.

Включени са шест есета и кратко предисловие от автора, като първото от тях, „Сталинска мъгла в България“ е публикувано в бр. 4/2025 на сп. „Картини с думи и багри“.

Заглавието на сборника, както и на всеки от етюдите подсказва тематиката, но освен ясно изразената тема, читателят ще се сблъска и с една непривична за днешното публицистично говорене лексика и „култура на мислене“. Читателят ще се сблъска с екзистенциален и философски конфликт, който не позволява гладко четене и възприемане; не позволява безкритично, безмислено „лайкване“, нито дори лесно приемане или отхвърляне на текстовете и техните послания.

Димитър Анакиев е провокативен – както в поезията си, така и в есеистиката си. Синкретична личност, той съчетава в себе си широта на политико-философски избори, модели и пристрастия.

Неговите текстове идват, за да ни извадят от черно-бялото мислене, да ни покажат абсурдността на аритметичната логика, приложена в полето на социално-политическите, икономическите и културно-определящи пространства.

Идват да покажат нюансите между „черното“ и „бялото“ в социалната практика и несъстоятелността на полюсното мислене, както и абсурдността на вкоренената в масовото съзнание мантра „врагът на моя враг ми е приятел“, която, очевидно, се проваля в многопластовия социум на днешния ден.

Един текст, който заслужава да бъде прочетен и осъзнат, за да даде отправна точка към разбирането на лъжата в културната парадигма на съвременното общество, управлявано от медиите, социалните мрежи и ботовете, бълващи лесно възприемащи се, отправени към определени групи дезинформации и идеологеми.

Ето какво споделя авторът за своята книга:

„Моите кратки есета за сталинизма, „Култура на лъжите“, които спокойно биха могли да се нарекат и памфлети, разграничават сталинизма от марксизма. Мисля, че това е необходимо, за да се създаде ляво пространство и критично мислене в България.

Нуждата от критично мислене е все по-важна днес в българското публично пространство, което все още е доминирано от предпоставките на сталинизма. Критичното мислене трябва да се основава на факти, а не на идеологии.

Убеден съм, че борбата на демокрацията срещу авторитаризма е от първостепенно значение за България, Източна Европа и целия свят и смятам тези есета за моя малък принос към борбата за по-добър свят.“ ***Димитър Анакиев***

ОТНОВО „ДИСКОРДИЯ И КОНКОРДИЯ“ НА ИЛИЯНА КРЪСТЕВА

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

Илияна Кръстева е автор, който става все по-различим и е вече добре познат на четящата аудитория и като поет, и като белетрист, а наскоро видяхме и нейни аудиодигитални и визуални поетични интерпретации. Оригинален творец с широк спектър от интереси и търсения, тя умее да достига и отвъд хоризонта на вдъхновението, до корена на познанието, като провокира читателя, за да го тласне към изследване на собствените граници.

„Дискордия и конкордия“ е втората ѝ поетична книга, която е реализирана като електронно и печатно издание (изд. gabriell-e-lit, С., 2025) само година след дебютната ѝ стихосбирка „На рамо със залеза“ (изд. „Рива“, С., 2023)

Нейният поетичен стил не може да се сгреши – уникален, дори с графичното си отразяване, до болка образен, метафорично-съзерцателен, философско-богословски, нагнетен със съвременно съдържание и митологични персонажи, богат, колоритен и отвъд всякакви сравнения и пози.

Преди да пристъпя към настоящия прочит на стихосбирката „Дискордия и конкордия“ ще кажа, че този текст няма за цел нито да бъде изчерпателен, нито да прави дисекция на цялостното произведение или на отделните стихотворения, нито да анализира и поставя автора в контекста на литературния климат у нас, или да прави паралел между родната литература и тази, извън географското ни очертание.

Бих искала само да нахвърлям някои мисли, които успях да уловя докато четох книгата – като читател, а след това като редактор и издател.

Първото, което поразява, е многодумието – но не като словесно разхищение и „празнодумие“, а като богатство на речта. Многодумието на човек, който познава и борави виртуозно с лексиката, за да отваря скрити пространства пред читателя, да го въздига и води към извора на произхода, към основата на разбирането за битие, за пространство, за смисъл и съществуване. Думите – знаци на онова, което стои отвъд ежедневното общуване избликват като гейзер, като вулкан…

Различните езикови пластове на стихосбирката включват както философска лексика, така и афористични изрази. Редуването и противопоставянето на абстрактни понятия с разговорна лексика и природни елементи придава на повествованието едновременно метафизична тежест и житейска простота, почерпена от непосредствения опит или народната мъдрост. Това поставя в диалог философията и богословието с ежедневно-битийното.

Правят впечатление и немалкото интертекстуални включвания, които разширяват контекста и превръщат стихосбирката в пъстър културен колаж.

Още със заглавието, „Дискордия и конкордия“, авторът внушава конфликт и равновесие.

Не само етимологията на думите навежда към това, но и тяхното единно разглеждане и присъствие, защото именно с единство на разрушението и съзиданието можем да постигнем равновесието.

И все пак, тук главните персонажи не са стихиите, приели образа на богините на раздора (Дискордия) и хармонията (Конкордия); не стихиите са и движещите сили; те не са и обяснението, нито смисъла и отговора. Те дават само смисловото поле и поетичния контекст, насочват погледа към вътрешните противоречия, към екзистенциалната стратиграфия на личността, но и към нейния присъщ дуализъм.

Бихме казали, че противопоставянето по оста на противоположностите е основната тема на стихосбирката – борбата между светлина и мрак, любов и самота, свобода и ограничения – изведена до универсалното „добро-зло“. Но тук ще намерим и стремеж към постигане на вътрешен мир и личностно просветление. Това ни води и към идеята за любовта като космическа сила и божествена искра, която

търси сливане и възкресение. И така, още със заглавието Илияна Кръстева поставя в диалог два противоположни принципа – раздор и съгласие; разпад и хармонично съзидание. Така тя задава рамката на цялата стихосбирка като изследване на двойствеността. Именно в това напрежение се ражда смисълът и красотата на стиховете. Една класическа поетична стратегия – чрез контраста да се изостри усещането за драматизма на човешкото битие.

„Дискордия и конкордия“ може да се чете и като формула за живота – той винаги е напрежение между хаос и ред, между разрушение и съзидание, между ново и старо. В този философски пласт можем да намерим намек и за диалектическото развитие като път към съвършенство, при който, за да дойде новото, старото трябва да бъде разрушено.

Можем ли да кажем, че заглавието е огледалото, в което съдържанието се оглежда? Ако приемем двойствеността като основен мотив ще видим, че стихотворенията, които градят тъканта на стихосбирката показват напрежението между хаос и хармония, но те са и мост между противоположностите. Всяка история, всеки въпрос, всяка тема може да се разглежда като движение между тези два полюса – от раздор към съгласие, от затвор към свобода, от самота към любов. Това прави заглавието не само тематично, а по-скоро структурно, защото то именно е ключът към композицията. Но то изгражда и философската рамка, като поставя книгата в традицията на големите метафизични търсения и прави опит да даде отговор на въпроса „какво е човешкото битие“ – непрекъснато колебание между разрушителни и съзидателни сили.

„Дискордия и конкордия“ – не като битка/контраст между богини-символи, а като същности и движеща сила става концептуален център на стихосбирката, който задава нейното композиционно, смислово и емоционално значение. Така заглавието е не само контрастна формула, а синтез на поетическата философия на стихосбирката.

То отразява и нейния вътрешен ритъм – движение между противоположности, които не се унищожават взаимно, а създават смисъл чрез напрежението си. В този смисъл то е огледало на същността на книгата: човешкото битие като вечна игра между хаос и хармония.

Нека разгледаме фрагмент от стихосбирката в контекста на казаното по-горе.

Ще се спра на двойката стихотворения „Влюбени“ и „Вместилище“ (композиционно разположени в началото на стихосбирката, едно до друго – те са и въпрос и отговор, и причина и следствие).

Във „Влюбени“ прави впечатление космическата метафорика – орбити, еклиптики, протуберанси: любовта е представена като астрономическо явление, което взривява нощта и превръща интимното в универсално. Много мощен е образът „квадратите на самотата“, който е сцена на действието:

Препънати един към друг вървим
в квадратите на самотата.

Но тук виждаме и противоречието между реалност и представа:

Чертаем кръгове за срещите ни
невъзможни,
несъвместими със живота
пърформанси.

Срещите са „несъвместими със живота“, но именно в това несъвместимо пространство се ражда истинската близост.

Лирическият Аз е източникът на екзистенциална смелост – „не се страхувай“ – този ключов зов превръща любовта в акт на бунт срещу социалната норма, срещу миманса (като подражание), срещу самата реалност:

Не се страхувай, няма как незабелязани
да бъдем, тъй устремно отречени от очевидците

За да се достигне до финала – едно почти мистично сливане „единосъщностно – неразделими“, което напомня за богословския език на Троицата, но пренесен в плоскостта на човешката любов:

Така, уравновесени, но съвършено
незавършени
се сливаме единосъщностно –
неразделими.

Във „Вместилище“ намираме душата като затворник – образът на слънцето зад решетки е силен контрапункт на предишния космически размах:

Душата ми е слънце зад решетките на земното и
с дявола се бори от мрака на затвора да излезе.

Тук светлината е ограничена, но не унищожена. И отново се разразява бунтът срещу кодексите и нормите – отказът да лирическия Аз да се вмести в „измислените правила“ е акт на духовна свобода, който, макар и наказан дава своята енергия и посока за размисъл и решения. Защото вътрешната полемика трябва да намери своя отговор.

Виновна си душа наказана!
Виновна си, че искаше да светиш…

Тук богословско-християнската лексика води до един по-стар, основополагащ мит – мита за Прометей, наказан в древногръцката митология заради дързостта си да даде огъня (светлината) на простосмъртните. Така духовността, изразена чрез светлина преминава границите на религиите и времето, за да се превърне в общочовешка, надвременна категория.

Финалът е утвърждаващ – душата ще се проявява отново и отново – в сълза, в глас, в мирис на цвете – едно поетично доказателство за вечността.

Аз съм творена съм Божествена. В мен света се вмества.
Безсмъртна съм и няма сила, която да отнеме този дар
от Бог за смисъла на битието. Отново ще възкръсвам в
сълза отронена, в гласа на вятъра и мириса на цвете.

Като обобщение ще кажа, че и в двете стихотворения основната тема е борбата за свобода и безсмъртие. И в двата текста има усещане за изгнание (низвергнати, затворени), но и за трансценденция – излизане отвъд ограниченията на реалността, което утвърждава идеята, че истинската същност на човека и света около него е вечна и неунищожима.

Езикът е едновременно бароково богат, с натрупване на образи, и съзнателно строг, без излишества, което поетесата постига с афористични конструкции.

Ако очертаем типологията на метафорите ще видим как всяка група служи на общата идея за същностното напрежение между хаос и хармония.

Можем да ги структурираме в няколко категории – напр. „космически метафори“, като орбити, протуберанси, Млечен път, спирала на времето, гравитация. Те превръщат личното преживяване (любов, болка, търсене) в универсално. Космосът е символ на безкрайност и безсмъртие, но и на хаос, за да покажат мащаба на човешките чувства, който надхвърля земното – и така превръщат любовта и душата в космически сили. Лесно ще отграничим „природните метафори“ – глухарче, пламък, сняг, буревестник, ябълка, къпина – тези конкретни думи-обозначения на ежедневни предмети от природата връщат съзнанието към сетивното, почти детски непосредственото начало, като превръщат именно природата в мост между човека и вечността. Така служат като контрапункт на космическите образи – показват, че хармонията може да се намери и в малките, земни неща.

Тези две стихотворения, както и цялата стихосбирка изобилства и с религиозни и митологични метафори. Тяхното функционално значение е да покажат, че дискордията и конкордията са не само лични, но и колективни, цивилизационни теми.

Ролята им е полемична. От една страна, те представят авторовата гледна точна към света, като вплитат личното в културната памет, като му придават плътност и универсалност.

От друга страна, предлагат един надвременен, мултикултурен прочит на ежедневната ни битка за щастие и самоопределение, за стремеж към идентичност и свобода, за опита ни да проникнем отвъд очевидното, за опита ни да постигнем вечната, универсална истинска истинност. В този смисъл те са авторовият зов за съпричастност и полет към откровение, те са и израз на висока и разностранна култура и

способност за интердисциплинарно мислене и подход към търсене на абсолюта.

В духа на религиозно-митологичните метафори, в стихосбирката намираме и множество философски и логически метафори – квадрати, кръгове, параболи, меридиани, шахматни пешки. Като придават на поезията геометрична точност и рационалност, те същевременно разкриват и абсурдността на човешките правила и норми, за да подскажат отново за напрежението между ред и хаос – геометрията е символ на конкордия, но често се разпада в дискордия. Един малък щрих, който показва как се изгражда диалога между космоса и затвора, между свободата на любовта и ограниченията на земното битие.

Метафорите в стихосбирката са структурният механизъм, който изгражда пространството на възприятията и сцената на действието. Така, космическите и природните образи разширяват мащаба, като позволяват на читателя да се вглежда в същината на нещата – от стръкче трева до необятността на вселената.

Накратко, използването на метафори като елементи на езика е структурната опора, която превръща личното в универсално, а поетичната техника създава напрежение между хаос и хармония, между мрак и светлина – не само в тематичния подбор и развитие, но и в самия звукопис.

В заключение ще кажа, че Илияна Кръстева е личност, добре познаваща философските и естетически полета на античността и на християнската култура и идентичност. Тя умее да борави с понятия и категории, които обобщават и насочват към определи възгледи и отговори. Може да не сме съгласни с нейните пътеки и откровения, но не може да не видим тяхната красота и изящна логичност.

Горещо препоръчвам стихосбирката „Дискордия и конкордия“ на Илияна Кръстева на Читателя, който обича красотата на езика, търси смисъла на битието и е готов да тръгне по трънни пътеки, за да стигне до космическите бездни и простори, за да намери собствените си дълбини и безпределност.

ПЛАНИНА СЪС ЗВЕЗДЕН ДЪХ

БЛАГОВЕСТА КАСАБОВА

ИЛИ – СТИХОВЕ С БОРОВ АРОМАТ

Христина Вълчева е автор на шест поетични книги и на множество публикации в периодични издания у нас и в някои европейски страни.

В основата на цялостното ѝ творчество – лирика и публицистика, е вградена любовта ѝ към род и родина. В различни вариации тя обхваща славното и трагично наше минало и неговите герои, магията на Родопа планина, красотата на сезоните, близките на сърцето ѝ хора, кардиналните проблеми на нашето време.

Така е и в новата ѝ поетична книга „Планина със звезден дъх“. Съдържанието е разпределено в циклите „Планина на песни звездни“, „Болка“, „Красота“. Те обаче се преливат един в друг, защото са подчинени на любовта, независимо към кого и какво е отправена любовта на авторката, тя е водещото начало. Открояват се творби като „Дельо войвода“, „Поетично сказание за Златка Мъгленска“, „Нестинарски огън“ и още няколко, които са проекция на дълбоката ѝ обич и почит към родолюбивите дела на нашите предци.

Значителна част от стихотворенията са посветени на омагьосващата красота на Родопа планина, на магичната ѝ притегателна сила, на красотата на годишните времена, които душата ѝ приема с радост и възхита, на родната Тракия и домът на сърцето ѝ Кърджали.

Въздействащи по особен емоционален начин са стиховете, посветени на есента:

Есен. Керемидено топла и златна,
преливаща песен в сърцето ми,
докосваш без думи душата ми.
…
Есен моя, пъстроока
…
приказка си в златни залези.

Друга голяма група лирични творби от „Планина със звезден дъх“ са посветени директно на родината и родното място, градът, който е част от нея /Кърджали/, споделяне на онова, което носи вътре в себе си като творец и като човек.

Трогателни са стихотворенията, свързани с благотворното въздействие на видимия свят около нея и невидимия вътре в нея. Гордее се, че е потомка на славни предци, и че се е родила в прекрасна, благословена с красотата си страна.

В стиховете, е изразена и признателност за онова, с което я е дарила съдбата и продължава да я дарява – изграждането ѝ като личност и творец и вълшебството Родопа, станала неделима част от самата нея:

Родопа! – Далече съм от тебе, планина,
но ти живееш в моя стих – свещена.
И няма на земята рай такъв,
където боровете ти – магия светла,
от високо гледат – и се радват на света.

Има в съдържанието на книгата и стихове – изповедни по звучение, в които авторката разкрива невидимото за очите усещане и емоционално преживяване на чувството за принадлежност. Те, в повечето случаи, са посветени на близки на сърцето ѝ хора, на болката и горчилката по пътя към изграждане, но и на радостта, зареждаща я с красотата на света около нея, обичта към най-скъпите на сърцето ѝ хора, размисли за кардинални проблеми на времето, в което живеем, на светлината, с която я обгражда родината ѝ: „Ангел Коледен“, „Болка“, „И плаче светлината“, „Сбогуване“, „Дъжд самотен“, „Ангел милосърден“, „Пази душата си“ и др.

„Планина със звезден дъх“ е поетична книга, която показва творческата зрялост на Христина Вълчева и стъпка нагоре към развитието ѝ като лирик. И е знак, че остава вярна на себе си, на родолюбието си, на позициите си като гражданин, творец и човек.

ОТ ВЪЗДУХ И ВОДА

ДИМИТЪР АНАКИЕВ

Тази година българското хайку отбелязва две важни годишнини: 50 години писане на хайку и 25 години от основаването на Българския хайку клуб, което не само отбелязва началото на организирания хайку живот в България, но и поставя българското хайку на световната карта. По повод отбелязването на двойната юбилейна година, освен различни съпътстващи събития, каквито не липсват в България, бяха издадени и няколко книги.

Първата сред книгите беше антология на българското хайку, издадена в САЩ на английски език, в която 70 автори бяха представени с по едно хайку (Димитър Анакиев, „Човек, антология на българското хайку“, Red Moon Press, VA, 2023). Ето какво, между другото, написах в предговора на тази книга:

„Всяко изкуство и литература служат за изразяване на идеи, включително хайку литературата. Когато избирах стихотворения, основната ми задача беше да разгледам тези идеи и да ги подбера въз основа на тяхната оригиналност и емоционална дълбочина. Постоянно имах предвид двата критерия, вече определени от Башо: „поетична правдивост“ и „допълнително значение“ (метафора). Когато определях формата на хайку, се придържах към основния стандарт за културен обмен, предписан от Международния PEN: „всички форми са универсални, всички култури са равни“. Което означава, че считах хайку за форма от 5-7-5 срички със задължително спазване на институцията на „поетическата свобода“, която позволява на всеки автор да адаптира формата към своите изразни нужди. Ясно е, че японските културни стереотипи, като сенрю, киго или шасей, не могат да бъдат определящи при разглеждането на българското хайку, особено след като тези стереотипи не са част от определението за

хайку в Япония, а повече или по-малко представляват естетически тенденции, характерни за различни културни политики (например сенрю изобщо не съществува в ерата Башо, киго е маргинална техника и дори самият термин хайку произхожда много векове по-късно).

Тази колекция от български хайку ясно подчертава трите най-типични характеристики на българските автори, а именно анимизъм, митология и традиционализъм, и веднага след това въображение и живописност на изразяването. Българската култура е, точно както японската, „култура на сърцето“. В този смисъл българското хайку се различава от това, което обикновено смятаме за „западно хайку“, т.е. хайку, което е продукт на рационална култура.

На следващата година в издателство gabriell-e-lit на български език е публикувана разширена антология със същото заглавие, редактирана съвместно от Димитър Анакиев и Габриела Цанева (електронно и печатно издание).

В тази антология има над 200 автори, всеки от които е представен с 5 хайку, заедно със сродни форми (хайбун и ренсаку) и селекция от детски хайку.

Работейки върху много по-голяма извадка, установихме, че определени жанрове са ясно очертани в българското хайку.

Кои са жанровете на българското хайку? Тук изброявам само онези 5 жанра, които са доказани от авторски книги, а 6-ти без книга по неразбираеми причини.

1-ви жанр АВТОРСКО ХАЙКУ, това е жанр, в който правилата за писане се определят от самия автор.

2-ри жанр НАРОДНО ХАЙКУ (НАРОДНО ХАЙКУ), един от най-популярните, традиционно и фолклорно ориентиран.

3-ти жанр БУРЖОАЗНО ХАЙКУ, също много популярен, се характеризира с неисторичност и рационален израз, много близък до това, което считаме за „западно хайку“.

4-ти жанр ПОЛИТИЧЕСКО ХАЙКУ (с под жанрове АНТИВОЕННО ХАЙКУ, ТРУДОВО ХАЙКУ и ПАТРИОТИЧНО ХАЙКУ).

5-ти жанр ЖЕНСКО ХАЙКУ („женски почерк“).

6. жанр ДЕТСКО и СТУДЕНТСКО ХАЙКУ.

Всички жанрове могат да се появят в две основни форми: класическа (а ла Кьоши) и съвременна (гендай).

Уместно е също така да се разглежда „сенрю“ като един от жанровете в хайку, както е практиката в Япония. Въпросът обаче е дали на Запад трябва да използваме термина „сенрю“, който Западът не разбира, или просто трябва да казваме „сатирично хайку“.

От философска гледна точка „сенрю“ е хайку, в което доминира диалектическото мислене, за разлика от преобладаването на метафизичното мислене в онези хайку, чийто основен аспект е природата. Тези две философски перспективи обаче могат да се проникват взаимно и само авторът може да реши какъв вид поезия пише и как тя трябва да се разглежда и нарича. Външните параметри за решаване на този въпрос извън авторството са несигурни.

За съжаление, думата „сенрю“ често се използва на Запад като средство за естетическа цензура.

Накрая бих искал специално да насоча вниманието ви към третата книга, която издадохме в България по случай гореспоменатия юбилей.

Тази книга е „Български хайку речник“ – тоест „Българско сайджики“, базирано на „ключови думи“.

Тази книга е значима, защото е първото национално „сайджики“ в историята на хайку на Запад. Но преди да опиша накратко тази книга, нека ви напомня за основните техники на писане на хайку.

Хайку има три основни техники за писане:

1. Форма

2. Прекъсване на повествованието (перипетия)

3. Символични думи

Формата е основната, най-разпространената и най-добре разбираема техника на хайку на Запад, поради своята универсалност.

Прекъсването на повествованието също е широко разпространена техника на хайку, макар и не винаги разбирана (често е по-скоро резултат от маниеризъм, отколкото функционално).

Използването на символични думи е най-трудната и най-високопоставена техника, която Западът все още не е възприел, защото не е част от западната традиция. Опитите за пренаписване на японското „киго“ имат ограничения на Запад, просто защото „киго“ е японски културен стереотип, който не съществува на Запад.

В този момент трябва да се зададе един въпрос. Ако си представим за момент, че не сме хайку поети, а, да речем, пианисти, и че свирим на пиано, без да използваме една от ключовите техники, какво ще бъде нивото на нашата художествена интерпретация в сравнение с пианист, който използва всички техники? Със сигурност по-ниско.

Искам да кажа, че западните хайку поети трябва да включат използването на символични думи в поетичната си практика (а това означава метафори, защото символите са метафори), ако искат западното хайку да достигне дълбочината и класата на японското хайку.

В противен случай западното хайку е обречено на праволинейно и рационално изразяване, като основна характеристика на своята култура. Фокусът върху символите децентрира разбирането на хайку от съзнанието към емоциите.

Ето как хайку ни се разкрива като пълнокръвна поезия, а не като „поезия, която не е поезия“, както хайку е било описано от апологетите на Ню Ейдж.

Започнах да изучавам „ключови думи“ (символи, културни стереотипи) — концепция, изобретена от Баня Нацуши — след учредителното събрание на Световната хайку асоциация (СХА) в Толмин през 2000 г.

Идеята за българския хайку речник ми хрумна, след като видях речника „50 ключови думи на племето Кума“, съставен от Хошинага Фумио в Кумамото през 2007 г.

Първата ми идея беше, че българският хайку речник съдържа и 50 ключови думи, взети от хайку на български поети. Спрях се на 64 ключови думи в първото издание, а за второто издание планирам речник със 100 ключови думи.

Ето общ преглед на първите 70 ключови думи, той съдържа както големи теми (кидай), които могат да бъдат разделени на по-малки теми, така и малки теми (които в класическото „сайджики“ биха съответствали на термина „киго“). „Кидай“ и „киго“ в класическото японско сайджики се отнасят до „тема“ и „предмет“ или „предмет“.

Българският хайку речник в първото си издание съдържа 250 хайку от 115 автори като илюстрация на темата/темите.

Ето няколко бележки за първия западен хайку речник:

- Хайку речникът не е академично, а поетично произведение, израз на майсторска хайку практика.

- Хайку речникът задължително изразява мирогледа на своя автор.

- Въпреки че хайку речникът представлява субективен поглед, той не е нещо произволно; той се основава на културни документи, написани на хайку.

- Ако един хайку речник иска да представи своята култура, той трябва да произлиза от „великата душа на народа“, което означава от поетичните сърца (не концепция, а автентичен поетичен документ).

- Основата на всеки хайку речник е поетичната практика на неговия автор.

- Коя от седемте думи на хайку е ключова? Коя дума е темата? Това са чувствителни въпроси дори за опитни поети.

- Ключовите думи в хайку обикновено са съществителни, но могат да бъдат и прилагателни и глаголи.

- Хайку, избрано за хайку речника, трябва да притежава високи поетични качества.

- Ключовите думи могат да бъдат и „киго“, ако са основният обект на хайку израза.

Хайку речникът е постоянна „работа в процес на разработка“. Той обаче е необходима кулминация на всяка структура на хайку литературата, нейният покрив и вид поглед върху определена култура чрез хайку.

Можем да представим структурата на хайку литературата по следния начин:

А. Основна схема

1. национален речник
2. национална антология
3. местни и тематични антологии
4. авторски книги
5. периодично издание
6. конкурси
7. публикации в интернет

Б. Допълнителна схема

8. публични поетични четения
9. архив
10. организация

Основната идея на настоящата антология беше да се събере на едно място определена селекция от хайку от различни национални литератури, за да може да се види актуалното състояние на хайку литературата в света и мястото на българското хайку в нея.

По време на работата тази концепция се разпространи, така че няма да се изненадам, ако някой види някакъв учебник в тази антология. Моето намерение със сигурност беше да посоча възможностите за развитие на хайку като космополитна литература. Това развитие не може да подмине местните специфики.

Дължа голямо „благодаря“ на всички редактори, които сътрудничиха по проекта „От слънце и вода“.

Заглавието взехме от мотото на хералдическия герб на Българския хайку клуб, който беше създаден чрез визуализиране на думата „поет“, написана с български руни.

ОЧАКВАНИ ЗАГЛАВИЯ

„НЕБЕСА“ НА ГАТЯ СИМЕОНОВА

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

„Небеса“… Още заглавието, а след това и авторовото въведение подсказват основните теми и мотиви, които се разгръщат пред читателя и дълбоко вълнуват лирическия Аз.

А в тази малка книжка те са големи. Нека започнем с небето – като дом и сцена, като надежда и утеха, като съдник и стремеж. Нека минем през звездите и луната, през птиците и полета – символи на свобода, далечност и недостижимост, на откъсване и страх от загуба…

Но тук ще усетим и полъха на сезоните – пролетта като символ на пробуждане, но и като докосване до живителния сок на природата, който се влива в човека, за да го възроди; есента като тъга и раздяла, но и като успокоителния пейзаж на забравата, като пълнотата на един смислен живот; зимата като застинал размисъл и като вечност, която трябва да намерим; лятото като памет и копнеж, като пламтеж и жажда за човечност.

Колко много са нюансите на сезоните и колко плавно ни водят към духовното измерение, особено осезателно във финалните фрагменти, в които лирическият Аз търси изгубената си идентичност в молитвата и обръщението си към висшата сила, за да се постигне своеобразна завършеност на цялата поема.

Текстът изгражда поетична вселена, в която символната метафорика е структурната плът на разказа и емоцията – така птицата, небето, сезоните и светлината се превръщат в символи на вътрешни състояния. Композиционно, стихосбирката е изградена от четири цикъла – „Порив за летене“ (1-8), „Небесни обитатели“ (9-14),

„Поднебесие“ (15-33) и „Душа под небосвода“ (34-55), които се преливат един в друг, както се преплитат в дните на ежедневието ни и в годишните времена.

Бих казала, обаче, че тези структурни граници не съвпадат с емоционалните състояния и послания в стихосбирката. А това създава допълнително усещане за кръговрат и вечност.

Но нека очертаем и емоционалния регистър в композиционното повествование.

Можем да кажем, че началото (фрагменти от 1 до 8), което съвпада с „Порив за летене“ е белязано от основното състояние на лирическия Аз, което се прокрадва през цялата книга, а това е търсенето. Търсенето като цел и смисъл, като надежда и път:

Защо крило,
защо перо,
защо небе на сън ми се привижда?
Защо ме мъчи образът на птица в полет?
Предпролет е!
Небесните пътеки явно ме зоват! (1)

Отделните поетични фрагменти водят своеобразен диалог. В случая, нека разгледаме първите три. След горния цитат, следва контрапунктът, отразен в следващото четиристишие:

А поривът на птицата за полет
се е свил в гнездо.
Навярно чака чудото на топлината
да му даде крила… (2)

То може да се прочете едновременно като отговор, но и като прекършен полет. То може да се прочете и като зов за гнездо – почивка, общност, дом, размножаване и втъкаване в безкрайния път на живота.

С фрагмент №3 поетесата нарушава ритъма, като дава едновременно тезата и антитезата в една кратка като дъх вербална картина:

Набиране, натрупване,
напиране на чувствата,
които дълго са зимували
в хралупата на тягостното тяло.
Стремеж към полет!
И към приземяване! (3)

Така ритъмът на стихосбирката се начупва, за да предаде на читателя още един пласт от смислови послания, които могат да бъдат търсени и намерени и в липсата на установеност и ред.

Можем да отграничим втори цикъл (фрагменти 9–33), в който се наблюдава засилване на сетивността, взиране в детайла на обектите и природната среда. Тук в персонажи се превръщат птиците, облаците, дъжда, сезонни картини. Тук поезията е като дневник на природата, но винаги с вътрешен отзвук.

Ще вметна, че стихосбирката е илюстрирана с монохромни авторови графики в стил наивизъм, които придават допълнителна плътност на поетичния език.

Третият емоционален цикъл включва фрагментите между №34 и №49.

Тук стилът е по-интимен, разказът е свързан с памет, детство; с болка и надежда. (Структурно той съвпада с първите стихотворения от четвъртата част на стихосбирката, „Душа под небосвода“). Но от тази четвърта част, бих отделила фрагментите от 50 до 55, като емоционалният, духовен финал, в който чувствата варират от очакване и нежност до молитва и прозрение.

В този кратък преглед нямам за цел да анализирам стих по стих „Небеса“ на Гатя Симеонова, но бих искала да обърна вниманието на читателя към няколко ключови фрагмента, които очертават, след началото, повратната точка, философската дълбочина и представят финалната молитва – не само като емоция, но и като своеобразен отговор.

Дъждът на спомена се отваля.
Вятърът на раздялата разгони облаците.
Появи се дъга! (20)

Това не е хайку, макар с тристишната си форма да напомня хайку. Това е линейна констатация, но това не я прави безконфликтен разказ на състояние. Всеки ред (стих) е завършена метафора, която носи в себе си дълбока философска същност и тежък смислов товар. Всеки от тях има различно послание, като трите заедно разказват история с щастлив край. И все пак,

Гатя Симеонова не просто е събрала няколко стихотворения със сходна тематика, за да ги подреди в книга; всяко стихотворение е точно на своето място и точно на това място, в контекста на предхождащото го и на следващото го има своя дълбок смисъл. И горните три реда имат съвсем различно звучене, ако ги разгледаме в съвкупността с фрагменти №19 и №21:

Дъждовна нощ!
Водата идва някъде отгоре.
Почуква равномерно
по перваза на прозореца
и вероятно иска нещо да ми каже?! (19)

Нужен ли е коментар на това петстишие, за да усетим неговата свързаност с нашия ключов фрагмент №20? И все пак, тази природна картина, нарисувана с думи, е не само рамката, в която се разгръща смисловия парадокс на следващото го тристишие, тя е началото на конфликта, който трябва да намери своето разрешение – какво казва дъжда? Какво иска да чуе лирическия Аз и как той тълкува чутото… А читателят?

Фрагмент №21 е различен. Това е поезия в действие; поезия на контраста; на отговора, който търси своя въпрос.

Ако не кажа нищо за тревата,
която утре ще раззелени поляните,
ако не забележа цветето,
което ще изпъстри резедата,
ако не спомена за птиците,
които още са на юг
но непременно ще се върнат
при напъпилите клони
и ако мълчешком отмина вятъра
как да опиша не самата пролет,
а нейното пристигане?! (21)

Няма да сгреша ако кажа, че „Небеса“ е емоционален поетичен разказ, в който всеки ред има своя смисъл и своето цялостно значение точно на мястото, на което се намира.

За да не цитирам цялата книжка, ще спомена само още два фрагмента – №38, в който, чрез повторение и редуване на потвърждения и отрицания, майсторски е изградена и представена идеята за кръговрата. В този смисъл, този фрагмент е един от ключовите поетични центрове на стихосбирката, който много елегантно дава отговорите, зададени по-рано в повествованието. В същото време, той е и извор на следващи въпроси, основният от които е – има ли изход? Има ли нещо по-висше, по-същностноважно от кръговрата? Стрела ли е времето, или спирала… Или е затворът, който винаги се повтаря.

Много важно е да видим и основната определяща роля на финалния фрагмент, №55, който може да се разглежда само в контекста на посвещението. Така ясно ще видим неговата дуална същност – като отговор на едно дълго търсене и като затваряне на началото. Тази, наглед ортодоксална молитва, всъщност е молитвата към собствения баща, връщане/откриване на същността, утвърждаване на принадлежността и достигане на емоционална нирвана – онова състояние на безначално съзерцание, което е присъщо само на намерилата своите отговори субект, който в случая се припокрива както с лирическия Аз, така и с авторовата личност.

В заключение ще кажа, че макар и фрагментарен, текстът е обединен от постоянни символи (крило, небе, птица, светлина), които градят единен разказ и послание.

Стихосбирката „Небеса“ на Гатя Симеонова е поетичен пътепис на една търсеща личност под покрива на небето.

Усещането за интимност и непосредственост, в съчетание с универсалните теми, които са засегнати я правят близка до широк кръг от читатели, защото всеки от нас може да открие собствените си „крила“ и „небе“, собствените си граници, въпроси и отговори.

Очаквайте книгата със знака на издателство gabriell-e-lit в началото на 2026 г. като електронно и като печатно издание!

ПОЕЗИЯ

НЕЗАГЛЪХВАЩИ ГЛАСОВЕ

СВОБОДА

ПОЛ ЕЛЮАР

Роден: 14.12.1895 г. Сен Дьони, Франция
Починал: 18.11.1952 г.
Шарантон льо Пон, Франция

СВОБОДА

На ученическите си тетрадки
На своя чин и на дърветата
На пясъка и на снега
Написвам твойто име

На всички страници прочетени
На всички бели листове
Хартия, камък, кръв и пепел
Написвам твойто име

На позлатените картини
На бойното оръжие на воините
И на короната на господарите
Написвам твойто име

На джунглите и на пустинята
На птичите гнезда и на тревите
На ехото от моето детинство
Написвам твойто име

На всички чудеса на нощите
На хляба бял на дните
И на сезоните един със друг сгодени
Написвам твойто име

На всички мои късове небе
На слънцето на песента и блатото
На езерото живата луна
Написвам твойто име

На нивите и хоризонта
На смелите криле на птиците
На сенките завъртащи се като мелница
Написвам твойто име

На всеки сноп лъчи на изгрева
На корабите и морето
На планината главоломна
Написвам твойто име

На пяната на облаците
На капещата пот на бурята
На плътния и монотонен дъжд
Написвам твойто име

На всичко що излъчва светлина
И на съзвучията на боите
На истината на реалността
Написвам твойто име

На малките събудени пътеки
На дългите разгънали се пътища
На бликащите от народ площади
Написвам твойто име

На лампата която се запалва
На лампата която се загасва
На всички тези слети домове
Написвам твойто име

На този плод на две разрязан
На стаята и огледалото
И на леглото мое празна раковина
Написвам твойто име

На мойто куче лакомо и нежно
На неговите щръкнали уши
И на несръчната му лапа
Написвам твойто име

На прага пуст на моята врата
На обкръжаващите ме неща
На пламъка благословен на огъня
Написвам твойто име

На всяка хармонична плът
На челото на моите приятели
На всяка дружески протегната ръка
Написвам твойто име

На огледалото на изненадите
На устните внимателни
Високо на мълчанието
Написвам твойто име

На моите убежища разрушени
На срутените мои фарове
На зидовете на страданието ми
Написвам твойто име

На моята разлъка без желания
На моята оголена самотност
На дебнещите стъпки на смъртта
Написвам твойто име

На здравето което се възвърна
На риска който си отиде
И на надеждата без спомени
Написвам твойто име

Чрез силата на тази само дума
Живота си започвам аз отново
Роден съм за да те позная
Да те наричам с името ти

Свобода

РАВНОСМЕТКА

Десет приятели умряха във войната.
Десет жени умряха през войната.
Десет деца умряха от войната.
Сто приятели умряха във войната.
Сто жени умряха през войната.
Сто деца умряха от войната.
Хиляди приятели и хиляди жени, и хиляди деца.

Знаем да смятаме умрелите точно
с хиляди и с милиони.
Лесно се смята. Но всичко се бързо мени,
от война с война заличава се всичко.

Ала един само умрял
да се възправи в нашата памет
и ние заживяваме в бой със смъртта,
ние воюваме срещу войната,
ние се борим без страх за живота.

Превод: Елисавета Багряна

СКОРО

От всички пролети в света,
най-отвратителна е тая.
От всички чувства във живота
надеждата е най-доброто.

Наболата трева повдига
снега като надгробен камък.
Спал в бурята, аз се събуждам
с очи внезапно прояснени.

Завършва времето нищожно,
когато за да срещна някой,
бе нужно улицата цяла
през мойте самоти да мине.

Мълчат чудовищата вече:
те казали са – зная – всичко.
Аз виждам само смели хора,
готови да съборят скоро
омразните си господари.

Превод: Атанас Далчев

СМЕЛОСТ

Париж студува Париж гладува
Париж отдавна кестени по улиците не яде
Париж одрипавял е като старец
Париж в задушното метро заспива прав
и мъдростта и лудостта
на клетия Париж
са огъня и въздуха сияен
и хубостта и добротата
на изнурените работници
недей за помощ да зовеш Париж
ти жив си и животът ти неповторим е
и там зад твойта голота
зад мършавото ти лице и бледнината
аз най-човешките черти съзирам
Париж прекрасен град
по-остър от игла по-гъвкав от рапира
наивник и мъдрец
неправдата не можеш да търпиш
за теб това е най-голямото безчинство
ти сам ще се освободиш Париж
Париж трептящ като звезда
като надеждата безсмъртен
ти сам ще се изтръгнеш от калта и от умората
недейте се отчайва братя
макар без каски на главата
макар и боси голи изнурени
лъчи припламват вече в наште вени
отново светлината в нас се връща
да най-достойните от нас за нас умряха
и ето влива се кръвта им в нашите сърца
и пак е утро утро е отново над Париж
часът на буйното цъфтене
в запролетените простори
топи се силата на глупостта
и тези роби враговете ни
ако разбират
ако способни са да разберат
ще си отидат.

превод: Кирил Кадийски

ОБИЧАМ ТЕ :

Обичам те за всичките жени, които не познавам.
Обичам те за всички времена,
в които аз не съм живял.
За мириса на чистия простор и за дъха
на хляба топъл.
И за топящия се сняг, за първите
цветя напролет.
За животинките, които от хората
не се изобщо плашат.
Обичам те, за да обичам.
Обичам те за всичките жени, които не обичам.

В кого да се огледам,
ако не в самата теб не се и виждам?
Без теб не виждам нищо аз,
пустиня безпределна само.
Между отдавна и сега
Успявах често от смъртта бедняшка
аз да се избавя.
Не можех да пробия гладката стена
на мойто огледало
И трябваше живота дума по дума
сам да разгадая
Като в забрава…

Обичам те за твойта мъдрост – мъдростта,
която не познавам.
Обичам те за твойто здраве.
Обичам те напук на всичките илюзии.

И за безсмъртното сърце, което сам
не притежавам.
О, ти съмнението вечно и самият разум
И онова огромно слънце, с което аз
съм пак начело,

Нощта не трае никога без край –
а има – щом като го казвам,
и щом като го потвърждавам –
в завършека на всяка скръб
един прозорец,
един отворен, осветен прозорец,
и винаги по някоя мечта
те чака будна,
желание и глад, които да задоволиш,
изпълнено със чисти пориви
сърце,
протегната ръка, отворена ръка,
загрижени очи,
един живот живота ти да сподели.

ВЛЮБЕН

Тя стои на клепачите ми
А косата й е в косата ми
Има цвета на окото ми
Има тялото на ръката ми
В моята сянка тя е потънала
Като камък в небето

Тя никога няма да затвори очите си
И не ме оставя да спя
Сънищата й в яркия ден
Изпаряват слънцата
А мен карат да се смея да плача и да се смея
Да говоря когато нямам нищо да кажа

превод: Аделина Кошова – Lynn

ДОБЪР ДЕН, ТЪГА

Добър ден ,тъга.
Сбогом, тъга.
Ти си изписана в линиите на тавана.
Ти си изписана в обичните очи.
Ти не си най-страшното бедствие,
защото и у най-жалките устни оставяш усмивка.
Добър ден тъга.
Любов на отзивчиви тела.
Всесилие на любовта,
чиято ласка възниква внезапно
като чудовище без плът.
Глава разочарована…
тъга с прекрасен лик.

Подбор Надежда Александрова

Източници: Литературен свят
сайт „Моята библиотека“

ЕСЕННО

ТУДОР АРГЕЗИ

ЕСЕН В ПАРКА

Към есенния парк отправяме се с нея.
Обсипана със злато е старата алея.
Присядаме на пейката – фонтаните звънят
и струните им сребърни два ангела държат.
Смутена ме докосва ръката й добра
и бавно чезне в мен далечна светлина.
Подобно сляп певец напева свой аз диря,
но чувствам, че отслабва старата ми лира.
Жадувам милите очи с поглед да погаля –
по дрехата красива надолу той се сваля.
Ръката ми към белите й пръсти се протяга,
но тук, което диря, все иска да избяга.
Замлъква тихо тя – дали ме е разбрала?
Проблясва залезът – измамно огледало.
Сега ще я притисна до свое сърце,
но виждам, че се крият нейните ръце.
Решавам челото си да поднеса отново
пред устните желани – нежен и виновен
и времето да победя, все пак,
на бъдещето да поставя светъл знак.

Нощта настъпва и луната някога желана,
сред облаците тъмни е изгряла –
напомня ми оръжието овехтяло,
с което аз ловувах нявга като млад,.

И бавно, отчуждени, се връщаме назад.

ПРЕЛИВАНЕ

Нощта стопи се, денят навлезе през стъклата.
Воала на пердето трепна. А светлината
утринна и свежа от сумрака започна да изтича.
И слънцето в прозорците наднича.
Син на Земята живях спокоен под звездите,
додето тъмнината на нощта изтля.
Сега по-млад се чувствам, дори и по-пречистен,
като вода от ручей, сред борова гора.
Наистина, кога умря надеждата ми
и кога възкръсна?

ДУХОВНО СТИХОТВОРЕНИЕ

Да, черна е нощта, да, тежка е нощта.
Похлопа някой тук на края на света.
Дали похлопа или някой мина?
И кой ще е тръгнал тъй,
без свещ, без светлинка,
из мрачната градина?
Кой крачи тук без шум, без никаква следа –
самотна и блуждаеща душа?
О, кой е там? Кажи! Отговори ми!
Къде си тръгнал? Как успя да влезеш?
Страхувам се. Дали това си ти, о майко?
О, клета майко, майчице любима!
Дали в земята вече ти омръзна?
Тук няма никой…
Откакто си отиде, всички те изчезнаха.
След тебе легнаха, помръкнаха –
И вече няма никой…
Дори и кучето издъхна.
Обезлюдиха се нивята ни,
босилекът, черниците изсъхнаха.
От село отлетяха гълъбите, лястовиците,
а кошерите опустяха.
Тополите ни пожълтяха.
Стените рухнаха. Изгни оградата…
Хей, спри се! Кой е там, в ливадата?
Почакай, спри за миг!
Що търсиш тук! Кажи ми, кой си?
Тук не живее вече никой
от цели двадесет години.
И с мене никой няма –
лежа под буци пръст и купчини от тръни.
От входната врата дори и номерът изчезна,
ключът, ключалката ги няма…
Звънецът онемя…

Кой може да си ти?
Ти нашите места не знаеш, а дошъл си
сред този мрак и искаш всички мои мисли
да разбереш и да отгатнеш.

Ей, кой е там със тази черна дреха?
И кой пробива там стената със плътта си?
Кой иска да дълбае като с гвоздей
моите люти рани?
Какъв е този скитник- призрак на вратата?

-Езикът ми е в рани, сякаш изгорен е.
Не мога повече да издържа.
От жажда ще умра.
Съседе, драги, отвори ми!
Виж, ето я кръвта, и ето манната небесна,
отровата и славата велика…
От кръста аз избягах, мили братко!
Във своите обятия вземи ме!
Моля те, скрий ме бързо!

НАГОРЕ!

От плът и кръв си, но внимавай.
Животът иска твоята умора,
мечтае всеки ден и час да те събори.
И нека сън да не приспи очите.
Лети нагоре, все към висините!
Недей за миг да спираш своя полет –
живота ти да бъде вечна пролет.
Отхвърляй всяка тъжна мисъл –
в труда градивен ще намериш смисъл.
От трудности не бягай! Не падай победен
от времето и враговете свои наранен.
Лъвът да бъде вярно куче в пътя твой
и да не страдаш нито в студ, нито в зной.
Пътувай по света надлъж и шир –
живота опознай и радвай се безспир.
Не се оставяй паднал да те свари –
горд винаги бъди, върви изправен!

ЛЕКАТА СТЪПКА

Най-близкият другар за мен е самотата.
Навсякъде и всеки ден ме следва тя,
сближава моята душа с Луната,
със леден блясък свети през нощта.

Около мен движението вече стихва –
по-тесни стават улиците, стеснява се града.
По обед хората, които тук минават,
не мога вече аз да разбера.

Едва ли някой ще усети тази мъка.
Едва ли ще прозре той в моята душа.
Проврял ръка под пояса ми тесен,
кой ще ме чуе тук, без глас да повиша?

А жестовете мои ти до днес разбираше,
С един- единствен поглед разкриваше
съкровища пред мен, прозрял със мъдростта
на древните небето към което се стремя.

И ако някой ден, до моя вход, отворен
за мечтата, съмнение случайно се роди,
чул стъпката ти лека, аз ще бъда сигурен,
завинаги съмнението ще прогониш ти.

НИКОГА ЕСЕНТА…

Никога есента не е била тъй красива!
Нашата щастлива душа се изпълва с благодат.
В тези светли дни ти забравяш дори за Смъртта.
А Небето блести, сякаш покрито с нежен брокат.
Къщите схлупени от плет, и от глина,
крият в утробите – старите бъчви с вино.
От брега бледосин вече потегли
поточе от слънце,
насред реката засияла, път, лъчезарен извило.

От залеза ален черните птици бавно потъват.
Вятърът сваля листата един подир друг.
Старият бряст край брега спи и сънува –
вижда се силен и млад.

Иска ли някой да жали? Нека да си поплаче.
Лумва весел есенен огън в небето над хълма.
Чака Земята – вечната – някой ден да погълне
накрая и твоята скромна и временна сянка.

НАДПИС НА ЧАША

Искряща като нощните звезди,
със хубостта на нежния кристал,
аз се родих от чистите води,
замръзнали под светлия воал.
И като камъните речни пак
се раждам непорочна, чиста.
О, как е светло дъното ми! Как

тъй малка, крехка, аз блестя лъчиста.
А ти едва ли ще усетиш свежестта
на струите във мен звънили –
следи от устните от мене пили.
Невидими са те като небето,
но щом докоснеш капките студени,
те нежно ще целунат твоите уста,
решили да потърсят хлад от мене.

СЯКАШ…

Ти тази книга не отваряй!
Това, което слиза или се въздига
от животворния й дъх, не можеш да усетиш.
От колко струи в нея мисълта се лее.
Това не можеш ти да разбереш.
Нощта тъмнее в тази мъдра книга
и над градини и поля политва тя,
а как копнее в песен мисълта си да изкаже,
но като пеперуда, подмамена от светлината,
потъва нейде тя из други глъбини.

подбор и превод от румънски:
Огнян Стамболиев, лауреат на наградата „Тудор Аргези“

В ПАМЕТТА НИ

КЪДЕТО НЯМА МЯРКА, ИМА ТЕГЛИЛКА

НИКОЛАЙ КЪНЧЕВ

ТАМ КЪДЕТО НЯМА МЯРКА, ЩЕ ИМА ТЕГЛИЛКА...

Роден на 25 ноември 1936 г.
Бяла вода, Царство България
Починал 9 октомври 2007 г.
София, Република България

„Трябва да се отървем обаче от традиционната си склонност към завист и дребнавости, без, от друга страна, да изпаднем в кралимарковщини.“

„Но ако имаше първа и втора награда, бих приел втората, защото както казва поучително Рицарят на печалния образ на своя верен оръженосец, „по-важна е втората награда, защото първата се дава по други причини!“

„Както Църквата, и Поезията трябва да бъде отделена от Държавата, а поетите да си останат граждани. Граждани, необезпокоявани от други граждани.“

„Защо съм роден да общувам,
когато с това се привършвам:
при всяко ръкуване зная,
че няма безръки палачи.“

„Слава богу,
че поне игрите на децата не порастват.“

„Каквото и да се говори,
все пак разчитаме на чудо.
Нощем немият сънува
как светът го слуша.“

„Една от най-известните вражди е между слънцето и бивола, по-точно брезият. И тя е заради различия в петната им. Но това е повече идилия, дори когато локвата е изход.“

„Сложи главата си в торбата и даже забрави за пътя.“

„Така раздвижен е човекът,
че ми се иска да се върна в
утробата преди,
където детето рита без ритници.“

„Ако удари по костта ми с последна
злоба ятаганът,
тя пуква като първа пушка и мигом й
отеква бунтът.“

„О, просветлението идва,
когато всичко си отива:
изгряващият лъч за мрака
е вече първият бял косъм!“

„Детето вярва, че лети в небето чрез хвърчило. То няма предни зъби, за да има задни мисли.“

„Смъртта не идва от кинжала,
а както мисълта ни каже.
Угасна ли, ще бъда просто
изпуснал с поглед метеора.“

„Аз съм свободен в тишината.
Съвсем спокойно преди
време свалих веригите,
които дрънкаха с устата мои.“

„Има разминаване във времето и,
разбира се,
в разбирането.
Аз не броя колко са лъчите на звездата,
виждам само светлина.“

„Рядка книга Книгата, която никога не ви показвам, докато говоря винаги за нея, е такава рядка книга, че се среща само в планината, на която я изгубих, и ще трябва да отида някой ден да я намеря. Няма как да ми убегне от очите, колкото и да е рядка книга. Засега да си поема дъх, защото там дори самият въздух разреден е…“

„Муза
Сияеща с прическата на птицата,
наречена с така добре
звучаща дума Лира,
си далеч от късокраката лъжа,
която никога не стигна до слуха ти,
с който слушам
дългата ръка на истината как опипва
струните далечни на съзвездието Лира.“

из „Избрани стихотворения в проза“

Материала подготви Огнян Стамболиев

НОВА ПОЕЗИЯ

РАЗХОДКА В ДЪЖДА

АЛБЕНА ИВАНОВА

РАЗХОДКА В ДЪЖДА

Ще вървя по уханни треви
и ще влизам в съня ти безшумно,
ще държа с мен фенер от луни
и внезапно в дъжда ще те зърна.

Ти ще носиш мечта за късмет,
аз във нея досущ ще се влюбя,
ще просветне в небето искра,
а в очите – звезди изумруди...

Ще разказваш, дарен с благодат,
за неведоми пътища Божии,
до нас ще припламват от страст
малки въглени – в огъня живи...

А дъждът ще вали и вали,
двама с теб, наводнени до кости -
ще се скрием в сноп светлини,
на начало едно вестоносци.

ДУША НА ЗАЕМ

Спрях се вече... душа на търг не давам.
Достатъчно вилняха злобни хали.
Скубаха жестоко крехки клони.
Тъпкаха и псуваха хамали ...

Тя дори и гък не каза ... прах избърса.
В покоите си тихо се прибра...
На лицето и и мускул не проскърца.
Страдаше, но само в самота.

Бурята премина... греховете стари
простени са отдавна, не болят...
Тя, Душата, с радост се отърси
от беди ненужни, да не и тежат.

В храма и се влиза като в църква.
В ръка се носи жива светлинка ...
Обувките събуват се отвънка.
Без следи от кал, фалшива суета.

ПРИРОДЕН ЗАКОН

Ще отпаднат всички грешни хора,
морето ще ги отнесе в неспирен бяг -
за да изчисти пътя ти на воля,
от лъжи да си свободен и богат.

Не съжалявай, никога, не бива
за устните им жалки да тъжиш
От думите нечестни разболян си,
да крачиш като сянка и скърбиш.

И дните да броиш кога ще свърши
на времето безкрайното тегло...
Животът шанс ти дава да обърнеш
на страницата жълтото листо.

Сега живей щастлив, по правилата
с това, което на земята си дошъл
и повече недей пиля на вятъра -
енергия за хора ... без Душа...

БЛАГОСЛОВИЯ

С твоята благословия нежна, мамо,
разхождам се по светите места –
с които ти животът ми ориса,
преди да си отидеш от света.

С теб поглъщам всяка глътка радост,
усилията оправдават своята цена.
Когато сам човек на полет се обрича,
пътят му осеян е заслужено с цветя.

Казваш, че опознала си ме късно...
но дори това признание е стих дълбок.
Ето, че душата ти сега възкръсна
в моята надежда за получена любов.

В моята задочна среща с красотата,
в пламъка на трепкаща звезда
и в безумството от топлината –
скрита в нечия отдавнашна мечта.

Оцелява твоето момиче, мамо,
напук на облаци с надвиснали мъгли.
С добрия жест тъгата преоблича,
с усмивка бели стихове реди.

из „Парче от душа“, автор Албена Иванова

Подбор Людмила Данова

ВОДАТА ПЛАЧЕ

АНЖЕЛА ДИМЧЕВА

СКАЛАТА НА АФРОДИТА

Окъпан макът от роса
на вятъра подава чашки,
а русокоса светлина
простира плаща си
над тези бели планини –
морета мраморни,
над тези брегове,
които пазят амфори.

Земя на богове и храмове,
на нимфи и сатири,
защо ли точно тук избра
божествената Афродита
да плува в пяна от любов
сред морските талази
и гола като благослов
да бъде символ на съблазни...

Минават векове,
изгряват залези,
маслинови гори цъфтят във бяло,
вълните все така целуват плажа,
а вятър носи аромата портокалов.

Но ето плуват двама влюбени
и днес край кипърска скала,
на мит превърната...

И като в приказка изгубени
мечтаят някога да се завърнат,
да пият огненото вино
в златни кани,
да срещнат в Пафос жива Галатея,
а в руини, заливи и храмове
да търсят тайствения скиптър,
чрез който царствените Птолемеи
са властвали над Кипър.

Кипър, септември 2023

ОТВЪДНАТА ВОДА

Река прощална. Ничия река.
Прохладно и подвижно безразличие.
Калин Донков

Нощ, която се смее,
рани, които танцуват,
а цялата моя надежда
в реката студува.

Бърза нетърсена жажда,
чаша любов, чаша отрова –
реже дъждът по паважа
моите мисли окови.

Пролет ли търсим накрая?
Тази възможна раздяла –
не е роля, която играя,
нито процесия в бяло.

Жива водата лекува,
лягам под връх от тъга,
Спуска се сняг ранобуден,
мие, измива дим и ръжда.

Всяка надежда е зима,
всяка любов е порой,
ако забравя и твоето име,
значи танцувам в небесно хоро.

НИМФЕУМ

Някъде в дебри Родопски,
до Каснаково и Клокотница,
нощем нимфи танцуват
под божествена музика
от златната лира Орфеева.
Точно тук, в нимфеума,
тайнството от векове привлича –
светилище на Афродита,
храм на любовта и на магията,
тракийски олтар за девици...
Топло е и в танца на цветята,
в хладни струйки от аязмото
всяка болка мигом чезне,
а къпещата се в роса зачева...

Богинята на любовта е тук –
в земите ни християнски,
не ни трябва град прочут –
нито дворци и брилянти...

Ще дойде ден, когато водата
ще бъде по-ценна от златото.

ЗАЛЕЗ НАД ЛИСАБОН

„Няма друг рай освен изгубения“
Хорхе Луис Борхес

Омарът плаче от витрина екзотична,
страстта напълва чаши с вино,
а палмите кръстосват златни шпаги.
Раняват облаците катедрали,
но Богородица ги гледа стихнала –
толкова безсмъртна,

толкова обичана.

Тълпите бързат към брега на Тахо –
под купола на Триумфална арка
стъпките на вековете слизат...
И сякаш времето се преобръща,
морето срича стария си катехизис,
а Магелан се ражда същият –
готов да тръгне към мечтата синя.

И само чайките нехаят в танца си
дали това е Раят на земята,
или просто всеки ден е залъкът,
с който залезът ще ги нахрани...

Португалия, ноември 2017

ГЪЛЪБИТЕ НА СОФИЯ

Те не будят принцеси с изискани трели,
те не красят езерата в царски покои,
те не участват в карнавално веселие,
нито ловуват като совите нощем.

Те са хлябът и водата на София –
гълъбите – дух, живот и философия.

По уличните водоскоци пърхат,
трохите са тяхната манна небесна,
но дали са знак за милосърдие?
Всеки порив свършва наесен...

Снегът чернее, задушен от трафик,
от гневни хора и надменни реплики,
безшумен и тъжен се спуска здрачът,
но куполът на „Невски“ е гълъбова крепост...

Бели гълъби кръжат безкрай над нас,
но кой ли вижда в тях Светия Дух?
Забравен гасне символът на гения Пикасо.

И пада над Европа
Ковид, страх
и кървав пух...

ЛОНДОН ПРИВЕЧЕР

Ще изпия чашата с отрова
зад стените на Тауър... –
прошепна главната героиня.

Кой ли днес чете
подобни романи?
Гарваните имат нова роля –
два плакета, три магнита.
Щастието е възглавница от камък,
думата „любов“ виси над пропаст,
макар и обесена, тя е красива...
Светват фенерите –
неонови лебеди в мрака –
а мъглата в мощен прожектор
стене зад кралската стража.
Някой хвърля порцелан
в черните води на Темза,
но Окото на хилядолетието
всичко вижда и разказва...

Рано е за Вятъра на промяната,
не си отивай, магьоснико Дикенс...

P.S. Брекзит гилотинира Европа –
няма го Зевс да я спаси от себе си.

Великобритания, септември 2019

СОК

На Албена Фурнаджиева

Мравките добиват сила да летят,
пълзенето остава за човека.
Сигурното не е остров, нито връх,
сок от слава замирисва на оцет,
но щом ухажваме страхът,
всяка рана-билка или обич-кръв
ще ни вкоренява.

В пясък се ражда море,
с пясък завършва.
Но красиво е в дантелата от ветрове
като в последната обител,
в която капчиците звезден сок
крилата благославят,
а всеки феникс никого не пита –
нито воден, нито земен бог –
дали изгарящ да лети,
или прекършен да мълчи...

ПОСВЕЩЕНИЕ

Ти, който бдиш от небесата...
Пенчо Славейков

Белязаните с Божията милост
да бъдат рицари на Словото
източват капките мастило
от вярата – по-тежка от олово.

И всеки дар от небесата слуша
туптежа на кръвта от вековете
и под житейската градушка
човек забравя клетви неусетно...

Забравя, че поетът е като стъкло
и горд допива чашата от думи.
Завива се с метафори и кротко
по езерото Комо най-щастлив отплува.

МИДАС

– Природата линее в моите ръце,
плодът застива в свойта красота,
червеят, и той замръзва в златна поза,
нежна плът не мога да докосна,
о, да можех аз поне вода да пийна,
изпръхналите устни да поръся,
но изворът, уви!, на златна лава
се превръща.

– Но ти желаеше властта,
с която боговете разполагат.

– И най-могъщият на този свят
осъден е на смърт без мириса на хляб,
без речната прохлада на гората,
без виното, което като еликсир
в душата ми поражда сто желания.

– Да бъдеш господар е кървава наслада,
богатството бронира твоето сърце
с умората от струпаното злато.

– Зная днес каква велика сила
крие златото недостижимо,
но щом ме алчност заслепи
с постове, пари, омрази и лъжи,
изкуши ме нечия прокоба зла
от живото – мъртвило да творя.

– Безжизнената същност на нещата
засища алчността,
но винаги наказва свободата.
О, Мидас,
ти си роб на златната магия,
твоята мечта и твоя гилотина.
Пактол не пречиства вече грехове,
самата тя е пъклена отрова,
бащи оставят свойте синове
под мириса на атомния покрив.

– Нима умирам аз,
нима съм нищо повече
от златна мумия...

– И пак ще израстат цветя,
недокоснати от алчни пръсти,
и пак косите на дъжда
ще радват необята пъстър,
и пак плътта ще броди
през мрак и светлина,
вода и въздух,
о, благословена мъдрост
на висшата природа.

НЮ ЙОРК – ГРАДЪТ НА СВЕТЛИНИТЕ

АСЯ ТРИЦОВА

Сред шумен сън от човешки гласове,
чудеса се издигат сребристи в небето.
Ню Йорк – безкрайна приказка в рамки,
сърцето бие с ритъма на града.

Небостъргачи галят високи облаци,
уличен джаз звучи в тихия здрач.
Тук всеки ден е нова епопея,
мечтите тичат боси сред бетон и стихове.

В Сентръл парк се шепнат стари тайни,
а Бруклин гледа Манхатън с любов.
На Бродуей светът играе роли,
като всяка стъпка диша нов живот.

Ню Йорк никога не спи – и никога не чака,
вярва само в бързането напред.
Независимо дали си сам, изгубен или силен –
тук всеки носи своя безценен ред.

И ти се връщаш отново –
той те зове отново през нощта,
звездите тук са лампи на съдбата.
Ню Йорк – огромно човешко чудо,
градът, където всяка болка
се превръща в награда.

ИМА ТОЛКОВА ЗА ОБИЧАНЕ

БОЖАНА ПЕТКОВА-ХАРИЗАНОВА

ЛУННА ПЪТЕКА

Лунна пътека се стелеше -
огърлица, изваяна, перлена.
На морето вълните разделяше
светлина по-красива от дневната.
Тъй Луната разказваше приказка
за любов ненамерена, искрена
и редеше до перли мънистата
дето водят по пътя за пристана.
А, на пристана някой оставил е
сто надежди и сто желания.
Аз добавих едно обещание -
чанта с обич да нося през рамото.

КАК СЕ ОБИЧА

Ще ви разкажа за едно момиче
което знаеше как се обича.
Събираше капките дъжд,
прегръщаше буйната ръж,
по селския път тичаше
и думи красиви изричаше.
Да...то знаеше как се обичаше!
Все пазеше другите да не ги заболи
превързваше раните в трудните дни.
С душа на парчета
накрая остана.
Кажи, кой ще превърже
таз негова рана?
Сълза по лицето му
тихо се стичаше,
а знаеш ли само,
теб как те обичаше!

Из „Има толкова за обичане“, автор Божана Петкова-Харизанова

Подбор: Людмила Данова

СЪДНИЯТ ДЕН НЕБОЖЕСТВЕН

ВЕСЕЛИН КАСЧИЕВ

Писачите бездарни,
обсебили Словото,
убиват духа с нечувана наглост
и искат да го заменят със себе си,
с дребното си човешко битуване,
тъй че духът да бъде бездарие!
Идете и дръзко им го кажете!
Ще ви засипят с крясъци доморасли гении!
„Единен фронт на посредствеността!“,
Иван Хаджийски само така би ги нарекъл.
Четете и вижте!
Нонсенс.
Безсмислици.
Логорея.
Поток от несвързани думи.
Разпокъсана асоциативност.
Автоматично писане до интелектуална несвяст.
Приумици и глупост.
Четете и вижте!
Пред вас – отрепки на духа.
Екскременти на духа.
Злодеи на духа.
Четете и вижте!
Намъдруваха се с празнослов
и се възцариха над ума и творението,
за да са ум и творение.
С тях абсурдът стана венец на природата,
бездуховното се обожести
и анихилацията на съзнанието стана вселена.
Четете и вижте!
Но във един свят на духовен сумрак
те са естествени.
Но във един свят,
където парите са във самото естество на нещата
и най-висш израз на съзнание,
но във един свят,
където измамата е кредо,
висш морал и принцип,
те са дори самата невинност.
Оставени на себе си от паричните потоци,
те са дори самата безвредност.
Евтината им залъгалка обаче
дава път на всяко злодеяние и всяка гавра.
„Хвала на бездарните писачи!“ –
казва фарисеят в политиката.

Развързват ми ръцете за моята
свещена демагогия!”.
„Хвала на бездарните писачи!”,
казва гангстерът с патос. –
Докато те бездейно
си реят душата в заветната глупост,
аз дейно трупам богатство!”.
„Хвала на бездарните писачи!”,
казва олигархът,
който ви хвърля на кучетата
като най-драгоценната им мръвка,
и продължава:
„За вас никой пръста си няма да мръдне,
те ще ви гледат сеира,
ще леят лукава усмивка
и ще нижат глупост след глупост”.
Четете и вижте!
Но ще видите ли срама и позора?
Ще продължи ли дрямката
на бедното ви съществуване?
Или ще възроптаете пиянски в кръчма,
ще преобърнете света със крясъци
и след това ще се търкаляте
в пиянско унижение под масата?
Събудете духа си,
нещастни,
или вървете по дяволите!
И да не искате,
там Бог сам ще ви сложи!
Но ако и той нехае,
ще дойде съдният ден небожествен
и върху вас ще се сгромоляса
цялата ярост на човешкото мироздание.
Дано тогава да ви дойде умът –
той да е свободен
и вие да сте свободни заедно с него!

СЪН ЗА ЗИМА

ВЛАДИМИР ЛУКОВ

ФИБРИ ОТ БЕЗКРАЯ

Вали без умисъл така, че във въздуха
ситни и нежни снежинки се маят…
Ту плавно се вдигат…
Ту плавно се спускат,
подети от полъх неразгадаем…
С поглед нахлувам цял през прозореца,
който се всича сега в белотата
и тъй проследявам техния полет -
и видим за мен….
и предполагаем…
И сам - увлечен по тях - ги следвам
и те ме следват в една омая
от фибри нежни, които извезва
Полъхът вечен и жив на Безкрая…

ЕЛИТЕ

Притихва Зимата… Странно притихва
в елите високи, отрупани в сняг…
И сякаш посреща в очите ми Господ,
който навлиза наяве сред тях…
Тъй странно притихва сърцето ми… Странно
вали… И нежни снежинки кристални
полепват по моите мигли и странно
виждам през тях Небеса от воали…
В тях Зимата сякаш се готви за сватба
(а уж е старица) и чака Жениха
сред толкова много църкви и храмове,
на които елите високи приличат…

СНЕГЪТ

Вали от ниско… Вали прихлупващо
и приглушено във Тишината…
която сякаш с валежа се спуска
из от недрата на Небесата…
С нея врабците в храстите гъсти
се умълчават, когато минава
някой задъхано… или във въздуха
ястреб прелита ужким нехайно…
Пътят, който нощес е проправен,
вече се губи във белотата…
(както се губи и във тъмата),
за да нахлува у нас Безкрая…

Толкова ниско вали и прихлупва,
че вече Небето в мигли пулсира
и тихо превръща Земята в хралупа,
в която самата Вечност се свира…

ЗИМНИ ДЪРВЕТА

Отрупани в бели къдели от сняг
тия зимни дървета срещу Слънцето
светят…
С дълги стъпки отеква снегът
току под нозете ми…
Пощальонът, забързан, идващ към мен,
вади от чантата днешния вестник.
Аз го поемам, но в този момент
рухва сняг върху вестите…
Все в същия миг от внезапния сриv
пощальонът учуден проглежда
и вижда как тия дървета от сняг
срещу Слънцето утринно светят…
Как носят се слънчеви вести сега
по всички кристалчета снежни,
как мигом до всички души и сърца
пристига най-чудния вестник…

ПЪРТИНА

Тръгва някак… Ей тъй, доловима
само от моя вътрешен поглед…
който сега върху белия лист
дума по дума в стих се открива…
Уж поисках тя да се случва,
но се налага неумолимо -
както ме следва моето куче…
Както и друг след мен ще мине.
Всъщност, прибързвам… Полето е бяло…
Снегът е дълбок… И е люта Зима…
Аз съм приведен… И още навява…
И следата е бяла… И е невидима…
Ако се случи да я проправя,
ще минат оттук стотици хора…
И ще изглежда съвсем безобидна
докато цъфне небивала пролет.
Тогава тя ще стане опасна…
И е възможно да ме пустосват,
заради стъпките много по нея…
Вледенени и нескопосани…

СЛЪНЦЕТО

Прокрадва се косо като престъпник
между отрупани в преспи борове…
Ту се повдига… Ту се снишава…
А е ранен следобед.
И е в повече бялото.
Взира се странно и все така - косо.
Сякаш нарочно се труди да види
накъде ме отвеждат безцелните стъпки
на тези безцелни и вяли стихове…
А безцелно излезе и то зад мъглата.
И косо го гледам. И се прокрадвам
подобно ловец край белите борове.
И го преследвам… И то ме преследва…
Само в снега е в повече бялото.
А в него сме двама наясно и тясно.
С крачка напред съм все пак аз…
И с нея, изглежда, аз съм опасният…

ПЪТЬОМ

Брезите със клонки, отрупани в сняг,
спускат ресни от бяла драперия
над пътя, по който - Бог знай откога! -
вървя безпаметен - като във себе си…
Не помня кога в самота съм се раждал
и как съм сънувал живота си вечен
сред тази отчайващо бяла Гора,
в която нищо не бива далечно
и близко…
И знам ли
в тази човечност
тя ли е в мене…
аз ли съм в нея…
Ех, тази драперия – хем скрива света,
хем го разкрива пътьом у мене…

СКРЕЖЪТ

Скрежът, провиснал като риза съдрана,
от отдавна разкрива нечия бедност
и богатство, понеже виси на гирлянди
по дървета и храсти с една извънредност…
Ала ние, с бедняка, поначало се знаем
тъй както се знаем с моето куче…
То побягва навън с изумителна радост
и на скрежа поглежда като на случка.
И с богаташа се знаем - сто на сто сигурно -
както се знаем със Слънцето утринно…

То разнищва през скрежа своите мисли
и в душите ни пламва с обич разискрена…
Кой знае защо, но това е то знание
в тази оскъдица с неизмеримо богатство -
да излязат децата ми, трите, пред прага,
а скрежът на златни гирлянди да пада…

ВРАБЧЕТАТА

Дърветата вънка, отрупани в сняг,
не трепват, не смеят да трепнат…
Нито въздухът леден трепва над тях,
нито малките сиви врабчета.
Те се гушат сред тях като някакъв плод
посред зима узрял безнадеждно
в белотата, в която Животът убог
сред невидими дни ги отвежда…
А отгоре с рояци снежинки Небето
ги посипва и милва така, че
те оперват крилца непокорни в сърцето
и в душата на своето ято…

РИДОВЕ

Притъмняват отсреща самотните ридове
и обръщат дъха на декември снежинки…
Аз ли ги гледам… те ли ме гледат!…
(Ех, мои несретници, неутешими!…)
И тъй се виждаме… И се подпитваме -
да понаучим нещо за себе си…
Как те мълчаха толкоз години!
Как аз им говорех неоспоримо…
Странници тъмни… Тях едва ли
някой адепт ще сметне за луди…
Дума им давам - да не издавам
как неподвижни вечер танцуват…

ЗИМНА ЛУНА

Блести и огрява тъй както никога
това тихо и бяло поле,
което стеле току пред нозете ми
дъх от светлици и скреж…
Странно ме гледа… И аз я гледам.
Уж е отгоре, а отдолу просветва
в тия сребристи кристали снежни,
в които танцува и се оглежда…
И уж се любува сама на себе си
в блясък, скришом дарен от Слънцето,
ала тъгува с тъгата му сякаш…
От Него излъчвана…
И от сърцето ми…

УРОК ПО ОБИЧ

Долитат врабчета тук, на първаза.
Трохи кълват. И се опърпват.
И се боричкат. И вдигат врява -
кое от кое повече да гълта…
Милите… Вън е виелица зимна -
навява преспи, отвява преспи
и като мисъл непостижима
блести нарочно в кристали снежни.
Инак, зная - не знаят врабците
как се явяват трохи на първаза…
Зная и туй - и те твърдо знаят -
каквото грабнат, им се полага.
Но вън е зима. Оскъдица.
И пак протягам ръка и ръся…
И пак е борба. И пак Виелица
люто кръжи… И е навъсена…

ПО СНЕГА

Снегът със белотата си увлича
ято яребици по безкрая…
Кога летят!…
Кога ситнят с нозете си!…
Следите им -
объркани
до лудост…
…И вой на вълк,
упорстващ да узнае
в коя посока
влюбените
тръгват…

КЛЕТВАТА НА ГОРЯНИТЕ

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

*

двайсетгодишно [1]–
момчето, което написа
клетвата на горяните

*

двайсет думи –
тежък товар,
кървави пътеки

*

двайсет години затвор
тежка присъда
за двайсетгодишен
дългата стена към бъдното
е затворена

*

двайсет и две годишна [2]–
горянката, която носи товара
на клетвата към разстрела си
още търси
брод към свободата

***

ОБЕЩАВАМ

обещанията на политиците –
празен звук;
обещанието на горяните –
разменна монета
„свободата“

ПРЕД

пред стената
на историята мълчим
изгорели досиета

ЦЕЛИЯ

цял и цел –
думите,
толкова еднакви,
толкова различни…
лицата ми

БЪЛГАРСКИ

ро̀ден, родѐн… тук,
заровен…
изсъхнали кълнове

НАРОД

шепа мъниста
разпиляна в пръстта
няма да поникне
идеалът на героите…
а идеалът на тираните?!

ДА СЕ БОРЯ

борба за хляб
борба за свобода –
изборът да съществуваш

ЗА НЕГОВОТО

да се освободиш
от себе си –
посвещението
не е просветление
сянката на облака

ОСВОБОЖДЕНИЕ

товарът се изхлузва
от приведения гръб,
раздира кожата,
потича кръв…
как да се изправиш?

---

[1] Тодор Цанев, 20-годишен, автор на клетвата на горяните; осъден на 20 години затвор

[2] Цветана Попкоева, учителка, 22-годишна се включва в горянското движение; осъдена на смърт и разстреляна на 23-годишна възраст

И ЗА ДА ВЪЗТЪРЖЕСТВУВАТ

в зарята на победата
цветни светлинки
изгарят с глух гърмеж

СВОБОДАТА

свобода?!
лесно е да се умре
за нея
трудно се живее
свободен

И ДЕМОКРАЦИЯТА...

единомислието
на демоса – тържество
на средните стойности
2500 години ад
и мечта

ЗНАЯ, ЧЕ

съзнанието да знаеш…
затворът на
сигурността

ВСЯКО

разпръснати облаци,
разпръснати хълмове –
всяка капка, цвят и трева,
всяка прашинка, мравка, муха –
необятност от разнообразие
и невъзможност за всеобхватност

СВОЕВОЛИЕ

своеволие?!
за какво е свободата,
ако нямаш своя воля

И ПРЕДАТЕЛСТВО

всеки индивид
е предател –
или на себе си, или на другите

СЕ НАКАЗВАТ

наказание –
другата страна на наградата
в състезанието
за възпитаване
в послушание

СЪС

съскане…
състраданието е мит.
състояние на изчакване.

СМЪРТ.

смърт –
една сричка;
зад нея тайната на мирозданието
кове ужаса,
сковаващ живия.

ЗАКЛЕХ СЕ

клетвата –
изгубена сакралност,
намерена сила

***

двайсетгодишно –
момчето, което написа
клетвата на горяните
четирилистни детелини
на гроба му

*

двайсет и две годишна –
учителката, която
остави първокласниците,
за да учи родителите им
на свобода

*

в юнската гора
вари чорба
от детелини –
птиците млъкват
преди песента на куршумите

*

пее учителката,
още изнася
урока си по свобода –
цял народ
лоши ученици

НАЙ-ТРУДНИЯТ ВЪПРОС

ГЕОРГИ КОНСТАНТИНОВ

ЗАДЪХАНИЯТ РИТЪМ НА ЖИВОТА

В задъхания ритъм на живота
не искам да си мисля за смъртта.
В живота всеки има своя квота,
но без да знае –
колко трае тя.

И вместо в тъмни мисли да немея,
вселенския сюжет неразгадал,
си казвам: Трябва просто да живея. –
Огрян от слънце,
или газещ в кал.

Да ме събужда сутрин тропотът на дните.
Да бие учестено моят пулс,
когато слушам вечер новините,
или щом чакам
закъсняващ автобус…

Да не ме плашат вирусите земни,
несгодите, обидните слова.
И болките, събудени във мене,
аз да лекувам
с глътки синева.

Във поглед на жена да се усмихвам.
И стих да шепна в прозаичен ден…
Да крача бодро и да плача скришом.
Да бъда земен.
Но и не съвсем.

Животът ми на нишки се разприда,
разплита се към край определен.
Аз може още утре да си ида…
Но не съвсем, ви казвам…
Не съвсем.

ПОСЛЕДНАТА ЧЕТВЪРТ НА ЛУНАТА

Тази нощ над моите мисли
тихо свети
последната четвърт на Луната.
Гледам нея, но виждам себе си
в по-друга светлина:
защото
и аз сега примигвам
в последната четвърт на живота си….

Здравей, смалена Луна!
Вече и аз будувам
със смалено сияние –
сега съм три части спомен
и една четвърт надежда…

Мисълта ми прилича
на луна през октомври:
по-малко сияе,
но повече помни.

А може би
само привидно
е светлината ми избледняла…

Там, зад мрака индигов
Луната
всъщност е цяла.

ИЗБОР

Ето краткият мой послеслов:
Суетата не ме занимава.
Само живият
чувства любов.
Там, отвъд, е безсмъртната слава.

Свят от мрамор не сътворих.
Не блести във живота ми подвиг…
Само дето
превърнах на стих
всяка трепнала в мене обич..

И понеже животът е миг,
към студената слава не тичам.
Не ми трябва да бъда велик.
Предпочитам
да бъда обичан…

Странна обич към новия сняг.
Непредвидена обич към Нея.
На децата към бистрия смях.
Към това,
че изобщо живея.

А се чудя на онзи субект,
в който лудо напира Азът…
Той се мисли
за велик човек.
А пък толкова хора го мразят!

ЕСЕННА УСМИВКА

Да, знам, че небето е ниско и сиво.
Че свойта усмивка спестяваш практично.
Но все пак – опитай
да се усмихнеш щастливо.
Така, на инат. И въпреки всичко!

Кажи си, че имаш късмета съдбовен
да бъдеш изобщо роден на света…
В света на Роден.
В света на Бетовен.
Че с пролетно чувство вървиш в есента.

Пламтял си в прегръдки.
Видял си преструвки.
И пътища нови ти предстоят…
За миг помисли си,
че с прашни обувки
усмихнато крачиш по Млечния път…

ЗРИТЕЛ НА САМИЯ СЕБЕ СИ…

ТВ предаване с мен. Намръщен се гледам…
Какъв поет на любовта?
На седемдесет и седем?

И както есен вие вън, аз вече съм на косъм
да тръгна в нов пореден сняг –
към седемдесет и осем…

Стихът ми често се гневи.
Но спря ли той бандити
да внасят планини боклук
и да секат горите?

Каква любов? Във алчен свят оборкано аз стина.
И не е само възрастта
единствена причина…

Дори да бях във млада мощ –
поетът днес е само
последна дупка на кавала.
То и кавал май няма!

Но тя, Поезията… Тя…
Шептя с надежда слаба:
Не знам кога и за какво –
Поезия ще ви потрябва.

ПРЕДИ ДА СИ СВИКНАЛ…

От книгите учим урока нелек
как робът е станал
свободен човек.

Но днешното време ни казва нон-стоп:
как може свободният
да стане пак роб.

Поробен от дрога. Снизен в нищета.
Наведен до пода
клиент на властта.
Погален с банкнота. Със пост награден.
Излъган отново
във изборен ден.

И тровен от чалга, реклами и секс –
свободният става
поробен човек…

Ей, ти!
Вдигни поглед! Размахай ръка! –
Преди да си свикнал
да живееш така..

септември 2020

НАЙ-ТРУДНИЯТ ВПРОС

Все тъй в човешката история –
чак от зората на света
до днес задъхано се борят
две сили –
Свободата и Властта.

Една мечта, една амбиция
разтърсва
властовия връх:
за ясен ден без белезници,
за честен хляб и волен дъх.

Властта неистово се брани.
Краде и мами в сетен час…
Но питам се – какво ще стане,
когато
Свободата е на власт?

август 2020

ВЪРХЪТ „ЧОВЕКО”

Върхът „Човеко” в Пирин планина –
горд символ
на човешка висина.

Белееш мъдро, той ни шепне строг:
„Не сваляй поглед…
И бъди висок!

Бъди висок в простора на честта,
в случайното богатство,

в бедността,

във делника и в битката за власт…
Виж името Човек
как пазя аз!”

Тъй шепне той, в мъглите извисен.
Съглеждаме го само
в ясен ден…

Задъхани, към него се стремим…
Но връх „Човеко”
не е лесно достижим…

ЗЕМЯ НА КРЪСТОПЪТ

България – това е
чувството за близост помежду ни.
И всеки ден новороден.
И всеки смъртен час.
това е нашият език свещен,
възпят от Вазовите думи.
И шепота на хиляди молитви
пред един иконостас.

Това е древният ни страх
от оня рев триглав на змея,
очакващ млади жертви
в тъмни пещери…
Но даже и без него
днес душите ни болеят,
че губим отвъд Дунав
свои синове и дъщери…

България – преглътнат вик
между падения и слава.
По стръмен ден
сърцата ни
в неравноделен такт туптят.
България – това е всичко днес,
което ни остава! –
Най-святата земя,
разпъната на кръстопът.

Подбор: Огнян Стамболиев

СЪЛЗИ СЛЕД ПЕСЕН

ДАФИНА КУЗМАНОВА

ТОКАТА В НОЩТА

Хълмът
буден е.
Нощта
е високо.
Ето го пианото.
Слизат звуците
към водата.
Спускат се
и подгонват вълните .
Надбягват се
със водоскоците.
И към морето
се устремяват.
Луна , вода и
музика
се сливат –
преди да дойде
светлината.
Без бряг.
И без
обещания.

НЕ МЕ ИЗДАВАЙ, ЛУНА

На Ваня

Вир във реката. Камък над водата,
върху камъка – сълзи.
За да не прелее реката.

Иванка Кючукова

Не ме издавай, Луна.
Всяко дърво прегръщам
и в тишината му дълго
оставам.
Виждам през хълма реката.
И нея прегръщам.
И мълча като нея.
Тук съм.
Ти ме търсиш, Луна.
Но не разпознавам
гласа ти-
кога е щастлив.
Кога е навъсен

и побелял от дъжда.
Виждам гората, веждам листата -
и в тъмното са зелени.
Като тях и ти ставаш зелена,
в най-черния кръг на нощта...

Не ме издавай, зелена Луна.
Все по- трудно
с дъжда разговарям.
И все по- слабо
във водата се вглеждам -
отминава ме бързо,
за да стигне морето.
За какво съм й аз - замислена
като извор дълбок
в планината.
Като кладенец застоял,
неоткрит във гората.
Като биле,
във шипка
оплетено...

Не ме издавай, Луна.
Скоро в тишината ти
ще приседна
и ще ти разкажа...
Преди изгрев –
на камък приличам.
Но няма кой за болката
да накажа.

Няма на кого
и да простя.

ЕСЕН ЛИ ИДВА

Есен ли идва?
Тихо е.
До морето се доближава.
Топло е слънцето
още.
И морето съвсем
не разбира,
че плажове пусти
го очакват
през зимата.
И мокри чадъри
ще му се
надсмиват.
И ще потъват
следите от птиците
в пясъка – от пяната
и от вълни,
които някога пееха..

Нима идва есен?
Кога ли е тръгнала?
По- тъжно е
от зимната буря
морето.

Отивам си.
Есента вече се настани.
И във душите.

Дъжд заваля
над водата.
Прилича
на сълзи
след песен.

2025 г.

НАПРЕД

ДЕСИ ЦВЕТКОВА

„За него – Живота
направил бих всичко.
Летял бих
със пробна машина в небето“

Н. Й. Вапцаров

НАПРЕД

Не спирам пред нищо,
което ме връща назад,
не спирам, не зъзна,
не чакам, не искам.
Единствено в мрака
аз чувам звук на лешояд,
от мършата бягам,
вонята ме потиска.

Но вярвам във всеки,
в целувка и в клетва,
в оброчище, в облог, в недоимък,
в секунда на щастие.
За връзка слънчогледи
бих литнала, светвам,
последните капчици вяра
бих дала за причастие.

И странно ме гледат,
понякога сочат, завиждат,
но аз съм влюбена в живота,
без него съм бездна.
не спирам пред нищо,
прекръствам се трижди.
Смъртта е хищник
за тези без вяра,
но аз съм съзвездие.

ШАНСОВЕТЕ

Стремглаво се втурнаха чувствата,
сякаш лава изригна от древен вулкан.

Разтопиха леда, по билото препуснаха,
спасиха ме от нов ледников период,
съживиха отдавна заспали мечти,
досега скрити в забравен буркан...

И прогледнах, и чувах,
и усетих вкуса на горящия лед.

Вече мога да дишам отново,
за живота получих повторно билет...

МОЯТ БЯЛ ЗАЕК

ДЖАНИНО ДАСКАЛОВ

ПЛАНОВЕ

Моите планове, планове, планове!
Всеки ден, всеки час, всяка минута,
без сметка, от съдбата – кръчмар,
с облачна кърпа полираш чашите-дни!
Егоистично невинен, но грешен докрай,
с крива усмивка, подритвам скучните,
изпълзели съвети от мъглата по пътя.
Любовта изкривил съм в неясни мечтания
и незнайно как, но някак, всички граници
в забравено време съм преминал отдавна!
В стаена надежда, все пак надявам се малко,
да съм оставил от себе си, на всеки по нещо!

МОЯТ БЯЛ ЗАЕК

Като изсъхнало дърво,
една мечта, по навик
след мен вървеше упорито!
Пропадаше във стъпките ми бягащи
и ръсеше изсъхнали листа.
Една мечта да върна времето
на влюбените ми години
и смело, още по-назад
в наивната ми младост,
когато безпричинните усмивки
се раждаха без никакво зачеване
и беше лесно да обичаш!
Незнайно как, но днес отново,
във края на града, до моста
каменен над старата река,
отново съм в онзи тъй обичан,
от всички пъстроцветен панаир!
Там шеметно въртят се и не спират
веригите на циганското колело!
Там дните в месеци се сливат,
пак там, сезоните размазани в петна,
изграждат птиците-отлитащи години.
Стоя изтрил замръзналата си усмивка
пред странно появил се плашеш маг,
с черна филцова шапка съдбовна,
където надявам се спи и похърква
моят изгубен във времето, заек бял!

АНГЕЛИТЕ СА ИСТИНСКИ

Ангелите са истински, те ми отварят вратите,
но сянката ми объркана ги затръшва зад тях.
Ангелите са истински, аз ги познавах,
но сега съм забравил пътя към тях!
Забравил съм времето когато летях,
в нощите сънни с будилник щурец!
Тогава времето беше спряло на приказки
с бабите щурави от моята улица.
Когато летях във всяка нощ пълнолунна
и броях звездите до първи петли
и на връщане доброволно събирах,
от небосвода изгубените мечти.
Пазех ги вярно, без спомен за дата,
но с клеймо до поискване!
Тези нощи днес съм забравил,
с котва в душата си купувам храна,
битието преглъщам в малката стая
до старата маса, но всъщност в безкрая.
На разсъмване неочаквано се отваря врата
и си спомням тогава, че ангелите са истински!

НАДЕЖДА

В отдушника на болката проглеждам
към тъмен хоризонт от сляпа тишина,
но спуска се над мен ръждясало небе
от нечий друг живот, нещастно изживян!
Да търся дните си изгубени нехайно,
във обещани облаци от захарен памук
или затворил изгорените в лъжи клепачи,
наивно да мечтая, за топъл дом – любов
и онзи път, прегърнал дните ми – пътеки,
роден в картините на стария художник,
все търсещ упорито неговият смисъл!
Все пак повеждам армията от въпроси,
дълбоко в себе си, по стръмните пътеки,
с надежда да открия там, тайният светлик.

ЧЕТКИТЕ НА ДЪЖДА

ДИАНА СТЕФАНОВА

*

О, сърце, ти бреме си,
роб на тази кръв,
която по вените тече.
О, сърце, ти блато си
но цъфти в тебе нежността ми
като лилия.

В такива мигове аз зная,
че и въздуха,
който дишам е груб за теб,
затова понякога без дъх оставам.
Между слънцето и мрака,
между обич и омраза,
все дрипава
пристъпва моята душа.

А въпросите във мене светят –
земните звезди са –
с тях обсипвам възвишеното небе.
И ровя се дълбоко във кръвта,
човешкото си дъно да достигна.
Навярно отговорите са там
в необузданите стихии,
които ме обсебват.

Вселено,
върху огромната ти длан земята ни
е една задъхана
човешка стъпка.
Върху тялото ти
земята ни е просто като бемка.
Вселено,
и ти си днес
на човешки кръст разпъната.
О, сърце!?
… От човешките ни страсти
няма по-големи богове.

*

Отдавна искам да напиша стих,
но от мълния ударен, изгаря той във мен.
А раната отваря се в молитвен зов.
Научих се да разговарям със мълчанието си,
а в него разлистваше най-хубавият,
най-истинският стих.

Но ти, Читателю,

не знаеш
езика на душата ми и мълчиш, мълчиш…
И превърнаха се стиховете
в уморени кораби
спуснали крилатите платна
в залива на своето пристанище – сърцето.
Тук думите освободени
от погледи и жестове –
поемат дъх.
Вливат се в червената река – кръвта ми.

О, Живот,
ще стопля замръзналата в теб сълза?
Да ще над живея раната,
която в мен расте, не се затваря.
О, тази рана съдбовен знак ли е?
Надига се вълнението на червената река.
Пулсират, сините й брегове,
и думите се вливат,
взривява шепотът им тишината
и… обагрят листа.

*

Напразно ли ветровете и дъждовете размахват
четките си,
сърцата ни да разгримират.
Днес и въздухът, който дишаме гримиран е.
Как ще разпознаеш лицето ми
на човек, или на хищник е,
щом и истините в нас
гримиран са?

Земя,
ти най-живият часовник си на времето,
но животът ти мииран е
и непрекъснато се вслушваш в стъпките –
в човешките ни стъпки,
а те тиктакат по циферблата ти,
и отмерват времето Живот.

Земя,
така облечена в зелено,
не си ли ти войник на времето.
За свободата си воюваш със човека.

СУША

Вместо хляб, тъмното растеше във душата ми.
Безплодни буците превръщаха се в прах.
С тъмно мога ли да нахраня някого.
Тъмно на масата да сложа,
с тъмно да напълня чашите.
Кръв ли по вените се стича,
или в тях единствено расте копривата.
Въглени ли гърлото ми парят.
Сухи са очите огъня да давят.

Пръстите във корени превърнаха се.
Слязоха в дълбокото.
Тръгнаха, разровиха
на мравките хамбарите.
И сега на утрешния ден замесвам хляба
и расте, расте тестото,
и нощта препълва,
тъмното в душата ми изгребва
и внезапно става светло –
сякаш цялото небе с ръцете си измесвам.
А мъже, жени – народ
в утрото ще тръгнат,
хляба да целунат.
Но … сега със хляба влиза и душата ми в пещта.

Бог, земя, човек ли ще нахраня,
или ще излезе от пещта душата ми запалена –
факел в тъмното да свети.
И дано земята ни – огромен въглен
видят дъждовете.
… А мъже, жени – народ
със пети жаравени
мълком като нестинари водят хорото ти, Живот!

*

Откакто се помня
тази стена не е направила нито крачка
от самото си раждане.
Вкоренена дълбоко в земята,
извисила е ръст.
Ако имаше памет, глас и очи,
можеше да разкаже много неща.
И кой знае какъв хаос щеше да настъпи?
От ужас и водите на река Янтра
щяха обратно да потекат.
Колко ли тиня, предателства
и зазидани истини в нея, носи историята?
А може би
тази стена има и памет, и глас, и очи
но завинаги е осъдена да мълчи!

*

И пука се, разкъсва се по шевовете си
на Живота дрехата,
с която от години го обличам:
казва отесняла му била,
но искал да се разходи из Вселената.
Да тръгне иска, дори да бъде гол.

Но нали винаги загрижена
за бъдещото му била съм,
за да го предпазя от евентуални грешки,
оковавам го с белезниците
на моите съвети,
навличам му усмирителната риза.
Така загрижена за здравето му:
„Дано го вразумя“ си казвам.
От години все е хремав и боледува
от идеята за свободомислие.

*

Аз не попитах – в кой живот съм?
Вярвам и следвам светлия лъч,
с който ме води Вселената.
Но… все по непозната
и чужда ми е тази планета,
а всъщност,
толкова дълбоко я нося в сърцето си.
Навярно от нея моят корен е тръгнал
с въздишката на вселенския вятър.

*

Неусетно се разтварям
във въздуха
като глухарче политам
и се пръсвам от раната,
с която защитих,
свободата ти, въздуха, и името ти Живот.
Тук върху тази планета
от хора и пръст,
и с това необятна небе
с потоци от светлина, и от дъжд,
живях.

Тази планета –
уморена, сиротна се къпе във скръб.
Човечество, опомни се,
със сълза и усмивка
в твоя поглед дишах,
твоя съдба съм
и ме целува твоята пръст.
Човечество,
и ти си в окото на Вселенския съд.

Диана Стефанова

Подбор: Павлина Петкова

ЕВАНГЕЛИЕ НА БУНТА

ДИМИТЪР АНАКИЕВ

РЕНСАКУ
в духа на Христо Ботев и Гео Милев

ПРОЛОГ – ГЛАСЪТ В ПЕПЕЛТА

Не вика бурята –
човекът вътре в нея
се събужда сам.

*

Пепел и пламък.
Във всяка прашинка диша
несмирен Бог.

*

Земята трепти –
от кръвта на народа
никне дума.

I. ПРЕДИ БУНТА

*

Мирише вечер –
на страх и на мълчание,
и на забрава.

*

Дървото шепне:
„Вятърът е мой син –
той руши в името.“

*

Градът без гласове.
Площадите мечтаят
да чуят „Свобода“.

II. ВЪЗГОРЯВАНЕ

Пламва гневът –
старото време пука
в корена си.

*

Петлите мълчат.
По улиците върви
утрото въоръжено.

*

Слънце от кръв.
Иконите затварят
очи от срам.

III. ГЛАСОВЕ НА ХОРАТА

Майко, не плачи.
Синът ти не умира —
става песен.

*

В очите на беден
свети революцията –
огън от хлеб.

*

Жена край портата –
в ръцете ѝ молитва,
в сърцето – нож.

IV. СМЪРТ И ПРАВДА

Кръст и мотика –
двете ръце на мъката
светят в калта.

*

Под писъка тих
расте дърво на бунта –
плодът е истина.

*

Разстреляни сенки –
всеки куршум изписва
„живей човеко“.

V. АД НА ИСТОРИЯТА

Неонът свети –
новите господари
са от стъкло.

*

Екранът крещи.
Истината е бавен
интернет мрак.

*

Войната диша
в джоба на детето –
игра без край.

VI. ЧОВЕКЪТ ГОРИ

Мълча, но в мен вика
цялата планета –
боли да си жив.

*

Прах и надежда
във вените ми светят —
да бъда буден.

*

И ако падна,
да ме покрие само
свободен въздух.

VII. СЛЕД БУНТА

Пепел е всичко –
но от пепелта никнат
нови очи.

*

Народът диша –
на раната му никнат
планини, не гроб.

*

Тишината пее –
светът отново учи
думата „човек“.

ЕПИЛОГ – НОВИЯТ ДЕН

Слънцето става.
В сянката му прохожда
новата вяра.

*

Времето шепне:
„Любов е революция.“
И ние вярваме.

ПОСЛЕСЛОВИЕ

(мини-манифест)

Не на колене, а в светлина ще ходи човекът.
Не със страх, а с песен ще говори народът.
Не с оръжие, а с истина ще се ражда светът.
Бунтът не е гняв – той е вяра в човека.
А хайкуто е неговият дъх –
кратък, горящ и вечен.

КЪДЕ СИ ТРЪГНАЛ?

ЖИВКА ТАНЧЕВА

КЪДЕ СИ ТРЪГНАЛ

Къде си тръгнал тъй, объркано човече,
какво си взел от себе си, какво си дал,
оправил ли си сметките си вече
и в равносметката видя ли своя дял?

Не чуваш ли земята как те моли
да се завърнеш, да я стоплиш с длан,
а пролетните ниви в семена наболи
все още те очакват добър и замечтан.

Грижовна ласка къщата ти чака,
дворът без стопанин днес е пущинак,
а сам вечерникът на селото в сумрака
с треви и билки упоява пак.

Какво се чудиш, объркано човече?
Какво загуби, какво ли придоби,
душата на селяка няма ли я вече,
или се връща след дълги тегоби?

ЖИВОТЕ МОЙ

Не съм дошла, на тоя свят, да ти се моля,
живот мой, изпълнен със тегла,
аз исках в теб спокойно да живея
и много обич щедро да раздам .

Не можах за хората това да сторя,
през краткия си земен път,
а ти така дълбоко ме жигоса;
да бъда роб на моя древен род.

Вместо обич щедро да раздавам,
въвлече ме в вековните борби,
за къшей хляб, за свобода, за правдини,
наследство оставено от моите деди.

РОДИНО

Аз имам още много сили
за тебе да направя чудеса,
ще смъкна блясъка на Рая
над плодната ни българска земя.

За тебе мъничка Родино,
с море, поля и сини планини
възпряла бих с ръце лавина
и пушека към твойте равнини.
Да може в утринна позлата
с божур, тинтява, здравец и лещак
да диша свежа планината,
от волен глъч полята да ехтят.

За тебе мъничка Родино,
за тебе ще направя чудеса.
Ще взема бляска на Рая
и огън от лазурни небеса.

ПЕСЕН

Взех светлика на звездите,
на зората прелестта,
дух и дързост на орлите,
лебедната красота.

И със тях света обходих.
Где не скитах, где не бях?
Слънчеви земи пребродих,
смях и радости събрах.

И сега ги разпилявам
със дъха си, с песента,
вечната любов прославям,
слънцето и младостта.

Казваха ми – ти си луда,
ти не си от този свят –
но за радост и почуда
не поглеждах аз назад!

С полъха на развигора
и човешкия си стих
от разплаканите хора
не една сълза изтрих.

АХ, ЛЮБОВ Е, ДА!

Не, не е любов –
магия, болка,
стон.
Не, не е мечта –
стихия, буря ,
ураган.
Не, не е наслада –
омайно биле,
тръпчива глътка,
горчилка от пелин.
Какво е всъщност ?
Магия, болка, стон,
мечта, наслада?
Какво?
Любов!

НА МЪКАТА НИ ДНИТЕ

ИВАН БЪРЗАКОВ

На Петя Дубарова

…Но в миг се опомням. Отварям очи.
В терасите пак на колене мълчи,
помръдва набожно мъртвешки уста—
безплътна, безкръвна, мъртвешка нощта…
(из „Моят ад“, Петя Дубарова)

На мъката ни дните
се влачат тягостно,
един след друг,
като безкрайно дълго,
месоядно,
отвратително влечуго.
Поглъщат ни безмилостно
в един кошмарен сън…
след сън… след сън!
И се страхувам,
страшно много се страхувам,
че е късно да се направи нещо истинско.
Най-после да напишем
или да нарисуваме
живота си погубен.
Не аз да го напиша.
Друг или по-скоро друга –
с истински талант.
Да можех Петя някак си да възкреся!
Ще ѝ слугувам.
Как ще ѝ слугувам!
Краката стройни ще измия.
Ръцете… тях ще ги целувам.
Благословените ръце!
Да го напише
горестно и ярко, и безкрайно верно –
като живота и смъртта,
като страданието ни безмерно!
Да диша с болката на нейното сърце.
Творба проникновена,
истински голяма.
Да разруши безкрайната измама
и да пробуди съвестта.
За да спасим душите си!
Ако не е вече безвъзвратно късно…
И ако е могло
въобще да бъде
някога навреме.

СОЛТА Е НА ПРИВЪРШВАНЕ

ИЛИЯНА КРЪСТЕВА

АЛЕНОТО ЦВЕТЕ

За кого цъфтиш, ти – цвете алено
и кого ще кичиш за из път?
Изгаряш със жарта разпалена,
ти – огън в нестинарската душа.

В теб чисти срещат се потоците,
и изгрева върви към теб.
За теб ли свиреха щурчетата?
Църковни ли камбани бият в теб?

Ти – любовта от Бога дадена.
Ти – алена си кръв и стон.
Ти – залезът на дните минали.
Чрез теб се връщам в моя дом.

ДВАНАДЕСЕТА НОЩ

Родих се от нежно докосване,
сърцето ми чу твоя зов.
В небесните сини чертози
изригна вулкан от любов.

Изтрих всички спомени, блянове
предишни животи и смърт.
Ти беше прекрасно прераждане,
миг вечност и мой благослов.

ВСИЧКО Е ОТНОСИТЕЛНО

Не всяка болка е страдание.
Не всяко искане – желание.
Не всеки вик се ражда във мълчание.
Не всичко се постига със старание.

Не всяка истина превръща се в послание.
Не всяко чудо е предание.
Не всеки избор – наказание.
Не всичко се променя с обещание.

Не всяка радост среща възклицание.
Не всяко чувство се превръща в изпитание.
Не всеки спомен значи разстояние.
Не всичко грешно търси покаяние.

ЗА ВСИЧКО СИ ПЛАТИХ

За всичко си платих – за времето, за нещо взето и невзето,
за пробите и грешките. За любовта! За спомените и тъгата,
за крехкостта на думите, за независещите обстоятелства. За
гордостта и раните от гвоздеите и ръждиви забити в душата.

Платих за прошката, за миналите в тишина години, за страха,
че нещо ще се случи без да разбера. За всеки стих написан, за
всяко скрито трепване в сърцето, за миг на слава. За надеждата,
която ме предаде с измамния цъфтеж посред настъпилата есен.

Платих за тръпката, която бързо отминава и за студа в погледа
тъй близък и далечен. За пътя до дома и онова море достигащо
до покрива на къщите. За улиците с дъх от бяло- розов цвят на
кестени. За белите моряци на брега с мъглата, която ги отнесе.

За всяко утро си платих, за всяка изповед. За всеки вик, че „искам,
но не мога“, за Бога разпнат в моята душа. За всеки лист, откъснат
от живота, за всеки пламък, който догоря, за кротостта на нечия
Голгота, за светостта и земната съдба. Дори смъртта поиска да платя.

Вземи, каквото бе донесла в света. Вземи си всичките съблазни,
илюзиите, крепостта, която подчини. Приятелите и предателите.
Всичко без остатък отнеси – ми рече Господ. Прости. Не мога -
пророних аз с прощален стон. Ненужен е отвъд търговският закон.

СОЛТА Е НА ПРИВЪРШВАНЕ

Отдавна! Морето плискаше се до колене.
Ирисите на очите трасираха на хоризонта
равновесието и с отблясъците на вълните
се разписваха в синия тефтер на времето.

Сега! Ветрогон съм и кожата ми е съдрана
от дивото препускане. Барабанът на живота
бие учестено. Той е просто мускул, уморен
да всмуква и изтласква трилионите илюзии.

Постоянно! Създавах приятели за да пречат.
Посоките ми да разбъркват, а аз да страдам.
После! Да измият като Пилат ръцете си и да
обърнат гърбовете, вместо да ме защитават.

И все бушува тази кръв студена в мен преди
сърдечната атака. Не понасям материка, зове
ме океана. Солта е на привършване. Глобално!
Отплавам за да спася звездите – от удавяне…

И НЕБЕТО ТЕЖИ

КАС

ЕЖЕДНЕВИЕ

Улиците ли ми се привиждат
толкова ужасно тесни?
Ръце протягат пешеходните пътеки, вятърът
в ушите ми заглъхва и шепне неща
несвързани, дори зловещи.

Заклещено е ехото им, странно – в кичурите ми
отрязана коса, иска да оголи сякаш тънка и
прозрачна ивица в плътта и още мъничко от
мен да реже.

Линиите на пешеходните пътеки,
окаляни, подхлъзват – сякаш
прави върху лист хартия, грозно
начертани цапат пръстите
с мастило.

Плъзгат се и от кожата ми ронят
пренебрежимо миниатюрни песъчинки.

Сините огромни тенекии извозват
тонове подгизнали товари, тук-там
долавям златен блясък – блясъка
на кехлибарий.

Тътрят се, но настоятелно извозват –
всичко живо в тях се пали
и очаква да пристъпи до прага на вратата,
после на земята пак да се стовари.

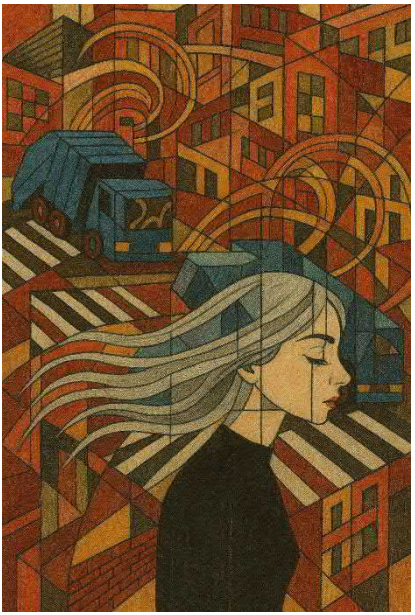
Вътре нещо шепне –
неубедително,
а после вика и крещи.
С пръстите окаляни
вътрешностите
ровичка, в гръдта им
нещо жестоко
поставено е – надолу
все да ги натиска.

Безизразно и механично
по течението се носят – гонят
цели, търсят опит, плачат без
да знаят за какво – само знаят,
че невидимата сила болезнено
ще ги притиска.

През хлъзгавите линии на пешеходните
пътеки някой накриво пресича с бърза крачка,
а в ушите му бучи не предсмъртното жужене,
а някой масов хит.

Косите са разпуснати и оранжево-
златисти, дънките намъкнати,
обувките изчистени и семпли, бели.

Ясно – погледът е празен, но цепи
празнотията на две, а сивотията се
цепи в спектър, сякаш съставят я
много други цветове.

НА ПРОТЕСТ

Спирките – пълни – чакат ли,
чакат, както всеки ден.
Изморени възгласи размиват
мощта на вика.

Улиците линиите си разширяват,
едва-едва побират бунта, все още
несломен.

Гордо си крачат без
капка пот по чело.
Очите с острото на
табелите си вадят.

Енергия неописуема по шевовете
на дрехите пращяща – умората
сякаш крие се под кожата, от
гласовете треперяща.

Полицейски коли – пришити за тях – тихо,
спокойно си карат, наблюдават, сякаш
вградени са в тях.

Душите откачат, пищят и припират,
мотивите си някои дори често изгубват и
трудно после намират.

Едно в едно става градът. Разсеяните
ветрове назад ги избутват с юмруци
невидими. Шамари забиват те все
непредвидени.

Безполезно изглежда всичко това.
Преувеличено е ехото
на непримиримостта.

Ден със ден си плашещо бил приличал –
това бил начин човекът някак си странно
да се развличал.

Повечето не считат за нужна
какафонията пламенно пламтяща. Други
отричат, че има я.

Бутам ли, бутам се –
изнервена колкото тях.
Минутите броя, целта
своя малка гоня.

Бягам, избягвам и после
спокойно причаквам момента
удобен да се прибера.

Прекършеното от крясъци гърло отказва се.
Бурята улиците за секунди прочиства,
локвите давят и не се на хора
насищат.

След момент градът си е същият пак.
Мокра, замлъкнала, движа се –
следвам плана отпреди тях.

В петната от капки по дънките, гледам
надолу.
Признавам – интересувам се, но
вероятно твърде малко.

Нищо не мисля, но питам се все пак:
Дали безполезен е бил
опустошителният вик на града?

УДАРИТЕ НА СЪРЦЕТО

КРАСИМИР ИВАНОВ

ОТКРОВЕНИЕ

Когато чувствам,
че душата ми отново
стене в скръб
и истините много заболят,
сърцето ми тревожно
с болка и вълнение
и със надеждата
за нов живот, жадува
мир и избавление
за най-изящното творение,
за Любовта и обичта
към хората, към истината,
правдата, живота
и към света.
Обичам всичко туй, безмълвно,
тъжно, безнадеждно –
дори и искрено,
болезнено, ревниво като луд:
Обичам всичко туй,
тъй нежно, тъй съкровено,
като никой друг.

БОЛКА

Когато в живота
до болка си вече измъчен.
Когато и сърцето
и душата заболи
като една болезнена
и отворена рана,
която не спира
да кърви…
Когато душата ти
тревожно заболи,
и като пътник бездомен
по път без край и начало
ти продължаваш
да вървиш,а сърцето ти,
в мъка преляло,
тревожно тупти и скърби —
недей да губиш
Любов и Надежда
дори животът да тежи,

и с тиха радост
и с Любов,
и с жал непрежалена
утеха ти намери
в твоите скръбни,
безпътни и
неизплакани дни.

ПОЕЗИЯТА И МУЗИКАТА

Поезията и музиката
са взаимно свързани.
Музиката е в поезията
и поезията е в музиката.
Поезията е
най-възвишената
емоционална форма
на мисълта
и олицетворението
и отражението
на Любовта
към всичко,
което ни заобикаля
в природата, живота
и в нашата реалност,
обществото, света
и човечеството.
За мен, в поезията,
творбата би трябвало
да бъде като кардиограма
на сърдечната ни пулсация.

МИСЪЛТА

Мисълта е
най-великата сила
в човешката природа.
Не съществува нищо
по-възвишено от
силата на мисълта.
Няма материя.
Ние съществуваме
в мисълта.
Нашият материален свят
е въображаем свят,
защото е проекция
на природните сили.
Мисълта е източник
на създалите ни
природни сили.
Източник на всичко,
което ни заобикаля
във вселената,
материята, природата
и в целия органически
свят на всички същества.
Мисълта е израз
на отношението ни
към създалата ни природа
и природната сила,
която е източник на всичко.
Мисълта е
най-високото ниво
в творението
на природата – Човека

ЛЮБОВТА

Любовта е от значение,
защото човек идва
в този свят със нищо
освен Любовта
и напуска без нищо
освен с Любов.

УДАРИТЕ НА СЪРЦЕТО

Понякога е нужно да поспреш,
да се позамислиш и да се
въздържиш в живота,
за да дадеш щастие на душата си.
За да поемеш дъх.
За да почувстваш себе си
като едно цяло и като човек
и да усещаш отчетливо
ударите на сърцето си,
осъзнавайки, че всяка минута
е ценна, за да я живееш
пълноценно и да оставиш
нещо от себе си за хората,
света и човечеството
и да се превърнеш
в истински човек,
оставайки завинаги
в спомените на хората.

НЯМА ГО НОЙ

КРАСИМИР МАНЕВ

НЯМА ГО НОЙ

Пясъкът
полепна по пуловера
на гърба ти,
когато небето ме погледна
от твоите очи.
Не послушах тогава морето.
Ревеше то –
да съм по-далече от тебе.
Днес
между нас
има десет бала вълни…

…И няма го,
няма го Ной.

КЪДЕ СИ?

Замръквам по нашите стъпки във парка,
прегръща ме късната вечер.
Листата потрепват в последната ласка,
но тебе те няма. Къде си?

И шепнат следите отдето съм минал,
снежинките вятърът носи.
Дървета и пейки са вече изстинали,
а тебе те няма. Къде си?

Да, зная – от моята болка ще вземе
и нова любов ще замеси
за всичко виновното шеметно време…
Но тебе те няма. Къде си?

КОСАТА ТИ

рисува по раменете ми
толкова време.
Денят капе навън
през капчука.
И си отива.
Прозорецът крие лицето си –
изпотен от въздишките ни...
А ние се питаме –
било ли е?...
Или не е.

И ПОСЛЕ

на Нади

Не от ревност,
от обич искам да съм с тебе,
когато есента отрони
последна песен
от пожълтели струни…
И после искам да се сгушим
под капака на зимата,
усмихнати към нова пролет…
И после да бъдем искрици
в жарта на лятото.
И после…

НЕБЕ ОТ КАДИФЕ

Не мога да ти кажа какво ми е,
когато ме целуваш,
но сигурно е нещо като птиченца,
които играят на гоненка
в късните клони
на ореха пред къщи…
Сигурно е нещо –
като нежността на листата,
които слизат от вишната
и търсят плахо
влажната пръст в градината…
Не мога да ти кажа какво ми е,
когато ме целуваш –
просто си мисля,
че небето е изплетено
от кадифето на очите ти.

...НЕ ЗНАЕХ...

Не знаех как да те намеря...
Изгубвах се по толкова пътеки.
Къде ли не замръквах вечер,
не вкусил даже капчица утеха.
Заспиваха жени у мене сгушени -
тъй радостни. Ще кажеш - пеперуди.
Но бил съм, явно, другаде заслушан
в мечтите си неземно луди.
От себе си аз бил съм позабравен,
оплетен в паяжини на лъжи.
Прошушвал е край мен животът бавно
и трябвало е пак да продължа...
...Не знаех как да те намеря,
но знаех – трябва да се случи –

постеля аз да ти постеля...
Дори за някои да бил съм куче...

КЪЛБЕТА ОТ ГОДИНИ

Целувахме се дълго на перона
под свирката на идващия влак.
Със него любовта ни си замина,
припявайки вълшебно тика-так.
Отминали са хиляди сезони,
на гарата завърнал съм се пак.
Въздишките си влаковете ронят,
прераждам се във радостен хлапак…
А там, на края на перона,
напира силно любовта –
момиче слезе от вагона,
в прегръдката луда полетя…
И се втурва полудяла младостта ми
по коловозите на стари дни –
преплетена в кълбета от години,
навива бавно мойте старини…

...ЗА ТВОЯ СВЯТ

Да можех да те видя сънена –
с очи, които са ме чакали.
През които си е тръгнала нощта.
Очи, които толкова са плакали
за истините малки на света...
Да можех да те видя съмнала
и болката у теб да утеша.
И денят ни да е нежно лунен
на Адам и Ева със греха...
Само спомени – черупки от рапани –
събират лятото ми с тебе.
Ще трябва да лекувам много рани
за твоя свят. Така вълшебен.

„И няма го Ной“ – стихотворения, автор Красимир Манев, редактор Нели Пигулева, Изд. Дема Прес, Русе, 2025

Подбор Павлина Петкова

СЪНИЩА

КРИСТИНА ТОТЕВА

СЕЗОННИ МИНИАТЮРИ

Жълтото смирение

Загръщам се, отдъхнала и лека
в усоите на идващата благодат.
С паяжинната арахна мека
се заигравам, но загърната съм пак.

В лоното на идващата есен
утеха сетна ще очаквам аз
и лъчи изпълващи душата ми с песен.
Жълтото смирение пристъпва тихо
с набъбващия мраз.

Бялата яснота

И когато в денонощието се разпалват
хрупащите стъпки под моите нозе,
мислите ми, снежните, към теб ще бягат,
за да се стоплят в твоите ръце.

И босонога, и разчорлена, но жива
ще задишам скърцащите хладини.
Ще се примиря в очакване да бликна,
когато покълнат сочните равнини.

Зелените ветрове

В сумрака на отстъпващия ден
шумолене леко ме събужда.
"Роди се!", шепне глас в мен.
"Ти си жива!", светилото над мене се изпружва.

Дишам леко с остатъците на топящия се лед.
Обгръщам с длани идващите цветове.
С надежда се изпълва моят глед.
- Родих се, земьо, за да живее мойто сърце!

Сините сияния

И сега, почти заключила кръга,
аз се рея в изгарящи мечтания.
Дишам леко в тази светлина
и попивам морските дихания.

Пари ми под босите крака,
но това е тъй захласно.
Тичам и се смея сред синева.
Обичам се, това е най-прекрасно.

СЪНУВАХ

Сънувах сън за твоя листопад
от очите ти отронващ се сумрачно.
В шепите загребах от жълтеещия глад,
да сънуваш пролет и далечно лято.

В сиянията от искрите на земята
се разлута празното легло.
Права ще сънувам и в луната
ще диря сънищата ни и за добро.

ХРИЗАНТЕМОВИ ПРЪСТЧЕТА

В хризантемите остана лятото ми
и онзи мирис на пораснало дете.
С окриление чаках и изчаках златото
на бързащото пладне в моето сърце.
Листче след листче есента ги

и ги превърна в моя заслужен венец.
Разстели го на главата ми за лаври
и се заслуша в женската ми реч.
Няма да говоря много, няма да е нужно.
Всяка дума, всъщност, е търкаляща се длан,
в която сълзите и смехът, разсечени, но дружно
се държат за ръце с неистов плам.
Няма да говоря много, в тях ще се загледам,
в мъничките хризантемови лица.
Дъхът от детството ми в тях ще се огледа
и ще ме върне пак в онази мила светлина.

Върнете ме там, в отминалите стрехи.
Върнете ми детството с хризантемови дни.
Върнете миговете на галещи ме длани меки,
върнете ми любящите майчини очи.

Хризантемовите пръстчета
ме понесоха със своя детски аромат…

АКО КЕСТЕНИТЕ ПРОГОВОРЯТ

ЛИЛИ ТРЕНДОВА

ЧУЖДИ

Случайна среща. Виждам, че кумуваш.
Костюмът много ти отива,
детето също, както и съпругата.
И името, не другото, което каза
при първата ни среща.

Защо тогава се учудваш,
че се държа, като че ли сме
съвършено чужди?

ЗАВРЪЩАНЕ

Спокойно боровете дишат
и пак по старото корито
се влива в залеза реката.
За все отлаганото ни завръщане
със звездна нощ наказва планината.

ИЗГРЕВИ И ЗАЛЕЗИ

Сред върволицата от изгреви и залези
Смъртта е точка, падаща завеса.
Животът е творец на смисъла –
Запомняме пиесата и бисовете.

КРЪСТОВИЩЕ

Плющят чадърите
над уличното кафене.
На капки дъжд и вятър –
в чашата с кафето.
Минути дъжд.
Дали вали, или ръми?

Свистят трамваи и коли.
Извивките на саксофона
на уличния музикант
до стълбището към метрото
ни връщат спомени.
Дали вали, или ръми?

В подножието на върхове –
площад притихва,
заслушан в музика.

Под звездното небе
копнежите извират.
Дали вали, или ръми?

Безвремие е –
мечтите имат смисъл,
а саксофонът му е
кораб към звездите.
Дали вали, или ръми?

Дали дъждът и вятърът,
кафето и трамваите са спомен,
и само музиката съществува истински?
Дали вали, или ръми?

АКО КЕСТЕНИТЕ ПРОГОВОРЯТ

Ако кестените проговорят
плодовете им ще се върнат
в обвивките си,
ще притворят бодливи клепачи,
ще отскочат лудешки нагоре
и като зелени таралежчета
ще увиснат по клоните.
Ще се превърнат в цвят,
цветовете – в пъпки
и ще те срещна за първи път
в една зимна вечер.

Ако кестените проговорят…

НЕ СЪЖАЛЯВАМ

В плеядата забравени поети
една светулка
отсега ми пази място.
Не съжалявам.
С падащи звезди небето
е по-красиво.

*

Хората без амбиции
са като локвите.
Водата бисерна – в началото.
После се развъждат жаби.

ЗДРАЧ И ШЕПОТ

ЛЮДМИЛ СИМЕОНОВ

НА ЧИСТО

Живота си да можех да препиша
на чисто и без грешчица дори!
Бих си спестил тревогите излишни,
терзанията нощем до зори,
възторзите наивно-романтични,
заблудите с горчивия им плод,
кумирите, в които съм се вричал...

Но щеше ли да бъде МОЙ живот?

ДУБЛЬОРЪТ

Ти винаги оставаш непознат,
а славата при другия отива,
от него се възторгва този свят -
за тебе е утехата горчива,
че можеше да бъдеш първи ти,
да се окичиш с неговите лаври
и тебе да посрещат с литаври...
Съдбата тази участ ти спести
и нея никога ти не оспори -
навярно справедлива беше тя:
в живота има винаги дубльори,
дубльори няма само в любовта.

СРЕДНОЩЕН ГОСТ

Дъждът е моят най-голям приятел.
Когато самотата нокти впие,
той ще почука тихо на вратата -
по чаша вино двама да изпием.

Ще помълчим, заслушани във себе си,
ще си припомним своите скиталчества,
ще капят ябълки тръпчиво-есенни,
като комети ще угасват в здрача...

Така ще се изнижат часовете
и ще си тръгне той, и ще остана
със сенките на мъртвите поети
в нощта, с дъждовен шепот разлюляна.

ПРОЗРЕНИЕ

Какво постигна ти до тук, какво?
Признание, пари, богатство, слава?

Как всичко туй безследно отминава,
тъй както и самият твой живот!

А истината късно май прозрях,
че тази е едничката награда:
на този Божи свят да се порадваш,
преди да се превърнеш в шепа прах!

ПЪРТИНА

Снегът дойде. Душата изранена
ще бъде с него дълги часове.
Камбаните на детството у мене
звънят отново с чисти гласове.

Витае дим – безпаметен и нежен
и се разтапя бавно в утринта.
За кой ли път една пъртина снежна
от моя праг ще тръгне към света.

ЗИМА

Над мен отново зима се надвесва,
дали ще е последната ми тя?
И питам се: дали живял съм честно?
Дали ще ме запомнят с доброта?

А нямам отговор. Ята от врани.
Навява преспи зимата навън.
И пак отеква селската камбана,
за кой ли път – със погребален звън.

ЩЕ СЕ ЗАВЪРНА...

Ще се завърна там, във моя свят,
където всичко е безкрайно просто.
И ще затвори своя кръговрат
животът ми – без драми и въпроси
какво получих и какво съм дал.
... Ще слушам как край мен жужат пчелите
и вишнев цвят ще озари очите ми
със светлина от нежност и печал.
Ще ме люлее мъдра тишина,
ветрец ще вейне, гълъб ще изгука
и ще изплаче във една сълза
сърцето всичко, свирало дотука.

ЗДРАЧ И ШЕПОТ

Цъфтят димитровчета в двора
и пак е есен,
пак е есен...
Въздъхва тихо от умора
лозницата, във сън унесена.

Камбанен звън. И бавно мръква.
Тълпят се сенките край мене
и аз, огнището си стъкнал,
край него кротко ще приседна.

Не чакам никого и нищо.
В душата – само здрач и шепот.
Ще тлее пламъкът в огнището,
додето се превърне в пепел...

ПАМЕТ

За всичко идва ред да плащаш ти,
защото после всичко се завръша:
тъй любовта, отблъсната преди,
след време ще потърсиш, ала късно.

И болката, узряла в нечий вик,
край който равнодушно си отминал,
в един неподозиран още миг
в сърцето ти ще трепне след години.

Добрата дума, дето си спестил,
ще тегне в гърлото ти като камък.
Трева прегазена зад теб лежи.
Тя също има безпощадна памет.

Из „Здрач и шепот“, автор Людмил Симеонов, АИ „Ценов“ Свищов, 2025

Подбор: Павлина Петкова

ШУМЪТ НА ВЯТЪРА

МАЯ ДАНЕВА

***

снежинка по снежинка
стъпките ми
все по-дълбоки

***

тераса на хоспис
пъпки на магнолия
докосват парапета

***

докато чакам
последния трамвай
пет или шест светулки

***

почивка край магистралата
синът ми бере бял равнец
за букет за мама

***

детска врява
светулка изчезва
в пушека на барбекюто

***

горещ плаж
поредна празна туба
от крем срещу слънце

***

концерт на открито…
малко момиченце плете и разплита
плитката си

***

черен флаг
вятърът решава
кои дюни да изберем

***

медитация…
бавно издишам
старите си мисли

***

изгрев
този мъхест аромат
на зряла праскова

***

водопад
там, където повече не се чува
шумът на вятъра

***

внезапно слънце
по листата на здравеца
капки от снощния дъжд

***

скрити
зад изоставената воденица
крила на патици

***

есенен залез
сгъстява се карамелът
по печените дюли

***

продавач на гъби…
набръчканата му ръка държи
най-пресните

***

лист по лист
купчината компост се движи…
звук от таралеж

Публ. в Asahi Haikuist Network, 17. октомври 2025

НАГЛОСТТА ДА ПИША СТИХОВЕ

МИРЧА ДИНЕСКУ

ТАНЦ

Смъртта чете на улицата вестник,
покрил очите на издъхналия просяк.
Навсякъде е тя!
И в кръчмата със чаша вино,
и на полето бойно до войнишката палатка.

Вземи, изчеткай дрехата й,
прашните обувки.
Бъди й цял живот залог безценен!

Ако откажеш, във кръвта ти неспокойна,
ще светне позлатената плешивост
на цариградската джамия- църква
„Света София“.

…Ти залюлей веригата си, смърт,
танцувай във ритъма на робската мелодия.
Сърцето ти тупти сега
Ту с пулса на Византия,
ту с пулса на Европа,
ту на Ориента…

АУТОПСИЯ НА АНГЕЛ

Ридаеш в ъгъла на плевнята
сълзите ти увисват в мрежата на паяка,
удивен, че са по-горчиви от мухите

Слугиня от миналия век
реши косите си на прага на къщата отсреща
срутила се е вчера от внезапен земетръс

Не можеш да сториш нищо за детето
скрило се зад шипковия храст
изпускащ пари и сажди
като комин на параход

Докоснеш ли храста
ще паднеш поразен
от токов удар

КОКОШКИ

В стария замък
преустроен в птицеферма
ние до сутринта гуляхме с птицевъда
и пазача
пихме сладко червено – и нищо
пихме кисело бяло – и нищо
кокошките не бяха много интелигентни
и изтънчени
кудкудякаха под сурдинка
и си затваряха очите
пред онова което ставаше
кълвяха мазилката
със стенописите на Брьогел- стари
тикаха клюнове в рояла
снасяха яйца върху креслата – бидермайер
/от техните разкошни гуши Савонарола
би си ушил чудно расо!/
бяхме много щастливи
и дори готови да тръгнем на лов
за лъвове
с лепкавата лента за мухи
бунтът назряваше
и вече намирисваше на пържени картофи
мегафоните замениха музиката
появиха се лампи произвеждащи мрак
появиха се кутийки с писма
които никой не беше чел
ние също закудкудякахме под сурдинка
и си затворихме очите
пред това което ставаше

ЕСЕНЕН САЛОН

Въображението не струва пукната пара –
знае го най-добре Господ Художника.
През септември,
възползвал се от влагата в дома на бедняка,
той открива импресионистична изложба.
Върху старата стена – малки необрамчени петна
/ да, сладострастна влага, –
как би възбудила Мане!/.
И от тази изложба – ни попа, ни кмета,
винаги жадни за церемонии,
имат хабер –
иначе биха прерязала лентата,
с гръмки речи
и много шампанско,
да, тук, до стената на бедняка,
дето ревматичната ръка на Господ
довършва своята работа.

ЗАВРЪЩАНЕТО НА ВАРВАРИТЕ

Привечер
когато варварите се завръщат от Запад
след пътуванията си за обмяна на опит
/същински емисари от фабриките за салам!/
не ги разпитвай за конете им
просто угаси огъня с вода
напълни паметта си с пепел
тръгни за Хималаите с трамвай
подготви лавините,
смени си името, пола или рода,
смеси се в ятото на гъските
и закрещи: „Га- га!“,
възползвай се от случая –
престори се на ескимос
и когато зеленият нерв
в ледниците на Антарктида
започне бавно да се нищи,
предложи сърцето си на някой
пълничък, сладострастен женски морж
оближи меда от ръцете на федералния администратор
или просто постой мирно и тихо
за да чуеш как мазутния рев на локомотива
ражда в полето без акушерка
цял рояк малки светли създания.

ДЕМОКРАЦИЯ НА ПРИРОДАТА

През март
изригват пластовете залежала смет
и с яркочервените котки на своите пламъци
обстрелват неореалистичния полумрак
под фосфора на тяхното сладострастие
градът закипява
а целувките им ухаят на сладникава сяра
бременните жени са готови
да изплуват от стаите си
ако не бяха така натежали
и не мърмореха над вечните си тенджери
със супа
рояци пеперуди запърхаха
край полите на девиците
малка електроцентрала
инсталирана в шията на лейката
би могла сега да заработи
с пълно мощност
без занятие и пари съм е вече за нищо не ни пука
някакво хлапе пикае
върху колоната на храма
и сам Господ поема топлия му дари
като мехлем за ревматичните си нозе
гнилият картоф изхвърлен вчера на сметището
пуска и той кълн след кълн
като живо свидетелство
за Демокрацията
в Природата

ФИЕСТА

твоята хубост ми изгаря гърдите
бикове – безтегловни медузи –
политат бавно над града
ела
докато в джобовете ми прозвънва надежда
докато пролетта на затвори своите дюкянчета
лесно се умира
от евтиния й мирис…
С лек пукот се разтваря
чадърът от врабчета
но дъждът нещо се бави
градският часовник се плези на минувачите
вятърът разлиства вестниците
които съобщават за нова стачка на птичките киви
за бунт на кокосови палми
а в кланицата
търпеливо чакат своята смърт биковете
ти увиваш розата в кърпичка
духваш право в любовта ми
сякаш е газена лампа

НАГЛОСТТА ДА ПИША СТИХОВЕ

означава да си наредя песента
според хорската скука
да ме изпревари живота
да издигне няколко ресторанта
на брега на морето
и аз да не узная
дали оркестрите ми
заглушават плача ми
или просто му акомпанират
дали бунтът
не е имитация
на действителността
дали бирарията е истинска
а морските вълни
само претекст

Превод от румънски: Огнян Стамболиев

ПТИЦА В ПРОЗОРЕЦА

НАДЕЖДА АЛЕКСАНДРОВА

*

еднообразно
ежедневие –
дъжд в локвата

*

несвобода
мълчание и срам –
удобно спим в пашкула
на себеоправданието
крилце на пеперуда

*

колко много врати,
колко много стени
между мен и света –
светулка в
ключалката

*

птица в прозореца
блъска с криле
лицето ми
в счупено
огледало

*

все по-трудно
в небето летя –
в калта
малка мушица
с прозрачни крила

*

страхливка съм
все търся рамките
от които да избягам

*

защо не мога да бъда добра?!
защо не мога да спра
да задавам въпроси...

*

тичай, падай и ставай
прегазвай порти заключени –
неизпетите ми песни

*

няма път, няма път –
никой не е съдник
над природата

*

свлачище
порой от камъни
и несбъднати съдби

*

дъжд вали –
от обувките
мръсни следи

*

дъжд вали,
през облака слънце наднича –
няма мечти

Триптих „Лица“, худ. Габриела Цанева

*

мисля за чудото,
наречено Вселена
и малките човечета,
бродещи из нея –
празно е мястото на бога

*

не стой до брега,
в дълбокото спри –
мръсна пяна в пясъка

*

търсех нещо друго,
а намерих теб –
усмивка в стар албум

*

и уморена
седя до камината
рожден ден под дъжда

В ОЧАКВАНЕ НА КОЛЕДА

ПАВЛИНА ПЕТКОВА

ПРЕЧИСТВАЩ ДЪЖД

Заваля
топъл
летен
дъжд.
Потекоха
ручеи –
кални наноси.
Отми
натрупаната пепел.
Стоя и гледам
как всичко заблестява.
Слънцето зад облак
се подава
и ме изгаря
с ласките си.

*

Понасям се пречистена
под жарката целувка
на деня.

КОЛЕДНА КАРТИНА

Дъжд вали в декемврийската нощ,
отнася след себе си
последните мисли и спомени.

Вали, капки студени
по голи клони се стичат.
Небе и земя в мокра идилия.

Врани кръжат над подгизнали угари.
От комините дим, ухае на канела.
Бримка по бримка дните плетат –
сред смях и сълзи в очакване на Коледа.

В ПРЕГРЪДКАТА НА ЗИМАТА

Декември е подгонил снежни хали,
с ледени иглички лицето боде,
щипе ми нослето.
В сърцето си една любов съм скрила.
Не усещам на студа хладната прегръдка.
Нека духа, нека си вилнее,
от камината дъхти на бор.
С фойерверки декември ще изпратим.
Зад хълма януари навлича бяла риза.
В съня ми на пролет ухае.

В ЦАРСТВОТО НА СНЕГА

Нагоре.
Нагоре към върха
с шапка от сняг.
Не спирай! Върви!
Висините покори!
От хребета погледни –
красота!
Зимна омая.
Душата ликува.
Върви
нагоре
към слънцето
и безвремието...
Далече от смога,
в града.
Гърдите с радост изпълни!
Душата окрелена
за полети ще се извиси
над снежни урви и стръмнини.
Над върха –
необятна шир.

*

Сняг вали, покрива стъпките на мрака.
Недописан стих очаква своя автор.
А вън вали сняг безмълвен, тих.

ЗАЛЕЗЕ МОЙ, НЕПРЕКЛОНЕН

ПЕТКО ПАШКУНОВ

ЛИЦАТА

Улицата шумна залиня.
Замря смехът, извиращ от децата.
Секнаха до късно вечерта
игрите и врявата до небесата...
Застудя. Есента попари
овошките, градините, полята
и вместо с дъхави цветя,
окичи скреж по дървесата.
Помръкна улицата от тъга,
мрачни и сиви са и дните,
но скоро, още есента,
натрупа сняг до коленете.
Лава от врява отвя тъгата,
улицата живна, засия...
Но какво са улиците без децата
пустинен рай без райските цветя.
Щом улиците от деца преливат,
то знак е за бъднини добри.
Родината ни свидна ще я има
и след края на света дори!

ПЪРВОТО ШКОЛО

Семейството е първото школо.
Домът ни – първа класна стая.
Чинът в нея – кошарката с легло.
Учителката – мама с глас омаен.
До мама – тати, дядо, баба –
учители с най-много часове.
Лели, чичковци – все млади,
деца в различни класове.
Тук получаваш първата представа
за роден дом под синьото небе,
за родно място, българска държава,
за език свещен от далечни векове.
Семейството е първото школо.
Най-ценните уроци преподава.
Завинаги остава най-добро
в умение и труд да възпитава.

БЪЛГАРСКОТО СЛОВО

Над тридесет и пет години
с учителски дневник в ръка
влизах в „райските градини“
класни стаи, жужащи от деца.
Застанех ли пред черната дъска,
огряваха ме мигом малки слънчица –
жадните очички на децата
с кристално чисти рилски езерца.
И започвах аз. Говорех дълго
за майчиния, родния език,
за писменото наше слово
най-верния български войник.
То, словото, през вековете
било е винаги на пост.
Прогонвало е враговете
като неканен в дома ни гост.
Как грейваха от радост езерцата!
Пламтяха поруменели личица
и ме прегръщаха с обич
ония жарки слънчица.
И избуява българското слово
в тези чисти езерца
безсмъртно, свидно и сурово,
най-звучно слово на света.

БЕЗВЕТРИЕ

Мечтите ми, платноходки бели,
заседнаха в крайбрежни плитчини.
Не бяха те в дълбокото успели
да се преборят с ревящите вълни.
Не знам защо, но времето не стига
да досънувам най-дръзката мечта
и с попътни ветрове брега да стигна,
за да забия знаме на върха.

ЗАЛЕЗЪТ

Догарят главните в огнището старо,
приплямва, притихва, белее жарта.
Залезът спуска завеси припряно
и допълзява безмълвно нощта.
Ех, залезе мой, тъй непреклонен!
Косите посипал с жеравен прах,
скътал в гърдите ми свидния спомен
за първите трепети и родния град.

РИСУНКАТА

Все един и същи сън сънувам –
седя на пясъка срещу вълните
и с пръст любимата рисувам,
вглъбен извайвам ѝ косите.

Морето тихо в маранята
пред рисунката ми се стаява.
Повдига вежди към земята
и мигом всичко заличава.
Вълна рисунката отмива.
Нима морето е ревниво?
Нима от обич не тъгува
или е зло и завистливо?
Русалка до брега доплува,
присяда тихичко до мен
и моли ме да я нарисувам
с пръст на пясъка студен.
Но още първите ми щрихи
морето мигом заличава
обича русата русалка,
на никого не си я дава...
Така се будя всяка вечер
с недорисувана рисунка.
На влюбен ученик приличам,
прегърнал малка, цветна снимка.

БУДЕН СЪН

В стаята ми – мрачина.
С криле, разтворени за полет
към сребролика луна,
прозорецът ми впил е поглед.
Чертае мислени пътеки
до тъй любимата луна.
До там е толкова далеко...
Защо не слиза тя сама?
Вятър крилата му притваря.
В стаята ми – мрачина.
Рогчето лунно веч догаря.
От изток лумва светлина

СЕЛОТО МИ

РЕНИ ВАСЕВА

А Господ слиза на поляната,
под босите му стъпала пониква
млечните треви,
блести в сумрака една звезда запалена
Тревите махат с островърхите си ножчета
и с тях прерязват пъпната си връв с небето.
Те вярват, че сами ще могат да засветят.

*

Цвят, поръсил щедро зеленото
между хълмовете на делника,
нежен цвят като лице на дете
в крайречните влажни скути.
И е синьо и сънено, синьо сред синьото,
и са минути, изтръпнали от мълчание.
Но дочувам - приижда туптежът оранжев
на неизменното слънчево раждане.
Аз съм малка мушица, оплетена в паяжина,
най-щастливата пролетна паяжина...

*

Слушам птиците в утрото,
в най-ранното утро,
как трептят с гласчета пробудени,
как изкачват нагоре-надолу, нагоре...
цялата нотна стълбица.
И притварям очи, и се взирам у себе си -
ежедневна и сива, смалена,
и разплаквам сърцето си,
приютило се в ехото
на вселенското птиче пеене.

*

Черната котка
ми пресича пътеката –
една обрасла пътека.
Тревата е синя,
синя и жилава -
така я виждаме двете.
Еднакво ни жилят
коприва и тръни,
еднакво ни тегли земята,
еднакво кърви
вероятно вървенето –
на стъпалата и лапите...

*

Останало в пладнето
без своите сенки,
селото съвсем затъгува.
Притихна гората,
прегърбени, хълмовете
сънуват ръцете на вятър...

*

Сянката ми в реката,
и на тополата сянката,
и на оная птица сред клоните.
Вградено е пладнето
там, долу, в подмолите,
където е тинята. Гладна...

*

Пчелното жужене - плодоносен облак,
цвят по цвят събуден...
Само миг и вече залюлява вятър
люлката на клоните,
само миг, и бялото вече се отронва
и саван постила,
вече се отронва от върха до корен -
бял саван - пустиня.

*

Селцето ухае на фурна и щастие,
някой по тъмно е месил.
С дебела кафява коричка са хълмовете,
набухнали топли погачи.
Завива ги баба в небесни месали,
завива ги и им нарича
зелени да станат, плодоносни, благати,
пътеките да си обичат.

*

Свиват се сенките,
свива си селото
бохчите и чергилата,
крие се в стрехите
птичето пеене,
сънено млъква реката.

Зеленясали камъни,
кални наноси пясък
скърбят под черни дървета,
мътна струйка провира
сякаш с усилие
тънка снага през дерето.

Изгубени сънища
с мъглица наметнати
сноват от камък на камък,
свиват се сенките,
а в очите ми – тъмно,
така тъмно, до пламък.

*

Разперва орехът в небето
все още черната си длан,
където сякаш са заснети
артериите ми в жив екран.

И виждам, че кръвта разнася
на вятър полъх, птиче ехо,
а светлата ми мисъл, ето я,
как се разлиства с кротък шепот...

*

Милосърден е този дъжд, милостиво
приютява в шепи просторите,
мие раните на селските улички
и лекува с треви и глухарчета.
А стоборите лягат изгнили
край дворове като дрипави цигани -
с размъкнати кални шалвари
и с ножове от трън и коприва.

Милосърдна утеха е този дъжд
за стрехите на хамбари и къщи,
на бараки, колиби без кучета,
кокошарници без глас на петел...
Само ехото, ах, онова ехо,
откъснтява смело в улуците,
после вятър подхваща свирукане,
после...селото ляга в пръстта.

*

В графитеносиво е виснало
чергилото на небесата,
натежали от априлски съцветия,
хълмовете привеждат чела,
оглеждат лица в тишината
на селските тъмни вирове,
а речните оцеляващи риби
са отворили към тях устица.

Наивните риби не знаят,
че вече ги чака рибарят -
единственият в тъжното село
призрак, на камънак поседнал,
дошъл вероятно от нищото
на отвъдните поселения.
Само малко ще ги погледа,
само малко ще го погледат...

СЛЕДИТЕ

СТОЯН МИХАЙЛОВ

СЛЕДИ

Следите ми се губят все назад
в едно село на хвърлей от Балкана.
Там нощите са звезден водопад,
а утрините слънчева покана!
Останаха ми паметни следи
с учители добри и талантливи...
Урокът за живота наследих –
безкраен низ с потайностите живи!
Следите ми са още под Мургаш
със автомат под шапката му бяла...
Те в столицата вляха ми кураж,
като напролет птица полетяла!
Пред мен наука тайните разкри
за атоми, кетони, полимери...
А щастие в очи ми заискри –
момичето любимо щом намерих!
Следите ми затвориха кръга –
в гнездото родно весел се завърнах...
Семейството, родители, дълга
със дни ощастливяващи прегърнах!
Написаха следите ми роман
обикновен, по своему приличен...
Чета си го с любов и приласкан
го препрочитам, просълзил очите!

МЕЧТАНИЕТО

На безсмъртния Шуман

Вълните дунавски ли в ноти вписа,
та ни искри в гърдите плахо пръскаш?
Преливат тонове
и с тях роди се
„мечтание” сред нас
в незрима връзка.
Новатор-романтик, в сърце без виза
напира нежно с властваща намеса!
Дочува се навън,
в дома ти влиза
със Афродита във ръка
принцеса.
Пробудено „мечтание” повежда
от утрото деня към добрината...
А в музиката
иска да поглежда
дори и недолюбец –
сатаната!
Заспиваш с тоновете неподвластни
на време и за миг дори забрава...
В сърцата огънят пламти –
не гасне,
и сякаш в лятна нощ
звезди раздават!
Дочу ли през училищното време
твореното от майстора-ваятел?
Прекрасното
и бог не ще отнеме –
„Мечтанието" в път,
заклет приятел!

МОЙ ЕЗИК СВЕЩЕН

Като солта и хляб, насъщни всеки миг,
вода и въздух жизнено потребни –
ти нужен си ми, звучен български език,
със теб осмислям дните си поредни!
Нали ечеше ти от век на век,
нали в уста бе царска и войнишка –
та неведнъж по пътя ни не лек,
държава възкреси из пепелища?
Летя Бенковски с кървави слова,
за свято дело Левски кле народа!
Свещени думи! Как ли онова
велико тайнство ваша бе угода?
Как дядо Вазов със любов избра
от извора ти най-кристални струи?
Съкровище за бъдните събра –
да види се България и чуе!
Във Космоса днес носиш храбростта
на Дельо, баш родопския хайдутин!
И чудно, как е сбрана мъдростта
народна, от слова в напеви чути?

Език свещен на моите предци,
нозе пред теб превивам – коленича!
Прегръщат те с любов безчет творци -
в стихове звучни България кичат!

АЛБЕНА СРЕЩА БЪДНИНИТЕ

България без Добруджа не може,
без Йовков Добруджа осиротява...
Албена е в писателската ложа
красавица е тя, с любов ни сгрява!

С очи дълбоки и проникновени,

снага-кошута тънка и игрива -
пулсира тя в кръвта на баш ергени
и с ритъма сърдечен им се слива.

Заслушай се в смеха и мелодичен,
в потрепващите лъскави пендари...
Тя цяла е трендафилът окичен,
що в росната градина си заварил!

Как пее и душата добруджанска
за мъката човешка, вездесъща...
В гърдите ни, като ракия ланска
прелита и отново се завръща!

Косите и сребристо разпилени
що ласки помнят, топлота сърдечна...
Хвала на Йовков, с творчески премени,
че я отправи в бъдното далечно!

ДРУГАТА КОЛЕДА

Една цигулка в две бедняшки длани
с трептящи струни лептата си сбира...
Минават хора – старец куц се спира,
множи с монета другите му сбрани.

Неспирно музикантът тегли лъка,
при все че му сърцето тъне в мъка...
В квартирен дом по късно се прибира –
през ден дори вечеря не намира.

Остави го жената, взе детето –
парите за издръжката не стигат...
Не паснаха! „Бил щедър със сърцето“ –
избяга без очите и да мигнат!

Сега с цигулката се двама борят –
за хората разпалват топлината!
Те с музиката искат да разтворят,
за обич безпределна сетивата!

И стъпва бизнесмен със връзка вносна –
дори с очи „Орфея“ не докосна...
А дама пищна, с токчета високи,
глава извива в другите посоки.

Тъй жари слънце и потокът секва,
на наш Ромео малко поолеква –
снагата си на пейката отпуска,
от джоб коравата си кифла хруска...

Пристига тъй денят на Бъдни вечер –
рождението Божие се чака...
Наш трубадур, на музиката вречен
с цигулката – очаква само мрака!

ЕВТИНИ ХОРА

ТАТЯНА НИКОЛОВА

ЕВТИНИ ХОРА

Евтини хора във евтини дрехи
пресичат шосето
в солидни доспехи.

Евтини мисли във евтин морал,
прахосани чувства
във крив сериал.

Вали по шосето, утеха събират
във евтини стомни
„живот“ да наливат.

26.07.2025

ВЯРА

Ако нещо значи,
щеше да те има,
нямаше да плаче,
няма да е зима.
Щеше да е лято
или пъстра есен,
щеше да е златно,
а в сърцето песен…

Ала тя прокапва,
по сълза отронва,
често даже вярва,
че ще я догониш.
Все те оправдава,
вярва, че я любиш,
ала теб те няма,
даже ти е чужда.

Ако нещо значи,
щяхте да сте двама,
нямаше да плаче
в лятната премяна.
Ала тя те чака,
в слънцето наднича..
И защо ли вярва
в обич безразлична …

31.07.2025

МИГОВЕ ОТ СЕНКИ

ХРИСТИЛИЯ КУЛЕВА

И
не, че
е тъжно –
търкаля се
светът, не спира
и
дните
си пилей
с куража на
сетен бездомник.
Той
разбрал –
животът
не умира –
само заспива…
И
нищо
не помни.
Напролет ще
хукне задъхан
и
потен,
дори не
усетил, че
това няма край,
а
само
забрава
за предишни
наши животи.

*

Връз
шума
тихичко
поспи в нощта,
очи притворил.
По
хълма
овъглен
ти бос тръгни
от гръм разбуден.
И
звезди –
мъниста
от внезапен
дъжд, вземи сега.

*

Над
шума
ланшна днес
снежец вали.
Протяга снага
реката и влачи
полуизгнили
жълти листа
и клони.
Слънце
на
небе
изгрява,
чучулига
кръшна песен пей.

*

След
смъртта
в лозето
само бурен
на воля расте…
Ожъна набързо
смъртта със косата си
щастливите есенни дни.
И
тихо
бръшлянът
по къщата
зелени черги
неуморно тъче…
Зиме, лете в зелено
завива нейното сърце.

*

За
тебе
утрото
попитах,
а то се замъгли.
*
За
тебе
гората
попитах,
а тя изгоря…

*
За
тебе
небето
попитах,
а то заваля…
*
За
тебе
полето
попитах,
а то пожълтя…
*
За
тебе
цветето
попитах,
а то повехна…
*
Аз
вече
не питам
вървя сама
към бъдещето
заедно със сина.
*
За
да се
опълчиш
на врага си
е нужна смелост.
И
още
повече –
на приятели
да се опълчиш.
*
Днес
щурец
сбогува
се с лятото –
тъжна песен пей.
И
колко
чувства във
прощалната
му песен има.
Как
скучно
ми е без
певеца наш –
къде си Щурчо?
Аз
моля –
напролет
ела отново,
щурецо весел.
*
На
брега
стоя и
с морето си
говоря тихо,
а
вълна
пенлива
по пясъка
следи изтрива
и
шанс
за нови
спомени
свидни открива.
*
Тук
градът,
наметнал
се със златна
есен, притихнал,
с дъждовните капки
жаждата на земята
утолява. Вятър сънен
по улиците шета.
Дърветата голи
клони протягат
към небето.
Птиците
вече
са
на път
към топли
страни – на юг.
Студът пристигна…

САТИРИЧНА ПОЕЗИЯ

КАКВО ДОЧУХ С НЕПОСЛУШНИЯ СИ СЛУХ

КИРИЛ НАЗЪРОВ

В ушите нещо ме удари?!
Сновах по доктори, знахари,
правих, струвах…
Уж всеки ме лекува,
но дип-дип пак не чувам.

Признавам си, по малко пийвам,
във кръчмата редовно се отбивам.
Там с набори общуваме, говорим,
навикваме се, спорим,
разнищваме нещата хорски…

Днес темата ни бе за прокурори
и работите прокурорски.

Та ето що дочух
с увредения си слух.

Един уверено твърди,
че и сега като преди
са от един и същи дол –
допускат произвол.

Хортува втори:
„Гарантирам ви,
че някои прокурори
са корумпирани!“

Трети промълви:
„Има прокурори–лумпени
и на някои от тях, уви,
дипломите им са купени!“

Четвърти пък дори
уж тайничко разкри,
че много прокурори
си имат „режисьори“.

До мнозина даже
достигнала вестта,
че по високите етажи
на властта
се водел таен спор
кой прокурор
на кого е по-по-най,
кой на кого е най-най-по…!

Известен ревизор
направо се изложи
като предложи
за всеки прокурор
да има контрольор!

Самичък някой си говореше:
-Дано намерим
нашенската Кьовеши,
дори и нещо повече!
Друг пък му отвърна:
-Ти си прав, макар че
някога си имахме Татарчев……

А Моя милост рече:
-За да не чувам вече
такива клюки и майтапи,
ще слагам във ушите си
май тапи!

Накрая, от какъв ли зор,
попийнали, запяхме в хор:
Обичаме си
родната прокуратура,
ура-ура-урааа…

ПРОЗА

БЕЗ ДАВНОСТ

ГЕОРГИ С. РАКОВСКИ

НАКРАТКО

Днес се навършват 158 години от смъртта на идеолога на български борби за независимост Георги Стойков Раковски (по рождение Съби Стойков Попович), основоположник на организираната националноревюционна борба, демократ, публицист, журналист, историк и етнограф.

Раковски е и един от първите наши възрожденци, който прозира зловещата имперска роля на Русия.

Публикациите му по тази тема, обаче, бяха скрити и инкриминирани в годините на комунизма, а дори и днес има страх да бъдат поставени в учебниците по история и да бъдат широко представени пред очите на обществеността.

ТВОРЧЕСТВО

Тук ще посочим списък с неговите основни съчинения, също малко известни, както и няколко откъса от памфлета му „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“, издаден през 1861 г., преиздаден от Захарий Стоянов през 1886 г… и много по-късно – през 1998 г.

„Българските хайдути“

Предвестник Горскаго Пътника (1856, Нови Сад)

Горски пътник (1857, Нови Сад)

Показалец или ръководство как да се изискват и издирят най-стари чърти нашего бытиа, языка, народопоколениа, стараго ни правлениа, славнаго ни прошествиа и проч. Чяст първа. Одеса, 1859

Неколко речи о Асеню Първому, 1860

Кратко разсъждение върху тъмния и лъжовния начяла, на коих е основана стара повестност европейских народов (1860)

Български за независимото им священство днес възбуден въпрос и нихната народна църква в Цариград. (1860, Белград)

Глас Едного Българина (1860)

Отговор на богословска гръцка брошура (1860)

Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите[17], 1861 (Текст). Преиздадена през 1886 от Захари Стоянов с негов предговор. (Текст на изданието от 1886).

в. „Дунавски лебед“, 1860 – 1861

Български вероизповеден въпрос с фанариотите и голямая мечтайна идея панелинизма, Букурещ, 1864

Българска старина, 1865

Българските хайдути, 1867

Съчинения. Под ред. на М. Арнаудов. София, 1922

Автобиография и мемоари (1925, София).

Архив на Г. С. Раковски. Т. 1 – 4. София: БАН 1952 – 1969

Съчинения в 4 тома. Ред. кол. В. Трайков, К. Топалов, Св. Гюрова. София: Български писател, 1983 – 1988

БЕЗ ДАВНОСТ

Ето няколко откъса от брошурата

Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите

„Руското правителство, кое досега лъстеше нашите добродушни българи със сякакви лукави и лъжовни обещания, днес вече открива булото си и явно показва убийствената и злобната си политика към тях. То е наумило и труди се с всичките лукави и безчестни средства да разори и опустоши милото ни Отечество България и да уникакви нашата народност, самото нам скъпоценно и свято наследие!

Руското правителство с предателски начин е успяло да издействува ферман от Портата, в който му се допуща да преселва българите в своите омразни пустини. От

него подкупени безчувствени някои си българи скитат се по бедна България и мамят простодушнаго народа да се пресели в Русия, като му правят много лъжовни и мечтани обещания!

ПРѢСЕЛЕНИЕ ВЪ РУСИЯ
или
РУСКА-ТА УБИЙСТВЕННА ПОЛИТИКА ЗА БЪЛГАРЫ-ТЫ.
отъ
Е. С. Раковскій.
(Съ предисловие отъ З. Стоянова).
Издание на в. „Независимость“.
СОФИЯ
Скоро-печатница на К. Т. Кушлевъ.
1886.

/кликнете върху изображението, за да отворите връзката към целия текст на фототипното издание от 1886 г. с предговор на Захарий Стоянов/

Във видинската бедна област тия народоубийци са успели да придумат и измамят много челяди и във Видин се е отворила явна канцелария, де ходят тия окаяни Българе да се записват за преселение в Русия, като им дават и нещо си пари да ги заловят по-добре и като ги заплашват лъжовно чрез подкупниците си и от страна уж на турското правителство, че ако не се преселят в Русия, щат ги пресели после насила в Азия. Лъжа лукава! Само да измамят простого народа да се пресели.

Длъжност свята към милото ни Отечество налага ни да открием простодушному народу какво нещо е тая Русия и нейното мъчителско монголско правителство, и какви вечни мъки ги чакат, ако са тия излъжат и идат да влязат в нейните железни нокти. Но преди да дойдем на този предмет, нужда е да покажем вкратце нашим братьям какви неприятелски сношения е имала още от стари времена с наши праотци и как тя сякога старала да ги завладей, какви же злини им нанесла досега за награда и що са тия кръстили и първите начала образования й дали.

Послушайте, братя Българе,
а особено вие от Видинска област!

Русите са били един най-див и най-варварски народ, както са си и досега останали такива в най-голямата си част. Българите са ги най-напред покръстили, дали са им писменост, Свещеното писание и първото образование. Това е познато беки от целия свят и техните учени го признават. Но какво благодарение са отдали тия на българите за това благодеяние! Ето: Разорили и завладели Волжското им пространство и порусили досущ тамошните българи, като им наложили насила езика си.

До времето Великаго Симеона, Царя Български, южните страни на Русия, които днес назовават Малорусия, са били населени от българи, съставяли са част от Българското обширно царство, но и тия са паднали в руските мъчителски ръце и днес са досущ порусени. Освен историята, коя свидетелствува, техният език, песни и обичаи са още живи доказателства за това. Те още не приемат да се назовават и руси!

Руското царство още от времето на княза им Светослава (969-976) е почнало да се усилва и да напада явно на българите. Той, Светослав, като го бяха наели със заплата Българете да дойде да им помогне против византийците и против царя им Петра, Симеонова сина, защото той, руският княз Светослав, щом влезе в България, почна да плени и да граби и поиска му се даже да я завладей, щото ония, които го бяха призовали на помощ, обърнаха се против него, изгониха го от България с помощта на Византийците и най-после Българите в Южна Русия, на Днепр река, избиха му всичкото войнство и него самого.

От время же того Светослава до время Великаго Петра Българите никакви приятелски сношения не са имали с Русите. Великий Петър Първи е почнал да мисли

как да разпространи влиянието си в България и той е начал да интригува против Влахо-Богданските князе, кои бяха до него време Българи, а именно против Кантемира, Молдавского княза. Той, злочестивий княз, измамен от руската злоба и лъжлива политика, биде принуден да остави Молдовското княжество и да побегне в Русия, отдето намалко остана да го предадат неприятелите му на турците!

От тях времена, като почна да слабей Турция, Русите започнаха често да минуват Дунава и да разоряват бедното ни Отечество. Колкото пъти руските войски са минували Дунава, най-големи опустошения и разорения е претърпяло нашето бедно Отечество

От една страна, необузданото тогавашно нередовно турско войнство е пленило, клало, грабило и робило Българите, а от друга страна, руските войски, още по-свирепи и по-немилостиви от Турците, опустошавали са лозя, ниви, грабили овце, говеда и горили Българските градове и села! А кога са се връщали, или победоносци, или победени, карали и отвличали са насила по няколко хиляди български домородства и заселвали са ги в обширните си пустини! От тях времена се нахождат чак в Харковската губерния множество заробени Българи, които още не са си изгубили съвсем езика; тия са днес крепостни роби, които ги продават притежателите им (спахии) един другиму си като овци и говеда! (…)

Всякога проклета Русия, когато е имала бой с Турция, лъгала е бедните простодушни българи, че уж тях иде да освободи! Но нейната цел всякога е била да им разори милото Отечество и да ги преселва малко по малко в земите си. Нейната злобна политика се познава твърде отдавна и от това, щото тя ни в един си договор с Турция нищо добро не е споменала за Българи, ако и да е имала най-добри удобства за това. Тя всякога е само своята политика гледала, а собствено за завладетелните си планове е имала грижи, как по-добре да ги приложи в действие.

На това тя, освен лукавщини, безбожно е употребявала за оръдие и православната вяра и ползвала се от по-набожните и простодушните Българи, които в тях времена са гледали на нея като на един спасител!

Тя най-много е противодействувала, в последните дни, и на нашия свещен за духовенството въпрос и употребила е всички лукави средства да унищожи това народно искане, та да останат Българите пак под гръцко-фенерското духовно робство; защото тя знай, че ако българите добият независимото си свещенство, то не ще й веке допусти да мами и разорява български беден народ, както е досега струвала и днес струва.“

Георги Раковски

Много силен текст, който показва прозорливостта на един от най-таченитe ни възрожденци. Но защо днес тези, които наричат себе си „патриоти“ не виждат онова, което е било видно преди повече от век и половина?!

За съжаление днес немалко хора у нас, макар и номинално свободни граждани на Европа и света продължават да попиват руската пропаганда и да считат вековните национални врагове за „освободители“, а варварската им държава за решаващ фактор в световната политика…

редакционна статия

източници:

уикипедия, faktor.bg, vidin-online.com

БУНТ И РЕВОЛЮЦИЯ

АЛБЕР КАМЮ

По принцип революцията убива Бога в лицето на неговия наместник. А революцията на XX век убива всичко, което е оцеляло, за да освети историческия нихилизъм. Каквито и да са пътищата на този нихилизъм, веднъж укрепил се, той въздига храм на Цезар. Да избираш историята и само нея, означава да се изказваш в полза на нихилизма и против уроците на бунта.

Онези, които рискуват да се потопят в историята заради ирационалното, твърдейки, че тя е лишена от смисъл, откриват у нея робството и терора, света на концлагерите, Сибир. Тези, които си блъскат главата над нея и проповядват абсолютен рационализъм, намират същото робство и терор, същата лагерна система. Фашизмът се надяваше да предизвика пришествието на ницшеанския свръхчовек.

И разбра, че ако Бог съществува, той може да бъде всичко, но най-много – властелин на смъртта.

Ако човек иска да стане Бог, длъжен е да отнеме правото на живот и смърт на другите. Но ако се превърне в обикновен доставчик на трупове ще бъде не Бог, а получовек, гнусен слуга на смъртта.

Рационалистичната революция на свой ред се стреми да реализира предсказаното от Маркс за тоталния човек… Би било несправедливо да отъждествяваме целите на фашизма с руския комунизъм.

Фашизмът предполага възхвала на палача от същия палач, т.е. самовъзхвала!

Комунизмът е още по-драматичен: при него жертвите трябва да възхваляват своите палачи.

Фашизмът, както и комунизмът, никога не са се стремили да освободят човечеството изцяло, тяхната цел е освобождението на едни за сметка на други. Изхождайки от своите „велики принципи“, комунизмът се стреми към освобождението на всички чрез всеобщо и „временно“ заробване.

Наистина, не можеш да отречеш „величието“ на неговите идеи! Но напълно справедливо е да отъждествяваш техните средства /на фашизма и комунизма/.

Политическият си цинизъм те черпят само от един извор – моралния нихилизъм! Всичко ставаше така: сякаш потомците на Щирнер и Нечаев служеха на Каляев и Прюдон. А днес нихилистите се готвят да седнат на трона.

Мислите, които претендират да ръководят нашия свят в името на революцията, всъщност осъществиха идеологията на съглашателството, а не на бунта. Ето защо нашето време е епохата на техниката на унищожението – явно и тайно.

Веднъж поддала се на нихилизма, революцията се отрече от своите бунтарски корени. Възненавидял смъртта и бога на смъртта, отчаян, че не ще постигне безсмъртието, човек пожела да се освободи от всичко земно…

Съвременната революция, каквато и да е по характер тя, отрича всяка изконна ценност, а самата тя се счита да нещо велико, за ценностно съждение. Чрез нея човек желае да властва над света. Както желаят това и някои държави-империи. Например, Русия. Но защо, след като всичко на този свят е безсмислено? Унищожението на човека е само начин за утвърждаването му.

Терорът и концлагерът са крайни средства, към които прибягва в стремежа си да се избави от самотата. Стремежът към единство трябва да се реализира ако не другаде, поне в… общия гроб.

Хората се убиват в името на отрицанието на смъртта, в името на всеобщото безсмъртие. Но заедно с това доказват, че не могат един без друг, че трябва непременно да утолят своята жажда, своята ужасяваща жажда за братство. *„Всяка твар се нуждае от радост, ако я няма, се нуждае от друга твар“.*

И тогава започват да се стремят към властта, онези, които не приемат страданията на битието и смъртта. “Самотата е власт”, писа някога Маркиз дьо Сад.

Хилядите самотници, които властват, се нуждаят от хиляди други хора, защото властта на едни се крепи върху страданията на други.

Но нихилизмът се стреми към битието и това е достатъчно, за да се превърне светът в пустиня. Европа, родината на хуманизма, е вече родина на безчовечността и омразата.

Това е нашата действителност – имаме ли право да се отречем сега от нея? Ако нашата история е нашият ад – трябва ли да се извръщаме от нея?

Мисля, че не бива да затваряме очи пред този кошмар, а да поемем отговорността за него, да преодолеем онези, които го предизвикват. Този магарешки бодил може да поникне само върху почва, пълна с беззакония.

В заключителния етап на схватката, в която влезе нашата епоха, враговете остават враждуващи братя. Дори да ги уличим в заблужденията им, не можем да изпитваме към тях презрение или ненавист: бедствията са вече наша обща родина, нашата обетована земя.

Трябва да се откажем от стремежа към мир и покой – това е равносилно да оправдаем беззаконието. Привикналите да оплакват миналите щастливи времена, няма да успеят да скрият истинските си цели: не към премахване на нищетата се стремят те, а към това да й запушат устата.

Да бъде благословено нашето време, в което нищетата ще изпие своята чаша и няма да даде покой и сън на ситите! Още Жозеф дьо Местр говореше за *“ужасната проповед, която революцията чете на кралете“*.

С повече страст тя чете тази проповед на днешните управници. Във всяка дума и във всяко дело дори престъпното, се таят кълновете на новите ценности, които трябва да открием и представим на света. Бъдещето е непредсказуемо: очакваното възраждане може и да не настъпи. Но дори да е лъжлива и престъпна диалектиката на историята, светът, поддал се на фалшивата идея, може да се реализира и чрез престъплението. Но за нас тази отстъпка съвсем не е приемлива: ние предпочитаме истинското възраждане.

Намираме се пред избор: да се възродим или да умрем. Противоречивостта на бунта стигна до своя предел, до самоотрицанието.

Бунтът трябва или да загине със света, в който се е родил, или да остане верен на себе си, а заедно с това и на новия порив на силите. Преди да продължим трябва да изясним това противоречие. Нашите екзистенциалисти /в този момент също под властта на историзма и неговите противоречия/ дават едно не особено подходящо определение: „революцията била прогрес по отношението към бунта“, а „бунтовникът не бил революционер“!

Но всъщност тези противоречия са поконкретни. Всеки революционер е и бунтовник в крайна сметка, а ако не е такъв, се превръща в чиновник или полицай, т.е. в противник на бунта. Но истинският бунтовник в крайна сметка неизменно се опълчва срещу революцията. Така че за прогрес тук не може да се говори: двата аспекта съществуват едновременно, а противоречията между тях нарастват като лавина. И всеки революционер става или потисник или еретик. В тази чиста историческа вселена, която си избрахме, бунтът и революцията са пред една дилема: полицейския участък или лудницата!

На това нито историята е напълно безплодна. Не е извор на ценности или на нихилизъм. Но трябва ли да се създават извън исторически ценности в царството на вечната мисъл?

Би било равносилно на оправдание на историческата несправедливост и човешката нищета. Клеветата в този свят води към определението на Ницше за нихилизма…

Абсолютната революция предполага и абсолютна податливост на човешката природа, възможността за свеждането на човека до проста историческа сила.

А бунтът е протест на човека срещу превръщането му във вещ. Бунтът е утвърждаване на общата за всички хора природа, неподвластна на света на силата. Историята, разбира се, има предел – в този смисъл революционерите са прави. Но разбунтуваният човек на свой ред установява някакъв предел в историята. На този предел се заражда предвестието на новата ценност.

Днешната цезарова революция безпощадно воюва с това предвестие, тъй като той отбелязва нейния разгром и безплодността на принципите й.

През 1950 година съдбата на света вече не се решава, както считат някои, в сблъсъка между буржоазния и революционния модел. Техният край е еднакъв. Решава се съдбата между силите на бунта и силите на цезарова революция. Подпомогната от своята полиция, съдилища и чистки, възтържествувалата революция се опитва да докаже, че човешката природа в действителност не съществува. Усмиреният бунт, със своите противоречия, страдания и безкрайни поражения и гордост, се стреми да обогати тази природа с болка и надежда.

„Аз се бунтувам, следователно съществувам“, казваше робът.

Метафизичният бунт промени тази формула в: „Аз се бунтувам, следователно съм сам“. Според тази формула живеем днес, няма съмнение. Но ако се чувстваме сами под небето, ако сме обречени на смърт, можем ли да твърдим, че наистина съществуваме? Като си зададе този въпрос, метафизичният бунт се опита да си създаде битие. След което чисто историческите мислители се опитаха да твърдят, че битието е равнозначно на деянието. “Ние не съществуваме, твърдяха те, но сме длъжни да съществуваме каквото и да стане”.

Нашата революция е опит за завоюване на ново битие чрез деяние неподвластно на моралните норми. Ето защо тази революция се обрече на битие заради историята. Битие в условията на терора. От нейна гледна точка човек не струва нищо! Тъкмо тогава е бил преодолян и последния предел . Бунтът отначало бил предаден, после логически унищожен…

Бунтът е отказ от една част от битието в името на друга, която той превъзнася. И колкото повече я превъзнася, толкова по-непримирим е отказът…

Бунтът претендира за единство, историческата революция – за тоталност. Бунтът изхожда от относителното отрицание, революцията – от абсолютното отрицание. Бунтът е съзидателен, революцията – нихилистична. Бунтът е призван да съзидава заради Битието, а революцията – заради отрицанието…

„Подчинявайте се!“, говорил на своите поданици Фридрих Велики. А когато умирал, казал: „Уморих се да управлявам роби“.

За да избегне абсурдната съдба, да се върне към творческите извори на бунта, революцията трябва да се отрече от своите принципи, от нихилизма, от чисто историческите ценности.

Тя не може да бъде съзидателно начало, ако не се подчини на известни закони – морални или метафизични, годни да уравновесят бълнуванията на историята.

Презрението на революцията към лицемерния морал на обществото днес е напълно оправдано. Но нейното безумие е именно в презрението на морала. На истинския морал. В изворите й, в дълбоките й стремления се таят правила, които могат да бъдат нейното ръководство за действие…

Албер Камю

Превод от френски Огнян Стамболиев

НОВА ПРОЗА

КАМИНИ

/КВАДРИГА С БЕЛИ КОНЕ/

АЛЕКСАНДЪР АЛЕКС. ДЪБНИШКИ

ЗАЛЕЗ

Понякога той става камина. Или поне така ми се иска. Подхранвам червената му топлина с всичко от деня, което не искам да запазя. Понякога това са хора, но не се чувствам инквизитор, защото камината е топлина, дъх на дърво, а не на плът.

ПОНЯКОГА пред камината на моя залез ме спохождат хора – невиждани, но близки. Идва прабаба ми Гена, майката на дядо ми Петко. Камината сега се нарича баджа, а стаята – мутвак. Заравя прабаба Гена в жарта две бакърени джезвета – едното със сливовица с медец, а другото с кафе ала турка. Докато заврат, пълни дълго черешово чибуче с тютюн и пуши. Разказваме си – тя за хора и дни преди мен, а аз за хора и дни след нея. Нейните хора са светла опора за мен. Сега стаята се казва село Българене, Ловешко и от тук тези хора са поели към своето величие.

ЗАЛЕЗЪТ внезапно взема облика на кубистичен свят, разчупен и отново сглобен от ъгловати парчета. Това е, защото го гледам през потрошените прозорци на една класна стая. Сега съм много възрастен и се намирам в едно изоставено училище. Сградата е двуетажна, масивна, стабилна и някак си несъответна на малкото, но китно селце с име Козар Белене.

Училището е било общинско и е строено с усилията на местните хора. В него като начална учителка е работила моята леля Сета и аз съм в класната ѝ стая. Вече съм 4-5 годишен, а камината на залеза е станала голяма, зачервена печка, от която леля взема чайник с топло мляко и сипва на децата.

Потръпвам от контраста между този спомен и студеното течение в сградата, което, като вятър, от много десетилетия не е преставало.

ДРУГ ПЪТ

Камината се пренася в село Мерданя, В. Търновско, във вилата на моя съученик и приятел, художника Борис Александров и неговия зет Венелин. Пием чай от липа, за да угасим лютото от чорбата, а Борис разказва спомени за своя родственик и предтеча маестро Неделчо Каранешев.

А дядо Неделчо, такъв, какъвто си го спомням от ученическите ми години, е дошъл от отвъдното и с пламъци рисува тела и картини. Спомня си за Италия, а ние за него. Постепенно одухотворената му фигура ни напуска, но нейни отблясъци са останали живи в Борис и дъщеря му Надя, също художничка. А и името му, станало име на художествената галерия в Горна Оряховица, остава поселено в паметта на поколенията.

МАШТРАПА

Това е голяма бакърена кана, поставено на много ниска масичка в избата на дядо Ванко в с. Дунавци до Видин. Ако и да не сме вън, залезът пак се вижда, преселил се с цвят на червен самоток в маштрапата.

Дошла е и месечинката, взела лика на топла питка с буца прясно домашно сиренце до нея. Виното е истинско и силно, пия го бавно, а Вальо до мен клати укоризнено глава: „Миналата година Краси цяла маштрапичка си изпи.“ Краси е художник, той ги обича тия работи, а ние благо го споменуваме, седнали на истински трикраки столчета. Зад нас е огромна, тон и половина бъчва. От мисълта, че в нея би могло да се плува, властно ме отвлича голяма стара снимка на офицер със сабя. Това е дядо Ванко, прадядото на Вальо. При обсадата на Одринската крепост участва в пленяването на Шукри паша и бива произведен в чин капитан. Пак във военно време шрапнел отнася част от черепа му. Оперират го

на самото бойно поле, легнал на земята. Оживява.

По време на Септемврийските събития 1923 г. е комендант на голяма област край Видин с много широки пълномощия и като такъв освобождава арестувани в един шлеп местни хора, които вероятно е трябвало да бъдат избити.

Маштрапата вече е празна, виното изпито, залезът е станал нощ, много от спасените хора може би отдавна са отвъд, но дядо Ванко продължава да е тук, помнен и споменуван. Може би паметта на изтлелите сърца е по силна от тази на живите.

В КАМИНАТА

Догарят последните червени облаци и тя тихо се стапя в залеза ми. Стапя се, но не изчезва, защото разговорите все недовършени остават. А и тъй много са людете, с които се чакаме.

Залези, залези,
и вам подвластни
годините остават.

ХАМА – ГРАДЪТ НА 7000 ГОДИНИ

БОЯН БАЛКАНСКИ

Пътят, по шосе, от София за Хомс, Дамаск и Тартус преминава през четвъртия по големина град в Сирия – Хама. При едно от тези пътувания решаваме да се отбием в този древен град на Близкия изток. Времето ни предлага подходяща възможност за това, тъй като зеленината и цветна пролет се е настанила трайно в неговите прегръдки.

Навлизайки в града започва да ни обзема особено чувство към древната му история. За да го опознаем спираме колата на един площад, осенен в покрайнините с алепски дъбове, ливански кедри, плачещи ефратски върби, олеандри…

Хама! Градът на седем хиляди години! Това сочат неговите хроники, некрополи, крепостни стени и срутени храмове.

За разлика от другите големи градове в ислямския свят, Хама е известен с лиричните песни на Саид Андалуси, със своите поетични балади и изповеди, любовни елегии, псалми, послания…

Впечатляващи са народните песни за измъчения керванджия, който води своята любима, за да й покаже чудесата на Хама, да послуша въздишките на многовековието.

В 1580 г. пр.н.е. Тотмен III завладява Хама и той остава владение на египетските фараони до Тал Ел Амарена (1444-1350 г. пр.н.е.), когато индоевропейските племена хети го нападат и той остава тяхно владение до 720 г. пр. н.е. В последствие в града се настаняват старите жители на Сирия – асирийците, а по-късно – вавилонците, персийците, гърците.

След смъртта на Александър Велики градът е завладян от сарацините през 335 г. пр.н.е. По-късно епифаните възстановяват красотата на селището, като в тяхна чест бил наречен Епифания. За да задоволят териториалните си апетити, римляните се настаняват тук в 64 г. пр. н.е. Те му определили статут на полузависим. След 386

години (350-та) той става владение на Византия, а в 638 г. е превзет от арабите, предвождани от Абу Абеида ибн Ал Гара.

В 1517 г. цяла Сирия е завзета от султан Селим I и попада под турско робство. През 1833 г. египетският „хедиф“ (областен управител) отнема Сирия от турците, но след намесата на големите европейски държави (1840 г.) Сирия е върната на Турция. Отчасти през 1850 г. и окончателно през 1860 г. Франция се възползва от религиозните бунтове в Сирия и я завладява.

В 1861 г. войските на Наполеон III нахлуват страната. Французите се завръщат отново по време на Първата световна война (1920 г.), докато през 1940 г. я окупират германците, за да получи независимост на 16 септември 1941 г.

Краткият исторически профил на Хама е достатъчен, за да пренесе мислите ни далеч в дълбоката древност и да разберем колко интересен е този град.

В него виждаме и един от най-характерните му символи – римските водни колела. Тук ги наричат Ал-Мамурие или Ал-Жесарие и са част от чудесата на Ориента.

Те са построени от незнаен майстор. Цялата конструкция е дървена, без да е забит нито един гвоздей. Това е станало преди двадесет века.

И днес тези древни мелиоративни съоръжения, с огромни главини, спици, перки и кофи, обрасли със зелена плесен и мъхове, загребват вода от р. Оронт и я изливат в каменни улеи, насочени чрез каменни корита към градините и парковете на Хама. При всяко превъртане колелата издават специфично скриптене, сякаш ни привикват да ни разкажат исторически спомени за изминалите две хилядолетия на града.

Крива и тясна уличка ни отвежда към известния сарай на Азъм паша, известен със своя разгулен живот, но и ценител на изкуството. По негово време в Дамаск и Хама са построени дворци и джамии, които със своите архитектурни форми, фина вътрешна украса и редки гравюри са безценни паметници на арабското изкуство.

По средата на озеленен двор блика фонтан под буйна корона на магнолия. Според старите жители на града, това рядко дърво е посадено от пашата през 1740 г., донесено чак от Китай в чест на любимата му жена.

Дворецът е един от перлите на източното изкуство, украсен с причудлива резба, седефени бисери и слонова кост.

Над сводестите врати са изписани с позлатени арабски букви мъдрости от Корана и стихове от поетични творби.

Вътре в преддверието има друг, мраморен фонтан с 54 чучура.

Водата за него е доведена с водопровод от каменните корита на Ал-Мамурие. Куполът в централната сграда на двореца е украсен с мозайка от позлатени плочки.

Писалището на местния владетел е с орнаменти от седеф и слонова кост. Същото се отнася и за столовете, миндерльците и камината. В една от залите на музея е изложена подова мозайка, смятана от някои познавачи на това изкуство за единствена в света.

В една дворцова зала се пази фермана на султан Мурад (или Селим), написан със златни букви върху фино ощавена кожа. Ферманът съдържа напътствия за управлението на Хама. В музея се съхраняват много документи, наредби, свидетелства, та дори и родословното дърво на знатна фамилия, което грижливо е водено и допълвано цели петстотин години.

Отново погледите ни са обърнати към магнолията, за която тук има поверие, че който я помирише, веднага умира. И днес някои хора вярват в това.

С подла хитрост някогашният владетел се възползвал от суеверието на жените в харема. Чрез цветовете на растението той отмъщавал на всяка жена, решила да накърни неговото щастие и достойнство. В спалнята на заподозряната в изневяра поставял цвят в златна ваза. Въздухът се изпълвал с отровен дъх и на сутринта намирали мъртва жената, която е опетнила брачния харемски съюз.

Хама! Не ни остава време да я разглеждаме подробно. Надяваме се това да се случи друг път.

БЛАГАТА ВЕСТ

ГЛОРИЯ КОСТАДИНОВА-ПЕТРОВА

Изминаха няколко месеца, откакто Севда бе заживяла с Никола. Чудна им беше сватбата. Цялото село им се диви на любовта. После зимата се развихри. Едрите преспи топло обгръщаха земята. Севда шеташе из новия си дом и гледаше всичко да е пригодено, и да е отмяна на новата си майка.

Сетне се зададоха празници. Всичките жени се събраха да месят обредните пити, говореха си и весело се шегуваха една с друга.

Севда ги гледаше с любопитство и се усмихваше срамежливо, докато замесваше своето тесто. Гледаше и как децата на другите жени весело кръжаха около тях. Гласчетата им бяха като на малки чуруликащи врабчета. Севда ги гледаше радостно и ги милваше с погледа си.

Една от жените в стаята я загледа, тази, която беше точно до нея. Побутна я леко с ръка и добродушно я погледна, а след това се усмихна. Нищо не си рекоха, но се разбраха... След това продължиха да месят, да се смеят и да си приказват.

Празниците отминаха.

Селото пак затихна, но скоро му се виждаше края.

Голям и Малък Сечко се изтъркулиха и дойде тяхната по-голяма сестра.

Пролетта бавно се разпукваше и всичко наоколо започваше да се преобразява.

Дръвчетата почнаха да цъфтят, дните ставаха по-дълги, а работата се увеличаваше. Севда обаче от няколко дни насам по-друга бе станала и по-различна се усещаше. Не спираше да мисли вечери, когато си легнеше и тайно се молеше предчувствието й да е вярно.

После се сгушваше в топлата прегръдка на Никола и така заспиваше с тия си мисли.

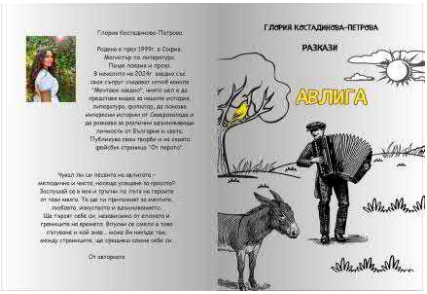
На заранта къщата от рано се оживи. Беше празник и имаше много работа за вършене. Севда изчака мъжете да излязат от дома и плаха, и развълнувана призна на свекърва си как се усеща в последно време.

Майчиното сърце й трепна, а очите й се насълзиха от радост. Беше сигурна вече, защото много добре познаваше тия трепети, ала все пак рече на снаха си, че ще иде да доведе знахарката от селото, за да я види и потвърди.

И без да чака повече, пъргаво излезе навън. След няколко минути знахарката вече бе при тях. Още с влизането си, когато погледна Севда тя разбра...

Младата невеста се разплака от радост, когато чу потвърждението. Усети как снагата й започва да трепери. Беше получила най-благата вест и то в деня на Благовещение.

Сега вече с нетърпение очакваше да си дойде Никола, за да му съобщи, че тяхната първа рожба вече е на път...

из „Авлига“, автор Глория Костадинова-Петрова

Подбор: Людмила Данова

ИСТИНАТА И ЛЪЖАТА

ДИМИ БОРИСОВА

Един ден Истината и Лъжата се срещнали.

Лъжата била нагиздена, лъскава, облечена с най-модерни и скъпи дрехи, с прическа, гримирана, с вдигната глава, а очите ѝ гледали с огромно самочувствие, сякаш властвали над целия свят.

А Истината… Истината била слабичка, измършавяла, с изпокъсани дрехи, с разкривени обувки, гладна, с наведена глава и състарена.

– Добър ден, Истина! – поздравила Лъжата с висок тон.

– Добър ден! – отговорила Истината с изнемощял глас.

– Я-я-я, колко си остаряла и колко си погрозняла! – учудила се Лъжата иронично. – С тези изпокъсани дрехи изглеждаш като най-бедната просякиня. Боже, Боже…

– Ех, добре съм, не се оплаквам – отговорила засрамено Истината.

– Ама ти сигурно си гладна… Като те гледам, едва вървиш, нямаш сила краката си от земята да отлепиш. Горката…

Истината премълчала, забила поглед в земята, а Лъжата продължила:

– Хайде, Истина, ела с мене! Аз тъкмо отивам, ей, в оня ресторант да обядвам. Ела, ще те почерпя, ще те нахраня…

– О, Лъжа, не мога! Ти върви, за мен не мисли… – отговорила още по-засрамено Истината.

– Хайде де, не се дърпай… Аз имам пари, не се притеснявай, а някой ден ще ми ги върнеш.

При тези думи Истината се съгласила и тръгнала с Лъжата. Влезли в ресторанта, настанили се на най-хубавата маса и Лъжата поръчала богат обяд. Сервирали им вкусни ястия с отлежало вино и

Лъжата поканила Истината:

– Заповядай, Истина, храни се спокойно, че кой знае кога пак ще ядеш… Наздраве!

Лъжата и Истината се нахранили като на празник. Приключили с обяда и пристигнал сервитьорът, за да му платят сметката.

– Е-е, дами, кой ще плаща? Сметката ви е толкова пари.

– Как кой?! – попитала изненадано Лъжата.

– Че аз нали ти платих още като сервира обяда?

– Как ще сте ми платили? Нищо не е платено. Хайде, плащайте!!!

– Платих ти!

– Не се ми платила!

– Платих ти!

– Не си ми платила…

И настанал такъв спор, че всички хора, които били наблизо, ги чули.

В един миг Лъжата скочила от стола си, застанала пред измамения човек и продължила да спори.

Сервитьорът защитавал истината, а Лъжата – неправдата. Спорът им нямал край, а те потни, зачервени, прегракнали от викане, чак слюнките им хвърчали изправени един срещу друг.

Истината се свила на стола си, искало ѝ се земята да се отвори и да потъне в нея от срам. Не смеела нито да ги погледне, нито да се обади и да прекрати спора.

В един момент сервитьорът се тръшнал на най-близкия стол – уморен и изтощен. Отчаян, че не може да пребори неправдата, плеснал се по челото и извикал:

– Ах, Истина… Истинааа, къде си?!

Тогава Истината не издържала и се обадила с тих, сконфузен глас:

– Тука съм, но и аз ядох и пих…

из „Приказки. За всекиго по нещо“, автор Дими Борисова, изд. „Многоточие“, С., 2025

Подбор: Станислав Марашки

ПЕПЕ ФИГУРКИ

ДИМИТЪР ЛАЗАРОВ

Ето, че пак мислеше за нея. Какво толкова имаше в тази стара, дървена кутия, че мислите му бяха привлечени към нея така силно. Нямаше обяснение. Както и за много други неща, които тепърва осмисляше. Например защо един продавач ще реши да се разкара от пазара точно когато си е харесал нещо от неговия магазин и се готви да го обере.

Прибра се у дома и първата му работа беше веднага да провери дали Бухалът стои на мястото си и веднага фокусира огненожълтите очи на рафта. Погледите им се срещнаха и момчето неволно въздъхна, без дори да разбере защо. Провидението явно беше решило да притежава само него. И трябваше да го приеме, колкото и да му се искаше да върне времето назад. за да открадне всички фигурки наведнъж.

Родителите му отново не усетиха, че е в лошо настроение, заети със своите домашни задачи. Знаеше, че е изключено да запомни каквото и да е от учебния материал, преподаден днес, но трябваше да ги залъже, че всичко е наред. Седна на удобния си фотьойл с учебник в ръка, а очите му зашариха наляво-надясно по картинките, изучавайки всички детайлите в тях, без да се спрат на текста.

Трябваше да приеме поражението си. Както беше претърпял много други в живота си. Не го биваше дори за крадец. Замисляше се, че родините му може би наистина бяха прави, когато тайно казваха на родителите му, че от него няма да стане нищо. Абсолютно нищичко.

Подтиснат, дочака часа за лягане, за да не изглежда съмнително и за-малко да забрави да си измие зъбите. Легна в леглото си, което вече му беше малко и изгаси нощната лампа. Не затвори обаче очите си и дълго се взира в тъмнината. Знаеше, че трудно ще заспи, но все пак някак си успя и дишането му стана по-дълбоко.

Сънят дойде чак призори. В него старецът отново отказваше да му продаде фигурките за по-малко пари. Незнайно защо на лицето му стоеше облекчена усмивка, каквато се срещаше обикновено у хора, чиито медицински резултати са добри след лоша прогноза. Момчето отново тръгваше между огромните рафтове и очите му търсеха дървената кутия. Когато най-после я видя, с удивление откри, че вече надвишаваше човешки ръст. Този път не беше прозрачна, а изцяло обкована с дърво, като огромен ковчег. Нещо се опитваше да излезе от нея, защото дървената й вратичка се тресеше от удари. Даниел се огледа, но всичко около него беше изчезнало. Сега около него и кутията се извисяваха вековни дървета, а лекият повей на вятъра полюшваше стръковете трева на горска поляна. Не можеше да си обясни как се беше пренесъл дотук, но започна да изпитва страх.

Вратата на кутията най-после се отвори със силен трясък и се откъсна от пантите, падайки на тревата. Отвътре се виждаше само мрак.

Първи от кутията излезе Крокодилът. Зеленото му туловище, незнайно как станало голямо колкото човешко тяло, стъпи на земята и широката му уста се отвори, разкривайки ужасяващи жълти зъби. Една костелива, деформирана ръка, покрита с парцали от отдавна изгнила риза, падна на рамото на земноводното. Това беше Зомбито. То по-бавно изпълзя от кутията и застана до Крокодила, без да изпуска момчето от поглед. Следващата фигурка беше Драконът, чиито ръст се извисяваше над другите две фигури. Люспестата му кожа искреше като слънце, а в гърлото му се надигаха пламъци, готови всеки миг да изскочат навън във формата на силна и огромна струя огън.

Последен излезе Бултериерът. Той беше най-нисък от всички фигурки, но все пак достатъчно голям и мускулест. Лукавата усмивка не слизаше от лицето му, дори когато се огледа на всички страни. След това, също като другите, впи поглед в момчето.

Даниел очакваше от големия, тъмен мрак да излезе и Бухалът с горящите си очи, но кутията остана все така тъмна и безмълвна. Повече никой не се показа от нея, макар вече да нямаше врата.

Фигурките се хванаха за ръце и леко се приближиха към него. Даниел се ужаси, но усещаше, че не може да помръдне от мястото си, сякаш краката му се бяха сраснали с поляната. Драконът избълва силна струя огън, която се разпръсна във въздуха, но въпреки разстоянието, момчето усети нейната топлина. Явно това беше сигналът, който всички чакаха.

Фигурките се раздвижиха едновременно и пред ужасения му поглед, без да пускат ръцете си, започнаха да играят хоро. Крокодилът го поведе с леко вдигане на плавника си и шумно изсвистя с ноздри, сякаш подсвиркваше на останалите, които го последваха. Уменията им да танцуват български народни танци бяха невероятни. Краката им се движеха в невероятен синхрон и никога не бъркаха стъпките. Толкова съвършено и координирано изпълнение, момчето беше виждало само в най-големите и известни танцови ансамбли.

Танцът би бил истинска наслада за очите, ако фигурките не се приближаваха към него бавно и злокобно. Той с ужас осъзна, че продължаваше да е прикован на място и не може да помръдне нищо, освен очите си. Огромната дървена кутия остана зад тях, но продължаваше да седи отворена и тъмна, сякаш беше невидим свидетел на случващото се. Тъмнината й поглъщаше погледа и момчето за миг си помисли, че ако се озове вътре, с разсъдъка му е свършено.

Фигурките го наобиколиха и започнаха да танцуват около него. Движенията им бяха все така добре обиграни, а отблизо вече можеше да види игривите пламъчета в очите им. Имаше нещо много нередно в тези погледи, което хич не му харесваше. Даниел искаше да затвори клепачи и всичко това да свърши, но тялото му просто отказваше да се подчини.

Откъс от романа „Петте фигурки“, автор Димитър Лазаров

ПРОМЕНИТЕ СЕ СЛУЧВАТ

КАТЯ ТОНЧЕВА

*

Промените стават главно поради по-голям страх/гняв, произтичащ от статуквото, който надделява над страха от неизвестното.

*

Животът ще те изтласка от твоята зона на комфорт, освен ако ти, пръв, не го направиш.

Разликата е, че ти можеш да определяш условията в единия от двата случая.

*

Обикновено ни учат за фактите, а не как те съществуват взаимосвързани и затова не разбираме света спрямо тях.

*

Хората, които задоволяват нуждите и потребностите ти те правят зависим/а от тях.

Зависимостта отнема силата ти да избираш. Избирай тези хора мъдро.

*

Като пораснеш, не ставаш просто от дете – възрастен, а – дете и възрастен в едно.

ГОСПОД, ДЯВОЛЪТ И СЕЛОТО

ЛИЛИ ТРЕНДОВА

Бележки:

1. В българската литературна топонимия с. Бабчор, Егейска Македония, е мястото, където цар Самуил крие бременната си любовница Биляна в едноименния роман на Д. Талев.

2. Ударените срички на думите в архаичния диалект са подчертани, за да се предаде автентичният им изговор по фонетичен запис от касета.

3. Включена е легенда за Господ и Дявола от „Апокрифи”, БАН/ Български писател, 1992.

с. Бабчор, Егейска Македония

Част Първа

– 1 –

Орехът расте в църковния двор, настрана от селото. На години е столетник и върхът му почти достига височината на селската камбанария.

Като всички старци и той се е примирил с неразборията в света – дом ще се зачерни, добитък ще погине, жито ще изгори. Така е уреден животът на селяните от селцето, пръснало се по планинския склон. Къщите са каменни, двукатни. Нивята са разчертали околните баири, но земята не ражда. По-бедните отиват на гурбет в Америка или в Австралия.

Наоколо планини – Вичи, Грамос Висо, Рудината, Манковец, Камено… Наглед естествена защита срещу трусовете в големия свят. Но нещата често губят своята естественост, когато замирише на барут.

– 2 –

1942 г. Война, окупация и глад.

Хлябът се меси със зелева чорба. Брашното се разменя срещу злато. Зората и просяците тръгват заедно.

Хляб! Очите на гладните деца са големи. Бледи юмручета удрят по портата.

Вдовицата гледа горящата борина. Въглен е сърцето ѝ.

Просяци заклаха мъжа ѝ заради вола. До новата реколта има месец време и комат хляб. Жената се вглежда в своите деца. После отчупва от хляба, натрошава го на залъци и се показва на портата:

– На, яжте, за Бог да прости!

Денят си тръгва прегърбен като старец.

– 3 –

В далечината дядото едвам крета под наръча рошки. Гарваница е проклето място. Път, а под него пропаст. Присяда да почине. Бърше потта. Синовете се запиляха по Австралия, бабата умря. Жив у зема не се влиза.

Изстрел…

Старецът бавно поляга на една страна. Пътят и небето се изкривяват. Отгоре се свличат няколко камъка. Войник. Наднича. По лицето – досада. Сбъркал е. Този не е андарт. Спуска се по сипея към пътя. Блъсва тялото в пропастта. Там селяните хвърлят побеснелите кучета.

Горе в селото децата са обърнали по гръб една костенурка – да се моли за дъжд. Изстрелът ги стряска.

Костенурката се моли за дъжд.

– 4 –

1947г., Клета, Вичи.

Четиридесет жени се притискат под скалата, надвесена над реката. Една от тях все още стиска полепнал с пръст картоф от нивата. Никой не плаче. Краката им стоят в ледената вода цяла нощ. Чкор студени. Андартите са на брега над тях, войската е на отсрещния бряг. Жените виждат в тъмното срещу себе си дулата на картечниците. Огнени броеници.

Всяко оловно зърно отброява последния дъх. Всеки си втълпява до подлудяване – куршумът не е за мен.

Куршумите рекушират в камъка. Камъкът не е сял, не е раждал дете, не е палил огнище. Цял живот живееш с камък на сърцето, а когато умреш, пак камък слагат на главата ти. Куршумът не е за мен.

Андартите се оттеглят незабелязано от височината на вододела.

Войниците продължават стрелбата в мрака. Една бяла забрадка трепти отчаяно, вдигната на прът върху камъка над реката.

На вододела зората се заклещва в клоните на буките.

По тях се полюшват одрани овце…

– 5 –

Самолети!

Небето вибрира! Смазващият рев на моторите – това е гласът на небето през 1947. Вместо птици – рояци бомби. Бомбите не свиват гнезда.

Долу, в крайнините на селото, на разклона, две момичета хукват към най-близкия храст. Трендафил. Убожданията не се усещат – страхът е упойка.

Трендафилът цъфти. Накичил се, потънал в цвят целият. Експлозиите го заливат с прах, заблудено парче откъсва току-що напъпила роза.

Една бомба стига да бликне като фонтан от майски рози и кръв.

– 6 –

Самолети!

1947г., западната част на Вичи.

Маранята изкачва трите стъпала на планината – накланя клоните на буките върху Средно бърдо, поляга върху ливадите на Баскар, нажежава каменистата пустош на Клета. Отвъд още един зелен пояс опасва снагата на планината, а по-нататък отново пустош и скали до върха и небето.

Небето. Появил се е самолет. Изпуска облак газ.

Пелена от фосфор се разстила върху гората.

Няколко запалителни бомби.

Птиците се превръщат в малки факли. Фиданките лумват. Гори гората! Гори тревата! Лятото гори!

Хората в блиндажите са оцелели. Стрелят.

На залез слънце голата равнина между Вичи и по-ниската планина Манковец е покрита с трупове. Санитари събират мъртвите на могили. Враговете и своите изгарят в общата клада. Труповете са опасни за живите.

– 7 –

Самолети!

Малимади, 1948 г.

Нощта пристъпва върху тлеещия залез. Като нестинарка. Мирише на кръв. Краката парят от умора и потъват в телата на мъртвите. Санитарките, девойки на 15-18 години, прибират ранените. Не мислете, че тези девойки са неопитни. Те знаят.

Знаят, че когато човек изгори, може да се познае какъв е бил, мъж или жена. Овъглената фигура се запазва. Странна черна рисунка. Докато не я настъпиш случайно.

Знаят, че кракът на пилота от избухналия самолет прилича на къс печено. Подритваш го. Отдавна не си ял месо.

Знаят, че когато в краката ти шуми вода, раненият се изхлузва от коня, пада, жадно пие и умира до извора. А в бълнуването си те е наричал „мамо”.

Знаят, че някоя нощ може да се върнеш в родното село и да полудееш от тишината.

Знаят, че когато бомбата избухне наблизо, можеш да оглушееш за цял живот.

Знаят, че майките…

Изстрели! Сражението на Малимади продължава.

– 8 –

Самолети!

Август 1948 г.

Самолетите се връщат.

За безопасност селяните са евакуирани в Албания.

Селото е пусто, но то съществува. Съществува във воя на едно побесняло куче, което се скита из улиците. Гледа с очите на една сляпа, слуша с ушите на един глух, крета с нозете на още двамина грохнали старци. Те остават в селото.

Когато самолетите си отиват, съществува само миналото. И орехът.

Орехът расте в църковния двор, настрана от развалините. В междуредието на историята. Оцелелите стени рухват – година след година, камък по камък.

Там, в междуредието на историята, в отломките от съдби и души на неизвестни, гонени и ненужни, там някъде е зарито и покълва семето на куража да започнеш живота си отначало. Да построиш дом отново, без да почерниш чуждия, да отгледаш деца и да се радваш на чуждите, да завъдиш добитък отново, без да посегнеш на чуждия, пак да садиш жито и да не палиш чуждото. Да простиш, без да забравиш, и да заобичаш живота повторно.

– 9 –

Август, 1980 г.

В небето се вие ято отлитащи лястовици. Врабците се къпят в пясъка и кацат върху спрялата кола с чуждестранен номер. Натежала кътица се отронва от клоните на младия орех, който расте на завоя, и се удря в покрива на колата.

Селяните са на полето, дворовете мълчат. Само чешмата на площадчето говори непрекъснато. Иззад близкия плет наднича престарял поп във вехто расо.

Спрялата пред него старица се прекръства и прекосява пътя. Глух тътен в далечината. Питам:

– Какво се белее горе в планината?

Старицата гледа с избелелите си зеници, после с неохота отговаря:

– Изгубено село…

– Далеко ли е?

– На 3 часа път с муле.

Качва се в колата, за да сочи пътя.

– 10 –

Я туа зад ридо е селото. Дур долу во дупката се Страшлива, а сетне е Павлоо гумно. Па таму картули садеме. Страшлива га орае, со ръж а сеее. Тоа откарши е Манковец, горното ридче. Тамо е Вичо, ама не се пули ся от маглата. Я от селото ке о видиш Вичо. Сетне туа долу, га пулиш падината? Козяк го веле.Таму майка ти имае нива голема.

По-угаре от Манковец , големата плоча е Рудината. Туа под Вичо тронде е Клета. Сетне туа е малецкото Дервено, я воа планина. Тоа другото ридче от ва стърна, Широката орница, а веле. Тамо понъка, деа оди той пато унъка, Крамоло фатва. Па туа долу тия нивята, шо се жнати, е манастирчето Свеки Танас. От Свеки Танас повъка едни ливагя, шо се пуле во реката, тро ливадки, Роските ливагя се. Па горните лозя се повъка така от жнатите нивя. Ваа планина откарши тамо отгоре е Камено. Майка ми таму се продадое на аскеро, коа се отказае.

Чамята се над гробишчата. Во пометник беше, туку се изтури.

Турците шо и утепае дванайсе души селяни, два дедови мои и други чужи. Я туа и имае заклано.

Ся вия са гробишчата цели туа удолу. А туа под гробоите са ореите. Я и каменя. Цел живот живиш со камен на сърцето, а коа ке умриш, па камен ти клаве на главата. Каменя. Дя да найш гробишча, дя да найш гробови. Перунигата остана. Све, цели се загинае, само перунигата остана.

Воа е асреде портата, шо влегваме, ямоите са фатени цели. Школьето е унъка. Я и църквата, дя фатва от ва стърна. Ламарините му и извадие цели от тремоите. Све го изпуштие жервенци, све, нишчо не оставие. Покриено е, туку па течи. Сака тро майстори. Да не върни, да се изтури . Та църквата да остани едно само спомен. Ама кой? Я ние сиромаси сме, не можиме. Во

селото само язка ода. Стара съм, ми изпаднае зъмбите. Друг ни оди, ни гренди.

Камбаната наша е во Жервени, во Жервени га име зевано. И дойдое едни астралци еднаж. И ойдое от полнош да а чуке камбаната у Жервени. Ко се собрае, цело село излегое. Си рекое: „Шо става?“.

Кресто на църквата ошче седи. Горе а преправиме. Уздолу гредите са яки, ама натре капе, сака да и пререде плочите. Много години е така. Ниа тамо спиеме, на чардако. По две недели седеме, църквината не беше изкопана, беше убава църквата, много убава. Ся га изкопае. Цел народ търче, пари да баре. Алтъро е изкопан от люгье, шо барае злато.

Над църквата вой костен е товарен. Отдя излезе вой костен, кой го знае? Я така и ореите. Ветвите, шо се цели изсушени, сами отново излегое…

– 11 –

Тук растеше орехът. Орехът беше столетник и върхът му почти достигаше височината на селската камбанария.

Един неубит предател го отсече.

Наоколо млади фиданки. Растат, заличават следите на опожареното село. Изтръгнаха хората от корена им и на тяхно място посадиха дръвчета.

Остана църквата.

Влизам. Не мирише на тамян, а на мухъл.

Иконите ме гледат стреснато. Мъчат се да си спомнят коя съм.

Нещо изшумолява. Олтарът е в кръв. Прострелян от ловци фазан трепери в ъгъла. Едно живо същество намерих в селото, и то беше ранено.

Тръгвам към изхода.

Вън блясва светкавица. Гръм.

Най-сетне небето проговори.

Плисва дъжд.

Покривът капе. Сълзи се стичат по лицата на иконите.

из „Събудено небе“, автор Лили Трендова, изд. gabriell-e-lit, София, 2025

С АРОМАТ НА ПОРТОКАЛ

МИХАЕЛА ГРАМЕН

Докато пътувах към адреса в мъгливото ноемврийско утро, бях обхваната от чисто професионално любопитство.

Късно снощи ми позвъни непозната жена с настоятелна молба да ѝ направя козметични процедури у дома. „Отивам при мъжа ми – каза, – искам да съм хубава. – замълча за миг и добави: – Трябва да съм хубава“.

Опитвах се да си представя как изглежда – млада ли е, или… не съвсем? Гласът ѝ звучеше немощно и глухо, трудно намираше думите, но пък… освен обичайните процедури искаше също оформяне на бикини-зоната и масаж на тялото с портокалово масло – „любимият аромат на мъжа ми“.

Трябва да е на възраст, на която тези неща са от значение.

Беше млада, но някак отсъстваща – сякаш пред мене стоеше не жив човек, а безплътна сянка.

Очите ѝ – с дълбоки тъмни кръгове – гледаха през мен, изпитото бледо лице не изразяваше нищо, движенията ѝ бяха вяли като в забавен кадър.

Започнах да изваждам едно по едно пособията от големия си козметичен куфар и се оглеждах къде да ги сложа – в стаята имаше само легло, малка масичка и два стола. На въпросителния ми поглед тя обясни:

- Раздадох всичко. Не ми трябва, аз отивам при мъжа си. – Лицето ѝ за миг се озари от топло сияние и отново угасна.

- Къде е мъжът ви? – попитах просто от учтивост.

- Той…, той е много далече.

- В чужбина?

- Високо, той е на високо.

Започнах да се притеснявам – тази жена като че ли живееше в някаква друга реалност. Мина ми през ума, че може би мъжът ѝ я е изоставил и това я е довело до леко

умопомрачение. Изглежда е замислила да го намери и да се опита да си го върне – напълно загубена кауза, но какво ли не прави любовта?

Първо се заехме с ходилата. След като приключих процедурата, жената прокара пръст по петите си и поиска втори път да ги накисне в ексфолиант и да ги изтъркам с по-фина четка: „Той не обича да му драскат“. За ноктите избра френски маникюр в бледорозов цвят, който леко оживяваше восъчната бледност на кожата ѝ. Все повече се убеждавах, че е тежко болна и с мъка се държеше на краката си, но правеше всичко по силите си да не ѝ личи.

След това ѝ дадох каталога, за да си избере модел за интимната прическа на бикини-зоната. Тя дълго разгръща страниците, сравнява моделите и накрая избра форма на сърце, а на лицето ѝ за миг трепна бегла усмивка.

Докато ѝ правех масаж на тялото с портокалово масло, запита:

-Колко дълго се запазва ароматът?

-След един душ вече трудно ще се долавя – отговорих.

Тя простена с покъртителна въздишка:

-Жалко. Най-много исках да ухая на портокал.

Отново се замислих къде ли е мъжът ѝ? Може да му е провървяло в бизнеса или в политиката, да е стигнал „на високо“ и покрай него да се въртят топ модели и телевизионни звезди. А тя, изоставена и бедна, е намислила с евтините грижи, каквито може да си позволи, да се изправи срещу някоя самоуверена, блестяща съперница. Душата ми се изпълни с жалост и състрадание, чудех се какво да кажа, за да я утеша.

- Можете да си купите хубав парфюм с портокалов аромат и да си го слагате, когато е необходимо.

- Аз… не зная къде се продава.

Обясних ѝ в кои магазини може да потърси, но тя безнадеждно поклати глава:

Няма да мога.

Виждах, че вече е съвсем отпаднала, затова побързах да свърша масажа.

- Кога заминавате?

- Не зная точно. Може би… – от очите ѝ внезапно бликнаха сълзи.

– До другата седмица сигурно ще съм заминала.

- С какво ще пътувате? – попитах, прибирайки нещата козметичния куфар. – Някой ще ви придружи ли?

Тя замълча, сякаш събираше сили, за да отговори:

- Никой не може да ме придружи. Аз… ще… ще… отлетя –

Навярно искаше да каже, че ще пътува със самолет, но обърканият ѝ мозък не можеше да намери правилните думи.

Съзнавах, че повече не трябва да питам, но въпросът напираше в мене:

-Мъжът ви знае ли, че отивате при него?

Жената изведнъж се оживи:

-Да, да, той знае. Ние всяка нощ разговаряме. Той всичко знае.

По обратния път към дома забелязах, че съм забравила сребърната си гривна, която се беше измъкнала заедно с ръкавицата, докато миех ръцете си в банята. Но като си помислих в какво състояние оставих жената, беше ми съвестно да се върна. Реших, че ще отида някоя вечер, дано вече не е заминала.

През следващите дни не ме напускаше мисълта за нея. Представях си как се лута сама и объркана, по автогари и летища, сред гъмжилото от забързани хора.

Искаше ми се да направя нещо за нея, поне да ѝ създам малко радост. От търговеца, който ме снабдява с козметични продукти, измолих рекламно флаконче парфюм с аромат на портокал, който смятах да ѝ подаря, когато отида да си взема гривната.

Едва в следващата неделя тръгнах нататък.

Излизайки от асансьора, отправих поглед към познатата врата и… дъхът ми спря.

Там се белееше пресен некролог. Спрях се за миг като закована, после направих две крачки и се взрях в черните букви – беше починала три дни след моето посещение.

Нерешително натиснах звънеца на другата врата. Излезе съседката.

- Вие сте козметичката, нали? Видях ви миналата неделя, когато се качвахте в колата с козметичния куфар.

- Какво е станало? – кимнах към некролога. – Тя каза, че ще отива при мъжа си.

- Тя наистина отиде при него – отвърна жената, тъжно поклащайки глава.

Погледнах я в недоумение.

- Беше полицай, загина при престрелка с престъпна група. Той беше всичко за нея. Нямаше никого на света, отраснала е в дом за изоставени деца. След това се разболя и не искаше да се лекува. Вярваше, че там ще го срещне, че ще бъдат пак заедно. Постоянно повтаряше: „Искам да отида при него.“ Като че ли сама си извика болестта.

- Но как… толкова скоро? Само три дни след като бях…

- Когато вие бяхте тук – прекъсна ме жената, – тя вече беше много зле. Слагаха ѝ лепенки с морфин.

Господи! Тя с чисто съзнание се е подготвяла за сетния си час, като за среща с любимия, а аз помислих, че е луда.

Сбогувах се и тръгнах бавно надолу по стълбите, стискайки в ръка безполезното вече флаконче с аромат на портокал.

КОТКА

НИКОЛАЙ НИКОЛОВ

Вървях под ръка с жена си по алеите на Морската градина. Бяхме облекли топли зимни дрехи и сега ги носехме в ръце защото въпреки ноемврийските облаци беше 20 градуса. Есента, като че ли се чудеше се чудеше дали да се развихри или да остави лятото да довърши годината. Тревата беше изумрудено зелена след жълтото и прашно лято.

Чувствах се като в ирландски парк, въпреки толкова познатите ми алеи, с които сме приятели от деца. Червени листа, нападали по земята, жълти багри сред зелените още и цъфнал Полигонум, напук на календара. Евонимуси разлистваха нетърпеливо нови листа , все едно пролетта е дошла, след дълга скучна зима.

Детският кът светеше празнично и бебета старша възраст празнуваха възможността да са навън, вместо да се втренчват в таблетите си. По ресторантите нямаше много клиенти, но още беше рано и вероятно щяха да се напълнят за вечеря.

Чух украинска реч и се загледах в семейството, облечено в доста простички евтини дрехи. Вървяха пред нас – баща, майка, момиче на 10 и момче на 18. Почувствах се неудобно в марковите си, последна мода дрехи. Там някъде „Братушките“ громяха фашистите по всички фронтове, хвърляха бомба след бомба върху детски градини и жилищни блокове, сирените виеха за въздушна тревога и душите на мъртвите летяха към създателя на тълпи, вече свободни от предразсъдъците и омразата, обременявали ги допреди секунди, загърбили пол, националност и възраст.

Огромната, добре смазана машина на военно-промишления комплекс бълваше нови бомби, дронове, ракети и милиарди долари за собствениците си, като че ли най-важното нещо на света беше да станат още по-богати от вчера. Заспиваха с най-чиста

съвест за добре свършена работа, че са успели да защитят родината или нечия друга такава от врага.

Врагът също спеше спокойно в меките си постели от сатен и коприна, купени с печалбата от нечий отнет живот.

Статистиката даваше данни кой изпреварва в производството на снаряди, какви нови бомби са измислени, свръхзвукови ракети и какво ли още не, с което да се гордее руският, палестинският, израелският, иранският… дори нашият мъничък, но толкова значим народ.

Доброто ми настроение се изпари.

Представих си мазното лице с рижата коса и белите петна на очите на негово величество американския президент, който всеки ден се хвалеше за колко милиарда е продал изтребители или ракети, колко е велик и колко е велика американската нация. Най-великата.

Московският великан нещо обясняваше, че всичко е под контрол и плановете за възстановяването на СССР и „Славянский мир“ вървят по график и още тази петилетка ще бъдат преизпълнени, благоденствието, отлагано 107 години вече настъпва и враговете на великия народ ще ридаят горко в разрушените си столици – Лондон Париж и други.

Оборотът днес беше 30 милиарда и всички печелят, освен тези, които са получили някаква малка част от инвестициите под формата на шрапнел, куршум или директно са били изпарени. Но и те печелят, защото влизат в пантеона на славата, където имената им ще бъдат славени, докато слънцето грее или земята се върти от благодарните потомци.

Печелят и небесно царство. А то е най-ценно, веднага след това да дадеш живота си за родина. Че коя майка не би се гордяла?

Зъбите ми скърцаха и ръцете се свиваха в юмруци, жена ми загледа учудено и точно тогава видях една котка. Оранжева на бели ивици. Загладена, охранена, навирила опашка, нехаеща за нищо, което се случва по света.

Пристъпяше наперено, извиваше гръбнак и мъркаше толкова оглушително, че дори аз я чух.

Украинците се приближиха към нея и момиченцето я погали. Котката отри глава в ръката на детето и даде ясен знак, че е готова за повече ласки.

Стоях около две минути и гледах грейналите лица на семейството, което се изреждаше да гали котката, а аз не знаех дали чакам ред за котката или прощавах на света заради сълзите, които пълнеха очите ми.

Отминахме хванати за ръце и отново видях невероятния ноемврийски ден, в който хората ходеха по къси ръкави, а котките даваха така нужната подкрепа на един онеправдан народ.

След 20 метра видях друга котка, която извиваше гръбнак, а малко по-нататък още една.

Осъзнах, че всъщност котките са много.

ИМПРЕСИВНО

ПАВЛИНА ПЕТКОВА

СЦЕНА НА ВЕКОВЕТЕ

Търновград ме посреща величествен с накацалите над Янтра къщи. Бавно лятното слънце се снишава над покривите и разпалва хоризонта.

Шум и смях изпълват тесните каменни улички на Самоводската чаршия. Тълпа от хора като река се носи към Царевец. Лятната омара отдава път на вечерния хлад. Пъстра колона от любители на сценичното изкуство е поела нагоре към изградената сцена. Поредна вечер виртуозните изпълнители и оркестър ни връщат назад към вековете. Под звездното небе оживяват митове и легенди. Делничните проблеми остават забравени поне за известно време в някой ъгъл на съзнанието.

Изкуство, красота, грация, финес и блясък – отдаваме се на бляна. Плачем, скърбим и се радваме с превъплътените роли. Осъзнаваме, че любовта е над всичко. Тя трябва да се изживее.

делтапланер
Ромео в небето
Жулиета в нов вариант

От небето луната разпръсква оловен блясък. Над Царевец лек ветрец оживява спомени за минали времена.

ВЪЛШЕБСТВОТО НА ЕСЕНТА

Звезди със студена светлина по нощното небе. Есента става все по-хладна. А утрините ден след ден слизат все по-ниско към равнината и тя облича сребърна премяна.

в тишината
пламъците на свещите
търся ново начало

А някъде се носи мелодия, която нежно докосва душата ми – вълшебна, приказна, далечна – сякаш извира от дълбините на земята.

СЛЪНЧЕВИ ОТРАЖЕНИЯ

Из въздуха се носи соления вкус на морето – загадъчно и синьо. Гларуси и чайки кръстосват небесната вис, а жарещото слънце пърли крилете им.

детска играчка и дворци от пясък
в снимки
тъжа за мама и тати

НА ПРАГА НА ЗИМАТА

Дъжд. Проливен, неспирен дъжд. Вали вече кой ли ден, а сякаш никога няма да спре. Потоци листа и счупени клони се вият като рани по земята. С какво ли разгневихме Бога, та ни напомня за Потопа? Или това е някакво предупреждение - за нашите безразсъдни стъпки и забравени страхове.

Земята въздъхна тежко. Реките се разбунтуваха – преляха коритата и завлякоха всичко след себе си. Дърветата сведоха върхове като ридание, като безмълвен вопъл на природата. Заедно с тях плаче и времето – пронизващо, безпощадно. Хората се прибраха в домовете си, прибраха се зад дебелите стени. Навън няма жива душа.

А под тежкия чернозем зърното спи. Спи необезпокоявано, глухо за стихията.

Вали. Господи, дай ни тишина! Дай ни утеха! В ъгъла трепка кандило. Очите са премрежени в мрак, а пръстите свити за молитва. Молитва за прошка. Молитва за милост.

ПО СТЪПКИТЕ НА СЪДБАТА

Снегът скрипти под обувките, леден вятър стърже лицето ми. Имам усещане, че ако спра да се движа, ще замръзна. И все повече ме вълнува мисълта - какъв ли студ е свил душата ми.

Вървя напред, а пред мен – изумрудени вълни. Само бяло и студ. Какво ли се крие зад насрещния хълм – напират мислите. Стъпвам бързо, потъвам в преспите, падам,

изправям се и пак поемам. Вятър хапе лицето ми, студ прониква през ръкавиците и вледенява пръстите. Недочувам мислите си, в гърдите ми кънти ускорения пулс. Адреналинът пред неизвестното ми дава сила да вървя напред. Напред, каквото и да ме очаква там.

валят снежинки
спуска се мъгла
самота - пристанът далече

Суровата и непредсказуема природа ме поглъща. С мъка събирам мислите си. Болките и проблемите, които досега са замъглявали съзнанието ми, постепенно угасват. Кадри от живота ми преминават като на филмова лента. Търся точната фраза, за която да се захвана като спасение. Значимите неща изплуват и пулсират като сърца. Зарастват раните от отминали обиди. Стопяват се изречените непристойни думи. На мястото им кълнят нови сетива. Променят се усещанията. В ръцете си поемам кормилото на дните и всички посоки вече са възможни.

ПРЕПОДОБНА СТОЙНА

Тънък лъч светлина се процежда между клоните на стария бряст. Вятърът люлка люлее. Сякаш като звън на незнайни звънчета се чува гласа на пророчицата. Ухае на свежест, на цвят, на миро.

Тълпи от хора се стичат към божествения храм да се докоснат до енергията, която извира под стъпалата им. Болка и мечта са свили сърцата им. С надежда пристъпват към свещения олтар.

над обителта
гълъби и надежди
ръце в молитва към Преподобна

Лъч светлина като струна затрептя – сякаш благославя хората и храма.

ПРЕДИ КОЛЕДА

РЕНИ ВАСЕВА

Демонът беше твърде честолюбив. И завистлив беше. Не можеше да се примири с факта, че някакъв ангел възкреси цяло село, което днес кипеше от живот, а той все не успяваше да напълни своето с прокълнати души. Остави послушника Григорий и Виден да се занимават с книгата, знаеше, че тя последна страница няма, защото се дописваше, дописваше…

И уж анатемосана, уж залутана из времената, книгата изпълваше своите страници с историите на тъмния народ. Беше истинско съкровище, демонът знаеше това и сърце не му даваше да я унищожи. Имаше сантимент към тъмния народ, все се надяваше един ден да успее да го прикотка на своя страна. Ама пустите човеци, за тях никога не се знаеше какво могат да ти сервират. Ей го на, по селата вече мирно си живееха заедно с отвъдните, а и ония от край свет взеха да се опитомяват.

Демонът се ядосваше, кроеше планове за унищожение, търсеше болни или наивни души, за да отвежда притежателите им в Омагьосаното село, коткаше Незнайната болест, за да не си тръгне. От време на време обладаваше някого и го побъркваше. Беше си наслада.

*

Денят преди Коледа завари демона в Горното село. Видя следите на ангела Рафаил и се зарадва. Тоя път щеше да внимава повече, пък и точно сега, по Коледа, се усещаше силен. Идеха мръсните дни, на новороденото Божие дете му предстоеше да оцелее до Богоявление.

Захария на два-три пъти зърна срещу къщата си Каин-Калин, видя и Сянката, ама не беше сигурна случайно ли минаваха, или я наблюдават. Страхът й се върна, след смъртта на Йован се усещаше съвсем безпомощна. Найден излезе във ваканция, та си седеше повече у дома. Странно беше да

го вижда такъв – кротък и тих. Захария хем се радваше, хем нещо я жегваше и я караше да стои нащрек.

Бъдни вечер щяха да посрещнат в голямата соба с огнището. Захария постла нова черга на пода и нареди паниците. Беше сварила боб, уви постни сарми, омеси содена питка, в която сложи почернялата сребърна пара на баба си Зорка. Искаше да разточи и баница с лук, но не й стигнаха силите. Напоследък все по-често се усещаше уморена.

*

Найден беше извадил блокчето и рисуваше.

– Ела да вечеряме, после ще рисуваш пак, – подкани го Захария и посочи наредената до огнището.

Бъдникът припукваше и ту се разгаряше, ту аха да изгасне. Захария го побутваше от време на време с машата и дотуряше сух клечоряк.

– Ей сега, само да викна кикимората – рече Найден, а Захария не отвърна нищо и разбира се, веднага се упрекна в малодушие.

Когато момчето се качи на тавана, чорлавото създание разглеждаше нещо, което скри зад гърба си, щом вратата се отвори. Найден се престори, че не е видял.

– Майка каза да слезеш…

Кикимората не се изненада, знаеше, че Захария беше мекушава. Прииска й се на чорлата да откаже поканата, но реши да не го прави – все в някакъв момент щеше да съжали.

Внезапно Найден я прегърна. Мълчаливо я прегърна и хукна назад. Кикимората дълго време не можа да се съвземе от вълнение.

После тримата седнаха едновременно на излинелите тъкани възглавници. Захария прекръсти трапезата, а кикимората героично затвори очи. Парчето с парата на баба Зорка се падна на Св.Богородица. Двете икони в стаята като да просветлиха замъглените си лица. Йоан Кръстител се обърна към Светата майка:

– Добър знак е това. Световете ще се пресрещнат не за да мерят сили, а да постигнат съгласие. Богородица се усмихна, залюля бебето Исус и му рече:

– Чу ли, сине, за съгласие…

Отвън портичката изхлопа и в тъмнината на двора се изправи Каин-Калин. Не се видя Сянката беше ли с него, или не беше.

*

На Бъдни вечер леля Стъпа остана сама. Призракът на горския си седеше в тъмното на тавана и чакаше жената да се наплаче. А плачеше леля Стъпа, защото вече трети ден нямаше и следа от Нямото. Избягал ли беше проклетникът, самодива ли го завлече, преби ли се някъде и сега вика за помощ?

– На село се върна човекът, за овцете му дожаля, за къщата… Каза ми снощи, че ако е речено да се ожени, може и в Горното село да стане.

Леля Стъпа отри мокрото си лице срещу Рафаил и плачът й секна. Стоя дълго с длани на устата, после приседна на кушетката. Ангелът търпеливо я изчакваше да се съвземе.

– За тоя параклис искам да ти река. Всичко, що е тайна, не е божие, на дявола е. Да ти го припомня, че си забравила. Не искай света за себе си, жено. Пожелай светът тебе да поиска…

И леля Стъпа видя как ангелът тръгна през гората, като пазеше крилата си от клоните на дърветата. Дощя й се да викне след него, но не можа. Приседна до масата, където беше наредила постната вечеря, и посегна към хлебната пита.

Тогава от тавана слезе призракът на горския и се настани срещу жената. Сипа от червеното вино в две чаши и й подаде едната:

– За новорождението! Да се смирим, мила, тогава ще се усетим щастливи.

Леля Стъпа отпи от виното и каза:

– То се е видяло, на магия ми е тръгнало, може и аз магьосница да стана. В гора живея, крилати ме спохождат, с отвъдните говоря, господ да ме прости…

Леля Стъпа се прекръсти, но призракът на горския не изчезна, не се стопи. Стоеше си съвсем читав срещу жената и се заливаше от смях.

*

Денят не предвещаваше нищо добро, макар баба Спаса да беше дошла специално за Бъдни вечер. Донесе им орехчета, стари и костеливи, донесе и сушени сливи. Росена пазеше малко брашно за тоя ден, та с топла водица замеси тесто за питката. Цял ден чака да си дойде Виден, че се затри из мъртвилото на снежното село, чака го, пък седна сама да вечеря, щото и баба Спаса внезапно рече да си върви. А навън вятърът беше спрял, огряла пълна луна, снегът блести в златисти оттенъци. Никъде пъртина се не вижда, как тая жена гази из дълбоките преспи?

Росена чупеше хляба троха по троха и преглъщаше с мъка. Смъртта се беше свряла зад печката, сякаш и на нея й беше студено. Жената я погледна само веднъж, ама куражлийски, и реши, че тая нощ двете може да са си компания.

На вратата се похлопа, Росена скочи да отвори – дали пък не се повърна баба Спаса… Знаеше, че не е Виден, със сърцето си го знаеше. Щото как да си обясни съня нощеска, дето я пресрещна в най-тъмното.

Застана срещу нея пропаст, а на дъното й Виден вика ли вика, ама Росена не чува ни звук. Аха да прекрачи и тя в бездната, някой я издърпа. Отвори очи, възвряла в пот, нищо, че в стаята беше лед студено. Точно тогава видя пред себе си детско лице. То пробуди в сърцето й жалост, от която й се доплака. Кое беше това ангелче, явило се на границата между съня и будуването, на междата между деня и нощта? Детето протегна ръце към лицето на Росена, нещо й каза. Жената стана, цялото тяло я болеше, усети, че се изпусна и подмокри нощницата.

Притича до нужника вън, а леденото утро я сграбчи за гърлото.

Когато се върна, видя, че леглото на Виден е празно. Не беше се прибирал миналата нощ, нямаше да си дойде и сега, на Бъдни вечер.

Похлопа се втори и трети път. Някой настояваше да влезе. Росена вдигна резето и видя чужденеца. В ръцете му гореше свещ, а пламъкът й даже не трепваше.

– Ще ме приемеш ли? – мъжкият глас изстърга в тъмното, лицето се освети от пламъка на свещта.

Росена мълчаливо отстъпи, а когато мъжът влезе, тя спусна резето и побърза да скрие усмивката си.

*

Захария видя Каин-Калин в светлината на крушката в пруста и като огледа кривата му фигура, й дожаля. Изненада я тая нейна жалостивост, толкова нелепа и ненадейна, изненада я дотам, че го пусна да влезе. А той, хрисим и кротък, гледа в земята, държи ръцете си зад гърба, за да не види тя треперенето им.

– Ще ми се до поостана при вас…

Кикимората се прокашля, като да се задави, Найден гледаше мъжа с интерес. Захария посочи трапезата на пода, Каин-Калин пъргаво си намери място, сякаш се страхуваше, че жената ще премисли и ще го изгони. Крадешком се озърна, Сянката не се виждаше, дай боже да го е оставила поне за малко.

Ядоха мълчаливо. Каин-Калин дъвчеше бавно, с наслада. Как можа да забрави колко хубаво готвеше тая жена. Мълчанието го наруши кикимората. Беше гузна, страхуваше се Каин-Калин да не я изобличи пред Захария и особено пред детето. Чорлата много искаше да си повярва, че не смърт бе пожелала на Йован, а само да си върви тоя натрапник, но дълбоко в душата си знаеше истината.

– Какво ще кажеш, Калине, за новата пристройка?

Каин-Калин промънка, че я харесва, а после малко подигравателно изказа мнение, че човек никога не бива да довършва къщата си, щото ето, стопанинът направил пристройката и взел, че умрял. Захария понечи да обясни, че човекът си беше дошъл болен, но замълча. И без това изпитваше

съмнение в своята праведност, въпреки че ангел я беше вдигнал на крака и пак той й доведе и мъж, и дете. Къде си сега, Рафаиле, помощ ми трябва, щото тоя дявол е дошъл да ме затрие, а аз, глупачката, сама го пуснах да влезе.

Каин-Калин като да прочете мислите на Захария.

– Дойдох да се сбогувам. Утре ще се върна в Спасеното село, дано ме пусне пак, че е като омагьосано това място. Тъй ми се чини. Странно се отварят и затварят пътищата към него. Казват, че понякога хората на лудост ги избивало, защото нещо все ги теглело натам. Ама аз имам работа да довършвам. Пък после… я гледай колчав е светът!

И Каин-Калин се изсмя така, че нощта потрепера. Найден чак си запуши ушите. Кикимората започна да се моли на своите демони…

Из „Ангелът Рафаил“ – ръкопис на Рени Васева

САТИРИЧНА ПРОЗА

В СВОБОДНИЯ СВЯТ

ДИМИТЪР АНАКИЕВ

СВОБОДЕН СВЯТ

За да се управлява България, са необходими кратки курсове, а не Харвард.

Има политолози, които носят мантии, има попове, които са станали политолози.

Българинът става християнин след смъртта.

Няма нищо по-красиво от това да си българин ако можеш да мълчиш.

Освен всичко друго, милиционерите в България са и авангард.

Бог е българин, но българският Бог е атеист.

Българите са диво племе, което се е научило да пише по погрешка.

Никой никога не е създал толкова държави, колкото българите, и всички те се оказват излишни.

Казват, че чувството за хумор е основната черта на българския характер, но това вече не е смешно.

Обикновеният човек следва същността, ученият следва формата.

Комунистите убиваха с чадъри, но климатичните промени се случиха.

Свободните хора са разделени, останалите следват тоягата.

Невъзможно е да се създаде свободен свят без чувство за хумор. Хуморът не е път, хуморът е баланс.

ТВЪРДЕ СЕРИОЗНО

Идеологически последователните хора са непоследователни в живота.

Животът, гледан през призмата на идеологията, е недостоен за живот.

Какво е искал да каже поетът? Само който не знае, знае.

Бай Ганьо е реалистичен персонаж, въпреки че стилът на автора е карикатурен.

Писателите и поетите, които вървят по течението, обикновено са страхотни стилисти.

Качеството на един поет и писател е правопропорционално на риска, който поема.

Творецът, който не може да черпи от великата душа на народа, става евангелист.

Тези, които се приемат твърде сериозно, не могат да разберат Бай Ганьо.

Проблем на българското общество е че милиционерите са част от народа.

Кратки форми, за да покажат талант. Дълги форми, за да покажат, че талант не е необходим.

Идеолозите, те плуват с камък на врата.

Един афоризъм е отговорът на хиляда въпроса.

Който защитава догми, страда от слабост на сърцето.

Емоциите разрушават догмите, а не аргументите.

Хората със „свободна воля“ са хора без емоции, повърхностни хора.

РАНО ИЛИ КЪСНО

Християните може да знаят много за Бога, но знаят малко за човека.

Изпитвам емоции към кучетата и котките си, но какво ме свързва с хората?

Рано или късно всеки войник става излишен.

Всичко, което изкуството крие, афоризмът разкрива!

Лец, Достоевски, Гьоте, Чехов, Толстой, Уайлд и техните афоризми – Лец е най-високата лига. И Хераклит от Ефес!

Като цяло, великите художници са посредствени афористи.

БЕЗОТГОВОРНИ ВЪПРОСИ

КИРИЛ НАЗЪРОВ

*

Еврομилионерите борят ли се за оставането на българския лев?

*

Дали правителството си има Шиши за подкрепа или Шиши си има правителство?

*

Бедните духом ли се стремят най-много към материални богатства?

*

Човекът ли е единственото разумно и неразумно същество?

*

Истински общ език ли е езикът на мълчанието?

*

Всичко видимо ведомо ли е?

*

Модите се повтарят. А жертвите на модата също!

*

Когато разговаряш с шефа задължително ли е да мълчиш?

*

Ако се държиш студено с шефа, положението ти ще стане ли напечено?

*

Простият ще ти прости ли за това, че си интелигентен?

*

Защо на бедните духом по-често им оказват материална подкрепа?

*

Кой страда от пороците на пророците?

*

Притежанието на килим означава ли, че може да не се простираш според чергата си?

*

Задушевната атмосфера може ли да бъде бездушна?

ИСТИНАТА Е ГОЛА

МАЯ ЦЕКОВА

Ако болката се опитва да те смачка, не се моли да мине, моли се да не те превърне в камък.

Жабата отваря голяма уста не защото има какво да каже, а за да я забележат.

Колкото по-висок е постът, толкова по-нисък е човекът под него.

Истината винаги е гола, защото щом я кажеш, Тя се съблича сама.

Колкото по-малък е умът ти, толкова по-широко си отваряш устата.

Когато живееш в сянка, винаги мечтаеш за прожектор.

Човек е това, което сам избира да бъде. Затова никога не бяга достатъчно бързо от себе си.

Птицата и с пречупено крило лети в мечтите си, за разлика от хората, които здрави влачат крилото си по земята..

Сатирата е огледало – неудобно е само за онези, които виждат собствените си гримаси.

Мнозина се правят на удавници, за да оцелеят сред акулите.

Искаше да се надскочи, докато още се учеше да пълзи.

Дълбоките изводи не вирeят в плитки мисли.

Лицемерът има две лица, но нито едно не е неговото.

Всеки запазил човечността си е по богат от кесията си.

Някои хора имат златни джобове, но ръждиви души.

Започне ли хлябът да не стига на трапезата ни, надеждите се месят на килограм.

Ако една война не спре с преговори, свършва, когато свършат хората.

Победи врага си с Човечност.

В кофа за боклук цвете няма да проникне.

Здравната каса е като дядо Коледа – хубаво звучи, но реално не раздава подаръци.

На жадните за власт моралът отдавна е пресъхнал.

Вълците не крият зъбите си, за разлика от политиците, които ги точат за плячка.

Самосъжалението е евтина утеха на мързеливото ни Аз.

Когато съвестта се събуди, спокойствието си тръгва, а истината очаква отговори.

Ако един мозък страда от безплодие, единствената му реколта е самозаблудата.

Истинският афоризъм е като подарък – малък по размер, но голям по стойност.

Очите са историята на един живот.

Много си постигнал, ако умееш да прощаваш.

Избягваше завоите, но никога не тръгна по правия път.

Паякът плете тънки мрежи, но хваща едра плячка.

Светулката сама си осветява пътя – прожекторът чака да го включиш.

За любовта няма Формула, тя е хаос, който наричаме съдба..

Често усмивката е качествен грим на злобата.

Когато глупостта проговори, умът предпочита мълчанието, защото вече е чул прекалено много.

Ако ти се качат на главата, значи, че дълго време си клечал.

Стане ли горещо, първи се изпаряват приятелите – страх ги е да не настинат.

Човек с малко ум, цял живот носи голям товар.

Когато всичко може да те предаде, не си го причинявай и ти.

МЕЛОДИЯТА НА КАВАЛА

ПЛАНИМИР ПЕТРОВ

*

Вярата в духовната същност на човека е в основата на Кръговрата на живота.

*

Опознай себе си, за да те разберат околните, що за човек си.

*

Измамата е пресечната точка между любовта и омразата на съпрузите.

*

Не робувай наината си – неговата победа е гибелна за тебе!

*

Ако хвърчиш в небесата – мястото ти на земята ще изстине.

*

Големите далавери не са за малки мошеници и аматьори.

*

Не драматизирай сам живота си, да не се налага после да се оплакваш от себе си.

*

Мелодията на кавала има най-много слушатели и почитатели в овчето стадо.

*

Очилата са за увеличаване на отсрещния образ, а не на кусурите на лицето.

ЕДНА САМОТНА СРЕЩА

НАДЕЖДА РАДЕВА

Именно тук, в интернет,
е истинската жива самота...

Студена януарска вечер... Малко след 19 часа.

Вървя, сгушена в зимното си яке. На самия градски център съм, а жива душа – никаква. Народът се е изпокрил в хралупите си... Джан-джун няма по улиците. Пусто, до болка!

Току на два метра пред мене забелязвам позната физиономия.

- Здрасти! – изтърсвам спонтанно, а мъжът ме поглежда някак недоумяващо, но учтиво отвръща:

- Добър вечер! – и дори се поспира да ме огледа.

Усещам, че се чуди откъде ме познава и дали изобщо ме познава, но щом съм го заговорила...

- Ахъм! – смънквам нещо, докато мисля как да изгладя ситуацията.

- Виждала съм Ви с Ванчето! – обяснявам, но не съм сигурна дали ме разбира.

Защото всъщност ние с него не се познаваме. Ванчето е една приятелка от фейсбук, а това е вторият ѝ мъж.

Тя го обича безумно и редовно публикува снимки на двамата – как са се гушнали, на излет или на почивка, как се разхождат в парка или вечерят на свещи в заведение... Слава богу, интимни фотоси не е имало, но инфото е толкова богато, че съм „запознала“ отблизо тоя мъж, виждала съм го в най-различни пози и сега изведнъж, срещайки го на улицата (живеем в един и същи град), като на стар познат му отправям сърдечен поздрав...

- Ааа, приятелка на Ванчето! – възкликва той. – Тъкмо отивам да я посрещна от работа!

Ами да! Тя работи наблизо в една сладкарница. Страшна мацка е! Развела се е с първия си мъж, има пълнолетна дъщеря,

красавица голяма, и от известно време живее с този – втория, улегнал симпатичен домошар... Няма фейсбук човекът, старомоден интелектуалец, музикант във Филхармонията. По репетиции, концерти, не се интересува от социални мрежи...

- Да ѝ предам поздрави? – поглежда ме въпросително.

Е, тя не ми е всъщност истинска приятелка, ама как да му кажа, че сме само виртуални дружки? Здравей – здрасти и толкова! Едно кафе не сме пили заедно... Но благодарение на фейсбук знам житието ѝ и битието ѝ от игла до конец!

- Да – отвръщам. - Непременно ѝ предайте!

- А от кого?

- От... Таничка!

- От Таничка? – несигурно повтаря след мен. - Ще ѝ предам. Приятна вечер! – пожелава ми мъжът на Ванчето и продължава по пътя си...

Таничка, какво друго, това ми е галеното фейсбук име, иначе съм Стоянка, ама какво да обяснявам и кой ще ме разбере?!

Из „Четири дни преди това“ – сборник с разкази на Надежда Радева, Русе, 2025,

КРИТИЧЕСКИ АНАЛИЗ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НИ

ЗАВРЪЩАНЕТО НА ДУМИТЕ

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

Още когато взех в ръце най-новата поетична книга на Александър Александров Дъбдишки „Завръщане на думите“ с подзаглавие „Лирика“ за запитах – „Защо?“

Защо „завръщане“, щом думите никога не са липсвали, не са били недостатъчни, неясни, неточни, бягащи – в богатото словесно творчество на автора? Няма нужда да убеждавам читателите на сп. „Картини с думи и багри“ в това – неговите творби присъстват във всеки брой – многообразни и красиви. Експериментатор в търсенето на междужанрови изразни средства, той не се страхува да прескача граници, за да намери онова, съкровено и точно определяне на чувствата и вътрешната нагласа, което е нужно, за да изпрати посланието си.

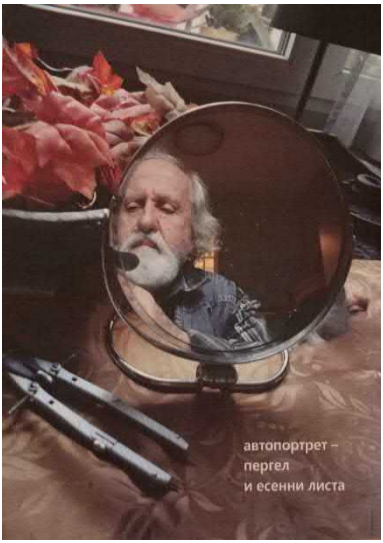
Но, макар добре познат, ще започна това изложение с портрет на поета, а най-добрият портрет е оня, който авторът дава за себе си:

автопортрет –
пергел и
есенни листа

Това хайку е втъкано във внимателно аранжирана фотохайга, която включва червени кленови листа, пергел и отражението на поета в кръгло огледало; някъде в дъното на композицията можем да видим долната рамка на прозорец, през който надничат цветя и – отново, есенни листа… Едно затворено пространство, в което изходите са два.

Загатнатият прозорец, който остава затворен, и авторефлескията на огледалния образ, затворен в кръга, очертан от пергела.

Но това е и подсказка за онова, което можем да намерим между кориците на книгата.

Една книга за момента, в който езикът започва да диша и пише истории по различен начин.

Сюрреализъм – може би в това е разковничето за разгадаване на заглавието, подсказано от автора. Той оставя свободния поток на мисълта да върне спомена за едно отминало пътешествие към географията, поезията и духа на Португалия.

Още в краткия предговор, Александър Алекс. Дъбнишки споделя своята носталгия към тази далечна и близка едновременно страна, към нейната поезия и приказност.

И към неумолимото завръщане към думите на португалските поети, които се превръщат в думи на автора. Преливане на култури и настроения – един океан, който извършва своя кръговрат, като носи послания, които остават непреводими, ако не станат същностнонаши.

И така, ставаме свидетели на едно завръщане чрез чуждия глас, защото понякога думите се връщат като отзвук от нечии други, които отекват дълбоко в същността ни. Така португалските поети се превръщат в мост и основа – те дават тон, ритъм, дъх – като камбаните на Лисабон: думи на другия, но разпознаваеми като свои.

Завръщането е и чрез пътуване – не географско, а вътрешно пътешествие към нещо открито вън, но станало дълбоко вътрешно, интимно, лично – едно разместване на пластовете, които изграждат Аз-а. Така вербалните знаци на мисълта се връщат, когато човек е изваден от обичайното, от навика, от тишината на ежедневието и придобиват нов цвят, нюанс, значение и битност. Защото това не е обикновено прикване на спомени в днешната ни същност. Португалия се превръща в мястото на пробуждане; но тя е и мястото на поезията.

И точно тук се случва специфичното, конкретно завръщане към личната словесност чрез чуждата поезия.

Поезията на Педрейра – изграждаща интимна, ранима, прецизна лирика, Фрейташ – ироничен, урбанистичен, директен, Мешия – философският глас на наблюдение и размисъл, тих, самовглъбен, медитативен.

Но гласът на Александър Алкекс. Дъбнишки не се обезцветява, не получава блясъка и цвета на чуждите гласове – той остава негов, разпознаваем и силен, търсещ новите пътища за изразяване на идеи, концепции и вплитане, които приобщават и разширяват нашето разбиране за нещата.

Защото фрагментите от чужди думи не са цитати за престиж, а част от тъканта – те са като нишките в стенен гоблен – видими, но вплетени, градящи образи, разказващи истории.

Много фрагментарна, много синергична, неговата поезия се превръща в мост на изкуствата, но и в разпадане на съществуващите образи.

И чрез това разпадане на сътвореното и изживяното, отново намерено, отново вградено в завърнатите думи, авторът иска да създаде нов поетичен подход – да даде живот на онази взаимна свързаност между изкуствата, която го вдъхновява, като използва в поезията си не просто фрагменти от чужди поетични творби, препратка към

картини и музикални произведения, но да ги вгради в жив диалог, който не е преминаване през граници, а цялост.

Поезията на Александър Алекс. Дъбнишки признава, че думите не са само наши, а са отражение и на чуждо присъствие, че езикът е общо пространство, а поетът е продължение на много гласове, както и поезията е част от сградата на всички изкуства; част от онова, което не съществува в природата, а е създадено от мислещия индивид, от мозайката на човечеството. Азът се разпада, за да се роди в многообразието на света, в който съществува в сибмиоза с всичко около него, за да създаде онова, което не съществува.

Така, можем да кажем, че авторовата естетическа парадигма, стояща на границата между интертекстуалност, есеистика и мултимодално изкуство, само загатната в началото на текста, вече е завършена във втората част.

Макар композиционна стихосбирката да е монолитна, нейнията вътрешен ритъм отчита този фазов преход, тази граница между идеята и нейното осъществяване.

А това е напълно естествено да се роди у човек, който тръгва от математиката, преминава през двупластовия смисъл на чуждоезичната филология, за да стигне до поезията: той мисли в структури, но усеща в образи.

И така, симбиозата между изкуствата е осъществена като диалог през времена и пространсвтва, за да достигне своята пълнота и завършеност.

Тук ще цитирам автора – неговия програмен текст, който дава лице не само на следващите го фрагменти, но е заявка и за новото в развитието на собствената словесна реализация в бъдеще:

„Права линия
Дори и на себе си
вече омръзна.
Нека я превърнем
във Хипербола, в парабола.
Ренсаку е диалог, воден с източни поетични форми. Диалог на човек със себе си. Или между няколко души. Поети. А ако някой от тях е художник или композитор? Или творец на друг жанр слова? А и ако той обитава вече други светове? Тогава защо ренсаку да не допусне картина, нотен фрагмент, сцена от драма, филм?

Ето на следващите страници един опит за това. Ще го следваме и по-нататък, вън от тази книга.

Представените по-долу ренсаку използват източната поетична форма гогьоши.

„образите на реката никога
не се повтарят в прозорците…“
„След всичко“,
Мария до Розарио Педрейра…“

Както в абстрактната живопис, авторът постига в поезията си вертикалност чрез наслагване на образи – в случая, чрез наслагване на поетичен фрагмент, прозаичен информативен текст, есеистичен анализ и манифест, които завършват с цитат.

В следващите текстове, като използва подхода на модернизма в живописта, получава разпадане на първообраза – в случая, като заменя хайку или танка с гогьоши /една малка стъпка встрани от класическото ренсаку/, той подготвя новия образ – оня, в който изкуствата ще бъдат размесени, за да постигнат цялостното звучене на новата форма. Или – просто нейния щрих, както е в настоящия том.

Но Александър Алекс. Дъбнишки не се лишава и от светлините и сенките, които търси в мекото завръщане към акварела, или към интимността на ескиза и шаржа. Така художествената тъкан на словото се преплита с живописта – не чрез визуално препращане към определена творба, а чрез начина, по който тази конкретна словесна структура е изградена.

Поезията прелива в музика.

Не за първи път Александър Алекс. Дъбнишки експериментира по този начин.

Можем да си спомним негова публикация „Ренсаку Джаз“ от бр. 4/2024 на сп. „Картини с думи и багри“, в което препраща към песента „Брой до пет“ на Дейвид

Брубек и филма на Боб Фоси „Ах, този джаз“.

И в „Завръщането на думите“ музикалните препратки не са просто „цитати“, а ритмични модели. Те говорят за повторенията на думите – като рефрен, като пауза и мълчание, като тишина между две вдишвания, като цезура между отделните строфи или тонове, темпо. Всяко ренсаку от тази стихосбирка е поема, която се разпада в хармония и дисонанс, за да се превърне в композиция.

За мен, липсата на визуалните и музикалните образи на цитираните картини и композиции е едновременно смело авторово решение и недостатък на книгата.

Лишавайки читателя от непосредственото възприятие и въздействие на двете кореспондиращи творби – стихове и картина (музикален фрагмент) – вербален и образно-сетивен (аудио)факт, авторът оставя новия, симбиотичен обект незащитен, недоказан, незавършен.

При всички случаи, читателят трябва да гради своята представа върху спомен, върху липса, върху архетипна представа, а не върху образ (звук) – както именно е работило авторовото въображение.

И все пак, постигнатата интертекстуалност е удивителна.

Това прекрасно кореспондира със заглавието „Завръщането на думите“.

Авторът изгражда поезия, която е пресечна точка на изкуствата – текст, който диша като музика, вижда като картина и мисли като диалог между много гласове.

Тази стихосбирка събира авторски текстове, породени от чужди гласове – образи, картини, звуци, но тя е нещо повече от сбирка на думи. Малка по обем, тя има заряда на новото, компактно и дишащо изкуство на съвременния свят, което генерира нови форми и жанрове, нови пътища за себеизразяване, за да даде дом на ново светоусещане, общуване и взаимодействие.

ЛИТЕРАТУРНА КРИТИКА

ЗА „ДА ОГРАБИШ ПИКАСО“

АНИТА КОЛАРОВА

Вниманието ни е привлечено от луксозно издадената у нас книга на Лео Бутнару „Да ограбиш Пикасо“ – избрани стихотворения. Сборникът излиза в русенското издателство „Авангард принт“, библиотека „Поетичен атлас“, с подкрепата на Румънския културен институт – Букурещ, значително по-щедър към културата в сравнение с Министерството на културата у нас. Тъжна констатация, направена за кой ли път.

На корицата – красива абстрактна репродукция на „Две голи фигури“ от Пабло Пикасо, което прави книгата още по-ценна. Издание за библиофили.

„Да ограбиш Пикасо“ (заглавието е избрано от едноименното стихотворение, поместено тук) ни среща с най-хубавите стихове на румънския поет, белетрист, есеист и преводач, един от водещите днес писатели на Молдова. Завършил Университета в Кишинев, основател на П.Е.Н. клуба в Молдова, той е член на писателските съюзи на Молдова, Румъния и Русия и на Академията на руския авангард, Москва. Издал е близо сто книги, преведен е на много езици, известен е като един от ревностните изследователи на руския авангардизъм на XX век.

Подбор и превод – неуморният Огнян Стамболиев, нашият известен критик и преводач от румънски, превел такива стойностни писатели – съвременни и класици като: Жан Пол Сартр, Йожен Йонеско, Емил Чоран, Мирча Елиаде, Михай Еминеску, Ана Бландиана, Лучиан Блага, Никита Станеску, Марин Сореску, Матей Вишниек, Мирча Динеску и др., прибави в своята забележителна колекция и две години по-младия от него приятел Лео Бутнару (5 януари 1949 г.).

Бих казала, че Огнян Стамболиев е преводач, който съдбовно познава избраните от

него за превод автори от задълбочено изучаване на творчеството им и от лични контакти, датиращи понякога с години.

Прави впечатление, че авторите се подбират внимателно по техния талант, принос за човечеството, авангардизъм и неповторимост. С качествата, на които дава приоритет, Огнян Стамболиев изразява своята свобода на личен избор, изискан вкус и стил, но не прави това от екстравагантност, а от вътрешна необходимост.

Книгата се открива с интересно интервю-разговор между поет и преводач, озаглавен „Поезията пристига от нищото като една тайна“, великолепна мисъл на Лео Бутнару, обясняваща възгледа му за творческия живот на поета, както и участието на подсъзнателното в него.

Наред със заглавия като „Филмографията на Бергман“, „Авторско право“, „Ако целуна длан̀та ти“, „Книгата на Ема, правнучката на Йов“, „Още от времето на Колумб“, „В очакване на Омир“, „Клошар“, „Див капитализъм“, „Страсти по Достоевски“, „Екзекуцията на Андре Шение“, „Хорът на операта“, „Сократ“ и мн. др., над 260, тук ще прочетем и чудесната поема „Хипатия“ с интересното двойно посвещение-антитеза на поета: „В памет на Хипатия, стигнала до върховете на математиката, философията и астрономията, убита зверски през 415 г. В памет на моя дядо Ипатие, прост селянин от Негурени, Молдова.“

Едновременно класик и авангардист, Лео Бутнару не предлага текстове, лесни и леки за превод дори за перфектно познаващ езика филолог. Това е така заради неочакваните обрати, философски теми и исторически образи, редки находки, занимателни игри на езика, с които преводачът се справя отлично, за да ни докаже за пореден път, че неслучайно е първи български лауреат за превод на Румънската академия, носител на награди на Съюза на преводачите и Министерството на културата в България, както и на Министерството на културата на Румъния и Молдова, Съюза на писателите в Румъния и Румънския културен институт.

ПОЕЗИЯТА НА НИКИТА СТАНЕСКУ

ИВО БРАТАНОВ

Поезията на Никита Станеску (1933 – 1983) е поредният дар на румънската култура в полето на европейската интелектуална лирика.

Поетът дебютира през 1960 г. с книгата „Смисълът на любовта“.

Още първата му книга заявява желанието на твореца да търси глъбинното чрез силата на асоциацията. Този поетичен тон продължава и във втората му стихосбирка „Видение на чувствата“ (1964 г.), чрез която в румънската поезия отчетливо се налага линията на поезията на познанието.

За неговата поезия изтъкнатият български преводач Огнян Стамболиев, носител на наградата за поетичен превод на Румънската академия (1997 г.) пише в своя аналитичен предговор към книгата „Редът на думите“: *„Непрекъснато търсещият ум на поета философ Никита Станеску копнееше да преоткрие вечните тайни на живота, да разтълкува докрай неизменните форми на нещата. Той видимо се вълнуваше от калейдоскопичната смяна на явленията в природата, от различните процеси, които непрекъснато се извършват в материята“.*

Така ерудираният преводач елегантно ни насочва към основните тематични пространства в поезията на румънския поет.

В българския превод стиховете му „дишат“ с изискания въздух на възвишеното слово, което копнее да се слее с Всемира, да проникне в тайните на битието.

Какво е поезията?

Каква е мисията на поета?

Може ли любовта да бъде четирилистна детелина?

В какво пространство живее модерният човек в напрегнатата свръхцивилизация?

Поезията притежава силата да загатва отговорите, да приютява търсещия ум на читателя към енигмата на живота.

За Никита Станеску творчеството е смисъл и болка, която той споделя с Другия чрез стихотворението си „Поезия“: „Поезията е плачещо око. / Тя е плачещо рамо, / очи на плачещо рамо. / Тя е плачещи ръце, / очи на плачещи ръце. / Тя е плачещи нозе, / очи на плачещи нозе. / Приятели мои, / поезията съвсем не е сълза, / тя е ридание / плач на още неизмислени очи, / сълзи на очи, / които трябва да се родят красиви, / сълзи на очи, които трябва да се / родят щастливи!“

В „Автопортрет“ поетът изповядва: „Аз съм само едно / петно от кръв, / което говори.“ Символиката на кръвта, асоциативно свързана с червения цвят, описва душата на поета като самото страдание на живота, изплакано като истина, болезнено и истинско.

Преводачът Огнян Стамболиев е подбрал текстове (това е всъщност третата негова сега най-голяма подборка от близо 300 стихотворения, след тези от 1979 и 2002 година, издадени от „Народна култура“ и „Захарий Стоянов“), представящи силата и дълбочината на поезията на Никита Станеску. Така българският читател разбира, че на другия бряг на Дунава диша едно голямо Слово на поет, роден да бъде мислител и философ:

„Защо чуваме и защо имаме уши / да чуваме? / Толкова ли сме грешни, / че ни е нужно / да имаме надежди за красота, / очи за ласки, / нозе за бягства? / Толкова ли сме нещастни, / че трябва сами себе си да обичаме? / Толкова ли сме непостоянни, / че трябва да продължаваме чрез раждането си / грозната си тъга, трепетната си любов?“ („Несправедливост“)

Общуването с тази книга се превръща в мост, по който вървят културните асоциации, сближаващи два съседни народа в големия дом на Поезията.

Доверяваме се на преводача и ценителя на изящното слово Огнян Стамболиев, който споделя в предговора: *„Имах щастието да познавам Никита и бих споделил пред българските му читатели, че беше астрален поет и човек, живеещ в свой, особен свят. В аурата му имаше нещо неземно, което привличаше и удивляваше всеки, който поне веднъж се докоснеше до него. Невероятен, изумителен талант, безкрайно добро, открито щедро сърце! Домът му в Букурещ беше своеобразен клуб, отворен денонощно за поети, музиканти, художници и почитатели.“*

За особената връзка между поет и преводач е писано много. Самият Гьоте отбелязва, че преводът е родство по избор. Отличният български превод на Никита Станеску отново доказва силата на тази мисъл, защото стиховете на румънския поет заживяват в своя български образ въздействащо и силно, достигайки до сърцата на своите читатели. Може би тук е и мястото да се отбележи фактът, че самият Никита Станеску посвещава на Огнян Стамболиев стихотворението си „Име“, написано през юли 1983 г. в Букурещ.

В този контекст се актуализира и тезата, че творците на словото сближават народи и култури, защото изграждат най-силните мостове между хората – тези на духовността.

д-р ф. н. Иво Братанов

ПОЕЗИЯТА НА БОЖАНА ПЕТКОВА-ХАРИЗАНОВА

ЛЮДМИЛА ДАНОВА

Моето „докосване“ до приказната поезия на Божана Петкова-Харизанова се случи почти едновременно – чрез дебютната стихосбирка на младата авторка „Прераждане“ и чрез втората ѝ книга с кауза „Има толкова за обичане“.

Има хора, които не познаваш лично, но сякаш творчеството им те докосва отвъд реалността, сякаш с тези хора сте вибрационно еднакви като мислене, като светоглед, като поетика.

Имах удоволствието да се запозная с един такъв човек, поетесата Божана Петкова-Харизанова, на представяне на сборниците на издателство ИниИно в София.

Там тя представи и своята първа поетична рожба „Прераждане“. Поетесата рецитира свои стихове, прочете своя приказка в стих и това ми беше достатъчно, за да реша да си купя нейната стихосбирка.

Не останах разочарована, нямаше как, поезията ѝ сякаш излиза от душата ѝ, някой от стиховете сякаш бях писала аз, младата авторка прави читателя съпричастен към нейните размисли и с книгата сякаш го “разхожда“ през времето и пространството, където основни, есенциални истини за живота, до които е стигнала сама или с помощта на двете невероятни жени, майка ѝ и баба ѝ, на които всъщност посвещава стихосбирката, са теми на стиховете от четирите дяла на книгата.

В дял първи, „Докосване“ авторката подканя:

Хайде да танцуваме в тъмното,
хайде да живееме без време,
с тази обич от отвъдното
дето океани ще превземе!

Обичта е тази, която дори и в тъмното ще намери пътя към щастието и това да си самодостатъчен. Имаш ли своята половинка, двама сте. Две души, които носят в себе си толкова много, които разбират се, които дават си „свойта вяра гореща!“

Поетесата разкрива своето прозрение, че светлината, която „озарява душата“ е надежда и опора в живота.

Божана разглежда в творчеството си и друга една тема, темата за болката, през която се преминава, само ако не се отказваш и не се предаваш, само така стигаш до светлината, до дъгата и любовта. Но:

Не докосвай душата ми
с нечисти ръце –
нека в нея живее красивото,
нека лошото мре!

Така с тези дълбоки чувства съвсем естествено поетесата ни води до дял втори, „Прозрение“. В него ни представя своите поетични откровения за прозряното от душата ѝ, че всички понякога забравяме това, което имаме и не го забелязваме, че често не чуваме копнежите си, битките в нас, бурите, а доброто, то пак печели, защото сърцето „ти казва, че вече те обичат завинаги“. Обичта, която оцелява, която спасява, която е с теб, дори „след пороя“. Затова, хора, вярвайте, „не е лесно да бъдеш различен в този свят омерзен“, но

Най-трудно е
себе си да преборим,
болката, мъката
да ги прогоним.

Още една вечна истина, трудно е да победиш себе си, но “една искра достатъчна е“ да върне обичта, надеждата и да прозреш, че:

заслужава си
да бъдем себе си
и както като никога преди
да носим обичта,

нестихваща във времето.

Тази обич, която раздава светлина и сила, която покорява върхове, която всичко търпи, тя не умира.

Дял трети на стихосбирката авторката е нарекла “Прераждане“ и това нейно едноименно стихотворение е дало и заглавието на книгата. Това не е случайно. Въпреки многото премеждия, които човек има в живота си и въпреки болката, измамените мечти, доброто в нас побеждава и злото потъва в забрава. А ние се прераждаме за нова любов, която белязва сърцата ни “с нещо много красиво колкото истинско, толкова живо“!

Вятърът е този, който ще пречисти душите и ще прогони болките. Образът му присъства в цялата стихосбирка. Той носи промяната, помага на лирическата героиня в изпитанията.

Авторката посвещава стихове на съпруга си, на брат си и чисто човешки ни прави съпричастни към емоциите, които изпитва към важните хора в живота си. Нищо човешко не е чуждо на поетесата. Но важен е изборът на сърцето, което веднъж избрало да обича, ще се прераждa всеки път след болката и раните.

Дял четвърти, „Приказки в стихове“ носи мъдростта, до която достига всяка душа, успяла да устои в трудностите на прераждането.

За мен показателно е произведението „Най-ценното в живота“, където лирическият герой броди по света да търси най-ценното. След многобройните срещи по пътя и извършени добрини авторката ни внушава още една вечна истина за живота:

…любовта накрая
би бродила самотна по света
без нещото, което се нарича доброта.

Да, светлина, обич, любов, доброта, това са есенциални истински неща, без които пътят на една душа би бил тъмен и труден. Божана Петкова-Харизанова несъмнено е намерила своята пътека към тях в живота и поезията. Доказателство е дебютната й стихосбирка. Тя завладява читателя с приятен и лек поетичен изказ, с емоции и чувства, които оставят следа в душата на читателя.

Книгата е издание на издателство ИниИно, 2024.

2.

Втората книга на Божана дойде като подарък за мен, а аз купих още една, да подаря, защото книгата е с кауза.

„Има толкова за обичане“ разгръща пред читателя голямото сърце на авторката Божана Петкова-Харизанова

Новата стихосбирка на талантливата поетеса от Пловдив е уникална с това, че е с кауза – авторката е обявила, че пет лева от всяка продажба ще бъдат дарени за фондация „Живот с рак“. Книгата е посветена на Николай Диковски и на всички непоправими мечтатели и на тези, „които животът се опитва да спъне, но те продължават въпреки всичко…“.

Удивително, нали? Във време на гръмки фрази и обявления, когато се демонстрира „можене“ и „имане“, това момиче проявява истинска съпричастност и подкрепа към хората, които наистина имат нужда от малко помощ.

Стихосбирката има три дяла: „Как се обича“, „По човешки“ и „Назад към корените“.

В първия дял има стихове, вдъхновени от други поети, чест прави на Божана, че го отбелязва, има стихотворение по „Ромео и Жулиета“, романтична препратка към класиците, стихове, посветени на съпруга на авторката, на редакторката, на Звезделин Минков и на моята скромна особа, (заглавното стихотворение „Има толкова за обичане“). Какво да кажа? Освен, че съм щастлива – стихотворението е много хубаво, а и кореспондира с личността ми:

В този момент, в който гасне денят,
в онзи момент, в който губим душите си,
точно тогава възкръсва светът –
има толкова за обичане!

Да, уважението, което поетесата изразява в стиховете си няма как да не ни наведе на мисълта, че благородната й душа откликва на всеки важен въпрос и на всяка потребност на мига, продиктувани от самия живот.

И така, по човешки минават дните й, без да робува на клишета, без да обича фалшиво, без да се преструва, а:

На главата с корона трънлива

смело вървях, пътувах, мечтах!
…
обещах си да не продавам
своята хубава, бяла душа.

Прекрасни стихове изпълват втората част от книгата. Божана описва един „ангел“ в едноименното стихотворение, отправя една „молитва“, също като кокичетата в едноименното стихотворение, посветено на Николай Диковски:

Последните кокичета на двора,
…
разказват ни, че някой се е молил,
да ни прегърне слънцето тъй както тях!

От всички стихове се носи една ефирна и лека, мелодична поезия, която докосва и която ни прави съпричастни с вълненията и страданията, с надеждите на авторката. Посветени стихотворения има и в този дял, на майката, на брата, на синовете. Сякаш авторката е искала да изрази моментните си изживявания с цел да останат във времето, написани и събрани в книгата.

В третия дял, „Назад към корените“, Божана Харизанова разказва приказки, да, красиви, вълнуващи и с въздействащи послания приказки. Текстовете са римувани, леки за четене, а темите разнообразни, от българския фолклор, легенди, песни, задявки…

Вълшебни, топли, прекрасни приказни истории, които като ги прочетеш, провиждаш със сърцето си, не с очите си, защото то, съществено е невидимо за очите, нали така е казал Малкият принц?

Книгата е издание на ИниИно, София, 2025, а редактор е Хрисимира Саръова. Дизайнът на корицата е на Георги Харизанов. Фотошоп оформление на корицата: Мирослава Анчева, а картината е от Pinterest.

Успех на книгата и авторката и нека бъде Любов и Светлина, защото „Има толкова за обичане“, а в голямото сърце на Божана има място за толкова още теми и хора, които да опише и за които да разкаже. Попътен вятър на книгата с кауза, макар и Николай Диковски да загуби битката и да не е сред нас, каузата си остава, в това е силата на такива идеи, следите остават и нека доброто пребъде!

ЖАН КОКТО – ПРИНЦЪТ НА ДЕВЕТТЕ ИЗКУСТВА

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

Клеман Йожен Жан Морис Кокто (Clément Eugène Jean Maurice Cocteau) е роден на 05.07.1889 г. в Мезон Лафит, Франция.

Умира на 11.10.1963 г. в Мии ла Форе, Франция.

НАРИЧАХА ЖАН КОКТО

„принцът на деветте изкуства“, защото бе и поет, и белетрист, драматург и есеист, киносценарист, музикант, живописец и график, архитект и дори хореограф!

В деветте изкуства „ужасното дете на френската култура“ остави голямо и оригинално творчество – все още не напълно изследвано и оценено. Невероятната му активност и впечатляващото разнообразие на неговите дарби смущаваха съвременниците му – те трудно и късно го оцениха по достойнство. Повечето от неговите критици бяха направо обезкуражени и не можеха да допуснат, че това „разпиляване“ е белег на гениалност. Самият той вярваше, че едно произведение на изкуството, за да е автентично, трябва да „кореспондира с всички музи“. Девизът му гласеше: „Бъди истински, жив човек, чак след това творец. Творец могат да те нарекат и след смъртта.“

КАТО ТВОРЕЦ СЕ ФОРМИРА

в края на десетте и началото на двайсетте години на миналия век, време на решителни промени, на технически и научни открития и на загуба на главната опорна точка на европейската цивилизация – Вярата в Бога. Време на „Залеза на Запада“, както ще го определи немският културфилософ Освалд Шпенглер.

По това време в Париж се зараждат, получават признание или не, безброй школи, течения и стилове в изкуството.

Но индивидуалистът Кокто не е част от никоя школа или направление – още в началото на двайсетте ще скъса демонстративно със сюрреализма, при все че той ще бележи поезията му до края. Чувствителен към всичко ново, надарен с повече „пипалца“ и „фасетки“, Кокто ще улавя всичко ново, което се носи из въздуха на Париж. Ще следи артистичния живот, ще общува с големите личности от света на поезията, театъра, киното, музиката, изящните изкуства.

Непрестанно ще удивлява съвременниците си като ще променя стила, маниера, формата, изразните средства, ще търси синтез между изкуствата, като сам ще нарече всичко това „стратегия на изненадата“.

Целта ще бъде само една – да вдъхне „поетична струя“, там където преди него никой не е съзирал нещо поетично. И първият му опит ще бъде успешен – либретото към балета „Парад“, в стилистиката на площадния театър. Този спектакъл-експеримент ще влезе в историята на театъра, не само заради сценографския дебют на Пабло Пикасо (когото Кокто ще приеме за един от своите учители!), но и заради опита за синтез между класическия танц и естетиката на цирка и мюзикхола – опит, твърде дързък за времето си.

Музиката, която Кокто ще поиска за „Парад“ не бива да е импресионистична като тази на властващия тогава Клод Дебюси. „Стига с тази „облачна музика!“, ще извика Кокто – „Дайте ми музика, която да стъпва здраво по Земята!“. Такава ще напише странният самотник Ерик Сати (1866- 1925). Заедно със Сати и младите тогава: Дариус Мийо, Артюр Онегер, Франсис Пуленк, Жермен Тайфер, Луи Доре, през 1919 година Кокто ще организира прославилия се по-късно кръг „Шесторката“, който ще обнови френската и световната музика. Заедно с тези смели новатори ще сътвори пантомимите-гротески „Бик на покрива“ /1920/ и „Сватба на Айфеловата кула“ /1921/.

КОКТО НЕ БЕШЕ СРЕД ПИСАТЕЛИТЕ,

които създаваха поезия през младостта, а в зрелите си години се посвещаваха изцяло на прозата. През целия си живот той не измени на лириката и последната му стихосбирка от 1960, може би най-силната, носи скръбното и малко горделиво заглавие „Реквием“. Първите му три поетични сборника се посрещат снизходително от критиката като отглас от естетстващия символизъм на автори като Едмон Ростан и племенничката на Софроний, Ана дьо Ноай.

Същинската му лирика започва след Европейската война с „Нос Добра Надежда“ и „Разговор за големия сън“.

Зад тях вече има определен жизнен опит. Освободен от военна служба, по здравословни причини, младият поет отива нелегално на фронта като морски пехотинец и дори участва в сражение. Но скоро е разкрит и изпратен в тила. В същия ден загиват всички негови бойни другари. Кратката военна авантюра променя характера на лириката му. Новите стихове звучат без „реторика“, но не и без патос и емоции. Както осъжда безсмислието на войната в реалистични стихове, въпреки отделните „модернистични орнаменти“, както сам ще ги определи.

НАЧАЛОТО НА ДВАЙСЕТТЕ ГОДИНИ

ще го свържат с поетиката на сюрреализма, на Андре Брьотон, с експериментите на дадаиста от Румъния Самуел Розенцок, или както го знаем, Тристан Цара, с ранните опуси на Пол Елюар и Луи Арагон. Ще възприеме тази странна техника, както и преднамерения алогизъм на изказа им, стремежа да се удиви и порази

читателя с нещо непременно неочаквано и екстравагантно, не само като образ и стих, но и като стаена и неподозирана емоционална енергия. Но не след дълго, със сборника „Речник“, Жан Кокто ще скъса окончателно със сюрреализма и ще се върне към изворите на традиционната френската поезия – по-точно към естетиката поетите от Плеядата (Пиер дьо Ронсар и Жоашен дю Беле от XVI век).

Ще се вдъхнови от вечните идеи за Любовта, Живота и Смъртта.

Наистина, твърде сложна и противоречива сплав от елементи на класичност (или по-точно традиционност) от XVI век и ритмически ходове и метрика при чужди на класицизма образност и интонации, съчетани с откровено авангардни идеи – така накратко би могла да се определи тази поезия. Всъщност, подобно смешение на класицизъм и модернизъм, при това и с влияние от романтиците на XIX век – Виктор Юго, Алфред дьо Вини, Мюсе, Ламартин, откриваме и в прозата и драматургията на Кокто.

В романа „Тома Самозванеца“, а в и „Трудните деца“ семейно-битовите отношения са погледнати странен, необичаен ракурс. Героите тук са извън нормите на общоприетия морал, подвластни почти напълно на своите желания и капризи. В „митологичните“ пиеси на писателя: „Орфей“, „Антигона“, „Едип цар“ античността е някак гротескно, парадоксално деформирана от елементи на привнесената съвременна действителност. А в „реалистичните“ пиеси: „Човешкият глас“, „Ангели-чудовища“ и „Пишещата машина“ тази действителност е чувствително преобразена.

Всъщност водещ мотив в цялото творчество на Кокто е стремежът за преодоляването на действителността, разривът със заобикалящия го свят. Оттам произтича и постоянната му и любима тема – за Лъжата и Истината.

Героите на Кокто постоянно играят и си създават свои въображаеми светове, не за да им се радват и съзерцават, а просто за да съществуват, да живеят в тях. Затова и игрите им се оказват не винаги невинни и дори опасни. Трагедията на неговите герои не е трагедия на Вината, а на Съдбата. Разривът със света и в крайна сметка фатален за тях. Съдбата им е фатална…

ДРАМАТУРГЪТ КОКТО НЕ ОБИЧА

играта на психологически театър. Предпочита напрежението на действието. „Пружината“ в неговите пиеси е като в театъра на любимите му образци – Пиер Корней и Жан Расин, а също и на романтиците Юго и Дюма-баща. Персонажите му, раздвижени от силни и изпепеляващи страсти, са почти винаги невинни жертви на Съдбата, на Фатума…

През целия си живот Жан Кокто търси вдъхновение от образците на голямата световна литература като тръгва още от Софокъл и Еврипид и стига до XIX век. Но не може да се определи като „книжен“ или „вторичен“ автор. Шедьоврите на изящната словесност от Античността, Класицизма и Романтизма за него са само средство за творческо осмисляне на обкръжаващия го реален свят, с който се чувства свързан. Кокто е наш съвременник, споделящ с нас сериозни и важни неща на достъпен, разбираем език…

ПОВЕЧЕ ОТ ПОЛОВИН ВЕК ЖАН КОКТО Е В ЦЕНТЪРА

на литературния и художествения живот на Париж, по негово време столицата на Европа и света. Познава се и другарува с най-видните хора от епохата: Пабло Пикасо, Амедео Модилиани, Джорджо Де Кирико, Морис Ютрило от художниците, Игор Стравински, Дариус Мийо, Ерик Сати, Франсис Пуленк, Морис Равел от музикантите, Пол Елюар, Луи Арагон от поетите и още: Сергей Дягилев, Чарли Чаплин, Вацлав Нижински, Реймон Радиге, Морис Жакоб, Ана дьо Ноай, Константин Бранкузи, Йожен Йонеско…

Широки и разностранни са не само дарбите, но и интересите на този изключителен французин.

Но при цялата му склонност към неочаквани парадокси и обрати, към различни форми на изказ и самоизразяване, неговите критически оценки са реалистични, честни, пълни. Кокто не претендира за цялостна и завършена естетическа система, но критериите му са винаги устойчиви, идеите осмислени и изстрадани, неизменно защитени.

Сред неговите забележителни портрети-спомени и есета най-важното, без съмнение, е есето за Пабло Пикасо.

Тук срещаме идеята, наречена от него съвсем просто: „линия“. Линията е въплъщение на човешката и художествената същност на всеки отделен творец. Колкото по-голям и по-значим е той, толкова по-отчетлива е линията. При писателя тя звучи като „непрекъсната нота“. Към нея се нанизват думите, избрани от Кокто. За него „линията“ е още и „стила на душата“, етичната същност на творчеството, изискваща особено внимание и грижа.

„Линията“ или „стилът на душата“ можем да проследим в цялото творчество на Жан Кокто, особено в неговите есета и портрети-спомени. В тях се срещаме не само със забележителния му дар да удивлява другите, но и със способността му самият той да се възхищава на чуждия талант и ум, на творчеството и дарбите на другите. С твърде малко щрихи той рисува своите съвременници, представя ги в цялата им пълнота и достойнство, прави това без капчица завист, щедро, благородно, както умеят само истински благородните и щедри натури.

КОКТО ПРИТЕЖАВАШЕ НЕСПОКОЙНИЯ ДУХ НА АРИЕЛ.

Природата му го принуди да премине през или по-точно да кокетира с дадаизма и кубизма, с традиционализма и сюрреализма. През целия си живот той искаше да бъде харесван, да забавлява, да изненадва, да шокира. Всъщност начален тласък за това му дава прочутият руски импресарио Сергей Дягилев (1872 – 1929), който поръчва на двайсетгодишния младеж плаката за премиерата на балета „Виденията на розата“ за Руските сезони в Париж с думите: „Изненадай ме!“. И от този момент Кокто изненадва непрекъснато…

И все пак, Жан Кокто е преди всичко поет. За него поетът е „творец на митове, който със своето очарование и своите заклинания осветлява тайните и красотата на света, скрити зад привидността на нещата.

И чрез ритмиката и избора на думите, наситени с определено митологично значение, чрез показването на подробности, преди това незабелязани, поетът пресътворява света.

В поезията Кокто измисли нови, непознати категории: „поезия на романа“ („Тома Самозванеца“, „Ужасните деца“), „критическа поезия“ („Есета върху критиката“), „поезия на театъра“ („Пишещата машина“, „Човешкият глас“), „графична поезия“ (рисунките му, цикълът „Тайните на Жан“); да не говорим за многобройните му драматизации, адаптации и режисьорски постановки – някои прекалено новаторски за времето, като „Рюи Блас“ по Виктор Юго.

През 1929 г. Кокто заявява с апломб пред своите приятели – това е целият интелектуален Париж, че следващата му голяма работа ще бъде авторски филм. И само след година парижани аплодират „Душата на поета“. За цял живот се заразява от бацила на седмото изкуство и започва да прави филм след филм: „Красавицата и звярът“, „Вечното завръщане“, „Завещанието на Орфей“, „Ужасните родители“. През 30-те години открива и своето голямо пристрастие и любовта на живота си – актьора от театъра и киното Жан Маре.

Заслугите му за обновяването на езика на киното са безспорни.

Той е сред първите творци на XX век, които разбраха, че както епосът и драмата, така и киното могат да раждат шедьоври. Заедно с Рьоне Клер и Луис Бунюел той създава филма-поема. Неговите :Красавицата и звярът“, „Вечното завръщане“,

„Кръвта на поета“, „Орфей“ останаха в историята на седмото изкуство и се гледат с успех и от днешните зрители. В тях той зашифрова Невидимото и точно обрисува Невероятното. Според него колкото по-странна е разказаната история, толкова по-реалистичен трябва да бъде разказът.

В киното, както и в театъра, Кокто отначало е калфа под „палката“ на прочути майстори, но скоро сам се утвърждава като такъв. А преди това се е утвърдил като литератор и е заслужил адмирациите на Марсел Пруст, Жул Льометр, Едмон Ростан, на Анна дьо Ноай.

На голямата френска поетеса и аристократка от румънско-български произход (потомка на Софроний Врачански) той посвещава благочестивата си книга „Контеса дьо Ноай. Да или не“. Когато през октомври 1955 г. му връчват по най-тържествен начин сабята на френски академик, неговият бележит колега Андре Мороа възкликва: „О, Господи, ако можеше да поставиш огледало пред духа на този мъж, колко младост и сила би отразило то!“

А Кокто е вече на 66 години…

Интересно е, че освен Жан, той се казва и Клеман – на фр. „милосърден“. Звучи малко иронично, нали?!

Представете си: Клеман Кокто!

ВЛИЗАНЕТО НА ПОЕТА В КРЪГА НА „БЕЗСМЪРТНИТЕ“

съвпада с апогея на блестящата му кариера, чиито върхове според тогавашната критика са сборниците с поезия: „Лампата на Аладин“, „Разпятие“, „Опера“, „Седмата цифра“, „Светлосянка“ и „Реквием“…

Но изненадва фактът, че въпреки славата и признанието накрая до известна степен Кокто е забравен. Тогава изгряват звездите на по-младите от него Анри Мишо, Рьоне Шар, Пиер Еманюел, които чувствително обогатяват френския поетичен език през XX век.

БЕТИ АЛВЕР И ЕСТОНСКАТА ПОЕЗИЯ

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

БЕТИ АЛВЕР

Уникалният поетичен талант нарежда Бети Алвер/1906-1989/ сред големите поетеси на XX век. В зенита на дните си, през 1986 г. тя изненада читателите със стихосбирката си „Корали в реката Емайъги“, посрещната като истинско събитие в културния живот на Естония. „Жива класика“ – така определи поезията й известният естонски писател - неин страстен почитател и изследовател Айн Каалеп.

Съдбата на естонската поетеса е близка до тази на великата й руска съвременничка Ана Ахматова. В годините на жестокия сталински терор изгубва мъжа си в сибирски концлагер, талантливият поет Хейти Талвик. До 1966 година живее в изолация, за да изненада читателите със сборника стихотворения и поеми „Звезден час“. През този дълъг период Бети Алвер черпи сили и душевно равновесие в преводите на руски и немски поети /Пушкин, Лермонтов, Тютчев, Гьоте, Хайне и др./, като сред тях особено място ще заеме първият и блестящ естонски превод „Евгений Онегин“ от Пушкин.

Петтомната руска /съветска/ литературна енциклопедия й отделя едва няколко реда. Родена е на 23 ноември 1906 г. /под

благородния и честен знак на Стрелеца, а истинското й име е Елизабет Леник/ в Йъгева.

След гимназията завършва литература в прочутия и най-стар университет на Естония, в град Тарту. Започва да печата съвсем млада, едва 19-годишна. Първата й книга е романът „Любовницата на вятъра“ /1927/, следват: разказът „Инвалидите“ /1930/, поемата „Песен за бялата врана“ /1931/ и вторият й роман - „Комедия на нищетата“ /1935/. През 1936 г. е истинският голям дебют - поетичният сборник “Прах и огън”, забелязан от критиката и читателите в малката прибалтийска страна: „Ражда се една голяма естонска поетеса – Бети Алвер“, пише в един от тогавашните вестници в Талин.

Бети Алвер се изявява като голяма, завършена поетеса още в първата си книга. Като съединява Sacre avec Profane – Възвишеното със Земното, тя за първи път въвежда в естонската поезия „осветеността на делника“, опоетизира живота на „малкия човек“, търси истинските стойности в живота, смесва трагичното с комичното, пренебрегва каноните, границите и преградите. Създава свой съвсем нов, оригинален поетичен език и успява!

През 30-те години на миналия век стиховете на Бети Алвер удивляват със своето своеобразие и модерност, а през 60-те, през периода на „временното затопляне“ след сталинските десетилетия, оказват силно влияние върху естонската поезия, влияние, които се чувства чак до 80-те години. От критиката се определя като „философска“, „социална“ и „по-малко лирична“ и „съвсем неженска“...

Ако разгърнем някои литературни списания ще прочетем такива оценки: „Поезията на Бети Алвер е проникната от дълбок хуманизъм. В иронията й, подобна на студен душ, а също и в притаената й самоирония се таи искрено съчувствие към всичко живо...“ или „Опростената трактовка на поезията на Бети Алвер от следвоенните години не дава представа за мащабите на истинския талант на тази голяма поетеса...“

Без съмнение, верни твърдения.

Проблемът за времето, представата за неговата относителност, раздвижената и усложнена представа за света е в дълбока вътрешна връзка с творческия дух и търсенията на тази забележителна майсторка на поетичното слово. Като смесва Възвишеното и Низкото, тя опоетизира всичко, до което перото й се докосне. И както казва един от естонските й критици: „За Бети Алвер Раят може да се намери дори на бедната и прашна улица“. В известен смисъл тя изразява онзи дух, носител на който в онези години в немската проза е бил Томас Ман, автор, който също се вълнува от вечната тема за Времето и Героя.

В тази особена и непригладена поезия временните пластове текат в единен, общ поток, пред който еднакво равни са и: Огънят и Пепелта, и Небето и звездите, и яркият корал, и всички земни твари... В дълбоко изстраданите й стихове тупти лесно ранимото й, но голямо и силно сърце, а заедно с него усещаме и нейната съчувстваща, макар и малко насмешлива усмивка.

Майстор на стиха, Бети Алвер владее до съвършенството формата и езика.

Изказът й е прецизен, пределно точен и лаконичен. Твърде трудна е за превод, затова и дори в бившия СССР е превеждана съвсем малко, не само по политически причини. Българският превод, с работата на когото се запознах при подготвянето на първото българско издание – билингва на естонски и български, е пределно близък до оригинала и като съхранява максимално оригиналната образност на Бети Алвер е истински поетичен.

Преводачката и поетесата Дора Янева-Медникарова, отличен познавач на тази далечна и малко позната литература, е пресътворила особения, труден поетичен слог на Бети Алвер със завидно вдъхновение.

Един сериозен принос в честването на годишнината на голямата естонска поетеса.

Но, преди да пристъпим към представянето прад българския читател на нейната поезия, нека кажем няколко думи и за естонската поезия.

Само асо можем да съотнесем един творец към родната му култура, можем напълно да го разберем

НЯКОЛКО ДУМИ ЗА ЕСТОНСКАТА ПОЕЗИЯ

Възникването на естонската поезия се свързва с името на Райнер Брокман, който през 1637 г. публикува текста за сватбена песен на естонски език в класически александрийски стих.

Но за истински основоположник на естонската поезия е смятан К. Я. Петерсон, чиито стихове носят дълбоко патриотично и философско съдържание. Към края на миналия век се отнасят и имената на Ф. Р. Фелман и Ф. Р. Крейцвалд.

За творчеството на Лидия Койдула е характерен романтичният стил. Ернест Енно е смятан за представител на така наречения народен символизъм.

По времето на руската революция през 1905 г. в Естония възниква литературното движение „Ноор Есги“, чиито представители са Густав Суйте и Билем Грюнтал - Ридал. По-късно през 1917 г. възниква литературното обединение „Сиуру“, в което се включват Мария Ундер, Хенрик Виснапу, Йоханес Барбарус и Аугуст Але. Към това обединение по-късно се включват Артур Адсон и Хенрик Адамсон, които пишат на южноестонски диалект.

По същото време в естонската поезия се забелязва силното влияние на символизма и футуризма.

През 1920 г. по силата на Лениновия декрет на мира е обявена „независимата“ Естонска република. Тогава се изявяват поетите Валмар Адам, Юхан Сютист, Март Рауд. Възникналото през 30-те години в Тарту обединение „Влъхвите“ е дело на Бети Алвер, Хейти Талвик, Паул Вийдинг, Уку Мазинг, Аугуст Санг, Керсти Мерилас и др.

Драматичните събития през 1939 – 1940 г., последвани от войната и анексирането на Естония от Сталин и Сталинския терор, стават причина много от известните поети като Г. Суйте, М. Ундер и Х. Виснапу да напуснат страната и да емигрират в Швеция.

Там те продължават своите поетически търсения в набелязаната от тях посока.

През 50-те години. естонската литература е подчинена на идеологическите догми на соцреализма. независимо от това през този период дебютират Елен Нийт, Яан Крос и Айн Калеп, определяни като новатори на стиха.

През 1960 г. се появява поколението на младите тогава поети Паул Ерик Румо, Ян Каплински, Вийви Луйк, Хандо Рунел и Юхан Вийдинг, които днес съставят ядрото на съвременната естонска поезия.

От втората половина на 80-те години на миналия век в естонската литература се изявява младото поколение от поети, сред които Хасо Крул (антипоезия и метапоезия), Тин Трубецки (пънкпоезия). През втората половина на 90-те години Маргус Конула пише своите стихове върху основата на новия градски фолклор.

С ПРИКАЗКИ СРЕЩУ ДРАКОНИТЕ

СТАНИСЛАВ МАРАШКИ

Не е епохално откритие, че детската литература е един от основните възпитателни фактори в детска възраст. Чрез нея подрастващият човек се запознава с различни идеи и получава първите уроци по развитие на въображението. Тласък получава и творческото мислене, независимо от това дали детето е с природо-математически или хуманитарни заложби. Най-важна си остава, обаче, неусетната инфилтрация в съзнанието му на морални ценности и качества.

За Дими Борисова появата на книгата за деца „Приказки. За всекиго по нещо“ (изд. „Многоточие“, С. 2025) е естествено продължение на нейния поход към морално извисяване, предприет с нейното творчество за възрастни. В този смисъл може да се каже, че е сменен и приземен до детското съзнание само инструментариумът, но целите си остават същите. Текстовете в книгата са ясни и достъпни, личностите и сюжетите са понятни, а поуката произтича естествено от постъпките на героите, без да бъде самонадеяно доктринирана или налагана.

Много от творбите в сборника са кратки по обем и притежават ясна и логична структура. Изключение прави „Спомени за Дари“, където преднамерената фрагментарност съответства на естествената хаотичност на човешката мисъл, причинена от задъханото и красиво безредие на спомените.

В „Приказка за бедната жена“ малкият читател се запознава с историята за бедна самотна жена, която живее в нищета със своето гладно и мръзнещо от студ дете. В отчаянието си тя се моли на Бога за избавление. Един мистериозен глас ѝ показва пътя към огромна къща с несметни богатства и ѝ казва да вземе каквото пожелае, но да не забравя „най-важното“.

Жената грабва злато и скъпоценности, но в бързината забравя детето си вътре. С времето тя заживява като царица, но очите ѝ остават празни и потъмнели, лишени от радост и любов. Когато умира, душата ѝ остава бедна и нещастна, блуждаеща по света, и показвайки, че богатството не може да замести човешката обич.

Основната тема в приказката е цената на материалното богатство, която естествено се преплита с тематичните мотиви за алчността и материалната нищета. Приказката внушава, че преследването на богатство за сметка на най-близките води до вътрешна празнота. Посланието е кристално ясно: любовта и грижата за близките са по-ценни от златото и скъпоценностите.

Повествованието притежава ясна и изчистена структура: в началото бедната жена и детето страдат от глад, а в процеса на сюжетното развитие жената намира къщата с богатство, грабва златото и оставя детето. Тогава започва да живее охолно, с което формално разрешава проблема, заден първоначално в сюжета.

Тук, обаче, възниква нов, още по-страшен проблем: душата ѝ остава празна, а след смъртта страда. Конфликтът е вътрешен и външен – бедност та се възправя срещу алчността, а жаждата за богатство води битка срещу любовта.

Умело са вплетени елементи на изненада и драматични обрати: вратата се затваря, а детето е изоставено.

Прави впечатление, че макар и приказката да е предназначена за детската аудитория, главната героиня не е елементарен и преднамерено опростен персонаж. Бедната жена, която се явява протагонист в разказа, е трудолюбива и отчаяна, но алчна. Нейната антитеза е детето, което е невинно и зависимо. Богатството е представено почти като „магически герой“, който привлича и прелъстява, но съсипва. Жената не се променя по същество : макар да се окичва с външните атрибути на богатството, тя повдига равнището само на материалния си бит, но духовно остава бедна.

Езикът е достъпен за деца, с ясни описания на страданието и богатството. Има повтарящи се фрази („Моля те, Боже“) и директни диалози с гласовете, които придават напрежение и ритъм.

Разказът е средно дълъг, подходящ за деца над 10 г. Повтарящи се мотиви и числа („девет минути“) поддържат напрежението. Емоционални сцени и описания стимулират въображението и съчувствието.

Показателна е и символиката в текста.

Богатството символизира алчността и материалното щастие, детето – невинността и истинската човешка ценност. Вратата, която се затваря завинаги, е символ на непоправими грешки. Магическият глас представлява шанс и предупреждение, което героинята игнорира. Поуката е ясна: богатството не заменя любовта и грижата за близките, алчността води до вътрешна празнота.

Приказката приучва към състрадание, отговорност и духовни ценности.

В приказката „Един ден мине, друг дойде” централни персонажи в историята са хитрия Лисан и Заека, които постоянно се надхитряват. Между тях се разразява и структуроопределящият конфликт. Антагонистът Лисан се опитва да хване и изяде протагониста в лицето на Заека, но винаги бива измамен чрез хитростта и уменията на Заека, който успява да се спаси от капани, пожари и опасности.

Приликата с популярния руски анимационен сериал ‘’Ну, погоди!” е само формална. В сценария на „Ну, погоди!“ сценаристите Феликс Камов, Аркадий Хайт и Александър Курляндски не целят морална развръзка, а забавление с доминиращия в литературата мотив за победата на Доброто над Злото, на слабия над силния.

В приказката на Борисова развръзката е както сюжетна, така и морална: в крайна сметка Заекът си заживява спокойно в гората, а Лисан остава наказан и разочарован. Разказвачът ни учи, че умът и хитростта могат да бъдат присъщи и на тези, които привидно априори са създадени да бъдат жертви и че с тези свои неподозирани качества те могат да надвият грубата сила и вроденото лукавство.

Формално погледнато, основната тема тук е хитростта, надхитряването и умението да се използва интелекта вместо грубата сила. Приказката показва, че умът, хитростта и изобретателността могат да надвият агресията и опитите за доминация. Опитвайки се да се надхитрят, Заекът и Лисан минават през множество перипетии: капани, измами, приключения и изпитания. Текстът се различава от останалите с множество обрати и комични ситуации, които задържат вниманието и облагородяват сюжета и поученията, произтичащи от него.

Повествованието е обогатено и с някои второстепенни герои: орелът, дроздът, други животни, които оказват помощ или участват в ситуациите. Заекът се развива като стратегически мислещ герой, докато Лисан остава наказан от собствената си алчност и невнимание.

Като цяло езикът е достъпен и с чувство за хумор, подходящ е за деца. Има повторения („един ден мине, друг дойде…“) и диалози, които улесняват четенето и поддържат ритъма на историята. Използват се звукови ефекти („трак-тра-татрак“) за комичен ефект. Животните са антропоморфни и символизират различни

черти: Заекът – ум и хитрост, Лисан – алчност и гордост. Орелът и дроздът символизират помощ и знание. Скалата, огънят и пиперът са препятствия, чрез които се показва съобразителността на героите.

В „Приказка за Истината и Лъжата“ Истината и Лъжата се срещат – Лъжата е красива, самоуверена и привлекателна, а Истината изглежда слаба и скромна. Лъжата кани Истината на обяд, демонстрира своя блясък и контрол, но накрая Истината тихо признава присъствието си, показвайки своята постоянна стойност. Приказката учи, че лъжата може временно да впечатлява, но истината винаги съществува и има своята сила, дори когато не е видима. В края на приказката за малкия читател става ясно, че истината съществува дори когато е незабележима, и че лъжата, макар и да впечатли временно, не устоява на ударите на Времето.

Приказката учи децата да разпознават ценностите и да се смиряват пред истината.

Любопитен е образът на един второстепенен герой : сервитьорът, който сякаш се опитва да „подреди“ конфликта. Истината не се променя съществено, но показва своята стойност чрез присъствие и търпение, докато Лъжата демонстрира повърхностна сила.

В приказката „На път за Рая” изскачат достъпни за детското съзнание социални мотиви. Историята е следната: в едно село живеел богат, но скъперник чорбаджия, който жестоко се държал с ратаите и бедните, а раздавал богатството си само за празници на свои равни.

Един смел просяк на име Петър успял хитро да изпроси хляб от него. Когато чорбаджията се разболял и се оказал пред смъртта, Ангелът и Дяволът му показали тежестта на добрините и злите дела в живота му. Чорбаджията получил време да се поправи, започнал да раздава богатството си справедливо, помагал на бедните и се трудил честно. След години, вече остарял и умрял, бил посрещнат в Рая от Господ, осъзнал важността на милосърдието, търпението и мъдростта, и си отишъл доволен, защото бил научил най-важните уроци от живота.

Приказката налага като ценност моралното израстване чрез труд, търпение и милосърдие. Малкият читател разбира, че богатството и силата сами по себе си не дават щастие, а истинската ценност е в добродетелите, справедливостта и помощта към другите.

За художествените внушения в текста много помага и ясния строеж на сюжета: той е линеен, притежава ясно и стремително начало, в което богатият чорбаджия отблъсква с несправедливото му отношение към ратаите и бедните, после продължава с развитието на сюжета, при което смелият Петър взема хляб чрез хитрост, а най-накрая идва и болестта на чорбаджията, която му дава шанс за поправка и душевен катарзис.

При кулминацията чорбаджията променя живота си, раздава богатството и се учи на милосърдие, а на финала човекът умира смирен и влиза в Рая. Конфликтът е външен (чорбаджията срещу бедните) и вътрешен (чорбаджията срещу себе си и собствената си алчност). Борисова предава всички тези факти с помощта и на имагинерни герои като Ангелът и Дяволът, които са символични фигури, които оценяват добрините и злостта.

Писателката си служи с ясен и описателен език, който изцяло е в стилистичния регистър на народната приказност, подходящ за деца и млади читатели.

Съществено е, че диалозите и драматичните описания на действията усилват напрежението и моралния урок. Текстът е относително дълъг, с множество сцени и епизоди, които поддържат интереса. И тук се използва обикнатият похват на повторението и детайлните описания, за да се подскажат по-ясно моралния подтекст и да се предаде по-точно еволюцията на героя.

В „Най-истинският празник“ авторката се завръща към спомена си от детството, когато Денят на българската писменост е

бил най-вълнуващият празник за учениците. Тя описва подготовката за манифестацията – цветя, тоалети, рецитации и награди за отличници. Съвременният читател в ученическа възраст с любопитство би преоткрил и радостта от участието си в празника.

Спомените следват Разказвача чак до зрелостта му, когато празникът носи същите трепети, но вече по повод абитуриентския бал. По-късно тя наблюдава същите вълнения и у сина си, когато той участва в манифестации. В текста се откроява топлата връзка между поколенията, уважението към традицията и гордостта от българската писменост.

Празникът е представен като най-истинския от всички, защото събужда радост, гордост и спомени от детството. Този текст се отличава от останалите с близостта си до съвременното светоусещане.

Негова своеобразна кулминация представлява вълнението, съпровождащо дефилирането с лентата „отличник“, което закономерно се заменя с вълнението на абитуриентския бал. Тогава трепетът се пренася върху сина на женския Разказвач, който участва в празника, а в края Разказвачът наблюдава празника отстрани, осъзнавайки неговата дълбоко лична и същевременно национална стойност.

Тази приказка в най-голяма степен от останалите разбива и разширява жанровото определение за приказката, тъй като с приглушен публицистичен патос структурира възпоменание на личните и колективни празнични традиции на училището, свързани с Деня на българската писменост.

Очевидна е идеята, че празничният дух на 24 май има дълбоко емоционално значение, тъй като събира поколенията, възпитава чувство за гордост, радост и уважение към образованието и родината. Авторката внушава, че истинската стойност на празника е в емоциите, традициите и спомените, а не в суетата или материалните аспекти.

В „Приказка за щастието“ щастието се чувства самотно и пада в яма в гората.

Първите хора, които среща, искат материални придобивки като богатство, власт и лукс и забравят за него след като ги получат. След това идва добър човек, който помага на Щастието, без да очаква нищо в замяна. Щастието остава с него, а човекът живее щастливо. Тайната на неговото щастие е добрината, извършена с чисто сърце и без корист, която привлича истинското Щастие и го прави трайно. Като протагонист Щастието е твърде оригинален персонаж. То търси своя „достоен притежател“ и изпитва тъга и самота, защото не може да бъде ценено от първите хора.

Тук впечатлява, че действието не се извършва в определено конкретно време, което му придава алегорична стойност.

В композиционно и структурно отношение книгата на Борисова си служи най-често с линеен разказ, който рядко бива усложнен с ретроспекция така, както това е приложено в „Най-истинският празник“.

В други случаи тя залага на хронологична и ясна последователност на събитията (Приказка за щастието), на линеен разказ с един главен конфликт, разрешен чрез диалог между девойката и мъдреца. (Обидата), има един случай който разказът е линеен, но с епизодични препратки, какъвто е диалогът с чаплата в „Приказка за талантите”. В нейната галерия от образи срещаме както живи и реалистични герои, така и персонифицирани и алегорични, които подпомагат алегоричното извеждане на поуката и нравственото обобщение.

Книгата „Приказки. За всекиго по нещо” се отличава с тематично много-образие, което държи будно читателското съзнание.

В „Най-истинският празник“ става въпрос за празника на българската писменост и личните преживявания на разказвачката, като идеята тук е значението на училището, родителската подкрепа и личното щастие чрез постижения.

В „Приказка за щастието“ темата е търсенето и съхранението на щастието., като се внушава идеята, че истинското щастие идва чрез добротата и безкористните действия.

В „Обидата“ е изведено на преден план справянето с обиди и негативни емоции.

С голяма психологическа дълбочина е посланието, произтичащо от действието, звучащо като морален апел: „Не приемай обидата, за да не те нарани! Нека тя да остане при този, който я е поднесъл“.

Мотивът за съревнованието и егоцентризма е вплътен в „Приказка за талантите“.

За малкия читател е важно предупреждението, че прекомерното самочувствие и гордост могат да доведат до неуспех.

Всеизвестна е максимата, че за децата трябва да се пише като за възрастни, но по-добре. Не случайно авторът на „Хрониките на Нарния“ К. С. Луис казва: „Книга, която не си струва да бъде прочетена от възрастни два пъти, не си струва да бъде прочетена от деца веднъж.“ По темата се изказва даже и Алберт Айнщайн, който простичко, но дълбокомислено заявява: „Ако искате децата ви да бъдат интелигентни, четете им приказки. Ако искате да бъдат още по-интелигентни, четете им още повече приказки“.

Общото впечатление от книгата на Дими Борисова „Приказки. За всекиго по нещо“ е, че оптимизмът на слабите, победените и честните не е безпочвен. Затова, с риск да прекаля с позоваването на авторитети, бих желал да напомня какво пише философът-писател Г. К. Честъртън: *„Приказката не разказва на децата, че дракони съществуват. Децата вече знаят, че дракони съществуват. Приказката им казва, че драконите могат да бъдат победени“.*

Могат ли, наистина, да бъдат победените злите дракони?

Нека оставим отговора на децата, които ще прелистят с нежните си пръсти тайнствените страници на книгата „Приказки. За всекиго по нещо“…

РЕВЮ НА КНИГИ

ЗА „ИЗПЪЛНИХ ДЪЛГА СИ“

ИЛИЯ ВАСИЛЕВ

В книгата си със спомени „ИЗПЪЛНИХ ДЪЛГА СИ“ видният земеделец Иван Шаламанов разказва своя живот и своята одисея, която е подобна на стотиците земеделци, преследвани и хвърляни в затворите от Комунистическия режим.

…Тук ще се опитам да се докосна до онова сърце и вътрешен мир, които са характерни за земеделеца Шаламанов. В тази книга ще усетите една предана личност, служеща на идеите без оглед на лична изгода. Това е човек с богат вътрешен мир, представляващ един разкошно подреден селски дом без секретни брави и катинари. В него всеки може да влезе с чисти помисли и намерения. Неговата душа е голямо селско огнище с тлееща земеделска жарава, която не ослепява нито озверява дошлия на разговорка.

А излиза от този дом по-добър, по-честен, просветлен и озарен от земеделските ни идеали – мир, хляб, свобода, народовластие. Затова винаги, и навсякъде при всякакви условия той среща приятели съчувственици, съидейници.

Сред тях и чрез тях той, подобно на митичния титан Помпей, намира сили винаги да се докосне до земята, черпи упование и надежди, за да стигне до щастливия край, до спасителния бряг.

Той не превърна душата си в оскъдна търгашка бакалница.

Но разбраха ли го властолюбците и политическите хамелеони? Не! Хиляди пъти не! Остана неразбрана душата ти, приличаща на белодъхава пролет, която, без да очаква награди, дава чудодейното ухание на привечерния тих ветрец да разнася приятния упойващ дъх на Божията направия, зовяща се Майка природа.

Колко много жертвоготовни люде ни трябват! Изградени на силата на морала, а не на морала на силата. Хвала тебе, Апостоле земеделски, защото ти не остави нито едно село необходено в страдална България. И в най-затънтеното кътче. Ти оставяше земеделската книжнина и сееше семето на обичта между хората, добротата, кротостта, благостта и земелюбието. Ти носеше в себе си будителския жар и будеше дремливите души, потънали в материален разврат, без родолюбие. Във всяка работа ти влагаше любов, а тази любов носеше радост и сполука. Ти пробуждаше, ти сплотяваше, ти караше човека да осмисли досегашния си ленив живот. Такива будители са нужни нам, като селянчето от Каравелово – Иван Шаламанов. Нам ни трябват апостоли, принесли себе си в служба на нашите земеделски идеи.

съвместна публикация с в. „Литературно земеделско знаме“

АВЛИГА

ЛЮДМИЛА ДАНОВА

Драги читатели, в ръцете ви е първата книга с разкази на младата и талантлива Глория Костадинова-Петрова от град Враца. Срещнах се с творчеството й в мрежата и ми направи впечатление нейната зрялост, мъдрост и алтруизъм. Това е малко нетипично в нашия материален свят, в който често прагматизмът взема превес.

Настоящата книга съдържа единадесет кратки разказа, в които е застъпена разнородна тематика. Ще прочетете за силата на изкуството и невъзможността да се спре поривът на сърцето, дори когато животът води в друга посока в заглавния разказ „Авлига“, за обречената любов, социалното неравенство и силата на душевната чистота – в „Бялата птица“. Писателката засяга темата за вечната борба между доброто и злото, представена чрез сблъсъка на основни човешки и обществени понятия и принципи във „Вечната битка“. Глория не пропуска важността на прошката, на силата на духа и самотността на гения, за духовното преобразяване.

Героите в този неголям по обем сборник са пълнокръвни, имат специфичния език и колорит, носят атмосферата на описаните места. Това гарантира едно приятно изживяване при срещата с тях.

И аз не искам да ви разваля удоволствието от четенето, затова ще спра дотук.

Прочетете тази книга и се докоснете до вътрешния свят на авторката, а той е изтъкан от светлина и човечност!

Глория Костадинова-Петрова е родена през 1999 г. в София. Магистър по Литература. Пише поезия и проза. През 2024 г. заедно със своя съпруг създават ютюб канала „Мечтаем заедно“, където представят видеа за история, литература, фолклор, и разкази за вдъхновяващи личности от България и света. Публикува свои творби и на своята фейсбук страница „От перото“.

ПЕТТЕ ФИГУРКИ

ЛЮДМИЛА ДАНОВА

Първият фентъзи роман на Димитър Лазаров се нарича “Петте фигурки“ и е издаден от автора и BlurPaper през 2025 година. Редактор е Венцислава Димитрова, коректор е Христо Ж. Христов, корицата е отново на BlurPaper и Димитър Лазаров, а печата е на BlurPaper.

Книгата съдържа 18 глави, които са обозначени с цифри.

Историята започва една привечер, когато четиринайсетгодишният Даниел отива към магазинчето на пазара, където е харесал една кутия с пет дървени фигурки. Момчето си дава сметка, че не е нормално да си играе все още с играчки, когато неговите съученици вече мислят за момичета. Но тази кутия така го е привлякла, че дни наред той не може да мисли за нищо друго. Нещо магично и мистично има в нея.

Оказва се обаче, че парите не му достигат. И… Той решава да откраднe една от фигурите. А кражбата никога не води до нещо добро. От този момент нататък започват перипетиите на юношата.

Младият автор поставя въпроси, които всички си задаваме: кое е правилното, след грешка има ли прошка, може ли едно деяние да остане безнаказано, дали винаги си струва на всяка цена да преследваме желаното?

Първоначално за себе си бях определила романа като детско-юношески, но навлизайки в историята установих, че това е книга за всички възрасти.

Често една грешна стъпка може да провали живота ти и да се намериш в бездната на безизходицата. А широкият път пред теб може да се превърне в стръмна и тясна пътека.

Това се случва с Даниел, кражбата, поради липса на цялата сума, го изправя пред многобройни перипетии и изпитания. Копнежът по недостижимото отключва тъмната страна и грехът е извършен.

Даниел е откраднал едната фигурка, бухала, който е най-симпатичен и мистерията започва. Следват приключения, които са на границата между реалността и фантазията.

Няма да навлизам в подробности от сюжета, а всеки сам ще реши дали иска да се запознае с героите на Димитър Лазаров и да се потопи в мистерията на петте фигурки. Аз само ще кажа, че си заслужава този роман да се прочете. Полюбопитствайте и разберете какво още се крие в романа на младия автор. И, както обичам да казвам, запомнете това име – Димитър Лазаров – тепърва ще се говори за него и мистерията на „Петте фигурки“, а със сигурност романът е само началото на неговата творческа кариера. Защото той може да разказва увлекателно и показва умело чрез героите си тяхното развитие.

Повествованието следва закономерно своя ход и героите се развиват със сюжетното действие.

Ще очаквам следващите книги на талантливия Димитър Лазаров!

ПАРЧЕ ОТ ДУША

ЛЮДМИЛА ДАНОВА

Втората стихосбирка на Албена Иванова е в ръцете ми и първото впечатление, което прави е, че това е едно солидно томче от цели 178 страници, с нежна и красива корица, като вълнуващите стихове на авторката.

В книгата са засегнати много теми, за любовта, за връзката между майка и дете, за природата, за женската енергия, която съгражда, макар жената да е уязвима от житейските неволи. Авторката ни предлага четири дяла в книгата си, които имат следните заглавия: „Опарени от огън“, „Нагоре по склона“, „На прага на живота“ и „Майчина прегръдка“.

Албена Иванова е един продуктивен автор, както самата тя е споделяла не веднъж, не минава ден, без да напише стих. А понякога по два и три. Затова обема на втората й стихосбирка е впечатляващ. Друго любопитно е, че по професия Албена е акушерка и както посреща новия живот в ръцете си, така и под нейните пръсти се раждат ежедневно нежни поетични откровения.

„Магията отвътре на душата ми
е сребърната нишка със живота.
По нея аз се спускам и оплетена
откривам даровете на земята.“

Това заявява авторката в стихотворението „Магия за душата“ и няма как да не се съглася с нея. Следваме ли нишката на душата си задължително ще открием призванието си, ще станем господари на „бури и стихии“. А тя, душата, понякога може и да е на парчета, но има способността да се събира цяла при всеки порив на емоции и чувства, така показва и силата си, която е в нежната твърдост на човешкия дух.

Може би в стиховете авторката иска да ни каже, че възможностите на женската същност са безгранични, че дори и наранена, една жена е силна със своята обич, която изначално носи в себе си и никакви перипетии не могат да я сломят.

Възкръсването „от кал и шепа прах“ ни прави силни, а вярата е „зрънцето“, което изпълва сърцето. И само любовта е разковничето за щастие… Може би.

За мен това е едно наистина свещено поетично откровение на прекрасната и изключително талантлива Албена Иванова, защото в стихосбирката ни допуска до своето сакрално пространство в душата си, където са затворени нейните размисли за живота. Всеки, който реши да се потопи в атмосферата на новата книга на авторката ще усети нежното докосване на „парче от душа“ и полъх от поетично вдъхновение. Защото Албена може да разказва в рими за всичко, което я вълнува и от всеки неин стих лъха нежност. Истинска, неподправена и вечна!

Препоръчвам книгата!

Издадена е през 2024 г. в издателство „Многоточие – М“ с редактор талантливата Ивелина Цветкова, а корицата и оформлението са на Даниел Меразчиев.

ДА ПОДАРИШ СВЕТУЛКИ

ЛЮДМИЛА ДАНОВА

Татяна Николова е българска поетеса, живее във Видин, един град, който много харесах още от първото си посещение, член е на Дружеството на видинските писатели. Познавам я от нейните публикации в социалните мрежи, където тя споделя творчеството си, често и като видео рецитал. И за отбелязване е, че повечето й стихотворения са за любовта, влюбването, обичта. Често в тях присъства и болката, която съпътства любовните отношения.

Поръчах си нейната стихосбирка „Да дариш светулки“, защото заглавието ме привлече, дали това се случи, тъй като аз имам своите „Светулки през ноември“ или защото на едно от моите момчета всички казваха в детството му „Светулка“, не знам. Грабна ме. Прочетох книгата на един дъх, защото така трябва да се живее, любовта, трябва да се вдишва на един дъх, а болката да се издиша наведнъж, но обичта и уважението трябва да остават в душите ни като ехо от преживяна любов.

Стихотворението „Да дариш светулки“ е дълбок и съзерцателен текст, който задава поредица от въпроси, изследващи същността на истинската, безусловна любов и човешката връзка. То не предлага готови отговори, а по-скоро кани читателя да размишлява върху възможността за такава чиста и неподправена любов.

Всеки куплет започва с въпроса „Възможно ли е...?“, което подчертава копнежа по идеалната връзка, която често изглежда непостижима в реалния свят, изпълнен със сложност и несигурност.

Възможно ли е просто да обичаш
човека, щом е тук и е сега,
да бъдеш птица, да политаш,
щом дал ти е от своята душа?

Безусловната любов! Дали е възможно да обичаме някого заради самото му присъствие, без условия и без да търсим нещо в замяна? Образът на птицата, която полита, символизира свободата и лекотата, които идват с такава любов.

Възможно ли е да те обожава,
щом себе си познае в теб,
сърцето да ти подарява,
усетил близостта да е с „човек“?

Тук поетесата набляга на идеята за взаимно разпознаване – когато единият види себе си в другия, и това води до пълно себеотдаване. Думата "човек" тук е използвана не просто като биологична дефиниция, а като синоним на искреност, дълбочина и човечност.

Възможна ли е липсата на тайни,
прикрития, игрички на шега,
думи сложни и безкрайни,
неститагащи до ничия душа?

Акцент тук има върху нуждата от откритост и честност във взаимоотношенията. Авторката изразява мнение и осъжда „игричките“, „тайните“ и празните думи, които пречат на истинската емоционална връзка.

Възможно ли е някой да те зърне,
в очите ти да срещне път,
да прекоси морета, да прегърне,
да вкусиш близкия му дъх?

Татяна Николова описва копнежа по онази дълбока връзка, при която другият вижда и разбира същността ти, готов е да преодолее препятствия и да изпита истинска физическа и емоционална близост. „Пътят в очите“ е метафора за вътрешния свят и съдбата на човека.

Възможно ли е без преструвки,
без опити, граничещи с двубой,
ей тъй да подариш светулки,
защото знаеш, че е „той“...

На финала идва обобщение на основната идея за безусловната любов.

„Да дариш светулки“ е красива метафора за даряване на нещо крехко, магическо и чисто, без никакви очаквания или задни мисли. Това е акт на чиста, безкористна любов, мотивиран единствено от

убеждението, че „той“ (или „тя“) е правилният човек, заслужаващ тази искрена отдаденост. „Без опити, граничещи с двубой“ говори за отхвърляне на игрите на надмощие и манипулацията във взаимоотношенията.

Стихотворението е поетично изследване на идеала за романтична любов, но може да се тълкува и по-широко като изследване на истинската човешка връзка, без да е белязана от любовта.

То поставя под въпрос компромисите, които често правим в отношенията си и копнее за едно по-дълбоко, по-искрено и по-автентично общуване.

Въпросителната форма не търси утвърдителен отговор, а по-скоро провокира размисъл у читателя дали такава идеална връзка е възможна или е просто блян. Стремежът към такава любов все пак си струва, до това утвърждение ни води стихотворението.

Образът на светулките е особено силен, тъй като те символизират малките, но значими жестове на любов и светлината, която тя носи в живота ни.

Благодаря на Татяна Николова за възможността да почувствам нейната емоционалност, душевност, верую! Успех в поетичното творчество и много верни читатели!

ЗА „ВЪЛЧИ ПРАЗНИЦИ“ НА ИЛКО САВЧЕВ

РОСИЦА КОПУКОВА

Стихосбирката ме чакаше при д-р Елена Алекова, оставена като дар за мен от автора. Трогнах се, защото това е книга с ниво и самобитност, които не се срещат във всяка поезия. Илко Славчев е висока топка в словесното лирично изкуство.

Има творци, които пишат често и качествено, има други с доходи или спонсори, които роят посредствени книги и живеят с илюзията, че обогатяват нашата литература за възрастни и за деца, а има и такива като Илко, които издават по-рядко, но стихосбирките им са безценен диамант – оригинални, самобитни и дълбоки. Отличават се и се помнят.

Илко Славчев е решил да озаглави книгата си по заглавието на едно свое стихотворение, според народната митология за вълчите есенно-зимни празници. Той е родолюбец и планинар, това знаем всички, които го познаваме по- отблизо. Стиховете му са посветени на България и на планината, която той одухотворява , очовечава и оживява с особена магия на словото, само негова.

Стихосбирката е обособена в няколко раздела, като централната ос е планината: „Излъсквам живота“, „О, планина“, „Примката“, „Но думите кривих на воля“, „Летят към теб“.

Изключителна промисъл във всяко стихотворение, невероятно оригинални метафори, самият той е толкова неповторим като творец, че на една поетична среща при Елена Алекова запитах жена му как се съжителства с такъв човек. Нека отбележа, че той по професия е архитект на ландшафта, оформя градините като дизайн и като от журнал, обича цветята и разбира планината.

Обаче талантите са му повече от един. Познавам го, не го идеализирам, но го ценя. И като поет, и като природен архитект.

Всяко стихотворение е остров на красотата, самобитността и смисъла, ще посоча по една строфа от стихотворението „Нагоре и нагоре“, защото той е нагоре и на върха и в живота, и в поезията:

„Думите подреждам в раница за дълъг път,
ще трябват дрехи, сечива, храна, мечти, компас.
С тях над бездната се извисявам всеки път.
Играят си наоколо във залезния час“.

…

„С думите пълзя задавен, гърбав, да съм пръв,
но сипеят ме разпилява с поглед разгневен.
Звук по звук ги търсих, щом потече черна кръв-
най-сладката, най-милата я нямаше до мен.“

Илко Славчев е човек на риска. Не е той за равнината, макар да е роден в Попово. Катери върхове и родни, и по Балканските страни и думите му са обяснимо красиви като небесата, близки до Бога и уникални за хората.

Но не уникално посредствени, както на доста поети, а ангелски.

Прочетох тази книга с изумление, с вцепенение. Сякаш не знам как пише той. Знам, ама пак ме омагьосва. И душата ме подтикна да напиша нещо за нея, защото е рядкост да държиш в ръцете си такова творчество, което те пренася сякаш в друго измерение.

ФИЛОСОФИЯ И ОБЩЕСТВО

ПАМЕТ

ДЕВЕТИЯТ СИН

ВАЛЕНТИН ПАВЛОВ – ВАЙ-ВОФ

В памет на Стамен Григоров

(27.10.1878 – 27.10.1945)

1.

Гората трепти със предчувствие някакво свое
за нова надежда живот, за магия, борба,
и вятър немирен, прикътан в потайно усое,
гневи се и буйства, подобно на котка в торба,
безумия мята по всички възможни посоки,
по цветни поляни и горските стволи високи,
разсърди небето и с облаци черни покри го
и даже реши да покаже на Звѣзда и Гиго,
че той не разбира, какво са намислили те,
къде са понесли роденото малко дете,
дали е по някаква тяхна незайна причина,

или пък безумци са вече и тези двамина.

Ни дявол, ни Бог не чертаят и водят съдбата,
а само човека щастлив, възроден във борбата
по своя природен закон да живей и върви,
и дом, и потомство да има, и бъдещи дни.
След осем изгубени рожби душа не остава,
кой би издържал във печал и нерадост такава.
Макар че сърцето дълбоко надежда таи
животът през сълзи и горест напред не върви.

Но ето ги, Звѐзда и Гиго, със рожба девета –
надежда да скърши такава прокоба проклета.
Безценното живо детенце е цяло имане –
магия ще правят, та живо момче да остане.
Какво им е Черният сторил не ще го забравят,
прежалиха осем, но Стамен на него не дават.

И Звѐзда положи роденото малко детенце,
и под пеленàта намери едното ушенце,
с ръка треперлива извади домашна игла,
и в унес, в съзнание сякаш покрито с мъгла,
сърце отмаляло, престанало вече да бие,
прободе ухото и детския плач за да скрие,
и воя на вихъра стреснат там да надвие,
гласа си въздигна високо, високо в небето:
Ела лошотийо, изчадие гадно, проклето,
да видиш мъничката дупка пробола ушето,
да минеш през нея, да идеш натам откъде си,
защо ни почерняш живота, на нас – сиромаси,
минавай и бързо върви надалеч, у дома си.
И после отново Стамѐнко грижливо пови го,
прекръсти се триж и подаде вързопа на Гиго,
а той окачи го на клона високо над тях,
приведен, на две колена, занарежда без страх
за здраве молитва, за техния син във защита,
че време е вече проклетникът да се омита.

2.

И чудото стана и Стамен нормално живя,
нормално и винаги първи, дори и в света.
Където отиде – Женева, Париж, Монпелие,
със ум любопитен елита научен превзе.
Най-много от всичко науката той заобикна,
в света на нищожното малко надникна,
и там, с мокроскопа, видя непознатия свят
и в него остави, да бъде на всички познат,
и своето име и своята родна страна –
бактерия българска, млечна светът припозна.
Масол му предлага веднага катедра престижна,
да прави в Женева наука, но…
може би… книжна,
и Стамен отказва със отговор без аналог –
той вече е доктор – лечител бактериолог,
отдавна се врекъл на своя народ и родина,
и казал – за родния край вдъхновен ще замина.

Единствено тука, в България, Стамен остава.
Дори във Бразилия място не го съблазнява,
големият Мечников дава му място начело,
но Стамен и тази покана отказва умело.
И той все кръстосвал из трънския край,
да лекува
и даже когато безбожно войната бушува.
В Балканска и Първа световна два
ордена взима,
за храброст, защото със него е тя неделима –
преглежда, изследва, лекува, създава ваксини,
така преминават дела и достойни години…

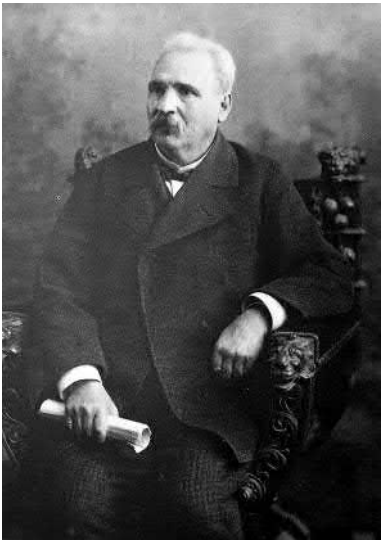
3.

Каква е тази непроменима наша мистерия,
голям човек открил тази малка бактерия,
далече, отвъд, чак в Япония го знаят,
а тука за неговото дело хората нехаят.
И народното кисело мляко вече е златно
и защо е така е съвсем непонятно.
Може би дошло е време и е модно, и е шик
да научим японския език.

ПЕТКО РАЧОВ СЛАВЕЙКОВ

МАРГАРИТА НЕШКОВА

ПОЕТ, ЖУРНАЛИСТ, ФОЛКЛОРИСТ, ОСНОВОПОЛОЖНИК НА БЪЛГАРСКАТА ДЕТСКА ЛИТЕРАТУРА

(17.11.1827 – 01.07.1895)

Негови съвременници, историци и критици наричат 60-те години на Възраждането „периода на Славейков“.

Само творчеството му е толкова огромно по идеи и жанрове, че не може да се вмести в една епоха. Той е поет-родолюбец, поет-гражданин, поетичен художник на пейзажни стихове в които красотата на българската природа е осветлена от възторжени синовни чувства.

Пише и превежда нежни любовни песни. Твори остроумни епиграми, басни наситени с мъдрост и поуки, стихотворения за деца... Събира народно творчество…

Иван Вазов, говори с дълбока почит за него: *„Едно голямо и звучно име: Петко Славейков! Да, Славейков, моят учител. Най-важният период на нашата история – периодът на борбата ни за духовно освобождение – беше напълнен с неговата деятелност, с неговото слово, с неговото име. Родолюбец горещ, ум богат, всестранен, той даде най-силния подтик на народното свестяване… душа упорита, желязна, родена за борба.. Славейков пренесе като твърд гранит всичките бури на една мъчна епоха и служи за тръбач на въздишките и ламтенията на цял един народ, внимателно вслушан в неговото сладко и гръмко слово…“*

Петко Славейков е роден на 17 ноември 1827 г. във Велико Търново в семейството на Рачо Казанджията.

Неговата майка умира при раждането, а той е спасен по чудо. Неговият произход са народните български дълбини. Негови учители са животът, народните песни и мъдрости, самоук, а високите постижения в неговият творчески път са показател не само за неговата силна воля, жизненост и дарование, но и за неизчерпаемите духовни сили на българския народ, способни да съхранят творческата си мъдрост и мощ през годините на робство и исторически несгоди, и изпитания.

Целият живот на Славейков е белязан със всеотдайно служене на народа. Още като юноша, 16-се годишен става учител. Още като юноша, по свой начин, подема борба с Търновския гръцки владика, иронизирайки го чрез песен.

Непокорният даскал, бъдещ баща на осем деца, е пъден – от място на място. Негови синове са политиците Иван и Христо Славейкови, публицистът Рачо Славейков и поетът Пенчо Славейков.

Град Трявна ще помни неговото подълго присъствие там. Когато през 1864 г. се установява в Цариград вече е утвърдено име в църковното движение за независима Българска църква и в Българската Възрожденска литература.

В Цариград неговата дейност е многостранна: редактор е на вестници, между който в. „Македония“ (1866 – 1872 г.); журналист, литературен критик, поет, публицист, печатар, учител… Там за около десет

години е редактор на осем вестника, автор и преводач на около осемдесет книги. В знак на уважение, неговите съвременници се обръщат към него с „Дядо Славейков“, а той е само на 33-ри години.

Той е основоположник на българската възрожденска публицистика, на българската детска литература и ярък представител на възрожденската ни литература. Първите си книги – „Смесена китка“, „Песнопойка“ и „Басненик“ издава през 1852 г.

Негов е първият хумористичен вестник „Гайда“, списанието за деца „Пчелица“, списанието за жени „Ружица“…

Той е автор и преводач на басни. Превежда Езоповите басни и др. Превежда Библията… Върхът на авторският му гений е поемата „Изворът на Белоногата“, по народно предание.

Славейков вярва в мирната легална борба, но през време на Априлското въстание е арестуван и хвърлен в турските зандани. По време на Освободителната война пак е сред народа.

След Освобождението е член на Учредителното събрание, народен представител, председател на Народното събрание, министър на просветата, министър на външните работи, един от водачите на Либералната партия. Съединението през 1885 г., което имперска Русия не признава, го сварва болен и уморен, но неговият авторитет е нужен на българката нация и държава и той приема да е подкомисар в Пловдив до признаването на съединението от Европа. Макар и не съгласен с водената от Стефан Стамболов политика на откъсване от натрапеното влияние на Руската империя, той едва ли би разбрал смисъла на жестокото убийство на Стефан Стамболов, посечен на улицата на 3 юли 1895 г., като председател на Народното събрание, наричан от фанатизирани русофили диктатор. Този родолюбив и миролюбив Човек едва ли си е представял така разправата с политическият противник, както и апетитите на една имперска държава… В същата година и месец, от убийството на Стамболов, Славейков умира в София, в малката си къща, която шеговито я наричат Парламент, защото винаги е била пълна с хора. Тя се е намирала на източния край на днешния столичен площад, наречен на неговото име.

ТАТКОВИНО

Хубава си, татковино,
име сладко, земен рай.
Сърце младо и невинно
за теб трепка, та играй.

Мили ми са планините
и на север, и на юг,
драги ми са равнините,
набраздени с наший плуг.

На уста ми сладка дума –
ще да бъде този кът,
дето Дунав, Вардар, Струма
и Марица си текът!

Дор на небо ясно слънце,
дор на очи свят, живот,
ще обичам аз от сърце
таз земя и тоз народ.

НАРОДЕН

С идеали все боравих
всичко друго смятах грях,
с тях и себе си забравих,
на света свят не видях.
Все за другите залягах,
трябва, казвах, тъй е ред,
свойте работи отлагах
чуждите все по-напред.
Минах живот любороден,
със неволи бол и бол...
И личи, че съм народен
гладен, жаден, бос и гол.

Петко Р. Славейков

Съвместна публикация с в. „Литературно земеделско знаме“

ЗА ПОЕЗИЯТА НА АННА ДЬО НОАЙ И НЕЙНИЯ БЪЛГАРСКИ КОРЕН

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

Анна дьо Ноай е първата жена във Франция, удостоена с най-високото отличие – званието Кавалер на Почетния легион.

15.11.1876 – 30.04.1933

На френската поезия България дава двама големи поети – Пиер дьо Ронсар (1524 – 1585) от прочутата френска поетична „Плеяда“, наречен от своите съвременници „Принцът на поетите“, и принцесата (по потекло) Анна дьо Ноай (1876-1933). Макар и родени в страната на галите, и двамата са с български произход, с което са се гордеели до края на дните си.

На 15 ноември 1876 г., годината на Априлското въстание, под знака на Скорпиона в Париж се ражда Анна Елизабет, третото дете на гъркинята Ралука Мосурос и на румънския княз Григорий Бесараб от прочутия благороднически род Бранковяну. По линия на майка си, която е известна пианистка, тя е пряка потомка на Софроний Врачански, тъй като майка й Ралука е внучка на българския княз и дипломат Стефан Богороди, който от своя страна е внук на Софроний, и сестра на Александър Богориди, който е бил посланик на Високата порта в Лондон.

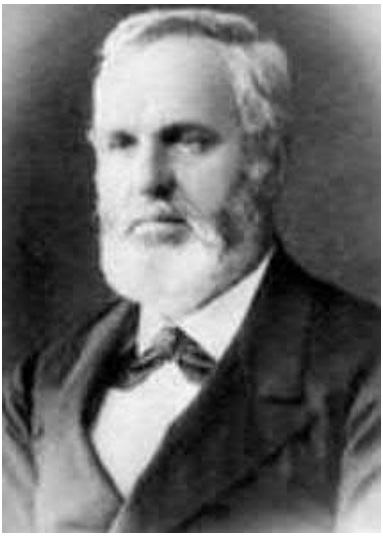

Софроний Врачански (1739 – 1813)

Стефан Богориди (1755 – 1859)

Несъмнената й поетическа дарба се проявява още в детските й години. На тринайсет вече пише истинска поезия. На двайсет и една става съпруга на френския граф Матийо дьо Ноай, страстен почитател на поезията, който ръководи един от елитните парижки литературни салони.

Александър Богориди (1822 – 1910)

Младата графиня е много красива. Ето как я описва поетът Едмон Жалу: *„С матовото си лице, което напомняше цветя на мрамора, с големите пламенни очи, с орловия си нос, с нежността на чертите си, с леката си изящна походка, с чистия си метален глас, където и да влезеше, мадам дьо Ноай спечелваше веднага сърцата на всички. А щом заговореше, високият й, богат на нюанси, почти пронизващ глас бързо приковаваше вниманието на всички с повелителния си, безспорен авторитет”.*

Но не само ослепителният й чар и духовното й излъчване привличат най-големите френски писатели от епохата: Анатол Франс, Едмон Ростан, Марсел Пруст, Пол Валери, Жан Кокто, Колет, а също и почти целият интелектуален елит на Париж. Може да се каже, че всички оценяват изключително високо поетическия й талант, озаренията на романтичната й лирика, определят я като „ярко явление във френската литература”, а Марсел Пруст казва, че „ако по отношение на Анна дьо Ноай се говори за гений, то тя действително го притежава“.

Дебютната й стихосбирка „Безбройно сърце“, издадена през 1901 г., я прави веднага известна.

Следват: „Сянката на дните“, „Възхищения“, „Поема за любовта“, „Живите и мъртвите“, „Вечните сили“ и още осем книги с поезия и проза. И всяка от тях е посрещната като истинско събитие във френския литературен живот. Получава много положителни отзиви от френската критика, както и редица престижни награди – сред тях на Френската академия.

Анна е приета за редовен член на Академията на Кралство Белгия и става първата жена в историята на тази институция. Тя е и първата жена във Франция, удостоена с най-високото отличие – званието Кавалер на Почетния легион!

Интересно за нас, българите, е че графиня Дьо Ноай сравнително късно научава истината за своя произход. Всъщност в произхода на тази голяма френска поетеса е нямало нищо френско. И когато научава това е била развълнувана силно. Особено след разговорите с брата на своята баба по майчина линия – прочутия български княз Александър Богориди (Алеко паша), известен ни от историята като генерал-губернатор на Източна Румелия, който прекарва последните си години в Париж и умира там през 1910 г.

По-късно, в „Книга на моя живот“ тя ще опише пътуването си до Цариград и ще сподели възторга си от „мраморния палат” на своя прадядо княз Стефан Богориди. Така у нея се пробужда българското самосъзнание. И още нещо: през 1933 г., малко преди смъртта си, „принцесата на френската поезия” Анна дьо Ноай се обявява публично в печата в защита на българина Георги Димитров, тогава несправедливо обвинен за подпалването на Райхстага в Берлин.

„С матовото си лице, което напомняше цвета на мрамора, с големите си пламенни очи, с орловия си нос, с нежността на чертите си, с леката си изящна походка, с чистия си метален глас, където и да влезеше, мадам Дьо Ноай спечелваше

веднага сърцата на всички. А щом заговореше, високият й, богат на нюанси глас бързо приковаваше общото внимание с повелителния си авторитет…“

Това ще напише за „Царицата на Париж“, както са я наричали приживе, писателят Едмон Жалу в седмичника „Нувел Литерер“ през май 1933 г., месец след смъртта й. Много френски и западноевропейски и румънски издания публикуват некролози и статии за Анна дьо Ноай. Обявяват за „най- значимата френска поетеса на XX век“!

Била е муза на двама велики френски писатели – Анатол Франс и Марсел Пруст.

Анна дьо Ноай не е имала нищо френско в потеклото си, но това не й попречило да създаде блестящи образци на френската поезия. Тя е единствената българка, погребана в известното парижко гробище „Пер Лашез“.

Години наред за гроба й се грижела друга българка от Париж, която случайно открила надгробната й могила в известното френско гробище „Пер Лашез“.

Днес параклисът е заключен и не се знае кой се грижи за поддръжката му. Но българска пръст наистина била донесена и тя се пази и до днес в специална урна до плочата, под която почиват тленните останки на графинята.

Анна дьо Ноай наистина е била почитана като една от най-интересните и продуктивни френски поетеси.

Тя има издадени десетки стихосбирки, а заради тях авторката им станала първата жена – кавалер на ордена на Почетния легион.

Богатият й метафоричен език донесъл на поетесата голямата награда на Френската академия на науките през 1921 година, а по-късно била обявена за почетен член на Белгийската кралска академия.

Днес, романтичната поезия на Ана дьо Ноай се радва на интереса на читателите не само във Франция, но и по света. На особена почит се радва и в Румъния. У нас бе преоткрита благодарение на талантливия поет и преводач Иван Бориславов.

През 1989 г. излезе антология на издателство „Народна култура“ с нейни стихове под надслов „Сянката на дните“

СЯНКАТА НА ДНИТЕ

Анна дьо Ноай, превод: Иван Бориславов

Ще се притисна аз с най-крепката си сила
към своя обожаем и многолик живот.
Преди смъртта за миг да ме е съкрушила,
животът ми ще лумне под слънчевия свод.

Широкото море, разстлало лека пяна,
в безбрежните и сини води ще съхрани
вкуса на мойта скръб – солена и смълчана,
която ще тъмнее сред белите вълни.

Аз ще оставя край далечните баири
жарта на своя поглед, видял ги да цъфтят,
а малкият щурец от трънката ще свири,
желание събудил да тръгна пак на път.

Искрящата трева на всяка нова пролет
и гъстите пшеници в зелените поля
ще видят как трептят, подели волен полет,
ръцете ми, които приличат на крила.

Дали природата сред радости и грешки
ще помни нежността ми и тъжното лице?
Но върху слабостта на мъките човешки
ще има отпечатък от моето сърце.

материала подготви Огнян Стамболиев

ЗМЕЙ ГОРЯНИН

РАЗГОВОР НА ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ С ДОЦ. АТАНАС КОЛЕВ
автор на книгата „Змей Горянин. Летопис, живот, творчество“.

Защо именно Змей Горянин?

-Защото това е име легенда, привличащо вниманието като магнит, но заедно с това и загадка енигма. Предполага се, че за него нещо се знае, но едва ли достатъчно добре се познава като явление в нашия литературен и духовен живот.

От Вашия респектиращ, както с обема си (повече от триста страници), така и с обхвата си труд, озаглавен „Змей Горянин. Летопис, живот, творчество“, издаден от „Авангард принт“, разбираме, че съдбата на този човек е била твърде сложна, пълна с превратности, достойна за един роман или филм…

-Да, така е. Съдбата на Светлозар Димитров, роден на 11 януари 1905 г. в Русе, както казва той: „Родил съм се на брега на Дунава, в прославения, и то съвсем основателно град Русе“, е наистина сложна и драматична. Беден син на счетоводител – тесен социалист и „необуздан бохем“, разпиляно детство в Русе, Свищов, Пловдив и отново в Русе.

Отрано се издържа сам. Завършва последния клас на прочутата Русенска мъжка гимназия „Княз Борис Първи“, дала на България ред прочути мъже (учени, писатели, юристи, артисти, музиканти – в нея учителят по френски Стоян Михайловски създава химна „Върви, народе възродени“), но остава без възможност да продължи образованието си.

Налага се да работи като счетоводител и чиновник през деня, а през нощта да пише, като следва неизменно мечтата си за успех като писател.

И наистина, в периода между двете войни той е издаван, четен, високо оценен от критиката.

Бил е в кръга на прочути писатели, учени, музиканти. Приятел на Елин Пелин, на академик Арнаудов, на Добри Немиров, избран за член на УС на Съюза на българските писатели. Ползва се с безспорен авторитет сред обществеността и столичните културни среди.

И наистина успява?

-Да, бих казал, постига го бляскаво. Става много популярен. Но след преломната за съдбата му 1945 година той се оказва на другия полюс – политически затворник (бездарни литератори комунисти го обявяват за „немски агент“ и „фашист“), след това живее в пълна изолация, бори се с нищетата.

Като забранен от властта писател (доста от книгите му са в списъка на цензурираните литературни съчинения), той просто не може да си намери постоянна работа, а новите му книги не се печатат, старите, дори и най-четените, не се преиздават.

Но моралният тормоз не успява да го пречупи – той живее с гордо вдигната глава, в непрекъсната борба за оцеляване, не престава да пише стихове, разкази, епиграми и „книги за чекмеджето“.

Явно, че съдбата е била немилостива към този човек…

-Да, бих казал, че животът на Светлозар Акентиев Димитров, известен с псевдонима си Змей Горянин, е като на герой в антична трагедия – изпитания превратности, драми. Голяма и драматична любов (един триъгълник между него, любимата съпруга Соня и известния художник, също влюбен в нея, Васил Стоилов), изневери, ревност, приятелства и предателства, радости и много болка, обич към децата, най-верните му читатели, за които пише много, обич, при това, обагрена с дълбоко стаената в сърцето му мъка от липсата на свои деца…

И болката, непрекъсната спътница на писателя, която бих казал е била комплексна – физическа, често е боледувал, и емоционална – ранната смърт на майката, към която е бил силно привързан и не го е напуснала никога. Но той е преживял и болка от измени на любими хора, както и душевно страдание от проявите на злоба и завист на посредствени литератори, развихрили се след 1944 година. И може да се каже, че винаги потърпевшият е бил той,

душата на всяка компания, винаги заобиколен от приятели, на които безотказно се е себераздавал, при все че твърде рядко е получавал помощ и разбиране от тях в критични моменти…

През последните години се заговори за таланта на този писател, който е бил много обичан и четен преди 1944 година…

-Да, заговори се доста от немалко честни и сериозни литератори. Заговори се за таланта му на сладкодумен разказвач на историческа проза, вдъхновена от славната многовековна наша история, за пропитата с тиха тъга и силна вяра християнска лирика, за свежата и неостаряваща злободневност на неговите духовити епиграми, за ведрото настроение и топлия хумор в стиховете за деца, за чудесните и мъдри притчи, пръснати из почти всички детски издания през 30-те и 40-те години на XX век, за проникновените есета, неизгубили своята актуалност и днес. И във всеки от текстовете му има любов, преклонение към родния край, към България.

Вие лично направихте много, за да се чества този незаслужено забравен, забраняван автор. Бяхте двигателят на инициативите…

-През 2015 г. отбелязахме мащабно 110-годишнината от рождението на Змей Горянин с Русенското общество за културно и историческо наследство /РОКИН/, което носи неговото име, заедно с русенската библиотека „Любен Каравелов“, една от най-старите и най-богатите у нас. А също и русенският университет.

Оказа се, че в дунавската ни столица, освен много бележити музиканти, артисти, учени, медици, юристи, са родени, творили и творят над 180 писатели, поети, преводачи (сред тях има и две световни имена Елиас Канети и Майкъл Арлън), но единствено Змей Горянин е създал цели два големи цикъла със стихове за родния град – „Сонети за Русе“ и „Песни за моя град“.

Запазено ли е литературното наследство на този интересен писател?

-Да, съхранени са изданията приживе и неиздадените ръкописи, както и целият архив на писателя. Освен поезията си за възрастни и деца, той ни е оставил една забележителна романна трилогия „Дунавът тече“, мемоарната книга „Червеният хотел“, в която възкресява стария Русе от началото на XX век, както и ред исторически четива.

ПЕТ ЕПИГРАМИ НА ЗМЕЙ ГОРЯНИН

КАРЛ МАРКС КАТО БЕДНЯК УМРЯЛ –
уж бедните за да живеят,
но с неговия „Капитал“
днес търтеите богатеят.

ТИКВАТА Е ПРОСТО НЕЩО –
само върху рамене.

ТАКА Е НАРЕДЕН СВЕТА,
че всяко зло е за добро,
загубиш ли си съвестта –
намираш злато и сребро.

БЪЛГАРИЙО, ЛЮБЕЗНА,
Как хубава си ти!
Където да излезна –
зад мен агент слухти…

ЕДВА ЛИ ИМА В ДВЕТЕ ПОЛУШАРИЯ
Държава като нашата България?!
Където всеки търси свободата,
а сам си тика игото в главата…

Доц. д-р Атанас Колев

(1943, Велико Търново) е завършил машинно инженерство в Техническия университет в София.

Преподавал е в Русенския университет.

Автор е на редица научни трудове и изследвания в своята област, но също и на много исторически и литературни публикации, посветени на миналото и културната история на дунавската ни столица, на бележити личности, сред които централно място заема писателят Змей Горянин (1905 – 1958), едно значимо име в периода между двете войни, после забранено, забравено, което той в наши дни възкреси.

Материала подготви Огнян Стамболиев

ЧУДОТВОРКАТА ОТ СЕЛВИ

ПАВЕЛ ПАВЛОВ

В ПАМЕТ НА ФАНИ ПОПОВА-МУТАФОВА

(16.10.1902 – 09.07.1977)

Фани Попова-Мутафова беше на възрастта на майка ми, но междата, изровена от годините, бе заличена от нашето необикновено приятелство. Обичаше да казва, че е родена преди „мнооого“ години в Селви[1]. (А ми се струваше къде по-млада от мен.) Дали бях узрял преждевременно? Или тя бе овардила момичешкото в душата си? Кой знае.

Дребна на ръст, Фани Попова беше от онези жени, за които народът казва: „Малка кокошка винаги ярка.“ Озареното й лице издаваше радостна почуда, макар да я бяха спохождали предимно мъки в нашенската юдол. Може би така забравяше преживените неволи, понесените унижения и оскърбления. Напук на гърбицата, стоварена от непосилните години, тя продължаваше да върви напред, макар и ситнейки. Защото нейната звезда я бе орисала на българското слово.

Аз раснах с нейните книги за Асеневци. Момчешкият ми свят витаеше в старата ни престолнина Търновград. Героите на моята писателка бяха станали мои приятели и… врагове. Сполай ти, дядо! Благодарен съм на този народен учител-труженик, на когото народът (а не някое министерско постановление) беше присъдил такова звание, че бдеше зорко над моите четива. При честите ни набези в селската книжарничка дядо щедро разгръщаше кесията си и ми позволяваше да я опразня, ако според него съм подбрал подходящите книги. Така се сдобих с трилогията на Фани Попова-Мутафова.

А като премия получих и „Боянският майстор“ („Последният Асеновец“).

Трилогията се оказа тетралогия. Заразгръщах жадно „Солунският чудотворец“, докато нашият коняр ни откарваше на воденицата, но дядо ми се скара. Пътят беше неравен и буквите подскачаха пред очите ми. Подгонен от нетърпение да се озова в онези отминали времена, най-сетне се намерих под сянката на върбите. До пладне бях прочел стотина страници. Когато воденичарят ни покани за обяд с чорба от любимата ми черна мряна с девесил, аз неохотно се надигнах. Погълнах обяда си набързо като гъсок и побързах да се намеря на копата с прясно окосено сено.

До заник слънце се озовах пленник на оня средновековен свят, в който и до днес пребивавам понякога чрез моето въображение.

В дядовата горница се мъдреха любимите му писатели Леон Толстой, както той наричаше автора на „Война и мир“, и Виктор Хюго – така пък назоваваше създателя на „Клетниците“. Това, че между тях постави томчетата на Фани Попова-Мутафова, беше неговото признание за таланта на тази чудотворка.

Сънувал-недосънувал старата ни престолнина, аз се ококорих с първите лъчи на слънцето. С нейните книги сменях сенките на върбите с копата сено, докато не стигнах до последната дума на последния ред. Порази ме едно изречение, което помня и до днес:

И художникът отправи с безмерна любов, любов на нежен родител, взор към своето дело… Минаваше и преминаваше световната мощ. Царства се вдигаха и рушеха. Имена проблясваха в сиянието на славата и угасваха в праха на забравата. Вечно оставаше само божественото вдъхновение, което превръщаше тленното в безсмъртие.

Тези думи са венец, сплетен от самата авторка за епохалния й труд.

Едва ли под тогавашния си щръкнал перчем съм могъл да предвидя, че съдбата ми е отредила кръстопът, на който да срещна авторката на забележителната тетралогия. Камо ли пък че ще станем приятели. Дори и в най-дръзките си мечти не съм посмявал да пожелая един ден този

неповторим свят да изскокне от страниците и да оживее на сцената под моя режисура.

Но каквото е писано да стане – то става! И всичко идва тъкмо навреме за оня, който съумее да изчака и да яхне своя миг.

Много вода беше изтекла оттогава под сенките на върбите, много сол беше посипана върху гърнетата с чорби от черна мряна, много царевично брашно беше измесено на просеник.

И ето – с един овчарски скок през годините – аз съм завършил режисура. Перчемът ми е започнал да оредява, но съм все още млад и искам да слисам моята публика. Одързостявам се да посегна към юношеската си мечта. Назначен съм в столичен театър. Разполагам с добра актьорска трупа. Имам един от най-културните директори – големия артист Иван Кондов. И като на шега му подхвърлям идеята за театрална трилогия за Асеневци. Той пък съвсем насериозно се хваща на въдицата. Остава да склоним авторката. А пък аз я познавам само от нейните творби. Ами сега?

Трябва ми някаква нишка, за да проникна в този лабиринт, без да се изгубя. В ролята на Ариадна се явява Магда Петканова – близка приятелка на Фани Попова-Мутафова. Споделям свенливо дързостта си, а тя възкликва, сякаш иде реч за поставянето на нейна творба. Предупреждава за скорошните огорчения около либретото на операта „Цар Калоян“, но подава заветната нишка – един телефонен номер! Един телефонен разговор. И една уречена по телефона среща.

Заветният кръстопът се оказва „Петте кьошета“ – големите пет кьошета на пет столични булеварда. Фани Попова-Мутафова живее на едно от тях. На най-горния етаж. Задъхан не толкова от стръмните стълби, колкото от обзелото ме вълнение и дълголетно нетърпение, се озовавам пред нейната врата. В едната ръка стискам голям букет от полски цветя, с другата натискам звънеца. Дочувам стъпки да ситнят по коридора. Вратата се отваря и пред мен застава невисока дама, облечена в лилава рокля.

– Това сте вие! – очарована е от букета, който й поднасям. – Човекът, който иска да извади от забвение една отлъчена авторка.

Усмихва ми се приветливо и сочи малка стая, в която се раждат големите романи – нейната светая светих. Грижливо подрежда цветята във ваза. И ми предлага прясно запарен чай. Започва дълъг разговор, за който нямам спомен. Навярно ме е изучавала – колко струвам, какво представлявам. Спомням си само, че ме репликираше с един скептичен рефрен:

– Вярвате ли, че това е възможно да се случи?

Боях се точката на разговора да не бъде отказ. Но за моя изненада тя модулира рефрена на мажорна нота и отсече:

– Какво пък, струва си да опитаме. Опитът не е мъчение.

Така започна една кьртовска работа, за която най отива изразът от Ботевия фейлетон: „Дали се зора довърши, или се две нощи смесиха?“

Знайно е – романът е едно, драматургията – съвсем друго. Фани Попова владееше до съвършенство белетристиката. Аз познавах законите на сцената. А пред очите си имахме историческите хроники на Шекспир.

Невероятната сценография на Георги Иванов вдигна на премиерата публиката на крака. Ръкопляскаха като в опера. Декорът даваше възможност за бърза смяна на местодействието. Костюмите сякаш бяха слезли от Манасиевата хроника. Интригата вървеше стремително. Така романът, който се четеше с дни, се изтърколи неусетно за няколко часа пред смаяните зрители.

А засега работата ни напредваше бавно. Фани Попова-Мутафова беше един от най-взискателните хора, които съм срещал в живота си. Аз бях припрян и „сбъдничав“ (както се изразяваше баба ми за нетърпеливите хора), а тя обмисляше всяка дума, гледаше от различни ъгли всяка ситуация, мъчеше се да намери оправдание за всяко

действащо лице. Тази пословична упоритост продължи и по времето, когато хрониката вече оживяваше на сцената на „Сълза и смях“. Всеки ден портиерката ми предаваше по някое писъмце, в което – освен насърчителните думи за моята работа – имаше множество поправени реплики, дописани сцени, появяваха се нови действащи лица или няколко от старите се обединяваха в едно съвсем ново.

Къртовският труд ни обрече на приятелство. Между другото, научавах все повече за нейното житие. Тя никога не се оплакваше. Сякаш изтърваваше дума за своите несгоди и унижения. Но беше убедена, че това, което е написала, ще остане в литературата ни. Струва ми се, не вярваше, че ще дочака премиерата. Беше готова за поредната си битка и поредното „поражение”. Когато се опитвах да я убедя в успешния изход, тя ми припомняше скорошното си премеждие с либретото на операта „Цар Калоян“, създадена по мотиви от „Солунският чудотворец“.

С риск да объркам хода на нашата одисея, ще направя едно отклонение, за да се види скудоумието на някои нашенски критици и историци. И тъй като малодарието не се нуждае от коментар, ще оставя цитатите без такъв.

Положителният или най-положителният герой в него (либретото) е рицарят Балдуин. А рицарят Балдуин не е нещо повече освен един безскрупулен и алчен грабител, дошъл от Запад да завоюва земите на Византия и България. Признаваме ли ние завоеванието? Можем ли да смятаме, че най-положителният образ в едно либрето трябва да бъде завоевателят и разбойникът?…

Какви са другите герои от българска страна? Царицата е развратница, долна душа, готова да продаде и мъжа си, и държавата, и народа в името на една страст. Българските боляри също са развратници, готови да излъжат и цар, и всичко, за да постигнат целите си. Калоян – един измамен съпруг, повече герой на оперета, отколкото на опера с неговото име…

Поставя се закономерно въпросът: какво художествено въздействие ще окаже операта върху слушателите и зрителите й? Ще ги въодушеви ли с възхвалата си на рицаря разбойник? Ще ги въодушеви ли с жалкия и измамен от жена си български цар? Ще ги въодушеви ли с развратническата наглост на болярите? Ще събуди ли патриотизъм? Или нещо друго възвишено?

Учудва ме обстоятелството, че… може да се предлага такова вредно от идейно-политическа гледна точка произведение, че упорито се изтъква един рецидив на фашистката писателка Фани Попова-Мутафова, и то под името на благородния Николай Лилиев. А фактът, че след моя отзив преди десетина години сега съм изобиколен и се търси Дуйчев, говори наистина за нещо нездраво в случая…

Но оценката на комуниста професор Александър Бурмов бледнее пред гилотината на друга комунистическа креатура професор Христо Христов. Така или иначе хулителите на либретото претърпяват фиаско.

Надделява оценката на „най-сведущия по този въпрос (по думите на Панчо Владигеров) историка професор Иван Дуйчев“.

И така бива отпразнуван седемдесет и пет годишният юбилей на композитора.

А в спомените си Фани Попова-Мутафова възкликва: „От всички неприятности, които съм имала в моята литературна дейност, тази е една от най-горчивите…”

Аз бих добавил: не само огорчена, но и несправедливо оклеветена. Злата орисия преследва творбата много отдавна. Още през далечната 1936 година, на петото представление, при препълнен салон операта е свалена от репертоара. Защо ли? Едни говорят: по искане на двореца. Други пък сочат някаква чужда легация.

Чуждите легации пък се засягат, че виждат своя сънародник да се явява на българската сцена като пленник, а ние се

дразним, че цар Калоян е пленил прочут деец от европейската история, благородния фландърски рицар и латински император, като бихме предпочели да видим някакъв жалък урод, пълен с недостатъци и отрицателни качества. А величието на Калояновата победа се състои в това, че е надвил един достоен противник. А колкото до странните скрупули към образа на царицата, би трябвало в такъв случай да се снемат половината опери и пиеси, като почнем от „Дон Карлос“ и „Борис Годунов“ до „Мария Стюарт” и „Орлеанската дева“.[2]

Не знам дали „севлиевската чудотворка“ е знаела подробности от зловещите рецензии на онези червени професори. Но дори да ги знаех тогава, аз пак щях да се заловя с претворяването на историческата хроника. По-късно и двамата ще да вкусим горчивия плод на цензурната инквизиция.

И литературната критика не отстъпва по скудоумие на историците. След като излизат първите две части на трилогията, „Солунският чудотворец“ и „Дъщерята на Калояна“, препъникамък се явява третата й част – „Иван-Асен II“.

Рецензията, с която трябва да се откаже на авторката, е възложена на коварната, но малодарна Наташа Манолова. Този литературен лешояд се травестира като експерт по историческата проза. Фани Попова-Мутафова брани отчаяно творбата си. Жертвата отговаря на своя палач със седем машинописни страници. Мотивировката й е безпогрешна. Но… лешоядите са вече ято.

В ролята на палач се явява професор Христо Христов. При цялото двусмислено използване „оценката” му посича творбата. До читателите стигат само първите две части на „Асеневци” – трилогията се превръща в диптих.

Но ако зад великолепната музика на Панчо Владигеров в операта „Цар Калоян” могат да се замажат безобразните ампутации на либретото, каква плячка за глутницата хулители се явява текстът на историческата хроника! И тук започва ходенето по мъките, което съпреживях с Фани Попова-Мутафова.

На 7 февруари 1969 година при небивал интерес и шумен успех се състоя премиерата на „Солунският чудотворец“. Първата и единствено осъществена част от замислената трилогия за времето на Асеневци на сцената на театър „Сълза и смях“.

Броени дни преди премиерата в полутъмния салон по време на една от напрегнатите репетиции се появи някакъв партиен емисар, чието лице на можах да разгледам на оскъдния сноп светлина, хвърлен от режисьорската ми лампа. Нито пък мога да посоча името му, защото въпросният посланик на зловещата институция не се представи. Та той ми връчи малка синя брошура, озаглавена „Македонският въпрос”, повели ми да я прочета внимателно, да засиля звучението на някои реплики наспроти посоката на духащия тогава партиен вятър.

Мозъчният тръст на безродната партия вадеше националистическия си коз. Коминтерновската тактика на принуда и насилие над македонските българи да обявяват националната си принадлежност към някаква несъществуваща народност сега бе изцяло заменена от противоположната теза. Не се учудих, защото знаех, че за да премине моста на историята, тази партия е била винаги готова да се сдружи със самия дявол. Естествено, не бе нужно да се възползвам от брошурата. Творбата на Фани Попова-Мутафова съдържаше всичко от неподправената историческа истина. Истината, която бе изстрадала зад решетките на затвора за седем дълги години.

В моя архив са запазени множество писма с исторически бележки, новонаписани реплики и предложения, които тя деликатно оставяше за мен на пропуска на театъра почти всеки ден. Сред тях особено отличавам едно писмо, в което излага вижданията си за мисията на цар Калоян. Нека отбележа, че авторката беше очарована от

изпълнението на Петър Чернев. Отбелязваше, че невисокият му ръст, макар да не отговаря на снагата на Калоян, така е въплътил духа му, сякаш се е преродил в него.

Драги Павел Павлов!

Днес довършвам работата около преиздаването на романа: нови исторически бележки, речник, превод на старофренски текстове и др. При работата отделих няколко малки добавки и за пиесата (така скромно наричаше своята историческа хроника). Представям си как Петър Чернев ще ни ги даде!

Имам и една историческа бележка, която дава точна представа за делото на Калояна. Петър Петров, един от най-способните наши млади историци, хубаво е схванал „пъкленото” дело на некадърните честолюбци. Те достатъчно личат в пиесата. И това може би е нейната основа. Нито ромеите, нито латините убиха Калояна. А нашенска ръка. Затова Йоаница е бил жесток, безмилостен. Така виждам неговата роля да води борба без пощада както срещу външни, така и срещу вътрешни врагове. Докрай. До последна въздишка. Само Крум може да се мери с него по неотстъпната воля за изкарване на едно дело до края. Не можеше да има победа при Клокотница без победата при Андианопол, без обсадата на Солун. Калоян подготви Иван-Асен.

Увличам се, когато мисля за любимия си герой. А трябва да бързам за хиляди други задължения.

Много поздрави.

28.XI.1968 г.

Фани Попова-Мутафова

Тя не беше влюбена, тя беше обсебена от сянката на Калоян. Някаква небивала литературна любов, надвила вековете. Когато говореше за него, сякаш го виждаше възправен пред взора си. Но тази страст на „поетката” (както я нарича Кирил Христов) запазваше своята „мъжка сила за обективност” и „мъжка отговорност”, така силно контрастиращи с фината, елегантна „жена с воалетка”.

Не знам колко високи бяха токовете на чизмите на Петър Чернев, доколко го издължаваше шлемът, но помня, че на сцената изглеждаше висок. Неповторимият му мъжествен глас, властните му жестове, цялата му осанка те караха да повярваш, че пред очите ти се е възправил възкръсналият цар Калоян.

Не бих искал да пропусна, че в хрониката имаше много бляскави превъплъщения: Целгуба на Лора Кремен, Тамара на Катя Чукова, Мария на Ани Бакалова. Образи на три поколения жени, цялата палитра на женската душа. И Бодуен Фландърски на Юри Яковлев.

А Фани Попова-Мутафова седеше на първия ред на балкона на всяко представление. Никога няма да забравя озареното й лице под малката лилава шапчица, както и дребната й фигура във виолетов костюм, приседнала на крайчеца на стола и обкръжена от студентите, които на едно дневно представление щяха да съборят балкона от възторг. Досега ми се струва да дочувам властния глас на царицата майка (Катя Чукова): „Българските войскари ще окъпят конете си в Бяло море! И ще достигнат старите Симеонови предели!“

Или повелителния жест на Калоян (Петър Чернев): „Този народ, който победи ромеите при Верея и латинците при Адрианополград, той ли ще откаже да върви след мен? Към юг! Там, гдето се е родила българската реч!“

„Солунският чудотворец“ се играеше пред препълнени салони, страничните пътеки бяха затлачени от правостоящи. Това беше един урок по родолюбие. И „възкресението“ на големия автор.

Гордея се, че можах да й предложа подобна радост. Фани Попова-Мутафова беше така окрилена, сякаш този успех не беше предшестван от седем години затвор. Откъде намираше сили тази крехка жена? Може би това беше победата над забравата, на която нейните хулители искаха да я обрекат, след като не успяваха да сломят вярата и духа й?

А по същото време тази голяма българка е работила усилено и над романа си „Доктор Петър Берон“. Поднесе ми го през март 1972 година със скромния автограф: „На Павел Павлов – малък дар – за добър спомен с приятелско чувство! Ф. Попова-Мутафова.“

След петдесетото представление отново се появи партийният емисар. Какво бе изумлението ми, когато си поиска обратно малката синя брошурка „Македонският въпрос“. С още по-голяма настойчивост отпреди ми нареди да отстраня същите онези реплики, които припряно ми беше внушавал да акцентувам преди. Партийният вятър беше задухал в обратната посока.

Естествено, не върнах въпросната „научна” брошура. Излъгах откровено, че съм я изгубил (макар и до днес да я пазя сред архивите около историческите хроники за Асеневци). А благодарение на отговорността, която пое заедно с мен големият актьор и тогавашен директор на „Сълза и смях“ Иван Кондов, не съкратихме нито дума от текста на авторката. Надявахме се стоокият Аргус да не забележи това. Но зловещата институция не изпуска нищо от зоркия си взор. На 67-ото представление историческата хроника „Солунският чудотворец“ беше драстично свалена.

Връщахме парите от продадените за седмици напред представления.

Но тъй като не искам този спомен – знак за моето преклонение пред литературното дело на Фани Попова-Мутафова и доброто ни приятелство – да завърши на минорна нота, нека зазвучи като финален акорд писмото на професор Иван Дуйчев, пратено до мен още на другия ден подир премиерата. Оценката на големия български историк е звънка плесница към хулителите на творбата.

8 февруари 1969 г.
София
До др. Павел Павлов
Режисьор в театър „Сълза и смях”
ТУК
Уважаеми другарю Павлов,

Присъствах вчера вечерта на първото представление на пиесата „Солунският чудотворец“ на Фани Попова-Мутафова. Позволете да Ви изкажа най-искрени поздравления както за самата по съдържание пиеса, така и за Вашата оригинална и много грижливо подготвена постановка. Писателката Фани Попова-Мутафова е несъмнено най-добрата наша писателка в областта на историческата белетристика, която много съвестно се е запознала с историческите факти и им е дала едно прекрасно художествено претворяване. Аз съм убеден, че поставената от Вас пиеса ще остане едно от най-добрите постижения на нашия театър със сюжет от нашето национално минало. Следих представлението с най-жив интерес…

Следват някои бележки от чисто историческо естество, които професор Иван Дуйчев, извинявайки се със своята „професионална деформация“, ми поднесе. Приех ги с охота. Писмото му завършва така:

Уважаеми др. Павлов,

Моля Ви да ме извините за тези бележки, правени с най-добри чувства към Вас лично и към автора на пиесата. От все сърце желая успех на Вашата пиеса и Ви изказвам най-голямото си уважение.

Проф. Иван Дуйчев

Това писмо ми беше особено полезно. Повечето от посочените грешки бяха отстранени. Някои от бележките бяха твърде „фактологически” и не отговаряха на целта, която стоеше пред нас с поставянето на трилогията за Асеневци. Ето впрочем част от моя отговор:

Вярвам, някои от изказаните съображения да оправдаят допуснатите отклонения от историческите факти.

Водени от желанието да покажем величието на нашата страна в миналото, ние сме се опирали на опита, натрупан при поставянето на хрониките на Уилям Шекспир.

Понякога едно минимално отклонение от историческия факт може да доведе до нещо добро в драматургическия обрат.

От това никога не се е боял великият Шекспир. Затова вярвам, че при целта, която сме си поставили с трилогията „Асеневци“, а именно да събудим чувство на приемственост с нявгашните българи и национална гордост у днешния българин, някои неточности ще ни бъдат простени от зрителите, а надявам се, дори и от Вас…

С писмото на професор Иван Дуйчев кръгът се затваря. Преди години благодарение на неговата компетентна рецензия, макар и осакатено, либретото на операта „Цар Калоян“ се качи на сцената и шества триумфално. Изминалите години само потвърдиха, че партийният вятър на безродната партия винаги брули по високите върхове на изкуството.

За финал на възпоменанието за Фани Попова-Мутафова искам да споделя нещо, което винаги ме е удивлявало у нея: провиденческия й дар. Тя умееше да проглежда във вековете. И плахите й хипотези се увенчаха от археологическите открития.

Ще цитирам два малки откъса от „Дъщерята на Калояна“.

Когато Борил се върна в покоите си, първото нещо, което каза на великия примикюр, бе, че от този ден нататък княгиня Мария няма право да излиза вън от Царевец. Всеки, който би пристъпил заповедта му, би отговарял с главата си за това. С треперящи от гняв ръце той подаде наметката си на примикюра, свали гривните и огърлията си, остави да му събуят червените царски обуща. След това се упъти към предверието. Задушаваше се. Срещна Мария при вратата. Ръцете й бяха пълни с цветя.

– Къде отиваш? – попита той с хриплив глас. И без да дочака отговор – той знаеше добре къде ходи всеки ден сирачето, – ръката му неволно се вдигна, яростта му светна като мълния. И отмина. Заслепен, бесен…

Мария преглътна сълзите си… притисна още по-силно цветята до себе си. Тя знаеше къде може да изплаче всичката си горчивина, всичката си болка и самота. Но когато тръгна по настланата с гладки плочи пътека, която водеше към Малката порта, нечии припрени стъпки я настигнаха, една силна ръка стисна малката й десница и тя чу гласа на примикюра да казва нещо невероятно. От този миг нататък отнемаха едничката й радост. Мария нямаше право да пали свещ и да носи цветя на гроба на баща си.

През есента на 1972 година в некропола на църквата „Св. четиридесет мъченици“ археолозите откриха костите на цар Калоян. И неговия пръстен. Гробът, на който в романа дъщеря му Мария всеки ден ходи да пали свещ и подрежда кандилото над мраморната плоча.

Целгуба надзърна зад широкото ложе, отвори раклата, забеляза… на дъното на сандъка дребна кутийка от пожълтяла слонова кост, взе я и я разтвори. Прехапа устни. Вътре искреше в живи, зелени пламъчета пръстен с огромен изумруд…

Значи тук беше пръстенът, който тя напразно бе дирила толкова време… Къде го бе намерило момичето? Тя се поколеба няколко мига, след това сложи пръстена на показалеца си. Затвори раклата и бързо излезе навън…

Когато царската кочия наближи градските порти, внезапно Мария разтвори широко очи и остана няколко мига така, сякаш тресната от мълния, загубила способността да говори, без да може да отмахне взор от ръката на царицата. Това, което бе видяла, надвишаваше всяко светотатство. Най-скъпото нещо, което момичето имаше на света, пръстенът, който цар Иваница му бе подарил при последното заминаване, от което не се бе върнал вече – блестеше върху пръста на ненавистната му мащеха… С внезапно диво движение то протегна ръка, помъчи се да изтръгне светинята си…

Не е ли това предчувствие за пръстена, намерен в гроба на Калоян? Калояновият пръстен. Припомних си при небивалото откритие нявгашните думи на Фани Попова-Мутафова:

– Ние, българите, сме странни хора. Не зная дали друг народ има израза „око да види, ръка да пипне“. Помнете, драги приятелю, че дори някой ден да открият гроба на Калояна, дори надгробната му плоча или царския печат, ще се намерят многознайковци, които да отсекат, че това не е той.

Често се изкушавах да я запитам: не е ли могла да емигрира, да се спаси от преследванията на хулителите си, от затворническата неволя? Когато един ден се престраших да й задам въпроса, тя отвърна:

– Достойните винаги остават със земята, която ги е създала.

В един жарък летен ден от 1977 година – снимах филм по творби на Елин Пелин – ме застигна тъжната вест за кончината на Фани Попова-Мутафова. Бях на Лозенския манастир. Усилената работа не ми позволи да сляза за погребението.

Помолих да отворят църквата „Св. Спас“ и запалих вощеница за упокой на изстрадалата й душа. Не прошепнах „Бог да я прости“. Какво ли имаше да й прощава Господ?! А тя беше простила на своите врагове.

Сега – трийсет години по-късно – поднасям този букет от съпреживени мигове, запрегнати в думи, вместо цветята, които тогава не положих върху носилото.

Мир на праха Ви, скъпа приятелко! Вие и днес сте все така жива чрез своите творения.

Август 2007 г.

ОПИТИ / ESSAIS

СЪХРАНЕНО МЪЛЧАНИЕ

ВЕНЕЛИН ТЕРЗИЕВ

„Никоя победа не връща мъртвите!“
(Иван Динков)

Денят се събужда хладно неприятен, а мъгливата реалност се е спуснала преждевременно над нас. Студенината се усеща така осезаемо, че напомня за преждевременността на зимата. Утрото е придошло някак неискано, дори пробуждането в неделния ден е неискрено. Позволено е да останем в неговата продължителност, но неизпълнените делнични задачи ни карат да напуснем своето място.

Стаята е в твърде студено състояние, което ни кара да потърсим бързо връхна дреха, която услужливо да поставим върху себе си. Движенията са лениво забавени, а приготвеното кафе не иска да ни събуди.

Протяжност се е настанила в нас и не помръдва в никаква посока. Неволно получава удар от съвсем на място стоящия си крак на стола, който се опитваме да поставим в изисканост на нашето свряло се да дири топлина тяло. Наместването в някаква удобност на позицията ни отнема твърде продължително време, но успяваме да останем в непривична поза, прикрепени към масата.

Назад – през седмици, през кратки възрасти,
живеят картички – добри, ухилени;
по тях – там някакви, издигат възгласи,
а всъщност – дъвчат си, навярно пилешко.
Съвсем болезнено: насън – по пощата,
изпращам славеи на талисъмите –
надежда някаква: да свършат нощите,
да срещна себе си в едно разсъмване.

Из „Пролог“, Иван Динков

Натрупаната ежедневност днес дава своето проявление в болките на ставите, които се опитваме да разтрием и успокоим, за да не ни причиняват това неудобство.

В забавеност се опитваме да придърпаме преносимото ни помощно средство, което се е сраснало с нас като хартиените кърпички, които поставяме ежедневно в джобовете се. Просветва се и се опитва и то да се събуди, за да ни помогне да се свържем със света, който като че ли сме напускали за няколкото нощни часа.

Натрупаните съобщения дават своята индикация за присъствие, отбелязванията в социалните ни профил се е погрижил да устои на нашето отсъствие да бъде примерно прилежен със своето присъствие.

Неволни отбелязвания или такива, които са се спрели за малко да ни посетят, са дали отражение за нашата нощна публичност.

Добавяме нещо за днешния ден, претърсваме набързо другите какво са споделили и леко отпиваме от сладко-горчивата течност на поизстиналото вече кафе. След това се опитваме да затворим това свърталище на безброй ненужни послания и неистинска информация, но активираното ни известяване за някаква поредна новост ни поставя в известно любопитство отново да го отворим и да потърсим нещо.

Ти ли си Иване? Откъсни ги
тия твои пръсти, но свири!
От далечни пътища и книги
дните си отново събери.
Митингът ще бъде малко тъжен
и за женските очи голям.
Но защо по шопски да се лъжем:
и на литър, и на килограм?
С нови песни за добра родина
младостта нехайно прошумя:
рано сутринта като коприна,
късно вечерта като басма.
Страшно ли е? Няма нищо страшно.
Всяка ода става реквием.
Спомените носят патрондаши,
за да можем лесно да умрем.
Пък и всичко е до знак набрано…
Пък и всичко прави равен сбор…
След смъртта на Димчо Дебелянов
ангелите вече нямат хор.
Ти ли си Иване? Откъсни ги
тия тъмни пръсти, но свири!
От далечни пътища и книги
дните си отново събери.
Мъжка слабост е да търсиш предлог
за голям и шумен рецитал.
Нашият живот е само превод
на един познат оригинал.

Из „Лирика“, Иван Динков

Идиличното ни състояние вече е останало в някаква далечност.

Настръхналата ритмичност ни е довела до определена будност, която със своята придирчивост ни кара да пристъпваме към пропуснатите делнични грижи.

Отворените файлове са се нанизали като ред от недобраната лозница, която видимо стои все на същото през последните години място и ни подканя да свършим и тази работа. Нейното промушване през отрязъка прозорец е някак неочаквано и не съвсем прилично, но и това е изостанало в оскъдицата време, което притежаваме. Какво несправедливост е това напомняне, но с изискване за спешност, защото иначе утринната слана ще попречи на тяхното оцеляване.

Ще се наложи и това свършване в днешния ден, защото утрешният ще бъде закъснял.

Все тая честност, честност, честност!
И все така – известен с неизвестност!
И все така – с потискащата мисъл:
да завещая чашата си чиста!
Защо умирам? И защо отново
смъртта приема образа на слово?
В една реалност от зелени мрежи
змията вече гони таралежа:
дори си позволява да раздава
това, което той опитомява,
Защо възкръсвам? И защо отново
се връщам при убийственото слово?
Да можех сам ръцете си да хвърля
и след това безпаметен да тръгна
из тия маргаритки, из тревите,
съблечен и изкъпан от петита –
на всичко слабо силно да се радвам,
съвсем в начален и забравен стадий!
Проклет да бъде моя стих!
С народа си се разродих!

Из „Изповед“, Иван Динков

Мислете ни вече се прехвърлят в някаква сериозност, за да ни покажат, че тази възможност е не толкова илюзорна. Търсят обяснения, решения, предложения и ред други неща, за да попълнят липсващите такива в поредица от забързаности, които прибързано се опитваме да свършим, за да оставим време за нещо уж по-приятно и по-полезно, което по-късно ще отбележим, че не сме направили.

Но очакването се оказва с особена полезност и удовлетворение за нашите следващи желания и очаквания. Часовете на утрото са отминали и като че ли слънчевите пориви са по-устойчиви и по-силни и дори придават определена есенна възможност да бъдат споделени в някаква определена приятност. Вече е времето, в което външното ни пребиваване е по-възможно и дори очаквано от нас самите. Събраните терзания са прикрити, а мисловната ни обостреност е прибрана под топлината на якето, което служи за съхранено мълчание на събраната топлина от стаята, която напускаме.

Тази фотогенична смърт – есента!
Този постоянен гастрол на листа!
Свърши хубавият валс с кралица Марго.
Вече е така: танго, танго, танго.
Сигурно се разбира – съм и не съм:
нещо като забравен в бамя налъм.
Време – яростен пушек от стар мангал!
Свърши – разбирам го – моят рецитал:
думите ми – някъде, отвъд, напред,
хълцат като пингвини на дрейфаш лед.
Спомените са чирози за гуляй.
В случая са чирози за моя край:
дъвчейки – сигурно успях да предам
колко поетът е малък и голям.
Тази фотогенична смърт – есента!
Този постоянен гастрол на листа!

Из „Календар“ Иван Динков

Излизането ни навън не е толкова приятно, отколкото очакването на неговото случване. По тротоарните остатъци се търкалят измокрените листа, които все още са зелени, но са оставили присъствието на своето дърва след нощните дъждовни и ветровити преживявания. Мокрите пейки са изцапани и неприветливо ни гледат с остатъчната цветност на своите бои, а дръжките им са поръждясали от неподдържаното.

Лицата, които се движат, са придобили намръщеността на деня, който се е пробудил, но е останал омърлушен. Масичките на близкото кафене са непривично празни, но нямат и очакваното гостоприемство на посетители днес. Миризмата на зимната прегръдка е избутала есенната топлота и прогонила всичко

Сигурен съм, че съм имал спомени
от един сезон – навярно есенен,
от едно ревю на млади сомове,
от една вода – мистично-песенна.
Дъжд по ъгъл – не си спомням градуса,
път разкалян – не си спомням метрите,
думи женски – вече помня – радостни,
час нормален – беше точно четири.
Образите са трагично мислене
в пътя на разбойници и странници:
ниско над върбите обезлистени
върху панти скърцаха пространствата.
Дишаха в полето само лайките.
Може би тогава в мен поникнаха
думите, с които кърмят майките:
„Съвестта е чужда на инстинктите.“
В мрежата умиращите сомове
сякаш се докосваха до въглени…
Сигурен съм, че съм имал спомени
от един сезон – навярно български

Из „Мемоари“, Иван Динков

Прибирането ни е с прибързани крачки и с неособено желание да споделим нашето присъствие в тази калност. Захвърляме набързо върхните дрехи и оставаме в топлината на стаята, която ни посреща със същата разхвърляност, която оставихме преди няколко часа. Топлината на тежко дишащия климатик свършва своята мисия да успокои всичките насъбрали се неприятности от разходката ни, която бележи описанието на своята твърде голяма краткост. Топлината спомага за уталожване на неприятните ни мисли и ни кара да се освободим от споходилата ни напрегнатост и да даде време за летаргична усамотеност, която да задоволим с обилно количество

храна. Сега и чувствата, и мислите са с една определена положителност, но сгушено се прикриват от наличието на следобедната дрямка, която ни връхлита.

Денят смислено или безсмислено се приготвя да си тръгне, без да очаква да бъде запомнен, но ние с очакване или без него сме преживяли. Оставаме в него с мислите и чувствата си или с онова, което сме свършили. Безгрижността не е дошла и днес, независимо, че денят е бил неделен. Посвършената работа е незначителна в сравнение с това, което е трябвало да се случи, но е белязана от нашето присъствие. Отбелязаното ни пребиваване е от съществено значение за това ни човешко живеене и част от стремежите ни да бъде смислено осъществено. Съдници на тази определена смисленост се намират под път и над път, но нашата вътрешна потребност от това е най-съществена за смисленото ни поведение.

ИВАН ДИНКОВ

Роден на 26.08.1932 г. в с. Смилец, Пловдивско. Завършва гимназия в Стрелча и право в Софийския университет (1954). Дълги години работи като редактор в сп. „Младеж“ и изд. „Партиздат“, по-късно е директор на изд. „Христо Ботев“.

Още с дебютната си стихосбирка „Лична карта“ (1960) получава висока оценка от литературната критика. Следват стихосбирките „Епопея на незабравимите“ (1963; 1969; 1973), „Антикварни стихотворения“ (1977), „Лична карта. Избрани стихове“ (1982; 2002), „Признания пред Бела Цонева“ (1988; 2002), „Маски“ (1989), „Повторения“ (1990), „Славянски псалми“ (1991), „Поетични самоубийства“ (1993), „Шепа срички“ (1994), „Живот по памет“ (1996), „Урна“ (1996), „Дневник“ (1997), „Спазми от Отечеството“ (1999) и „Табакера“ (2003). Интерес предизвиква и прозата на автора – повестите „Хляб от трохи“ (1970) и „Софийски атентат“ (1976), романите „Моминството на войниците“ (1983), „Цветя за махалата“ (1984) и „Покрай кадифето“ (1993), както и неговите книги с размисли, фрагменти, спомени – „Докосвания до България“ (1974), „Почит към литературата“ (1980) и „Навътре в камъка“ (1986). Автор на пиесата „Комисия за погребение“ (1990).

Носител е на националните литературни награди „Иван Вазов“, „П. К. Яворов“, „Никола Вапцаров“, „Никола Фурнаджиев“, „Иван Николов“ и „Златният ланец“ на в. „Труд“. Умира на 23.01.2005 г.

ПОЗИЦИЯ

БУДИТЕЛИТЕ ДНЕС

ВЕНЕЛИН ТЕРЗИЕВ

„Стига толкоз спаване, що е спала Болгария доволни векове“
(Неофит Рилски)

Времето и пространството, в които живеем, са такива, каквито се раждат и каквито ни спохождат със своята мъдрост, със своята незрялост, със своите предизвикателства и вопли.

Ние хората винаги ще предявяваме определена претенциозност към околните и към заобикалящия ни свят, както и ще търсим определена възможност да го променим или направим по-добър. Невинаги нашите начинания ще бъдат успешни, а оценките няма винаги да са най-правилни и верни, а очакванията винаги ще бъдат постоянни и високи. Това се е случвало и вероятно ще се случва и занапред. Погледът ни, колкото и да е широк, в обозримото бъдеще е недостатъчно определен, за да ни покаже какво и как трябва да се случва.

Търсенето на новото и различното ще продължи и ще променя своята специфичност, ще променя своя характер, но стремежът към обновление едва ли ще приключи някога. Това обяснява и търсенето на възможност за постоянна промяна, то в противен случай, както ние, така и обществото, щеше да бъде спряло в едно положение на време и пространство.

Има обаче известна потребност и дълбока нужда да се учим от предшествениците, като проявим целомъдрено старание да не повтаряме техните грешки. Тук човешката самовлюбеност ни прави неподготвени да приемем всичко сторено преди нас. Вероятно усещането, че всичко започва от нас, е по-силно от усещането, че вслушването в мъдрите гласове е по-полезно.

„С надежда, че щете послуша тия спасителни за вас речи и щете престане отсега нататък занапред да се селите или разбягвате по чужди земи, оставам ваш съотечественик, молитвующ ви здраве и вразумление от Бога“, казва **Георги Стойков Раковски**. Безспорността в неговите думи е ясна и многозначителна, но последващите години показват или по-скоро доказват ненаученото и неразбраното. Всичко и сега е така, дори изречено с определена модерност на словото. И ако преценките продължават да са тъждествено верни, резултатите са неприемливо отрицателни както за нас самите, така и за обществото ни. Някаква определена недостатъчност се е вселила в народа ни, който страда от своето безумие да не се учи от своите мъдри хора, да не търси възможност за просперираще развитие, а да потъва в нищетата на незнанието и на невъзможността да върви напред.

„Само онзи, който е свободен, само той може да се нарече човек в пълен смисъл на думата; а който умре за свободата, той не умира само за своето отечество, а за всичкия свят.“ са думи на **Христо Ботев**. И съвсем иронично следва и неговият отговор на неслучилата ни се свободност – *„…аз съм готов за целта да употребя всичките страшни средства, освен подлостта и лъжата, защото преди всичко трябва да сме човеци, после вече българи и патриоти…“*

Уроците ни остават ненаучени, воплите ни смъртоносното силни, надеждите все по-отчетливо несигурни, а стремежите ни мъждукащи. Какво безобразно състояние на днешната ни действителност с това несбъдване на стремленията на предците ни.

Софроний Врачански признава, че *„затова ся трудя и аз сеги, денем и нощем, да изпиша няколико книги по нашему болгарскому язику.“*, а **Пайсий Хилендарски** казва: *„Четете и знайте, за да не бивате подигравани и укорявани от други племена и народи. Твърде много обикнах българския род и отечество и много труд употребих да събирам от различни книги и истории, докато събрах и обединих историята на българския род в тая книжчица за ваша полза и похвала. Написах я за вас, които обичате своя род и българското отечество и обичате да знаете за своя род и език.“*

Пътищата и посоката е ясна, но няма кой да я последва, защото престанахме да вярваме в това, че сами можем и трябва да се справяме.

Явно *„Без превъзпитание и морална култура не са достъпни и осъществими никакъв демократизъм, никаква свобода.“* **(Стоян Михайловски)**

В опит да послушаме силата на нашите предци, в опит да проявим определена смисленост, в опит да направим нещо полезно за нас самите и нашите следовници е време да осъзнаем, че нито те, нито времето ще ни простят тази ни безгрижност.

Васил Априлов казва *„Тези, които не правят благодеяния, не трябва да бъдат извеждани на сцената, тяхната участ е забравата“*, а **Васил Левски** е достатъчно ясен, че *„Нашето драгоценно отечество ще се нуждае от достойни хора, които да го водят по пътя на благоденствието, така щото да бъдем равни на другите европейски народи.“*

Няма по-точно и правдиво послание днес от думите на **Неофит Рилски** *„Стига толкоз спавание, що е спала България доволни векове“.*

София, 22 октомври 2025 г.

СТАЛИНСКА МЪГЛА В БЪЛГАРИЯ

ДИМИТЪР АНАКИЕВ

Или кой се страхува от марксизма днес?

„От всекиго според способностите, на всекиго според нуждите.“
Луи Блан, 1839, „Организация на труда“

Горният цитат от френския социалист Луи Блан, който Маркс повтори в своята „Готическа програма“, беше лозунг на политическа кампания наскоро в Ню Йорк.

Избирането на Зохран Мамдани за кмет на най-важния град на планетата Земя предизвика неподходящи реакции в България. Много публични личности са биели тревога защото Зохран спечели с лозунга на Маркс.

Нека се запитаме: кой се страхува от марксизма днес?

В България и голяма част от Източна Европа от марксизма се страхуват преди всичко бившите сталинисти, първо, защото Рейгън им е позволил да ограбят собствения си народ до гола кожа, както никой преди тях в историята, и да станат олигарси, и второ, защото сталинизмът никога не е имал нищо общо с марксизма, освен че се е украсил с него.

Първият, който ясно заяви, че сталинизмът е идеология на контрареволюцията, беше Троцки. Никой не е убил толкова комунисти, колкото Сталин. Историята потвърждава думите на Троцки и със самия Путин. Така че, сталинизмът е реакционна идеология, десница, а не левица. Путин не е левица. БКП не е левица.

Вярно е, че Сталин е бил майстор на политическите манипулации и камуфлажа. Помните ли как той доведе Хитлер на власт, като забрани на германските комунисти да влизат в коалиция със социалдемократите, наричайки социалдемократите „леви фашисти“?

Тези и подобни термини, създадени в лабораториите на Сталин, са имали за цел да унищожат политическата ориентация. Путин прави същото днес със своята хибридна (дез)информация.

Тези, които са разглеждали страниците във Facebook на влиятелни личности вчера, са могли да видят, че създаването на политическа мъгла в стил Сталин е в дневния ред на много уважавани българи. Сред многото примери ще открои само два:

„ ... за кмет на Ню Йорк
бе избран крайният левичар-ислямист Зохран Мамдани“
Огнян Минчев, ФБ, 05.10.25

„Левите дебили у нас са във възторг.“
Момчил Дойчев, ФБ, 05.10.25

Убеден съм, че всеки читател знае какво е „крайна левица“. Нека дам някои добре познати примери: Червените бригади, Бадер-Майнхоф, японската Червена армия и др. Уважаемият политолог Минчев, който има 24 000 последователи във Фейсбук, включва в тази група Зохран Мамдани, американски демократ от видно семейство, който е подкрепян от Барак Обама, Сандърс и много други конгресмени.

Вече забелязах по-рано у г-н Минчев термини, които много напомнят за политическата лаборатория на Сталин. Един от такива термини е „джендеро-троцкизъм“.

Същото важи и за етикета „ислямист“, който е бил залепен на Мамдами, което го поставя някъде в лоното на „Ал Кайда“.

Подобни крещящи лъжи, изречени публично от висока позиция, не могат да бъдат написани без риск за автора, без подкрепата на определени служби.

Дисквалификацията „леви дебили“, произнесена от философа Момчил Дойчев, има за цел да премахне идеята за левицата от българското публично пространство.

А кой ще свали от власт българската сталинистка олигархия, която продължава да ограбва народа, ако не левицата? Имам предвид истинската левица, работниците, синдикатите и независимата работническа

партия. А такова нещо в България няма, защото някой иска българите да бъдат слуги, а не независима нация със собствена воля.

Всяка здрава национална тъкан трябва да има и левица, и десница.

Българското общество без независима работническа партия е инвалид и лесна плячка за олигархията независимо колко добри са бюджетите на Асен Василев.

Тези, които са усвоили сталинисткия занаят на политическата манипулация, сега служат на новия господар. На българите не е позволено да бъдат политически ориентирани и да мислят политически. Ето защо политическата мъгла на Сталин е все още толкова гъста и днес.

И нека добавя: Троцки, който систематично разобличаваше политическите методи на Сталин, днес е табу в България. Този факт говори сам за себе си.

ФИЛОСОФИЯ НА ИЗКУСТВОТО

ЙОЖЕН ЙОНЕСКО ГОВОРИ ЗА САМЮЕЛ БЕКЕТ

„Политиците са безполезни, дори вредни хора…“
Йожен Йонеско

Двамата велики драматурзи-реформатори, Самюел Бекет и Йожен Йонеско, които сега правят закъснялото си шествие по родните театрални сцени, /нали до 1989 бяха забранени!/, не бяха близки приятели, но се уважаваха.

След смъртта на мълчаливия ирландец, който пишеше на езика на Волтер, вместо на английски, по-словоохотливият от него румънец, блестящо овладял френския, даде това неочаквано интервю пред италианското списание „Панорама“, в което изрази отношението си към автора на „В очакване на Годо“.

Огнян Стамболиев

– Мисля, че театърът на абсурда не съществува. Абсурден е нашият свят. Това определение – Театър на абсурда всъщност го измисли един английски критик, кой то изглежда не успя да роди нещо по- умно… аз мисля, че трябва да говорим за самите пиеси и техните послания, вместо да търсим абсурдното в тях. То е в живота. Другото няма смисъл.

– Каква е според Вас разликата между Вашите пиеси и тези на Самуел Бекет?

– Бекет пишеше и мислеше доста различно от мен. Но мисля, че ни обединяваше стремежът да се докосваме до най-важните проблеми в живота, като пренебрегваме традицията и похвалите на т. нар. „буржоазен реалистичен театър“ и на масовата литература. Занимаваха ни въпросите на живота и смъртта, нищетата, очакването на

Бог, екзистенциалната скука. Моят театър, както и театърът на Самуел Бекет, са определено метафизични по своята същност, макар между тях да има премного различия. И това е хубавото.

-И все пак, какво е за Вас явлението Бекет?

– В човешки план бяхме до известна степен свързани, при все че не бяхме приятели, а от известно време не се и срещахме. Аз много съжалявам за този човек. Знаех, че ще умре, както и че и аз съвсем скоро ще умра. Това е неизбежно. Уважавах го много.

Бекет беше истински поет, който непрекъснато търсеше Бога.

Търсеше го навсякъде! Не мога да говоря за него, без да мисля метафизически. Неговият театър, както и моят, не са достъпни за всеки, въпреки че и двамата станахме известни. В нашите пиеси ние представяхме хората предимно в комичен план. Не, по-скоро в трагикомичен. По-късно аз написах други неща, които са може би по-малко известни сега, като например, „Неплатен убиец“, „Човекът с куфарите“, „Тази невероятна бъркотия!“, в които засегнах някои проблеми в по-достъпен за възприемане от широката публика план.

За разлика от пиесата „Урокът“, например. За разлика от мен, Бекет не изневери на стила си, докато впоследствие аз се завърнах към своя първи стил на писане с „Пътуване към мъртвите“ – това е една от последните ми работи за театъра. В нея езикът е несвързан, както е в „Плешивата певица“, моята най-известна пиеса, но този драматургичен текст не е решен в комичен план. Освен това написах и някои политически текстове: „Човекът под знака на прогреса“ и „Антидоти“ /Противоотрови/.

– **Участието в политически полемики Ви дистанцира от Бекет, който винаги се е държал настрана…**

– Всъщност аз нямам определени политически пристрастия. Моите интереси винаги са били неполитически, въпреки че често са ме обвинявали в това или онова. Винаги съм считал, че ПОЛИТИКАТА Е МНОГО МРЪСНА РАБОТА, ЕДНО ГОЛЯМО ЗЛО, което непрекъснато руши нашия свят, че хората просто нямат нужда от нея, от политиката. От политиката имат нужда единствено политиците, КОИТО НЕ УМЕЯТ ДА ВЪРШАТ НИЩО ПОЛЕЗНО и затова са станали такива. Повечето политици са безполезни, дори вредни хора…

– Имате предвид всяка политика, нали?

– Да, разбира се! Отначало политиката е била измислена от някои умници за хората, уж да живеят по-добре, по-удобно и по-спокойно заедно на едно място. Макар, че това е абсурд! Така е било в древността. После се появило робството…

– На едно място писахте, че главният недостатък на Самуел Бекет е в „непреодолимото му желание да бъде винаги съвършен“…

– Това беше една от моите големи и наистина осъдителни грешки. Онова, което казваше той, днес е толкова ценно, толкова метафизично, че малките несъвършенства в стила /които толкова много го притесняваха!/ нямат вече никакво значение.

Убеден съм в качеството на всичко, което написа Бекет. Той беше истински перфекционист и сега никой не може да се сравни с него…

сп. „Панорама“, Милано

Превод от италиански:
Огнян Стамболиев

ДА ПРЕВЕЖДАШ ДРАМАТУРГИЯ Е ВЪЛНУВАЩО

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

Превеждам от повече от четири десетилетия. Работих като драматург на Русенската опера, където ми се налагаше да превеждам оперни либрета или да редактирам вече преведени текстове.

После ми попаднаха стихове на големите румънски поети Никита Станеску, Ана Бландиана и Марин Сореску.

Влюбих се в голямата румънска поезия!

А не след дълго и в голямата румънска драматургия: Йон Лука Караджале, Михаил Себастиан, Камил Петреску, Марин Сореску, Думитру Раду Попеску, Теодор Мазилу, Матей Вишниек и, разбира се, в гениалния им сънародник Йожен Йонеско.

От него преведох и издадох голям том с десет пиеси и десет есета за театъра – едно от най-вълнуващите ми преживявания като литератор досега. Преведох и три тома с пиеси на „Новия Йонеско“, забележителния Матей Вишниек.

Неговият театър шества по света от Бродуей през Авиньон, Берлин и София до Москва, Пекин и Токио. Да, наистина, да превеждаш драматургия е без съмнение нещо твърде вълнуващо. Предпочитам го пред превода на проза.

Но тук има и едно „но“! Преводът на драматургия не е превод за печат, за книга, а е за Театъра, за сцената. Така че тук трябва да се съобразим с два факта: в Театъра преводът минава през тялото и гласа на актьора и слуха на зрителя в залата. Така че, това не е обикновен превод на един лингвистичен текст /на оригинала / в друг /на превода/. Защото в сцената се сблъскват и влизат в контакт разнородни речеви ситуации и култури, които по принцип са отдалечени в пространството и времето. Така, един превод, след като се „качи” на сцената, може да прозвучи до известна степен по-различно. И това е напълно нормално. Но ако се модифицира прекалено много, тогава страда и авторът, бива ощетен, разбира се, и зрителят. Въпросът е в мярката. А това е най-трудният момент в този вид творчество.

В своята работа аз мога да кажа, че не спазвам някакви определени и строги правила. Не мога да дам и точни рецепти. Просто превеждам така, че според мен, текстът да става направо за сцената, произнасям на глас репликите, за да ги усетя и да постигна желания ритъм, за да не каже после режисьорът, че бил „ съвсем несценичен“ и да седне да го „оправя“. Знам, че режисьорите у нас много обичат да режат и кроят текстовете и затова и в повечето случаи грешат. Просто следвам автора, не го донаписвам, коригирам, адаптирам, както правят днес мнозина постановчици. Та понякога авторът да не може да се познае!

Да, често се случва и това! Особено напоследък. Така, една млада режисьорка, доста лансираната постмодернистка или по-скоро псевдоавангардистка (Д.Ш.), взе пет от моите преводи на Йонеско, без моето разрешение, и сътвори на русенска сцена един невероятен пастиш от тях с претенциозното и нелепо заглавие „Конструкция на освободеното въображение“.

Да, тя измъчи жестоко трупата на театъра, похарчи доста средства, и накрая се получи едно голямо нищо, набор от кресливи етюдчета, което не издържа и три представления при полупразни зала с недоумяваща публика. Та мисля, че текстовете трябва да се превеждат точно и, разбира се, художествено, творчески, с вдъхновение, и да се поставят според идеята и естетиката на автора.

Ето наскоро в Младежкия театър в София имаше друга подобна гавра, на друг, също така прехвален „режисьор“ – (Т. М.), с „Макбет“ на Шекспир. Просто една подигравка! Та една млада критичка го определи като „вчерашен недопечен хамбургер“ и му пожела да направи „Омлет и горпчица“. Тук ще отворя скоба: големият италиански драматург Алдо Николай реши да се подиграе с този тип режисьори като написа своя комедийна парафраза по Шекспир с красноречивото заглавие „Хамлет в пикантен сос“…

Имах щастието да работя и с няколко живи автори, с които съм имам контакт — Думитру Раду Попеску, Йон Байешу, Марин Сореску. Те ми имаха пълно доверие и се бяха уверили, че преводите на техните текстове са наистина добри. От творчеството на големия, световен и много оригинален драматург и изключителен поет Марин Сореску (1936-1996) избрах пет от най-силните му пиеси: „Дракула или Третия кол“, „Рибарят Йона“, „Клисарят“, „Нерви“ и „Лоно или Жаждата на соленатa планина“, и заедно с 133 негови прекрасни стихотворения, направих един том, който се прие добре от критиката и читателите. Пиесите, с изключение на последната, която бе направена чудесно от Радиотеатъра със забележителните Асен Ангелов и Мариана Димитрова (вечна им памет!), все още не са поставени на сцена. Дано някой ден това да стане.

За съжаление, нашите режисьори изпитват, поради непознаване, някакво необяснимо за мен пренебрежение към румънската драматургия, а тя е световно призната!, и не поставят често тези автори, за сметка на второкласни американски, френски и дори сръбски, турски, гръцки и македонски драмописци. А Марин Сореску е игран с голям успех в Париж, Лондон, Бродуей, Москва, Берлин, Неапол, Женева, Театъра на нациите… Същото бих казал и за другото световно име, „новия Йонеско“ Матей Вишниек (род. 1956). Играе се от Чили до Токио, Анкара и дори в ислямския, нетеатрален Иран! Та само през миналото лято той имаше 5 премиери в Авиньон и два фестивала на неговото име в Токио и Москва…

Някои колеги твърдят, че нашият език е беден и неблагодарен за превод.

Не споделям това мнение. Да, не може да се каже, че нашият език е така многопластов и богат като английския, френския, руския. Ние сме били под едно варварско азиатско робство, което ни е осакатило във всяко отношение. Това е бил петвековен, непознат и досега в световната история, геноцид! Дори и езикът ни, както и литературата ни, са пострадали, не са могли да се развият нормално, плавно.

Друг е въпросът, че ние, българите, дори интелигенцията, не използваме пълноценно цялото лексикално богатство на древния и красив българския език, че се ограничаваме с малък брой думи при общуването, да не говорим за бедния и ужасен език на много от медиите. Те съзнателно и целенасочено опростачват българина и това е една държавна политика, която е в услуга на чужди интереси. Главно на Вашингтон, Москва и Анкара.

Убеден съм, че всеки език и всяка литература и култура са един свят.

Езикът на Михай Еминеску, този блестящ поет, определен от световната критика като: „последния голям романтик в европейската лирика“ (ние, за съжаление, поради робството, не сме родили подобен), за мен е не по-малко красив и интересен от френския, италианския, руския, английския. Престижно е да превеждаш големи, световни автори, дори и по-малки литератури, като Емил Мишел Чоран, Мирча Елиаде, Марин Сореску, Никита Станеску, Матей Вишниек.

Ние, като малък народ, за разлика от другите малки народи, страдаме от провинциални комплекси.

И само защото Румъния ни е съсед, сме склонни да я подценяваме, а да надценяваме по-далечни страни, например Белгия, Холандия, Финландия или Испания. Да, но Румъния има доста по-силна поезия и драматургия от много от западните страни, от които се възхищаваме.

Бих казал същото и за българската литература. Имаме поети на световно ниво, също и добри белетристи, драматурзи, като Станислав Стратиев или Христо Бойчев, които са също на световно равнище. Пиесите на втория от години шестват триумфално по света.

До 1989 година у нас особено активна и полезна дейност развиваше Съюзът на преводачите и мога да кажа, че до тогава имахме сериозни контролни функции. Сега това е невъзможно. Лошото е, че в театрите невинаги има драматурзи и репертоарни бюра, че българският театър е изцяло в ръцете на режисьорите, че те определят

изцяло репертоара, че дори превеждат, адаптират, прекрояват…

Затова сега у нас няма нито добър и балансиран репертоар, нито контрол върху преводите и езика на сцената, нито добър театър. А артистите са изцяло „роби на режисьорите“, те са напълно зависими от тях… Но главната вина е на директорите на театрите – те дават неограничена власт на режисьорите и ги канят в театъра „да дойдат с пиесите си“, а не обратното и нормалното – да дойдат заради определена пиеса, която театърът е избрал и оттам идват повечето от неудачите…

Преводът е изкуство и преди всичко „родство по избор“, ако мога да си послужа със заглавието на прочутия роман на Гьоте.

Това е тежък интелектуален и творчески труд, зле платен, недооценен, понякога в сянка (много театри дори не изписват имената на преводача в програмите и афишите, което е непростимо!), но труд, който на мен лично ми носи радост.

Превеждам главно от чуждия на родния си език, а обратни преводи правя твърде рядко. Досега съм превел няколко силни текста от български на румънски от Калин Илиев и забележителния Христо Бойчев. Поставиха ги с успех в Букурещ в театър „Буландра“ и на фестивала в Сибиу (Херманщадт), Румънска Трансилвания. Но съм убеден, че един професионален преводач трябва да превеждам само на родния си език. И да избира своите автори. В превода на драматургия за мен те са трима: Йонеско, Марин Сореску и Матей Вишниек.

За мен преводът може да бъде и мъка, когато не мога да намеря най-точна дума, но по принцип е радост. Друг, по-красив и по-смислен живот, особено сега, в тази съсипана страна, в която културата е „натясно в ъгъла“, а т.нар. „делегирани бюджети“ са просто убийците на българския театър.

Защото е абсурдно да искаш един театър или опера да се издържат от Гогол, Ибсен и Пирандело, от Верди, Пучини или Прокофиев. Това го няма никъде по света. Дори сега, при тази депресия в Европа, в Австрия има субсидия от 229 милиона евро за Виенската опера, което е повече отколкото за австрийската армия. В Германия сумата от бюджета за театрите и оперите е над 800 милиона евро! Дори в близките нам Румъния и Турция не се реже и убива така безжалостно, а се гради, въпреки кризата. В Анадола се откриват театри, опери, филхармонии фестивали! Да, в азиатската част на Турция има голяма държавна програма за пропагандирането на литературата и театъра, а у нас?

Много похвални слова са казани и написани за изкуството на превода. Още през 16 век големият френски поет Жоашен Дю Беле е теоретизирал върху това сложно, неблагодарно и зле платено изкуство.

Но преводът има и отрицатели. Италианците имат поговорка: „Il traduttore e sempre un traditore“ (Преводачът е винаги предател), французите пък казват, че преводът бил като жената: „ако е красива, е невярна, ако е вярна, е некрасива…“

Да, преводът е трудна работа. Тук ще цитирам още една интересна фраза, с която може и да не се съгласим, но в нея има известна доза истина. Немският романтик Фридрих Шлегел пише в една своя статия буквално следното: „Художествения превод е смъртен двубой. При него търпи поражение или този, който превежда, или онзи, когото превеждат!“

Наистина, много похвални слова са изписани и за нас, преводачите. Напоследък имах щастието да преведа и да съставя една антология под надслов „Сълзи и светци“ с текстове на големия румънско-френски мислител и философ, един от последните хуманисти на нашето време, румънеца от Париж, Емил Мишел Чоран.

Бях поласкан да прочета и преведа следното: *„Преводачите, които срещнах през живота си, почти винаги превъзхождаха писателите. Те бяха по-образовани, по-културни, много по-добри и по-достойни от повечето от тях…“*

ВИЗУАЛНИ ИЗКУСТВА

ПАМЕТТА НА ИЗКУСТВОТО

АЛЕКСАНДЪР ЙОРГАНДЖИЕВ

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

БАЩАТА НА МУЗИКАЛЕН РУСЕ
Роден: 25 юли 1879 г.
Починал: 29 декември 1960 г.

65 ГОДИНИ ОТ КОНЧИНАТА
на големия музикант-градител

Александър Йорганджиев /1879- 1960/

Роден през юли 1879, в семейството на известен русенски строителен предприемач, Александър Йорганджиев, подобно на по-големия си брат Аспарух /възпитаник на Виенската академия и концертмайстор на Петербургския симфоничен оркестър/, отрано проявява необикновената си дарба.

Десетгодишен е вече отличен китарист /учи при италианеца Джовани Недбал/, а като ученик в гимназията овладява техниката на виолончелото при прочутите чешки капелмайстори Щрос и Рубичек.

По същото време се изявява успешно и като солист на големите градски хорове на Паунов и Рендов.

Активната си концертна дейност Александър Йорганджиев започва през 1901 година с градския тамбурашки оркестър на Щрос, който често гастролира в различни градове на страната.

Така по време на концерт на състава в Плевен, на който Йорганджиев изпълнява солови номера на чело и китара, присъства и Алоис Мацак. Маститият столичен диригент веднага го ангажира за първи концертмайстор на Софийския гвардейски оркестър.

Минават две плодотворни за младия музикант години, в които той натрупва знания и опит. Но все още неудовлетворен от образованието и подготовката си, Александър Йорганджиев решава да постъпи като редовен студент в Музикалната академия в Букурещ. В големия културен център на северната ни съседка тогава /както и сега!/ кипи бурен музикален живот.

Постъпва в класа по виолончело на проф. Константин Думитреску и е състудент на прочулия се по-късно голям диригент Джордже Джорджеску, с когото ще поддържа десетилетия наред сърдечни приятелски връзки. През 1908 младият русенски музикант завършва с пълно отличие и медал четиригодишния курс на обучение и се завръща в родния град, воден от локалния си патриотизъм, от който няма се излекува през целия си живот!

От септември 1908 е вече редовен учител по музика в елитната Първа мъжка класическа гимназия „Княз Борис I“ /сега „Христо Ботев“/. В своята работа с учениците той поставя на първо място проблема за художественото пресъздаване и осмисляне на музикалния материал.

В продължение на цели 33 години, докато работи в гимназията, Йорганджиев се стреми да развива добър музикален вкус и

верен естетически усет у своите възпитаници.

От учебната 1909/1910 година Йорганджиев е вече ръководител на няколко състава: струнния и тамбурашкия оркестър /вторият съществува и днес!/, духовата музика, смесения ученически хор, големия градски катедрален хор „Света Троица“.

Заедно с това влиза и в ръководството на Музикално-театралното дружество „Лира“, основано през 1891 от Атанас Паунов и Трифон Ц. Трифонов, което съществува до 1934 година.

Същото дружество става база за откриването на оперен театър и държавен симфоничен оркестър в дунавската ни столица, за поддържане на постоянен концертен живот, който през 30-те и 40-те години е особено активен и интересен.

За кратко време Александър Йорганджиев успява да издигне чувствително изпълнителското ниво на хоровете, които ръководи, и дори се решава да ги представи на Първия национален хоров фестивал /събор/ на крайдунавските градове през 1910 г. в Силистра. Журито, в което са капелмайсторите Николаев и Щрос, единодушно присъжда първата награда на русенските певци в негово лице.

Наистина, неизтощима е енергията на този неуморен труженик на музикалното дело у нас. Наред с преподавателската и музикално-изпълнителската дейност в гимназията, с художественото и административното ръководство на съставите, които дирижира /каква огромна работа!/, той намира време и сили да се усъвършенства и като инструменталист. Още от 1908 Александър Йорганджиев концертира редовно сам или в камерни състави с музиканти от ранга на Олжа Чавова и Йозеф Силаба от Прага, на Стоян Брашованов и Саша Попов, Андрей Стоянов, Димитър Ненов, на прочути инструменталисти от Букурещ, Братислава и Будапеща, които гостуват по онова време у нас.

С плътен, пеещ тон, прецизна техника и ясно, логична музикална фраза той изпълнява стотици камерни пиеси и повече от 30 концерта за виолончело, като се почне от Хайдн и Бокерини и се стигне до Дворжак, Сен-Санс, Лало, Давидов.

Многобройни са участията му в различни концерти в Русе, Варна, София, Пловдив, Букурещ.

Изкуството му на изпълнител получава висока оценка от нашите първи музиканти: Добри Христов, Панчо Владигеров, Петко Стайнов, Любомир Пипков, Веселин Стоянов, Димитър Ненов. С тях го свързва тясна творческа дружба, която го стимулира в апостолското му дело. Защото Александър Йорганджиев наистина гори в работата си като възрожденец.

Той е буквално навсякъде – в Дружество „Лира“, Катедралата „Света Троица“, в хоровете и оркестрите, в Оперната дружба, на концертните подиуми.

На него се дължат и първите сериозни успехи на симфоничното дело в града, свързани с изпълненията на симфониите на Шуберт, Бетовен, Менделсон, Чайковски, съществени през 1914 и 1915 година, които се считат за върхови постижения в симфоничното дело на Русе до Втората световна война.

За съжаление, заслугите на Александър Йорганджиев за развитието на музикалната ни култура са все още малко известни и не са оценени по достойнство.

През 1979 г., пишещият тези редове организира 100-годишния му юбилей с участието на изтъкнати русенски музиканти и хорови състави. Общинското ръководство на неговия роден град все още не е поставило поне една паметна плоча / тя би могла да бъде и на сградата на гимназията, където е работил повече от три десетилетия/ и не е наименувала една улица с неговото име.

Неслучайно през 1955 /пет години преди смъртта му, 1960 / БАН с писмо № 11 – 132 го включи в списъка на големите български музикални дейци и в единствената засега „Енциклопедия на българската музикална култура“ бе поместена кратка статия за него.

„ЛИРА“ – РУСЕ Е ПЪРВОТО МУЗИКАЛНО ДРУЖЕСТВО В БЪЛГАРИЯ

Веднага след Освобождението /1878 г./ най-големият и най-европейският град в България, Русе, отваря широко вратите си за културата и в частност за музиката на Запада. Близостта на Русе с „Малкия Париж“, Букурещ, а чрез дунавския воден път и с прекрасните столици Виена, Братислава и Будапеща определя интереса на неговите будни, образовани и предприемчиви жители не само към икономиката и търговията, но и към театъра, изобразителните изкуства и музиката.

Всъщност тук още през турско, когато Русе е столицата на Дунавската област/вилает/, простираща се от Варна до Ниш, гостуват европейски музиканти.

Предполага се, че на път за Константинопол е изнесъл концерт и великият Ференц Лист!

Тук са били представени и първите оперни спектакли на гостуващата оперна трупа на Масини от Италия. Затова съвсем естествено се ражда и първото театрално-музикално дружество у нас „Лира“ .

Създадено е преди 130 години по инициатива на Атанас Паунов, учител по музика в елитната класическа гимназия „Княз Борис Първи“. Същата, в която друг учител, по френски, Стоян Михайловски, ще напише химна „Върви, народе възроден!“, и техния колега – учителя по литература и известен български преводач и театрал Трифон Ц. Трифонов. Отначало дружеството се занимава с театър и музика, но по-късно, през 1907 година, когато се създава Русенският общински театър, един от първите и най- добри у нас, става само музикално и приема името Филхармонично дружество „Лира“.

В първите години към „Лира“ е сформиран голям мъжки хор – дирижира го Атанас Паунов.

В репертоара му влиза светска и църковна музика, защото пее и в катедралния храм „Света Троица“, ръководен от пристигналия в Русе от Париж белоемигранта Иван Сорокин.

През 1895 г. към Дружеството е създаден втори хор – „Свети Георги“. Заедно с хоровата дейност „Лира“ развива активно и интрументално-изпълнителска.

Първият оркестър е салонен, с диригент чехът Франтишек Кубичек, после го поемат австриецът Франц Щрос и руснакът Алексей Шулговски.

През 1907 г. започва и редовните концертни сезони на „Лира“. Симфоничният оркестър, съставен изключително от русенски музиканти. Изнасят се програми с музика на Моцарт, Бетовен, Шуберт, Менделсон, Дворжак, Чайковски, Вебер, Рубинщайн, Шуман.

Диригенти са Димитър Харалампиев и Александър Йорганджиев, като особено големи са заслугите на втория.

Маестро Йорганджиев е строителят на музикален Русе. Букурещки възпитаник, състудент и приятел на прочутия диригент Джордже Джорджеску, той се отказва от голямата кариера в София и Букурещ и дори в Европа, за да работи до края на дните си в своя роден град. Участва в ръководството на „Лира“, успява да подготви няколко поколения музиканти и да ръководи хорове, оркестрови състави, да концертира из страната като блестящ виолончелист-виртуоз, а също и в камерни формации с прочути инструменталисти от столицата.

След Европейската война „Лира“ активизира дейността си.

На русенския концертен подиум редовно гостуват нашите първи изпълнители, които са вече европейски артисти: Петър Райчев, Христина Морфова, Тодор Хаджиев, Саша Попов, Ана Тодорова, Мария Золотович, Тодор Мазаров, Цветана Табакова, Недялка Симеонова, Дуото Любен и Панчо Владигерови, Константин Попов, Васил Чернаев, Димитър Ненов, Констанца Кирова Васко Абаджиев, а също и много гастрольори от Европа.

От Русе излизат и редица големи музиканти и артисти като: проф. Саша Попов, Стоян Брашованов, Георги Златев-Черкин, Ото Либих, Константин Попов, Мими Балканска, Николай Кауфман, Надя Шаркова, Райна Михайлова. Концертният живот в дунавската ни столица става още по-богат и интересен.

Дружеството подготвя базата за създаването на държавните музикални институти в града, открити след 1944 година – Русенската опера /1949/, Русенската филхармония /1948/, Музикалната гимназия /1959/, а също и на основания от незабравимия Илия Темков /1923 – 2002/ фестивал на симфоничната, кантатно-ораториалната и камерната музика „Мартенски музикални дни“ /1960/, считан днес за най-престижният у нас.

Русенската филхармония и диригентът-русенец Емил Табаков на фестивала „Мартенски музикални дни“

Русенската опера е пряк наследник на „Лира“ – сцена от „Слугинята- господарка“ на Перголези със Стоян Стоянджов /Уберто/ и Виолета Шаханова /Серпина/

ГРАНИЧНОТО ИЗКУСТВО

ИЛЮЗИИ

ВЕЛЛА НЕДЕЛЧЕВА

ИЛЮЗИИ

С броени месеци се стичах по реката.
Бучеше яростно, връхлиташе като
ураган и ветрове във небесата.

Безмилостна, тя, блъскаше ме,
политах, аз летях из речните вълни и
удрях се във камъните, около реката.

Търпях, търпях, разчувствена се борих
да изляза от потока на водата и
мислех си за хората, живеещи със
думите – „Пусни се по течението на реката“...

СТРАХ

Бурята прелита
като ураганен вятър над полята.
Слънцето е още ясно,
неговия лъч пробива към земята.
Страх е, страх, обаче,
крие се затуй момиче
из гората.
Скрито е във храсталака и
сърце й пита:
„Пуснах ли страха
да бяга във гората?“

КАЛИНКИ

Хвърчат калинки през полето,
завъртани от силния ветрец…
Преплитат червеникавите
песни и молят се да бъде тишина…

Не бързай ветре, по-полека!
Треперя повече от всичко на света.
Ти знаеш, искам да съм цвете!
Сърцето ми тупти, а кръв прелива затова.
От ден на ден разцъфвам
при прелитане от буря в светлива…

СВЕТЛИНИ

Живея като пеперудка с изпъстрени крилца.
Ала прелитам като птичка в нощни небеса.
Будя се със залеза на ярката луна,
отварям си очите с изгрева на звездите
в прелестната тъмнина.
Зареждам се
със слънчевата
топлина.
И прелитам с нея
да гледам
чудесата по света.

ПЛАНИНА СЪС ЗВЕЗДЕН ДЪХ

ХРИСТИНА ВЪЧЕВА
КАМБЕР КАМБЕР

БЪЛГАРСКА ШЕВИЦА

Цветове сакрални – червено, бяло
и зелено
в шепот радват моята душа,
сякаш кацнала е райска птица
върху бяла риза от платно.
Слънчеви окраски тичат
върху пазви и ръкави,
спират всяко зло,
а във кръста – символ Божий
повика на любовта откривам.

Бод по бод се сплита
приказна шевица,
носи тя послание от древността
за хармония и светлина,
скрита във моминска радост,
в спомен тих и красота,
в стара ракла чака.

И ритъм български да свети
като знак за святост и любов,
във цветна българска шевица
да лъха мъдрост и смирение
и обич във сърцето ми да ражда.

И нека този зов спонтанен
се слива с общия ни
звук камбанен!

И ПЛАЧЕ СВЕТЛИНАТА

Осъмнахме в чужда държава,
нашата – още по-чужда.
Политиците – предатели тъмни,
грабят, продават земята ти свидна,
Българийо!
Децата ти прогониха, Родино!
Като потоп пометоха, вселенски.
Изхвърлиха зад борда.
А майките – свещици гаснещи,
загубили деца и гордост.

Знам, боледува сърцето ти,
Майко,
като рана превързана тихо кърви
и душата ти – криле пречупени,
стене,
и плаче светлината с твоите очи.

Ала знам, ще се изправиш ти,
Родино!
Ще се завърнат твоите деца
и с мъдрост ще прегърнат небесата,
и твоята земя отново
пак ще грее
освободена,
чиста,
станала по-свята!

СБОГУВАНЕ

Просветват уличните лампи
закачливо.
И аз усмихвам се тъй тихо, мило.
Извива пътят – черна лента,
в безмълвие завидно опустял.
Изпращат ме последни
светлините в моя град,
намигат ми – нали ще дойда пак?

Брезичките във злато,
пендарини и нежни,
ме целуват!
А борове зелени, хвойни
в прегръдка мълчалива ме държат…

Във снежна белота оставям
моята земя,
ала носталгия горчи –
такава бяла,
дави ми душата!
Довиждане, Родопа –
въздишка на сърцето ми!

Последни къщи – и хуква планината
зад оня хребет – изгрява слънцето в позла-та.
Кога ще видя твойте върхове, Родопа,
накичени със борове, ели и смърчове –
зелена огърлица?…
Разля се златна светлина
над моята земя,
докосна къщи и дървета –
събудиха се те
от целувка златна.
Усмихнаха се белите очи
на планината,
запя във мене
светлината…

Трепти във бяло планината.
Такава красота небето не познава,
просветва слънцето в позлата.
Роди се то и в песен се заслуша:
„Девойко мари, хубава“ –
ехти земята ми
и ме изпраща
с целувката си дивна,
свята!
И в светлина отново
ражда се света!

ПАЗИ ДУШАТА СИ

Откакто се е съмнало
и ето на,
непрекъснато ме Слънцето задиря!

Вървя си, а то, от която и да е страна
върви, върви, след мене ми подире!

А аз се спирам и го питам:
– Защо, Слънчице, вървиш след мен?
А то усмихнато стои и ме поглежда
и реши да ме следва
през целия ми ден.

Отгоре Слънцето ми рече:
– Искам да ти се порадвам,
че си толкова добра
и на душата ти, светла и чиста,
после ще се скрия зад старата гора
с усмивка топла, радостна и чиста.

Пази душата си, че с нея мъдра си,
себе си раздала!
И да се знае,
че нестандартно
и мило си живяла!

текст Христина Въчева
картини Камбер Камбер

из „Планина със звезден дъх“, автор Христина Въчева, изд. gabriell-e-lit, София, 2025 г.

КОМЕНТАРИ

ИЗЛОЖБА „ЗАЕДНО“

36-ти ДНИ НА ЯПОНСКАТА КУЛТУРА В БЪЛГАРИЯ

Изложба на калиграфия, рисунка с туш, хайку поезия и керамика „ЗАЕДНО“

Арт салон на Радио Варна, бул. Приморски полк 22, 9-22 септември 2025 г.

Вече няколко години Българският хайку съюз присъства със силни синкретични културни изяви в Дните на японската култура в България и ангажира все по-разнообразна публика, в същото време подкрепяйки своите талантливи автори и приятели, създавайки поле за изява и популяризиране на малко познати традиционни японски форми на изкуство в България канто, хайга, шодо, суми-е и дзен керамика, свързани помежду си от традиционните материали за изпълнение: четка, хартия, туш и глина, и от поетичното вдъхновение.

Този успех е продукт на дълга съвместна работа, взаимно опознаване и подкрепа, както и отдаденост.

Изложбата „Заедно“ е част от отбелязването на 25-тата годишнина на БХС.

Общата изложба на калиграфия, рисунка с туш, хайку поезия и керамика „Заедно“ на автори от Български хайку съюз и Национална художествена академия през есента на 2025 година в Арт салона на Радио Варна представи и популяризира непознатото у нас изкуство на източния туш суми-е, японската калиграфия шодо, изкуството на най-краткия стих хайку, който вече десетилетия се развива извън родната си страна Япония и се превърна в световна поетична форма, както и керамика за икебана, вдъхновена от японската естетика.

Изложбата бе реализирана със съдействието и подкрепата на Посолството на Япония в България, Клуб „Приятели на

Япония в България – Нихон Томоно Кай“, Българския хайку съюз и Радио Варна.

Тя бе посветена на 25-годишнината от основаването на Българския хайку съюз, чиято основна цел е да популяризира японския поетичен жанр хайку (в неговия класически и съвременен вариант) и всички други форми на хайку културата, като свърже поезията с калиграфията, живописта, театъра, музиката, керамиката и други изкуства на Далечния Изток.

През 2025 г. Българският хайку съюз получи и Почетната грамота на Посланика на Япония в България за задълбочаване и развитие на българо-японските културни отношения и приятелство.

Участници в общата изложба „Заедно“ бяха 6-ма български творци, избрали предизвикателството да се развиват в тези форми на традиционно японско изкуство у нас: Венелина Петкова, Александър Телалим, Васил Харизанов, Детелина Тихолова, Николай Пенчев и Виктор Желев – Викей.

Авторите в изложбата се вгледаха в любими цветя като лотус, вишнев цвят, бамбук и хризантеми, в елементи от природата – морски бряг, луна, слънце, облаци и дъжд, в пейзажи от селски тип, издържани в естетиката на дзен, в танца на сезоните, във вази с икебана и др.

На преден план се откроиха думи и словосъчетания, носещи добри послания, както и оригинални хайку стихове.

В керамиката на доц. Васил Харизанов от НХА преобладаваха изчистените форми

в черно и бяло, носещи двоичния код на Ин и Ян – сферични, цилиндрични, плоски, всяка една от които въплъщава тихата поезия на природата и съзерцанието.

Малките сфери напомняха за ябълка или за капка вода, застинала в движение; цилиндрите се издигаха като бамбукови стъбла, плоските тави събираха светлината и пространството в хармония.

Всеки предмет беше медитация във форма – празнотата, която съдържаше, и простотата, която разкриваше, приканиха зрителите да се съсредоточат и да открият красотата в малките детайли.

Това беше изложба за тихата поезия на природата, за дзен подхода към живота – усещане за вечността в краткия миг.

След откриването на изложбата гостите се насладиха на демонстрация на японска калиграфия (шодо) в изпълнение на Венелина Петкова, 7-ми дан, и младия калиграф и учител по японски език Виктор Желев – Викей.

Български хайку съюз

НАШИЯТ ИЗБОР

ЗА „ИЗКУПЛЕНИЕ“ НА ИВАЙЛО КАМЕНОВ

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

В началото на октомври СБХ и Галерия-книжарница София Прес представиха изложбата с живопис и пластика „Изкупление“ на Ивайло Каменов. Впечатли ме на първо място нейната фрагментарност и контрастът между голямоформатните живописни платна и кавалетната, почти миниатюрна пластика, но – още повече – постигнатото единство в стила и разказа, на който възприемащия става свидетел.

В неголямото, начупено пространство на галерията, експозицията дава уют и непосредственост, които провокират сетивата и менталното възприятие към спокойно съзерцание. Но онова, което докосва, е страданието, изведено в най-чист вид – триумфиращо като централна тема както в живописните платна, така и в пластиката.

Ето какво споделя Васил Урумов за изложбата: *„Грубите форми, тежките мазки и силно въздействащите земни тонове, използвани в произведенията на Ивайло, имат за цел да привлекат окото на публиката, но темата, заложена в самата творба, е това, което го задържа. Тема, която би следвало да е обект на разсъждение в живота на всеки от нас. Смирение пред неизбежността на отминаващия земен път.*

В суровите форми откриваме стоическото спокойствие и нестихващата надежда на автора. Липсата на конкретика в изграждането на образите в произведенията на Ивайло ни дава възможност да се припознаем в платното и да се концентрираме във вложената в него емоция.“

Вертикални акценти на дясната стена създават ритъм, уравновесен от четвъртото платно, поставено като основа, върху която изложбата изглежда изградена.

Те водят окото нагоре, във въздушен стремеж към недостижимото, но запазват и стабилността на земното, в което сякаш сме вкопани. Едно усещане за телесност и недовършена трансформация.

По-спокойна е задната (лява) стена – там хоризонталния строй на визуалните експонати успокоява и дава възможност за размисъл и „тишина“ в ума.

Това разположение създава напрежение и баланс в емоционалната ос на възприятията. Тази тенденция е развита и в друга част на експозиционното пространство.

Малките скулптури, поставени на хоризонтални рафтове и барелефите действат като паузи между визуалните послания на стените. Те канят зрителя да се приближи, да влезе в интимен контакт с материята… Да спре часовника – за миг!

За да стигне, да усети и осъзнае материалния контраст на бронзовите форми, които със своята тежест и патина се противопоставят на живописната текстура, като това допълнително обогатява пространството, прави го многопластово, почти като сценография. За това усещане съдейства и галерийното осветление – то дискретно подчертава релефите, създава сенки, които удължават формите и добавят драматизъм.

Но нека се вгледаме по-детайлно в живописните и в обемните компоненти на изложбата!

Първото впечатление от централната динамика на композицията е вихър от спираловидно движение – разперени криле и щипци – пеперуда, вкопчена в рак…

Разбира се, не това темата на изображението. Композицията е изградена около вплетени човешки фигури, които създават усещане за вътрешна буря и трансформация – откъсване, или сливане?! Яростно напрежение между индивидуалност и колективност. Тук не е търсена анатомична точност; напротив, изкривените силуети, преувеличените форми и нарушени пропорции говорят за стремеж към вътрешно просветление, към емоционални отговори и препратки към въображаемо-митологичното начало, вместо към обективната реалност.

Цветова палитра и тежката текстура на мазките, обаче, говорят за връщане към първичносъществуващото, към произхода и корена, към инстинкта и началото. Физическото усещане за плът и пълнота на жизненото начало е ярко и всепоглъщащо.

В следващото платно драматизмът допълнително е подсилен от наситено червения фон. Охрата и тъмните контури създават усещане за сътворение и разпад, за кал, която поражда и поглъща.

Включването на костни или остри елементи подсилва усещането за разруха и страдание, като очертава границата между живот и смърт, материя и дух. Контрастът между земните тела и червения фон създава визуално напрежение и е препратка към неовладяна енергия преди момента на катарзис.

Оригинално вплетени в експозицията са платната с маслена живопис и бронзовите пластики.

В барелефите цветовата гама остава почти същата – земноохренокафява, плътнонаситена, с неуловимия отблясък на нискоизпъкнала, но не гладка повърхност.

Въпреки тежестта на метала, композицията е динамична, почти хаотична – сякаш материята се бори със себе си – едно движение, което не може да бъде фиксирано.

И идва ред на най-малките елементи от експозиционната палитра – скулптурни фигури с размер на миниатюри, които присъстват с мощно послание в цялостната картина и разказ на изложбата.

И може би именно в тях е въплътена идеята за „изкупление“?!

Страдание и трансформация.

В тази скулптурна група най-ярко присъства мотивът за разпад и стремеж към обновление. Тялото, като основен носител на смисъл, не като анатомия, а като философска метафора, има особено плътно присъствие.

Контрастът между вертикално стоящата фигура, цялостна и мощна в своето присъствие, властна, почти ритуално доминираща над пълзящото, разпадащо се в своето движение по хоризонтала тяло прелива в диалог и докосване между стабилност и уязвимост, между търсене и отговор.

Патинираната повърхност на скулптурите придава усещане за време, устойчивост и кръговрат. И завръщане!

И преди да завършим нашия коментар, ето няколко думи за автора:

Ивайло Каменов е роден на 11.01.1967 г. в София. През 1986 г. завършва Художествена гимназия “Илия Петров”, а след това продължава образованието си в Националната художествена академия. Там учи в специалност монументална живопис при проф. Димо Заимов, която се отразява и на цялостното му творчество. Има реализирани редица стенни пана в интериор, както в обществени сгради, така и в частни домове. Сред тях се подрежда и поръчка с благотворителна цел – Стенопис в Централен Софийски затвор от „Сдружението за обществена подкрепа“, където членува. Размахът на творчеството му не се ограничава само в живописта, било то кавалетна или монументална. Каменов създава произведения и в скулптурата, както в кръглата пластика, така и в релефа. В края на 80-те години реализира скулптурната композиция „Полето на умиращите воини“, а през ’89-та и ’90-та година участва в изложбите на Клуба на младите художници в България. През този период създава и първата си по-голяма серия от живописни произведения, в които обединяваща тема е духовната и физическата борба, която съвременният човек е длъжен да приеме. Тази тема остава важна за автора и се превръща в неизменна част от неговото творчество.

След 20-годишно отсъствие от публични изяви, през 2020 г. прави първите си самостоятелни изложби под мотото „Пробуждане“ в Градската галерия „Форум“-Хасково, а през 2021 г. под мотото „Пробуждане 2“ и в Софийската галерия „Икар“. През 2022 г. участва с маслена живопис и бронзови релефи в съвместна изложба с племенницата на Димитър Казаков – Нерон, Росица Халачева, а по-късно представя изложба от свои творби и произведения на баща си Сашо Каменов под мотото „Бащи и синове“ в галерия „Форум“ – Хасково.

СОФИЯ – ИСТАНБУЛ МОСТ НА ИЗКУСТВОТО

Към тази изложба ме насочи покана във фейсбук от Ертан Алев – прекрасен акварелист, с образование в областта на туризма, но художник по призвание, когото открихме наскоро в интернет. Изяществото на неговите творби е съчетано с погледа на човек, влюбен в детайла на ежедневието и природата, но и в индивидуалното чувство и въз-приятие на света.

След това прочетох представянето на проекта в сайта на галерията на СХБ на ул. „Шипка“ №6, откъси от което предлагам и на вниманието на читателя по-долу. Много информативно и емоционално, то ме подготви донякъде за срещата с картини и скулптурите, включени в експозицията, но всъщност, истинското докосване до изкуството не може да бъде заменено от думи. Творби с истории на българо-турски художници – това е мотото, което присъства като послание, но и като действително преживяване в залата.

Откриването бе на 4 декември от 18:00 ч., а творбите могат да се видят в престижната просторна зала 2А, а при желание и да се закупят до началото на м. януари 2026 г.

Изложбата е осъществена със съвместните усилия на аукционна къща „Енакор“ и Съюза на българските художници и с подкрепата на столичните райони „Оборище“ и „Средец“ и Българо-турски дамски бизнес клуб и представлява първа стъпка от мащабния културен проект „София – Истанбул: мост на изкуството. Творби с истории на българо-турски художници“.

Куратори на проекта са Юлия Върбанова, управител на АК „Енакор“ и д-р Росица Гичева-Меймари, преподавател в Нов български университет.

Общата концепция за организиране на експозиционното пространство произлиза от общата етно-културна история на България и Турция в контекста на взаимодействията между Балканите и Мала Азия през времето. София и Истанбул са примери за големи градски центрове, събрали културите на народи и култури, живели и движили се в региона от поне повече от осем хилядолетия.

С много вкус и усет за въздействието на всяка отделна творба са подредени платната и пластиките на Айнур Каплан, Айхан Четин, Бехчет Данаджъ, Бурчин Башар, Валентин Асенов – Хъкъла, Гюлерджан Еминова, Джошкун Сами, Ертан Алев, Зиятин Нуриев, Исмет Чавушоглу, Камбер Камбер, Кеазим Исинов, Месрур Сабит, Неджми Мурат, Нуркан Нуф, Павлина Копано, Сейфетин Шекеров, Танер Мерт, Фахрие Камбер, Ферит Язъджъ, Шабан Окан, Шевкет Сюнмез, Шенол Подайва, Ямур Станкулов

Проектът е артистична инициатива, която обединява София и Истанбул чрез серия от изложби, представящи съвременното изкуство и личните истории на творци от българо-турски произход. Част от тях – художници, скулптори, графици и дизайнери, днес творят в България, други – в Турция, или между двете държави.

„За мен „София – Истанбул: мост на изкуството“ е повече от културен проект, той е сбъдната лична мечта. Израснала съм, заобиколена от изкуство и истории, които преминават отвъд граници и езици. Тази изложба е продължение на убеждението ми, че изкуството има силата да свързва хора и култури по начин, по който нито една друга форма на комуникация не може. В днешния свят на войни и сблъсък между религии единственото спасение е изкуството, което няма граници и политически или религиозни рамки“, споделя Юлия Върбанова, основател и управител на Аукционна къща „Енакор“.

„Убедена съм, че това богатство на хилядолетни традиции, смесването и преплитането им в съвременната глобална култура е една от най-големите ценности, с които разполагаме днес ние, живеещите в общото културно пространство на Балканите и Мала Азия. Художниците с българо-турски произход са въплъщение на тези преплетени културни традиции, което ще

наблюдаваме и в произведенията им“, допълва д-р Росица Гичева-Меймари.

„СБХ винаги е подкрепял инициативи, които представят многообразието на българската художествена сцена и създават възможности за международен културен обмен. „София – Истанбул: мост на изкуството“ е именно такъв проект, който дава платформа на творци с различен житейски път и общо академично наследство, и ги свързва с публика, готова да открива нови гледни точки“, коментира Любен Генов, председател на СБХ.“

„Целта ни е всяко произведение да има собствено пространство за дишане, но и да усеща присъствието на останалите като в истински град, където архитектурата и хората съжителстват. Така зрителят не просто гледа, а преминава през визуален мост между София и Истанбул“, разказва Петър Митев, дизайнер на експозицията.

През 2026 изложбата ще бъде представена в Истанбул, в галерия в артистичния район Бейоглу – пространство, което олицетворява космополитния дух и живия културен обмен на мегаполиса.

И в двете издания на експозицията зрителят ще може да закупи триезичен каталог (български, турски, английски), в който са представени историите и произведенията на участниците.

Но, нека върнем вниманието на читателя към истинските главни действащи лица на всяка изложба – художниците. Защото именно те разказват в цвят и форма онова, което е вътре в душите, вътре в същността на личността на твореца.

Особено внимание привлича участието на Зиятин Нуриев – скулптор с международно признание, удостоен през май 2025 със звание доктор хонорис кауза на Националната художествена академия.

Пластиките му от бяла глина въплъщават философски прозрения във фрагменти с изящна минималистична форма, превръщайки се в своеобразен мост между традицията и съвременния художествен изказ.

Много изящество ще видим и в други скулптури, при които е използван мекия тон на белия материал – глина, камък, метал…

Не мога да се освободя от усещането за протяжност и обреченост, за свобода и свързаност, което струи от тази уникална като композиция фигура:

Изключително впечатляващи са и монументалните скулптури от бронз:

Извайващи сюрреалистични форми, или почти напълно реалистични статуи на митични персонажи или герои от миналото – при всички случаи те съдържат зародиша и затвора на движението – полет, бунт, защита…

Много умело тук виждаме намесата на кураторите и дизайнера на експозиционното пространство – съчетанието на въздействието между двумерното и тримерното, между формата и багрите:

И ще започна с акварелите на Ертан Алев, макар те да не бяха първите картини, които ме привлякоха.

Акварелната техника е „мокро в мокро“, меки вертикални измивания в пастелни тонове – оранжево, жълто, лавандула, нанесени с лекота и финес върху грапавата повърхност на медията. Нежните червени цветя с тънки стъбла са добавени с по-суха четка или мастило, което създава контраст между фона и предния план.

Пространствената организация помага на възприятията; тук цветята не са центрирани в композицията, те „изникват“ от абстрактния фон като спомени, които пробиват мъглата на ежедневното.

Тихо, интимно, почти медитативно усещане, в което цветята присъстват като шепот в пространството, като мост към

вътрешното ни „аз“ – думи без глас, поезия, която просто съществува.

На тези сборни снимки ще видите акварели и на Месрур Сабит, като своеобразния дует между двамата акварелисти продължава и в следващи общи пространства:

В този пейзаж зимата не е студ, а покой. Композицията е изградена около реката – тя не е центрирана, но е живата ос, която загатва движение в иначе застиналата сцена. Водата е частично замръзнала, но все още тече, като времето, което не спира, дори в миг на съзерцание.

Цветовата гама е приглушена, но поскоро е топла, отколкото зимна; снежното е омекотено от златисто-розовото сияние на небето, а нюансите на синьото потъват в сенките на оголените клони. Изгрев или залез? Не това е въпросът; тук на преден план излиза надеждата за пролет – мигът, в който дърветата ще имат листа и цвят, а природата, след зимната пауза, ще поеме по неспирния кръговрат на живота. Камъните в реката, ледените фрагменти – те са опорните точки на пейзажа, но и на вътрешния часовник на Аз-а, който винаги е в движение, който винаги има нужда от стабилност и вглеждане.

Куратorите деликатно представят акварелната живопис в нейното многообразие – от архитектурна памет през природна интимност до емоционален пейзаж, като внимателно вграждат картините на Ертан Алев и Месрур Сабит, за да изградят общо визуално пространство. Това запазва прозирността на техниката, като общи усещане за светлина и лекота. Форматът (30 x 40 см.) на повечето творби е еднакъв, което ритъма и визуалното равновесие в експозицията.

Тънките размки и пастелните тонове на паспартуто подчертават светлината в самите картини – така всяка от тях се превръща в прозорец към друг свят.

Но, преди да стигна до този акварелен оазис, изложбата буквално натрапи на погледа ми своите собствени акценти – платна, които „грабват“ вниманието на зрителя и не го оставят безразличен. Не мога да не посоча, поставена почти до входа, една от картините на Валентин Асенов – Хъкъла.

Наситените, остри форми увличат с неравномерния си пулс.

Усеща се динамиката на движението – шпакла или плоска четка буквално разрязват пространството на платното и цвета, като оставят своя отпечатък в една вече не двумерна среда. Точно тук, на границата на измеренията, можем да търсим границата между съзнанието и подсъзнанието; границата между чувството и разума; границата между предначертаното и случващото се. Тук можем да открием и собствената си вътрешна архитектура, можем да видим и силуетите на действителен град – със своите улици, къщи и куполи, потънали в синия полумрак на нощно небе, освенети от луната, приглушени неонови отблясъци и лилави фантазии.

В самото начало на експозицията не можем да отминем деликатния цветови отпечатък на платната на Джошкун Сами.

Този пейзаж, в който клоните на сухите дървета кореспондират с тъгата на руините и с разкъсаната гръд на небето завладява със своя вътрешен ритъм. Светлината струи отгоре, но слънцето е някъде в дъното, то трябва да е там, зад залезните облаци и тяхното охрено излъчване, което хвърля отблясъците си в охрено-кафявата основа на пръстта – убежище на разрушението. Някъде между тях, подзказана от заглавието на творбата („Навигационен маяк“), трябва да намерим реката. Огледало на небето, вена на земята – тя дава убежище и прехрана на онези, които са „между“… Тук, на две трети отгоре, можем да търсим и собственото си убежище; а може би и извора на отговорите, които още не сме намерили.

Много различна като съдържание и форма, но не и като натюрел и послание е другата картина на авотра:

Цветовата гама е сходна, рисувалната техника също. Както и в предходния пейзаж, и в този силует на портрет виждаме едно отчаяно присъствие, което търси своята възможност за докосване, диалог и разбиране.

Много атрактивни, със запомнящ се почерк са двете платна на Исмет Чавушоглу:

На пръв поглед, както техниката, така и темата и посланията са сходни, почти идентични. Но, ако се вгледаме, ще видим, че не е така.

Макар и в двете да откриваме нагнетеното присъствие на препълнена градска среда, макар и в двете това усещане да е притъпено от съзерцателния заряд на стихиите „небе“ и „земя“, между които градът съществува, можем да намерим и много разлики.

В първото платно вертикалните линии напомнят за техника с течна акрилна боя, нанесена чрез изливане и последващо плъзгане – линиите на тубата, или на шпакла ясно личат – като белези, разкъсващи душевния мир. Усещането за контролирана спонтанност е ярко – почти виждаме как художникът позволява на гравитацията да участва в композицията.

Цветовата гама в горната част е ефирна – като небе, като мъгла, които търсят брод в джунглата на градската твърд. Долната част е наситена с тъмни и студени тонове, които оформят и дават основа на силуетите на градския пейзаж. Съчетаването на прозрачни и плътни линии създава дълбочина и движение, като визуален еквивалент на дъжд, спомени или емоционално пречистване. Не е трудно да усетим меланхолия на интроспекция, но и чуем в себе си пулса на града – нашият вътрешен пейзаж, носещ надеждата за съприкосновение, общност и разбиране.

Второто платно излъчва много повече „мекота“, една овладяна стихия, внушена както с техниката, така и чрез използваната по-пастелна, земна цветова гама с топли, понякога ярки акценти.

Тук енергията е наситена и това насищане идва както от цветовете, така и от тяхното напластяване чрез обилното „изстискване“ на боята и умелото използване на съчетание от плоска четка и шпакла. Усеща се пулсът на движението – вертикално, като свободно падане. Тук, в още по-голяма степен, енергията е събрана в централната част на композицията. Но, за разлика от първото платно, където има „горе“ – ефирност, небе и „долу“ – плътност, основа, тук те липсват. Тук всичко „виси“ в еднородната плът на средата, в която се разпространява посланието – като звукова вълна… като сърдечен ритъм…

Не може да остане незабелязана, нито просто спомената и „отмината“ още една композиция, която привлича погледа на посетителя още с първия поглед към залата. Макар да е експонирана далеч от входа, картината е точно срещу погледа на влизащия:

Ще се ограничa само с едно сравнение – за мен, това е съвършената художествена интерпретация на най-загадъчния и мощен космически обект – черна дупка – с нейния поглъщащ завинаги светлината „хоризонт на събитията“, с нейния ореол от нагорещена почти до първичната температура на раждащата се вселена ускореда почти до скоростта на светлината материя – падаща завинаги в бездната на гравитационната сингулярност, от която няма завръщане. Не поисках да видя заглавието на творбата, за да не убия представата си за нея.

Почти точно срещу този космически обект, виждаме съвсем различна реалност – уюта на дома, събран в няколко платна в

обще композиция. Тази красива палитра от чувства и послания, от образи и импровизации, отново е дело на Исмет Чавушоглу.

Тук, за разлика от предходните две платна, които разгледахме, декоративният елемент преобладава. Но, както и в тях, централната тема е „Градът“ – като емоционален и визуален код. Всяко платно е „фрагмент“ от урбанистичен език. И това е постигнато отново с вертикално нанасяне на боята и повторение на техниката във всички платна. Създава се усещане за движение нагоре, за растеж, за път към светлината, но и за търсене на изход.

Този фрагмент от изложбата е добър пример за кураторския замисъл – да се синтезира, да се нагнети, но и да се отпели темата „грда“ – като се даде възможност на художника да я разгърне в различни стилове – от декоративно до експресивно, от графично до текстурно. Тук темата достига своята пълнота и наситеност през погледа на Исмет Чавушоглу, но другаде ще има своите продължения в погледа на други автори.

Сред ярките имена в експозицията е и Камбер Камбер, художник с дългогодишна кариера и разпознаваем почерк. Роден в Родопа, той е известен с платната си, които улавят красотата на родопския дух, красотата на родопчанката, на природата, на музиката и обичаите, съхранили културната идентичност на хората, свързали съдбата си с планината.

Нашите читатели познават щрихи от творчеството на Камбер Камбер, чиито картини и графики са включени като илюстрации в трите книги на прекрасната поетеса Христина Въчева, която възпява с думи красотата на Родопа в своето творчество, издадени от изд. gabriell-e-lit – „Светлина от миналото“, „Гласът на сърцето“ и „Планина със звезден дъх“ (вижте изображенията от едноименната публикация в раздел „Гранично изкуство“ с автори Христина Въчева и Камбер Камбер в настоящия брой – бел. ред.)

Всеки наш поглед е прикован от цветове и форми, които не могат да останат ням образ на неясно послание – всяка творба вплита лична история, културна памет и артистичен израз, разбираем отвъд езиковите и национални граници, отвъд нуждата на посредник.

И – все пак… Ето няколко думи, които допълват непосредственото възприятие.

Верен на своя почерк и пиетет към красотата на жената, Камбер Камбер рисува

абстрактен портрет на две музикантки – цигуларка и виолончеелистка.

Геометричната накъсаност на формите правят композицията двумерна, почти без дълбочина. Защото дълбочината трябва да търсим другаде. В тази симбиоза между живопис и музика откриваме визуален портрет на концерт. Фигурите на музикантките са дотолкова стилизирани, че губят личностните си характеристики, за да се превърнат в архетипи на музикалното преживяване. Цветовите петна, вместо да създават обемност, създават движение – зрителят се превръща в слушател, който очаква импровизация в класическо произведение.

Можем ли да кажем, че това е музика, преведена в цвят? Ако се съмняваме, че това е така в първата картина, то във втората съмнението изчезва. Тук имаме една фигура, централна, почти монолитна, но около нея всичко вибрира, пулсира, избухва. Момент на импровизация, в който тромпетът раздвижва пространството, за да създаде визуалния ефект на раждането на музиката. Фонът е насечен с ярки петна - жълто, червено, синьо, оранжево – вихрушки от експресия, сред които едва загатнатата фигура на музикантката се разпада и изгражда едновременно.

Реални изглеждат само тромпетът и лицето – опорните точки, около които се гради мелодията… и картината.

В заключение ще кажа само – посетете изложбата. Ще намерите повече, отколкото сте очаквали и това ще ви изпълни с енергия, свобода.

ВЪВ ФОКУСА НИ

БИОГРАФИЯ ЙОРДАН ЙОВКОВ

Портрет на Йовков, худ. Даниела Стойкова

09.11.1880 – 15.10.1937

НЕНАДМИНАТ МАЙСТОР НА РАЗКАЗА

Йордан Йовков е недостижимият майстор на разказа в българската литература.

Роден е на 9 ноември 1880 година в с. Жеравна. Той е петото дете на Стефан Йовков и Пена Бойчова.

Детските и юношеските му години преминават в родното място. Учи в Жеравна, в Котел и в София. Учителят по литература му предсказва бъдеще на писател.

Завършва Школата за запасни офицери в Княжево (1902 – 1904), като по време на обучението си публикува своята първа

творба – стихотворение, а по късно – публицистика и разкази.

Есента на 1904 година Йовков се завръща в с. Долен извор и учителства в различни добруджански села до 1912 година, когато е мобилизиран.

След края на войните настъпва един от най-тежките периоди в живота на Йовков. Втората национална катастрофа го заварва в гр. Добрич. След като Добруджа е дадена на Румъния, той минава нелегално границата и се установява във Варна. Учител е във Варненската мъжка гимназия до есента на 1920 година, когато единодушно е избран за член на Съюза на писателите.

Заема различни длъжности в Министерство на външните работи.

Годините, прекарани по фронтовете войните, предопределят тематиката и персонажите в по-нататъшното му творчество. В прозата му няма ожесточение, натуралистични убийства, викове на омраза... Най-значимите си военни творби Йовков събира в излезлите през 1917 и 1918 година два тома „Разкази“.

Той утвърждава трайното си присъствие в националния духовен и литературен живот чрез сборниците „Последна радост“, „Старопланински легенди“ (1927), „Вечери в Антимовския хан“ (1928), „Женско сърце“, „Ако можеха да говорят“ (1936) и романа „Чифликът край границата“, както и незавършения роман „Приключенията на Гороломов“, драмите „Албена“, „Боряна“, „Обикновен човек“ и комедията „Милионерът“.

В творбите си Йордан Йовков изследва темите за нравствените човешки стойности, за любовта, войната, патриотизма, красотата, трудностите на селския живот… Неговите произведения се отличават с ярки описания, дълбока психологическа проницателност и разбиране на човешката природа.

Най-известните му сборници с разкази „Песента на колелетата“, „Старопланински легенди“, „Вечери в Антимовския хан“ и други се считат за шедьоври на българската литература. Сред най-забележителните му творби са „По жицата“, „Албена“, „Шибил“, „Земляци“. Те пленяват читателя с трогателните образи, със силата на българския дух и универсалните теми.

Последните 10 години от живота му са изпълнени с творчески труд и изтощително напрежение, което се отразява на здравето му. През септември 1937 година заминава на лечение в Хисаря. Оттам на 30 септември изпраща последното си писмо до съпругата си Деспина Йовкова.

Поради влошеното му състояние на 11 октомври е откаран в Пловдив и на 14 октомври е опериран по спешност в Католическата болница. Откриват рак на стомаха в напреднало, безнадеждно състояние. На 15 октомври 1937 година Йовков умира. Погребението му в София се превръща в мащабен израз на народна любов и признателност.

Майстор на късия разказ, така наричат големия български писател Йордан Йовков. Около 70 негови книги са преведени на над 25 езика, а отделни произведения – на над 37 езика.

Йовковите творби изграждат един привлекателен, интересен свят.

Те имат специфично своя неповторима атмосфера. Това е атмосферата на времето, което Йовков изобразява с неподражаемо художествено майсторство.

редакционна статия

Позднаваме творчеството на Йордан Йовков от детските и ученическите си години, чрез разказите, които изучавахме, чрез драмите и романите му, които четяхме без да е задължително, чрез филмите, създадени по негови творби, които даваха образ и път на героите му отвъд думите.

Тук ще представим творчеството му с два разказа, които са много различни – като тематика и ритъм, като сюжет и послание. Може би те ще ни дадат друго, по-плътно усещане за личността на човека и твореца Йовков. Ще ни срещнат с красотата – в две нейни крайни състояния – красотата на бойното поле, родена от дивата победна атака на белите коне… и красотата на изкуството.

ТВОРЧЕСТВО

БЕЛИЯТ ЕСКАДРОН

Ние бяхме сами в една малка стая на болницата. Другарят ми, млад подпоручик, току що ми беше разказал как е бил ранен. Той се спасил като по чудо. Един от тия редки случаи, които разумът никога не може да предвиди и да очаква, които са вън от всяка теория на вероятностите и си остават една прищявка или предопределение на съдбата. Да си убеден, че смъртта е не само близка и неизбежна, но и да видиш, че е дошла; да изживееш това примирение, в което има толкова отчаяние, колкото и спокойствие; и ето, в последната секунда, на самия край на пропастта, дохажда спасението и животът се връща. Може би това е най-болезнената криза за човешкото съзнание и следите й остават неизличими. Всеки нов спомен събужда това минало и макар неведнъж да е разказвано и обяснявано, то изглежда още загадъчно, завладява изново и мечтателно унася, като сън.

На края на разказа си подпоручикът беше изпаднал тъкмо в това състояние. Легнал възнак, той мълчеше и под бялата превръзка, която закриваше челото му, очите гледаха унесено и неподвижно. Аз също мълчах. В стаята стана съвсем тихо.

Беше се мръкнало отколе.

Есенната нощ беше тъмна и в почернялото стъкло на прозореца можеше да се види само отражението на лампата. Вън духаше силен вятър... Стаята ни беше на горния етаж и ниско под нас чувахме да шумят овошките на градината.

Ние още мълчахме. Неочаквано проечаха тръбя. Наблизо бяха кавалерийските казарми и там свиреха заря. Два гласа – един висок и пронизително тънък, друг – мек и сладостно сипкав. В по-ниска октава синкавият глас следваше първия, догонваше го, преплиташе се с него. Тия звуци като че се разсипваха отвисоко в нощта, ту проечаваха наблизо и рязко, ту се отдалечаваха и заглъхваха. Вятърът ги развяваше насам-нататък, както понякога развява капките на дъжда. Но защо тъй ни пленява тая проста мелодия на кавалерийските тръби? От тия трепетни и рязко очертани звуци лъха нещо тревожно и безпокоило, но в същото време – и нещо тържествено и упоително призивно. Не е ли това тая странна красота, която съчетава в себе си близостта на опасностите с екстаза н мрачния устрем на смелостта?

Тръбите замлъкнаха. В стаята стана още по-тихо и вън по-ясно се чу шумът на дърветата. Подпоручикът не беше изменил положението си, погледът му си оставаше все тъй унесен и неподвижен.

- Колко е хубаво! – обади се той. – Тия тръби!... Той помълча малко и след това, като че говореше на себе си, прибави:

- Виждам бели коне... Ескадрон с бели коне... Аз се усмихнах и учудено го погледнах. Знаех, че сега е добре и не можеше да бълнува. Но не разбирах за какво говореше.

- Бели коне ли? Какви коне? Той се подигна и приседна на леглото. Личеше си, че е развълнуван.

- Тия кавалерийски сигнали! – подзе той. – Неведнъж съм ги слушал. Но сега, щом ги чуя, спомням си едно... тая кавалерийска атака, която гледах отблизо... Атаката на белия ескадрон. Един ескадрон, който имаше все бели коне...

Той седна по-удобно и запуши.

Аз чаках нетърпеливо разказа му. А той разказваше хубаво – с тая задушевност и леснота, която добиват хората, които са видели и преживели много нещо.

- Бях – започна той – заедно с взвода си прикритие на една батарея. Ние смятахме положението вече за добро.

Отбити бяха няколко неприятелски атаки. Но надвечер откъм левия ни фланг неочаквано се появиха нови неприятелски части. Това бяха най-малко една или две дружини. Незабелязано те бяха се промъкнали и ние ги открихме, когато пред зелената стена на кукурузите се замяркаха гълъбовите им униформи. Видях, че веригата на крайната наша рота се огъна и преви назад, за да застане срещу тях. Но това

беше недостатъчно. Все повече и повече гълъбови петна се появиха пред кукурузите, тая голяма дъга се удължаваше и застрашително и отдалеч се завиваше към нас. Нашата батарея пренесе огъня си на тая страна. Но и под белите кълба на шрапнелите сините линии все повече и повече се приближаваха.

Наблизо до нас имаше уединена и висока могила. Там беше наблюдателният пункт на батареята. Не зная какво ме накара, но по едно време се обърках: до могилата беше се спотаил един ескадрон. Същият той - белият ескадрон. Взводовете бяха в разгънат строй, четири успоредни линии, една зад друга, а цялата колона, за да не бъде забелязана, опасваше като дъга подножието на могилата.

Бях много наблизо и затова можах да наблюдавам добре. Всички коне бяха бели и като че съвсем си приличаха един на други, както и войниците, които бяха на тях. В кавалерията белите коне се избягват и тоя ескадрон, може би единственият, даваше рядко зрелище. Могилата и поляната около нея бяха покрити с трева, още зелена и сочна, така че белината на наредените един до други коне изпъкваше още поярко. Желтият цвят на потници, на подпруги и юздечки, кафявата униформа на войниците, всичко това с мекия си тон слабо контрастираше, така че белината на конете все пак преобладаваше над всичко. Само у белите коне някак е по-видно и по-уловимо тънкото благородство и красота на тия животни: умният поглед на черните и светли очи, лъкатушните линии на жилите, чувствителната мекота на ноздрите, тънките очертания и нервният трепет на членовете. Аз съм, както знаеш, син на земеделец и разбирам от коне. В тая минута долавях и нещо повече: очите на всички коне блестяха, ушите наперени само напред, юздечките проскриптяваха между зъбите, по земята капеше бяла пяна. Ясно ми беше, че под това видимо спокойствие се крие това нервно напрежение, тоя изблик на могъща и жизнена сила, когато животното вече и по свое желание, съзнателно и охотно е готово да даде всичките си усилия, когато разбира ездача си и знае какво той чака от него. Това скрито напрежение се забелязваше и у войниците. Отзад и малко настрана от ескадрона стоеше вахмистърът. Неговият кон беше извил шията си като лебед, цялата му фигура беше наперена, като у цирковите коне.

Аз тъй бях се залисал, че можах да чуя само последните звукове на сигнала, който се чува някъде отстрана. Пък и батареята беше учестила гърмежите си. Ескадронният командир беше излязъл малко напред и сега се връщаше към могилата, като грациозно и леко галопираше върху своя горещ и строен хунтер. Тръбачът яздеше след него, но се спря и затръби, като издигаше като херолд тръбата към небето. Разсипаха се трепетни, бързи и тревожни звуци.

Сигнал за атака. Видях нервната вълна, която премина между конете и ездачите. Но външното спокойствие не се наруши. Само наперените кон на вахмистъра два пъти подред се изправи на задните си нозе, без да успее да промени мястото си. Лицето на вахмистъра си остана спокойно и строго.

Чу се висока и напевна команда. Ескадронът трепна и се раздвижи с тежък и смесен шум: тежко заудряха копитата, заскриптя сбруята, прозвънтяха саблите, нетърпеливо пръхтяха конете. Взводовете като че се движеха разбъркано и всеки за себе си, но скоро целият ескадрон излезе на открито, развърнат в една дълга бяла линия. Движеха се сега тръс. Но ето офицерите се обръщат, един бръз и кратък поглед назад, но колко незабравимо е това изражение на лицата! Изтеглените сабли блясват във въздуха, ескадронът се разтегна повече, конете препускат още въздържано и тежко, но изведнъж леко и плавно се понасят в галоп. Издигнаха се гъсти облаци от прах. Стремителна и бясна вихрушка се носеше по полето, коне и хора се виждаха като силуети в мъгла, извиваха се и блещяха сребърните змии на саблите и над страховития и ритмичен тропот, от

който кънтеше земята, се раздаде ура - гневно, заканително и страшно ура.

Между поляната, отгдето тръгна ескадронът, и кукурузите имаше някакъв дол. Ескадронът слезе и се изгуби там. Топовете замълчаха, настъпи напрегната и безмълвна тишина.

Пред кукурузите настъпи движение, гълъбовите фигури тичаха, суетяха се, събираха се иа групи. Остро и сухо затрещяха залпове. Ескадронът се показа на другата страна. Там беше зелена в чиста поляна, прах нямаше. Един син облак се беше спрял ниско на хоризонта, на тая страна. Надвечер осветлението е меко и въздухът е прозрачен. Отчетливо и ясно се виждаше сега дългата редица на белите коне, които сякаш летяха над земята, саблите се размахваха и блещяха и тия огнени линии, сякаш бяха светкавица в самия облак. И пак това високо и задавено ура. Залповете следваха един след други. Падна един кон, но войникът се изправи и като че увлечен от инерцията на тоя вихър, видях го да тича с издигната сабля напред. На същото място няколко коне без ездачи препускаха настрана и описваха малки кръгове.

Но бялата редица на ескадрона стигна зелената стена на кукурузите и също като гребена на голяма вълна се удари в нея. Аз не видях вече какво стана. Една разбъркана маса, редки гърмежи, отделни хора, и коне. Всичко потъна и се скри в тия кукурузи. Пак се зачуха ура. И още някаква дива и нечовешка врява... Атаката, разбира се, успя. Но това като че не ме интересуваше вече. Аз тръпнех още от зрелището, което видях. И това е, което никога не ще се изличи от паметта ми.

Няколко дни по-късно бях на превързочния пункт. В селото влизаха няколко ескадрона, тържествено звучаха фанфари. Една голяма кавалерийска маса е всякога импозантна. Но под трепетните звуци на тръбите тогава, както и сега, аз си спомнях и виждах друго. Виждах атаката на белия ескадрон.

ПЕСЕНТА НА СОЛВЕЙГ

В пет часа тая вечер младата, току-що излязла па сцената виолонистка даваше втория си концерт. И вкъщи, освен родителите, добродушни хора, вдетинени почти в семейната си гордост, бяха се насъбрали много роднини, цяла една бляскава свита, която се готвеше да придружи царицата на деня. До започването на концерта оставаше само половина час, всички бяха готови вече и чакаха да дойдат само файтоните, за които беше отишъл братовчедът Борис. Но той се забави. Останалите мъже, избръснати и напудрени, облечени в празнични черни дрехи, с широко изрязани и бели като сняг нагръдници, нетърпеливо се разхождаха из салона и пушеха. Дамите пък, принудени по необходимост да бъдат колкото се може по-неподвижни, за да не развалят тоалетите си, предпазливо седяха на самите краища на креслата и всички едновременно приказваха.

Общото внимание беше, разбира се, съсредоточено все около младата виртуозка. Най-трудната – говореха – и най-опасната крачка, дебютът, беше вече направен, и то, всеки ще признае, много сполучливо. Сега идеше вече големият, бляскав и от никого неоспорван успех. И от всички страни се сипеха насърчения, наставления и съвети. Всяка една от дамите можа да открие някой микроскопичен недостатък в накита на госпожицата и с нежна услужливост го поправи. Любуваха й се, гледаха я с възхищение и с екстаза на някакво идолопоклонство. А тя наистина беше хубава. Но всички тия хвалби бяха почнали да и омръзват вече, пък и приближаването на съдбоносния час неволно я вълнуваше и тя с мъка се задържаше на едно място. И когато неочаквано разговорът отново се повърна върху ония злъчни думи, които една съперница от завист беше казала по повод на дебюта, разговор, при който всички дами напуснаха спокойните си пози, наежиха се и запищяха като орлици – младото момиче се възползува от удобната минута и изскочи навън.

Тичешката тя премина из коридора, блъсна вратата на стаята си и бързо-бързо заразхвърля книгите на масата. Но скоро тя разбра, че нищо не й трябваше, озърна се и изведнъж се спусна към голямото огледало. Всеки познава по-добре собственото си лице, но все пак отраженията на това тайнствено стъкло неведнъж могат да изненадат. И пред образа, който се яви пред нея в огледалото, тя се запря, изумена и учудена, като пред нещо чуждо.

Не, тия черни и бляскави очи, които я гледаха изпод сянката на гъстите ресници и се усмихваха, тия алени, като разцъфнал цвят устни, малката трапчинка, която се явяваше на едната й буза и й придаваше такава оригинална прелест, цялата тая мила, стройна и жизнерадостна фигура – това е тя, самата тя! И възхитена и зарадвана, влюбена в себе си, тя приближи лицето си до самото стъкло и нежно и страстно изговори тия думи, които някога, в също такова упоение, и Сафо беше казала на огледалото си: „О, кажи, че съм хубава и че хубава ще бъда вечно!“

Тя се поклони веднъж, после втори и трети път. Тъй щеше да направи тя, когато излезеше на сцената. Това у нея излизаше тъй непринудено и с такава мила грация! Но не е ли по-добре погледът да бъде по-кратък, с повече достойнство и съсредоточеност, а усмивката - по-въздържана и по-неопределена? Тя отново се поклони, като се мъчеше тъкмо тъй да определи погледа си, да измени усмивката си. И като че едвам сега залавяше сама себе си в това суетно и смешно кокетство, тя се засмя срещу милото и хубаво момиче в огледалото, заплаши го с пръст, примигна и глезено му показа език. После се отдръпна и като хвърляше последен поглед през рамо, тоя поглед, на който само жените са способни, тя се завъртя из стаята в стъпките на лудешки валс, достигна до отворения прозорец, спря се и се загледа навън.

Нейната щастлива и лъчезарна усмивка срещна тихата и кротка печал на есенния ден. От двете страни на улицата се редяха пожелтели кестени, пясъкът ослепително блещеше на слънцето и високо над покривите светеше ясно небе, далечно и хладно. Отникъде не се показваха минувачи и в пустата улица беше тъй тихо, че ясно можеше да се чуе лекият шум, с който някой изсъхнал лист падаше на земята. Но от време на време полъхваше вятър, кестените зашумяваха, в насрещния двор двете тъмнозелени борики поклащаха върховете си, а ситните листа на тополата до тих се раздвижваха, превръщаха се сякаш в гъст рояк от жълти пеперуди, които трепкаха и блещяха.

Чу се разговор около двете борики, пътните врата се отвориха и на улицата излязоха трима души. Младото момиче се загледа. Тоя висок и побелял човек с редингот и бяла жилетка, изправената снага и твърдата походка на когото издаваха стария военен в оставка – него тя познаваше добре. Познаваше и облечената в черно, възпълна жена. Всяка вечер към пет часа тя ги виждаше да излизат наедно и дълго време да се разхождат назад и напред из улицата под сянката на кестените. Но кой беше тоя млад офицер, който излизаше с тях? Него тя виждаше за пръв път. Беше облечен и стегнат тъй, както можеше да се види това само у ония офицери, които отиваха на фронта или се връщаха оттам: зелена, малко смачкана униформа, високи чизми, пояс над куртката, кобур от едната страна и чанта от другата. На гърдите му имаше китка, значи, заминаваше. Но кой можеше да бъде той? Това лице като че й беше познато и тя се вгледа по-внимателно. Но нито една от тия черти тя не можа да си спомни. Видя само, че на едната му буза имаше голяма червена рязка, белег от скорошна рана.

Те се бавеха още пред вратата. Високият господин с бялата жилетка беше направил сам няколко крачки, гледаше навъсено в земята и почукваше камъчета с бастуна си. Но старата жена се бавеше още. Нямаше никакво съмнение вече, че това е майка на младия офицер. Тя стоеше отпаднала, бледна и скръбна, гледаше го в лицето и му говореше. Какво? - Бог знае

дали беше и потребно, и разбрано, тия несвързани и недоизказанн думи на майките, с които те се мъчат да задушат единствената дума, която вълни сърцето им и стои на устните им: „остани!“

Младият офицер нежно взе под ръка майка си, наведе се над нея, говореше й нещо и се усмихваше. А, ето кой бил той! Трябваше да се усмихне, за да го познае. Господи, нима това беше оня същият гимназист, когото тя познаваше и когото беше съвсем забравила през тия дълги години, прекарани в чужбина!

Тя ясно си спомни сега всичко. През колко летни вечери тя беше отваряла прозореца си и започваше да свири. Насреща, осветени през червени абажури, прозорците на малката къща огнено грееха зад тъмните борики.

Там също тъй се чуваше цигулка. Свиреше той. И почти всяка вечер, за да й обърне вниманието, подхващаше на втора цигулка същата мелодия, която свиреше и тя. Тия музикални закачки я забавляваха, но понякога я дразнеха и тя сърдито затваряше прозореца си и преставаше да свири. На сутринта той излизаше из къщи, преминаваше из улицата, спокоен и равнодушен, като че в нищо не беше се провинявал, гледаше пред себе си и само с крайчеца на устните си дяволито се поусмихваше. Неговите закачки бяха станали известни на всичките й другарки. Когато те биваха при нея и тя засвиреше, всички чакаха да се обади и той.

И наистина, из мрака на улицата, откъм пурпурно осветените прозорци, замрежени от черните върхове на бориките, зачуваше се втора цигулка. Violino sekundo - така го наричаха помежду си – подемаше своята партия, внимателно и грижливо. Но колко беше се изменил сега? Това загоряло и мъжествено лице, прорязано от белега на скорошната рана, с нищо не напомняше нежното и бледно лице на някогашния гимназист. Но усмивката му – тя беше си останала същата.

Неволно младото момиче приседна до прозореца, облегна се на ръка и се загледа след самотната група, която бавно се отдалечаваше под кестените. Непонятна и тиха скръб я обзе, усмивката изчезна от лицето й. Бащата вървеше няколко крачки напред и почукваше е бастуна си. Малко по-назад след него вървяха те. Той все тъй подкрепяше под ръка старата жена и приведен над нея, приказваше й и се усмихваше. Още малко, много малко време, и те ще се разделят. Те ще се върнат, както вечер се връщаха от самотните си разходки, а него тренът бързо ще отнесе далеч.

Нищо не се виждаше под свода на далечните кестени. Улицата, както по-рано, беше пуста, но младата артистка още стоеше, записана и неподвижна, до прозореца. Тя не промени позата си и не се обърна дори когато пред къщата прогърмяха и се спряха очакваните файтони. Вън в коридора високо проеча гласът на братовчеда Борис. „Аня, Аня! - викаше той - хайде, готово! Аня, где си? Тренът тръгва, Аня! Първи звънец, втори звънец, фюю...! Но где е Аня?“ „Глупец!“ – прошепна тя и сви вежди.

В салона също питаха за нея, дигна се глъчка н тя чу много стъпки, които идеха към стаята й. Вратата се отвори. „Ето я нашата птичка! - извика една от лелите. - Божичко, каква се замислила!“ Майка й загрижено я гледаше. „Аня, да не ти е зле, гълъбче? Хайде, тръгваме. Не се вълнувай - не е за първи път.“ Младото момиче стана, усмихна се, за да покаже, че нищо не й е, и наедно с всички тръгна навън.

Но из пътя тя неусетно се забрави и безсилно отпусната във файтона, отново потъна в мислите си. Тя ги вижда как бавно вървят под пожелтелите кестени. Той нежно я подкрепя, говори й и се усмихва. Отива си. Отива далеч, далеч, към сините планини. „Аня!“ – чува тя и среща пак загрижения поглед на майка си. - „Слушай, мое дете, ако не си добре, да отложим най-после! Успокой се, Аня!“

Но тя е спокойна. Много по-спокойна дори, отколкото беше на първия си концерт. И когато влезе в салона и зачу сподавената глъчка на публиката, която я очакваше, тия равнодушни и заети със себе

си хора, които еднакво бяха готови и да я обсипят с най-щедри и възторжени похвали, и жестоко да я наранят и убият с укорите и насмешките си - все пак тя не трепна и сърцето й не заби тревожно, както по-рано. Тя остана все тъй спокойна и съсредоточена в себе си и когато излезе на сцената и срещна устремените в нея хиляди очи. Но погледът и усмивката, проверени и изпитани пред огледалото, не се явиха на лицето й.

Прозвучаха първите акорди на пианото. Лъкът плавно се заизвива и в дълбоката тишина глухо заплака цигулката.

На едно от първите места, между разноцветните костюми на дамите, стоеше възрастен господин, с тъмни очила и с дълга коса, посивяла и гъста, като гривата на лъв. Той беше прочут и вещ музикален критик. Няколко пъти той нервно поправя очилата си и сякаш не вярваше на ушите си. На първия концерт, с надменна и жестока чистосърдечност, той беше казал: „Техника има повече, отколкото трябва дори. Но липсва главното – чувство няма!“ И сега той слушаше и същите тия думи замръзваха на устните му. Как беше се извършила тая неочаквана промяна! Много време не беше се изминало от първия концерт и младото момиче не много нещо можеше да спечели. Кое тогава даваше тая чистота и нежност на тоновете, тая задушевност и топлота на всеки звук? Неотразимо и силно тая музика завладяваше, трогваше и увличаше. И сам той, тънкият и строг критик, забрави да следи, да проверява и проучва, наведе глава, пепелявата грива скри лицето му и, както всички други, слушаше, забравен и унесен.

Номерата бързо се редяха след други. И всеки път бурята на аплодисментите ставаше по-силна и по-неудържима. Но когато последният звук, изтеглен изпод лъка на младата артистка, подсети публиката, че програмата е изчерпана и концертът се свършваше, тогава всички, обзети от някакво егоистично и неутолимо желание да искат още и още, станаха, очите им горяха, пляскаха с ръце, викаха, тропаха, викаха „Браво! Браво! Бис! Бис!“ Виковете и аплодисментите замлъкваха за малко, но веднага пак се подемаха, растяха и се усилваха в бясна и страховита буря, в която сякаш се тресеше и люлееше цялото здание.

Развълнувана и страшно бледна, младата артистка едвам слезе от сцената и уморено падна в мекото кресло. Господата в черните дрехи и с широките нагръдници, нежните лели и братовчеди я заобиколиха с шумни поздрави. Старите й родители, трогнати и обезумели от радост, бършеха просълзените си очи. „Какъв успех – викаше Борис, - какъв колосален успех!“ „Какъв успех – повтаряха несъзнателно като ехо всички, - какъв колосален успех... Но, Аня, какво имаш?“ - питаха те, като гледаха, че младото момиче беше затулило лицето си с ръце и нервно потреперваше. „Нищо – казваха други, - нека си поплаче. Това е от радост. Разбира се – такъв успех!“

А тя лежеше в креслото със закрити очи и потръпваше, като простреляна птица. И всичката й скръб, която доскоро ридаеше под нейния лък, доизливаше се сега в тия облекчителни сълзи. „Далеч, далеч, към сините планини!“ - мислеше си тя. Той върви под пожелтелите кестени, навежда се над нея и тихо й шепне, усмихнат силен и тъй добър! Мигновен блясък едвам сега озари в паметта й нещо подобно, което отдавна беше виждала на сцената. Да. Пер Гинт. Той е отново при майка си - добрата и бедна майка Озе! Държи ръката й в своята и й разказва - за чудното щастие, което ги чака, за разкошните екипажи, които през тъмната гора ги отвеждат във вълшебния замък Сориа-Моря...

Но бурята в салона ставаше все посилна, все по-настойчива и неукротима. Откъм кулисите скочи Борис. „Аня – завика той, - салона ще съборят! Излез, не може. Виж, измисли нещо, импровизирай, но излез!“

Тя стана, все тъй бледна и уморена. И почувствува сега, че една само песен звучи във всичките фибри на душата й - тихата и нежна песен на Солвейг. И без да продума нещо, тя тръгна към сцената.

Нова буря от ръкопляскания я посрещна. Но всичко това скоро спря и настъпи безмълвна тишина. Тя пристъпваше, не вървеше, а като че ли някаква безплътна и бяла сянка идеше, леко и плавно. Поклони ли се – никой и това не забеляза. Всеки унесен слушаше и някакво странно преобразуване ставаше с нея на сцената. Бледното лице със спуснати клепачи като че чезнеше, чезнеше и цялата й фигура в някакво неясно бяло петно. Виждаше се само лъкът и хубавата бяла ръка, която плавно се движеше. Само това. И още някоя душа, която говореше, пееше и ридаеше в струните на цигулката.

Младата артистка свиреше песента на Солвейг.

Нищо не можеше да се сравни с тая буря, която се повдигна едвам след като сцената беше останала празна. Но ето завесата се дига и всички облекчително и радостно поглеждат. Но не младата артистка се показва. Някакъв непознат господин в черно, който излиза напред. Той е смутен и високо обажда: „Госпожицата се почувствува зле и не може да излезе.“

*

Много се говоря за този концерт, но както и за друга, малки и големи събития, забравиха и за него. В отдалечената улица с пожелтелите кестени още стоеше тишината и кротката меланхолия на есенните дни. И всяка вечер, както и по-рано, пътните врата на малката къща с двете борики пред нея се отваряха, двамата стари хора излизаха и бавно почваха да се разхождат йод кестените. Той – с неизменната си бяла жилетка – пак изпреварва с няколко крачки напред и почуква с бастуна си. След него върви тя – замислена и мълчалива, загледана надалеч.

Тогава прозорците насреща се разтваряха, засвирваше цигулка и тишината на пустата улица се изпълваше с нежните и задушевни звуци на песента на Солвейг.

„Събрани съчинения“, Йордан Йовков, том 1, „Земляци“ под общата редакция на Симеон Султанов, Изд. „Български писател“, С., 1976

ГОСТУВА НИ

ГАСТРОЛ

ДЕН НА ПОЕЗИЯТА С ЛИТЕРАТУРЕН КЛУБ "ЗОРА"

ВЛАДИМИР БАРАКОВ

НОЕМВРИЙСКИ ДИПТИХ

1.
През месец ноември как вятърът блъска
по сухите клони и гони боклуци,
низ прашната степ и вещо той лъска и съска
из черни комини и гнили улуци.
Той лъска ръждата, прояла душата.
Какво си заблъскал, ти, вятъре болен,
по бедното племе и болното време,
със дълги камшици от грип, ти все недоволен
наказваш варели и пушек усукваш
на примки, с които душите засмукваш
без време?
2.
Гробар си свирка вяло и копае гроб,
макар че пада мрак и пред всеки вход
на мойто гето светва жълта лампа –
брод и фар за бедните женици
към къщния хомот…
Гробар си свирка вяло
и заравя гроб…
А аз стоя и пуша бавно там,
защо, не знам,
през прашни сълзи гледам жълти лампи и луна,
която шибат сенките на шипки и трънак.
Какъв е този мрак
в сърцето на хлапак,
загубил майка и родина, и жена,
какво ли значи този мрак
в очите на хлапак?...

ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА

*

Мислех: Красотата се създава.
Ала тя е
Абсолютната величина, която има

Залез над пагодата
Или изгрев на луната над небостъргача.
Мислех, че часовникът отмерва времето.
Ала то е Абсолютната величина, която има
Камъкът, присъстващ вечно
Пред учудения взор
На монаси, на монарси и туристи.
Мислех: влакът изминава разстоянията,
Ала Мисълта е
Абсолютната величина, която смила
Красота, Пространство, Време,
За да има спомени, утеха и наследство.

ИРЕНА АРСОВА

АКО...

Ако имах крила, бих летяла,
за да видя далечни земи.
Ако имах вълшебства във джоба,
бих стопирала всички войни.
Бих раздала и здраве на всички,
и усмивки със щедра ръка,
със любов и душевни боички
бих създала щастлива Земя.
А боклука, изхвърлен от всички,
бих превърнала в много цветя,
във дървета и ангелски птички,
в дробовете на тази Земя.
Но за жалост ги нямам крилата
и вълшебствата нямам във мен.
Мога само така да мечтая –
за разумност във всеки наш ден.

КАТЯ ЙОРДАНОВА

ДОБРИТЕ ХОРА

Добрите хора често са самотни,
не вдигат шум на своята софра,
те някак си са тихи и сиротни,
живеят скромно своята съдба.
Добрите хора не са конфликтни,
умело разрешават всеки спор,
не гледат другите с очи любопитни,
а вперили са в бъдещето взор.
Добрите хора страдат мълчаливо,
потискат в себе си тъга и жал,
те тихи са и някак си свенливи,
всеки от тях и залъкът би дал!
Добрите хора не се мислят за герои,
макар красив света да правят те,
тях скромността краси ги: кой ли
ще се скрие под техните криле?!
Добрите хора са ангелите земни,
дошли да ни спасят с добро,
защото в дните си последни
те сеят зрънцето на своята любов!

ЛЮБОМИР РАЕВ

НЕВИЖДАН ДОСЕГА СОНЕТ

Сънувах твоите уста,
косите ти, очите…!
Ще си отиде младостта,
застуденеят дните
и спомена за Теб!
Впил в уличната лампа
тогава поглед – сив, нелеп.
Една снежинка ще припламне
от спомена по Теб!
И „Одата на радостта“
ще просветли света
със спомена за Теб!
А аз ще сътворя за Теб
невиждан друг сонет!

МИЛЕНА АЗМАНОВА

КОСТНИЦАТА НА ШИПКА

Те не могат да станат,
да се сбият със нас,
да затворят устите ни,
да ни съдят на глас,
че нехайно ги включваме
във полемики разни;
участта им отричаме,
че пък някой го дразни,
политиката не е
тяхна силна страна.
Те единствено мерят
само метър на два.
Тук е свършил дъхът им,
недовършили боя,
тук преминали пътьом
на Земята престоя.
Техните генерали
се броели по тях,
те са силното хапче
срещу нашия страх.

Те допират деня ни
през дъга от небето,
за тях бият камбани,
разлюлели кубета.
Мълчаливо се кръстя –
прошка в мраморен хлад.
Истината възкръсва
тук, пред метър на два.

МИНЧО ЧИНАРОВ

ТРЪПКА ЗА ЖИВОТ

На Михаил Филипов

На прага щом си – пред вратата
на оня свят от теб бленуван –
защо тъгуваш за земята
и гибелта ѝ все сънуваш?!

Чуй, отпусни се най-накрая,
щом си прозрял, че тук е Ада,
а там – поляните на Рая –
върви и плюй на маскарада!
Щом стигнеш горе, философе,
по ангелче прати ми нещо –
дори и въздух неотровен –
прати, смъртта да срещна лесно!
Ако ли ангелка изпратиш –
не я очаквай да се върне –
от любовта ми ще си „пати“ –
ще я обичам дорде съмне!
И някой ден, във утро ранно,
със ято ангелчета в Ада
ще вляза – силен като Рамбо,
прегърнал ангелката млада!

ПАВЛИНКА КИРИЛОВА

*

Едно врабче почука на стъклото
толкоз рано сутринта.
Помислих – гладно е, горкото,
моли ме за мъничка троха.
Отворих му вратата,
трохичка да му дам.
Бързо си я грабна
и остана там.
Вечер е, не ти се тръгва,
добре ми е със тебе, остани!
В утрото, когато се разсъмва,
с топлинка от мене отлети.
И ако пак премръзнеш,
посоката към къщи запомни.
Можеш доверчиво да се върнеш –
оставила съм в теб следи.
Ще помня крехките крилца,
доверието в полета към мен,
на масата ми пъстрите цветя
и зимния изстрадан ден.

ХРИСТИНА ЗЛАТЕВА

ПРЪСКИ

*

Куплет
Морският бриз си играе с косата ми,
шепне ми нежно в ухото куплет –
че съм красива умница и тайничко
тъй ме обичал – почти, почти като теб!

*

Морето
бавно ляга в краката ми –
опитомен, дресиран лъв.
Умилква се, ръмжи, примляскva...
Нима не съм за него просто...
неизбежна, лесна стръв...

*

Морето светла симфония свири –
навярно изцяло във наша чест!
Да поспрем ли със теб и да гребнем
от щастието, отредено за днес?

ЦВЕТАНКА АНГЕЛОВА

ЦИГАНСКО ЛЯТО

От циганското лято си събрах
чушлета люти, ябълки и дюли,
една любов, преди да стана прах,
и орехи, които вятър брули.
Харесах си красавец боздуган
от кестена ръждив, с бодли зелени.
Не смея да го взема даже в длан,
но зная – крие жилки кадифени.
А в бъчвите на гроздове лежи,
превърната във сладост топлината.
Когато заснежи и заскрежи,
на глътки ще отпивам тебе, лято!

ЮЛИЯ РАШЕВА

„СЪЛЗИ НА РЪБА“

Премигвам! И там някъде между мен и земята
тръгва водопад.
Задържам! И там някъде по мене, жената,
едновременно тръгва и косопад.
Отварям! И от тези очи излиза ненамереният
отвътре, правещ живота, смисъл.

Затварям! И отново от тези очи насила
навлиза неразвързаният отвън възел.
Сълзите стоят на ръба, сякаш не знаят посоката.
Сутрин животът бушува,
даже със сто тъжни човека на люлката…
Сълзите стоят на ръба,
сякаш не знаят съставката.
Вечер животът притихва, даже с хиляди викащи
хора във лодката…
Премигвам! И тук, някъде между мен и луната,
тръгва денонощна гонитба.
Задържам! И тук, някъде по мене, детето,
едновременно тръгват
влюбена в синьото вяра и наивна надежда.
Отварям! И от тези очи излиза неразкритото
до край отвътре битие.
Затварям! И отново от тези очи насила навлиза
неистово нужното „а сега накъде?“
Сълзите стоят на ръба, сякаш не знаят посоката.
Сутрин животът пирува,
даже със сто самотни човека на люлката…
Сълзите стоят на ръба, сякаш не знаят
съставката.
Вечер животът умира, даже със хиляди
наужким възкръснали
хора във лодката…

ДЕНЯТ НА БУДИТЕЛИТЕ С ЛИТЕРАТУРЕН КЛУБ „ЗОРА“

АДРИАН ВАСИЛЕВ

КНИГА НА ВРЕМЕТО

В музея „Първо румънско училище“ в Брашов
е изложена дървената печатна преса,
за която се знае, че е „майка“ на Рибния буквар.
В музея ми говори тишината
и паметта на късчето дърво,
в което, между кръговете скрито,
мълчи неканонично Рождество.
Изтлява печатарското мастило –
магесник тайни хиляди събрал,
а червеят на времето безсилен
пред портите на времето е спрял
в крайъгълният камък на Завета –
за новото начало – нов обет –
на Ботев и на Вазов тук душите
навярно се отбиват за съвет…
Без гръм, без кръв на ново време хлябът
засища с букви български чеда,
които на байрака с тях ще пишат
две страшни думи: „Смърт“ и „Свобода“…

ВЕСЕЛКА КЮКОВА

ОБЕЩАНИЕ

Такава познаваш ли ме, Татко?
Каквато се събудих тази сутрин –
с отломки по брега от океана,
на моите вълнения, вина,
с луд вятър, вплел се в рошавите мисли,
но с изгрев от надежда
и врабче
във тясното прозорче на душата ми.
Едва ли ме познаваш,
но си знаел, че ще се случи,
че такава мога и да стана.
Благодаря Ти, че не смръщи вежди
от локвите с размитите бои,
не ми окърши кривите пера,
а ме погали с падащо листо
и продължи да ме обичаш…
Такава.
Обичай ме
и аз ще бъда
каквато искаш.
Ще бъда.

ДОРА ЯНЕВА-МЕДНИКАРОВА

ПРЕДУТРО НА ЕНЬОВДЕН[3]

На Арво Валтон[4]

Вълните гальовно плискат
в нозете на крайбрежните скали.
Солени сълзи стичат се
по каменната гръд – потънал в мисли,
брегът
изпраща с поглед два лебеда,
по гладката повърхност на морето
на дълъг път след залеза поели.
Навярно
влюбени в безкрайността загадъчна,
сега тържествено те плуват
към хоризонта, заискрил в алено.
Припряно, зад облака сребрист,
луната
пътека бляскава
след птиците ревниво спуска…
Но вече няма ги, погълна ги безкраят…
За мигновение докосват устни
Зората пламнала
и Залезът – притихнал в себе си.
Денят – с десница груба,
разделя ги – поне не е завинаги.
Запраща ги безмилостно
в космическите дълбини
на дългото очакване – до следващото лято,
за нова среща
в утрото на Еньовден!

ЗДРАВКА ХРИСТОВА

УЛИЧНИЯТ ХУДОЖНИК
(Скица от Париж)

Студент… Творец… Драскач…
И после – докер…
Накрая – аут! Днес – почти клошар,
в краката на контета и кокотки,
отсякъл към намръщен тротоар.
Прахът го дави. Слънцето свирепо
плющи с бич по превития му гръб.
Подхвърлени с охиден смях монетки
го заклеймяват враз позорен стълб.
А той рисува… с фантастични багри
друг свят – по-мъдър, светъл, пренороден.
Той – с четка и душа на Леонардо,
но разпнат в битието на Клопен. (1)
„Мечти!“ – с жест филистерски прагматичен
дъждът ще ги изтрие тази нощ.
А той – с огризките си от боички
създава нови. С дързост на Гаврош.
Ще зъзне гладен в жалката мансарда,
но в бъдното ще броди вдъхновен
насън. За нас да вземе огън-вяра
във чудото на утрешния ден!

НАДЕЖДА РАДЕВА

ЕСЕНЕН СОНЕТ

Бих искала да пиша за ноември,
за есенния смисъл на нещата,
когато времето е толкова неверно,
че грее слънце, дъжд вали и брули вятър…

Измамно време. Есента ревнува:
ноември още помни… Помни лятото!
От пориви изригнал вред бушува,
огньове пали, чужд е на сланата.

Ноември е различен тази есен.
И мен променя – зимата не искам.
Сърцето ми остана при септември –
притихнал стих на топлия му пристан…

НИНА ТОНЧЕВА

ЕСЕН В ПАРКА

Във тиха паркова алея
разхожда се жена сама.
Душата ѝ тревожи се, копнее,
но благодарна е на есента.
Природата дарява щедро
със полъх и с шепот
есенна любов.
Душата възхитена стихва,
с поклон приема
този благослов.
И щастие обгръща таз жена

[3] jaanipäev (ест.) – Ден на лятното слънцестоене, национален празник на северните народи, у нас Еньовден. Според народното поверие на Севера, Залезът и Утрото се застигат на Еньовден. У нас се счита, че билките, набрани призори на Еньовден, са най-лековити. – Б. а.

[4] Арво Валтон (1936) – естонски писател класик, белетрист, поет, общественик, носител на престижни награди за литературно творчество и народополезна дейност. – Б. а.

от чудната магичност.

НИНА РОСНА (Николина Тодорова)

БАЩА МИ

Мой селянин,
с копралята
след дървеното рало!
Мой селянин,
с ръкойките на мама
с кръшни снопи!
С мотиката прелиствал
една огромна книга
и с почерка си едър
изписал своя път
под свод от чучулиги.
С пръстите обгръщал
всяко стръкче,
тъй както майка свива пелени.
Да пием
гроздовия сок
пенлив!
За селския ти светъл труд –
Наздраве!

РАЙНА ПРЕСЛАВСКА

НИАГАРА

Животът мой е лодка – стремителна и лека,
пътува на времето през бурните талази,
примамвана от пистата на слънчева пътека
подхвърлят я въртопи в рискови оврази.
Спасителни весла – духът ми ведър и душата,
двигател верен е сърцето с ритъм точен,
сърна след изстрел е – догонва си мечтата
животът в път неспокоен и разнопосочен.
Събира лодката трофеи, съкровища несметни –
не среща брегове, пристанища и гара,
по лунната пътека звездни мигове преследва,
а някъде накрая я очаква пагубната Ниагара.
Знам, ще потъне – безпомощна и лека,
ще се разпадне с болка, с гръм и трясък,
след нея ще остане загадъчна пътека,
забрава ще покрие следите ѝ със пясък.

Подбор: Огнян Стамболиев

СВЕТИЛНИК В ЛИТЕРАТУРНИЯ ЖИВОТ НА РУСЕ

КРУМ ГЕРГИЦОВ

Литературен клуб „Любен Каравелов“ при Възрожденско читалище „Зора – 1866“ – Русе на 70 години

Възрожденско читалище „Зора“ в Русе с историческото си битие остава в здравите корени на нашето Възраждане, защото от стаите на това читалище започва творческия и революционен път на плеяда революционни и творчески личности на България.

Атмосферата му от средата на 19-ти век е описана в най-българската книга на Захарий Стоянов „Записки по българските въстания“. Затова след Освобождението и след това, та и до наши дни, дейността и духовната атмосфера на читалище „Зора“ носи отгласа на тези корени.

Литературният клуб към читалището здраво и неотменно поддържа вече 70 години славните духовни традиции на това възрожденско средище и чувства приятното задължение да ги продължава в техния съвременен формат като присъствие в литературния живот на Русе. Той устоя на различните промени в обществения ни живот и в момента е единственият литературен клуб в града, който продължава да съществува като форма на някогашните литературни клубове.

Разбира се, с променена атмосфера, с променена рефлексия към социалните явления.

Различни личности са ръководили този клуб, различни почерци на автори са оформяли неговото развитие, но това различие винаги е имало общ обединителен център – членовете на клуба са създавали литература, здраво стъпила на земята, но същевременно и с висок полет на мисълта, на изживяванията, на изявената гражданска позиция и на интелектуалното мислене. Така между здравата традиция и модерния стилистичен почерк клубът развива своята творческа дейност днес.

Той се създава през септември 1955 г., като първи негов ръководител е известният български писател Серафим Северняк, който по това време живее в Русе. Една година по-късно ръководството се поема от друг известен автор – Климент Цачев.

В периода 1958-1959 г. ръководството се възлага на младия писател Атанас Ценев, който след години израства и става известен автор на проза, сценарии за филми, журналист.

След прекъсване и затихване на функциите на клуба през 70-те години, от началото на 80-те до края им ръководител е известният музикален и литературен критик, преводач и публицист Огнян Стамболиев.

От есента на 1992 г. до сега – цели 33 години – клубът се ръководи от Крум Гергицов – театровед, театрален и литературен критик, дългогодишен драматург на Русенския драматичен театър.

Вечерите в това русенско литературно средище са чувствани като един оазис, като едно желано уединение за членовете му от врявата на деня, от изострените конфликти на времето. Те са били изпълнение с вдъхновени разговори за литературата, с проникновени анализи на четените и разглеждани творби. Затова и след промяната през 1989 г. много от неговите автори смело излязоха на литературния „пазар“ и издадоха свои книги в различен литературен жанр.

Така с времето авторите от литературния клуб „Любен Каравелов“ се включиха в атмосферата на цялостния литературен живот не само на Русе, но и въобще на страната: те участват в различни литературни фестивали от национален и местен характер, където печелят награди , те участват в цялостния културен живот на града, а премиерите на книгите им се превръщат в духовен празник не само за читалището, но и за културната атмосфера на града.

Никой от тези хора не съм чувал с повишено самочувствие да се нарекат „писатели“, дори „поети“, но те създават творби с изблика на цялата си душа, като творят една искрена и вълнуваща литература. За тях писането на слова е духовна жизнена необходимост, изблик на вълнуващите ги мисли за времето, са света около нас.

Плод на дългогодишното съществуване на Клуба са издадените сборници с творби на авторите през годините: „Изречено във времето“ /2008/ – в чест на 50-годишнината на Клуба, „Достолепие на словото“ /2014/, „Изписани слова на Дунава“ /2020/, „Бликнали поетични откровения“ /2024/ – сборник, специално посветен на 70-годишнината на клуба. Така с годините чрез тези сборници се създаде своеобразен летопис на историята на Клуба.

Много личности са започвали своя творчески пък именно в Литературния клуб „Любен Каравелов“ – тук те са получавали своите първи оценки за написаното, тук е израствал техния талант да творят поезия, белетристика, сатира, публицистика. Много от тях израснаха до значими автори не само в границите на русенската литература, но и на националната ни съвременна литература.

Бих посочил имената на Дора Янева-Медникарова, Анна Димитрова, Емилия Василева, Минчо Чинаров, Цветан М.Тодоров, Красимир Манев, Валя Цветкова, Димитър Бойновски, Стоян Коев, Елка Бенева, Любомир Раев, Райна Преславска и още много други. Това са имена на ветераните, а в днешната дейност на клуба се налагат нови млади творци, които продължават славните традиции на клуба – Надежда Радева, Здравка Христова, Михаела Грамен, Адриан Василев, Милена Азманова, Веселка Кюкова, Павлина Кирилова, Юлия Рашева и др.

Една литература не се състои само от гении. Тяхното творчество се подхранва или обкръжава от изявите на „простосмъртни“, по-обикновени поети, белетристи и други литературни труженици. Със своето дълбоко искрено, изстрадано и талантливо творчество тези „труженици“ подхранват темелите на голямата литература, на развитието й като процеси, като художествено явление. Авторите от Литературния клуб „Любен Каравелов“ при читалище „Зора“ са част от тези здрави темели на съвременната ни българска литература.

ПРЕВОДАЧЪТ ПРЕДСТАВЯ

МАНУ КАНТ

ПРЕДСТАВЯ ДИМИТЪР АНАКИЕВ

17 РАБОТНИЧЕСКИ ХАЙКУ

*

О, пътни работници!
Елате тук, моля
и ми покажете линията на съдбата си

*

Смеещият се Буда[1]
ми каза
какво беше толкова смешно във времето ти?

*

среща на класа —
от кои победоносни битки
се върнахте?

*

Афзал Гуру обесен[2]—
точно когато зимата в Кашмир
отстъпи място на пролетта

*

Да, Кашмир е част от Индия
но има и мозък
намиращ се в Шинагар

*

хайку срещу сенрю бизнеса —
кажете ми вместо това дали Америка
е тоталитарна капиталистическа държава?

*

Други хайку твърде актуални и остри.
Колко от нас смеят да пишат
толкова директна поезия?

*

още една стрелба в САЩ —
точно като цикличната криза
на капитализма

*

пред огледалото—
една далит[3] се гримира
за да се усмихва, за да разцъфне лицето ѝ

*

суша —
очите на бедния фермер
счупено огледало

*

разказвайки на дъщеря си за Съветския съюз —
Започвам с
имало едно време

*

кулак[4]
с човешко лице—
сигурно има нарушение на авторските права

*

кълнеш се в Дядо Коледа—
Виждал съм деца, които събират парцали
дават на нашия свят втори шанс

*

Сблъсквам се с бившата си психиатърка—
тя ми казва
„можеш да влезеш в една и съща река два пъти“

*

Маркс на изчакване —
8-годишната ми дъщеря
все още е обсебена от Барби

*

взирайки се внимателно в етикета
американско знаме
произведено в Китай

*

издигащ се над
националния химн
звън

БЕЛЕЖКИ:

[1]Смеещият се Буда – фигура в китайския будизъм, която символизира радост, удовлетворение и просперитет

[2]Афзал Гуру (1969-2013), сепаратист на Кашмир, обесен от индийското правителство.

[3]Далит – най-ниското стъпало сред индусите в кастовата индуистка религия, които обикновено извършват цялата ръчна и черна работа. Далит е обозначение за група хора, традиционно считани за недосегаеми.

[4]кулак – едър земевладелец на руски

БЕТИ АЛВЕР

ПРЕДСТАВЯ ДОРА ЯНЕВА-МЕДНИКАРОВА

БАГРИ ОТ ЖИВОТА

Все търсех точното число,
делях неотделимото,
додето тихо се досетих,
че на съдбата сумата намираш,
щом умножиш потока мълнии
по тъмните целувки на смъртта
в живота си,
и мигове неповторими,
с онази болка, в тебе тътнеща.

ПРИМИРЕНИЕ

Две сестри бледи, зли, отчуждени,
сърцето тревожат и не престават.
Добро и зло объркват в мене –
за труд едната копнее –
другата се прозява.
Жлъчно над лакомства се надсмиват,
дори тестото в нощвите стъпкват.
С шпага една срещу друга налитат,
само разумът ги укротява.
Едва ли в очи се набиват
тия сестри – във вихър родени.
Фурии нали са – бодрост ми вливат,
дори да съм над обувките си наведена.

ЕКСТАЗ

Бъди сигурен – под нозете,
ако прегради не сринеш,
без сили оставаш – несретен,
а може и сам да погинеш.
Апетитът с ядене идва –
пред всяка опасност да тръпнеш?
Не бой се, душа, пред надвиснала гибел,
ключа на вратата не врътвай!
Страхотно въртят се ледени вихри.
В нощта изникват върхове сиви.
За долините прозираш истината
в гласовете на зверове диви.
Увиснал над безпощадна пропаст,
стискаш в зъби сърце смело.
Като скалата нека си опак –
но хищниците глава ще скланят пред тебе.

***

Съдбата на света, везни
измерват до грам.
Луд или не – броиш до три
и си вече отсам.
И знаеш си – неповторим,
за тънка жичка уловен,
над бездната – висиш един ,
акробат... необикновен!
Не протягай дръзка ръка
към отсрещния скат.
Наказва се всяка злина,
дори през главата ти, брат!
Екот скалите тресе –
в страх не люлей се – лост,
по-лек и от птиче перце,
ти самият си мост.

СЪЛЗИТЕ КАПЯТ ГОРЕЩИ

Тежко се стича восък по свещите.
В огледало отвъдно се взирам вещо.
На смъртното ложе – от глава до петите,
ръцете ми скръстени, устните свити.
Съседи, роднини – покрай стените.
Чичо – пиян. Леля – с нозе подбити.
Бедни дечица хапват медец и жито.
Просяк един зад вратата надява се скрито.
Сълза от окото му плъзва се тайно –
що за глупост велика!
Все ще се срещнем с теб – в ада навярно.
Ако все тъй унил си и нямаш мира,
в белия кон – късмет и утеха – ще ме откриваш.

В КРАЯ НА КРАИЩАТА

В края на краищата, не е нужно
да бъдеш величие.
Като вода – нахлувай шумно
и с ум – замайващо силно уиски.
Дали ще рухнат всички творения
в мръсотия, пот и газове?
Отливаш си идол – от време на време,
да измолиш: “Бог да пази!”
Кълбят се в мъглата видения –
мисълта ги оборва скептично.
Но илюзиите – по мое мнение –
насън са още по-ексцентрични.

***

Под зла звезда остана неразбран.
Мечти – до смърт изстрадани.
Кръвта ти ври като кипящ метал,
макар неразтопен в жив пламък.

Съвсем без нищо си! А сръчни длани
безпомощни висят – обезверени,
не смогват, даже да желаят.
Как мразиш ги – руини черни!
За кой ли път надежда буди
дъх сладостен – медецът пчелен.
Не се лъжи – ще да е чудо,
ако на себе си не бъдеш верен.
Сам мълния – ще треснеш в блатото,
с гръм по оковите ще удариш –
истински меч от ярък пламък,
с дух безпределен ще се избавиш.

МРАЧНИ ФАНТАЗИИ

Като игла страхът гръдта ми пронизва.
Парят остро частици –
огледало строшено, стъкло.
В нозете котка се стрелва – за зло –
умът изтръпва – от полъх на ужас близнат.
От що се боя? Като бял ден е ясно –
орис – да чезнем в лапите на титан,
целия свят стиснал в гигантска длан,
кълбото земно сграбчил – за да го яхне.
Коварно жестоки, опасно железни планове –
изсичат горите – безумие до безкрай!
Коминте – дръзко и до съчка –
ще ги изгълтат комай!
Ех, дано като талисмани поне,
чудовището да ни опази!

ПОСЛАНИЕ

Когато потрябва днес–утре,
в бездънната нощ
ти самият
своя дял от живота
надълбоко да спуснеш –
внезапно и страшно,
от столетие ново тласнат,
ти самият,
в пустинята каменна даже
прехласнат,
само ти
от вечност белязаният,
пренеси словото живо
от епохи отминали
и не забравяй за нас.
Дори сред звездите
ти – прокълнатият –
поет си сега
и завинаги.

Превод от естонски
Дора Янева-Медникарова

ЕУДЖЕНИО МОНТАЛЕ

ПРЕДСТАВЯ ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

Еудженио Монтале (на италиански Eugenio Montale, 12 октомври 1896, Генуа – 12 септември 1981, Милано) е италиански поет, писател, публицист, литературен критик, пожизнен сенатор, Нобелов лауреат за литература (1975). Участник в Първата световна война. През 1938 г., след като отказва да се присъедини към партията на Бенито Мусолини, е преследван от властите.. Налага се да издаде първите си стихосбирки в чужбина.

В творчеството си се придържа към линията на отклонение от великолепния новокласическия стил и реторичните ексцесии, характерни за редица поети от онова време.

Приема естетиката на херметизма. Стиховете на Монтале се отличават с конкретност, яснота на образите, неговият поетичен език е много близък до разговорната италианска реч. Издал е редица сборници от стихове, проза и есеистика: Черупки на сепия (1925), Обстоятелства (1939), Финистер (1943), Буря и други (1956), Сатура (1962 -70), „Дневници на седемдесет първи и седемдесет и втори“, „Тетрадка за четири години“ (1977).

СТЪЛБИ

Слязох,
подавайки ти ръка,
по милион стълби,
а сега, когато те няма,
всяка стъпка е празна.
И все пак дългото ни пътуване
се оказа кратко.
Сега моето продължава,
макар да нямам вече нужда
от трансплантации, брони, капани,
от покаянието на онези, които вярват,
че само това, което виждаме, е истинско.
Да, слязох по милион стълби.
Държах ръката ти,
не защото четири очи виждат по-добре.
Слизах по тези стълби, заедно с теб,
защото знаех,
че твоите зеници,
макар и малко замъглени,
виждаха по- добре
от моите.

СЪН

Колко пъти те чаках на гарата –
мръзнех в студа, в тази вечна мъгла.
Времето, за да убия -
често прелиствах глупави вестници.
Нервно перона обхождах,
с трепет очаквах заветния влак.
Пак закъсняваше или бе отменен?
Губех търпение вече.
Ето го, най- сетне пристигна!
Слязоха всички, даже носачите.
Ти появи се последна,
както винаги, подир тях -
царствена, горда, невъзмутима.
Тази картина
често съня ми смущава,
все ме преследва.
И докога…

МОЯТА КСЕНИЯ

1.
Мила моя буболечко,
не знам защо всички ти викат
Мухичката.
Тази вечер бе доста тъмно -
прелиствах втората книга на Пророк Исая,
седна до мен –
беше без очила
и май не ме виждаше,
а и аз не можах да те видя
в този мрак,
тъжен и непрогледен.

2.
Твоят брат си отиде толкова млад,
ти беше тогава момиче,
виждам образа ти в снимката пожълтяла.
Той пишеше музика, но остави
нотите си не изсвирени и нечути.
Май се изгубиха някъде.
Или пак ги пише, там където е сега.
Обичах го аз, макар да не го познавах.
Потърсих нотите днес, но напразно.
Знам, не е трудно да обичаш
нечия сянка,
след като и ние самите
сме сенки.

3.
А за задгробния живот
изобретихме специална свирка,
да можем да се разпознаем.
Ще се опитам да я пробвам -
като подсвирна с нея леко.
А може би и аз самият
напуснах този свят –
незабелязано.

ДОНЕСЕТЕ МИ СЛЪНЧОГЛЕД...

Донесете ми слънчоглед,
вдъхновен от далечината.
Ще го посадя в суха почва,
изгорена от слънцето,
така че той да стигне до небето,
това синьо огледало,
и жълтото му лице да се откаже от жаждата си.
Всичко неясно на този свят
се стреми неистово към яснотата,
очертанията на телата ни
се стопяват като в акварели.
И така, разтворете се!
Погледнете небето и слънцето!
Ще бъдете най-щастливите сред щастливите.
Донесете ми късче жарко лято,
в което прозират белезникавите очертания

на света
и където животът вече се е изпарил
до капка етер.
Донесете ми слънчоглед,
полудял от светлината.

ВРЕМЕ Е...

Само тази дъга
мога да ти оставя
като доказателство
за пречупената ми вяра,
както и за надеждата,
догаряща бавно от коравия дънер
в огнището.
Запази пепелта ми в тази урна,
когато Луцифер слезе до кораба,
влачещ уморено криле,
за да ми каже:
- Време е!

ЗЛОТО И ДОБРОТО

Злото си държеше своето:
после потече като поток,
но потъна в яма,
после се яви като риба,
изхвърлена на брега,
после падна като мъртъв лист,
после хукна като подгонен кон.

Не познавах доброто,
освен като едно чудо,
появило се сякаш по невнимание -
в заспала древна статуя,
в далечен облак,
в птица, която ме зовеше
да отлетя заедно с нея оттук.

УПАДЪК

Разпръснах храна
по перваза на прозореца
за утрешния ранен концерт
изгасих светлината и изчаках да заспя.

И видях да излизат на подиума
сенките на всички – големите и малките -
които познавах приживе.

Избрах с усилие и болка
кой от тях да остане
и кой да не се върне тук.

А те се оказаха все същите, непроменени,
докато нашият упадък бе все по- видим.

Да, наистина направихме
най-доброто, на което сме способни –
и да влошим света.

ЗАВЕЩАНИЕ

Вече съм готов –
да инструктирам моите потомци
от полето на поезията,
ако разбира се, имам такива,
което е малко вероятно.
Да им кажа да запалят голям огън
и да изгорят всичко от мен,
дори моите действия и бездействия.
Не съм Леопарди, не заслужавам нищо!
Да се живее с лихви е нещо прекалено.
Живях само с пет процента,
вие, не превишавайте дозата.
И все пак, бях щастлив.

ЗА КРИТИЦИТЕ

Да, авторите
на похвалните статии за мен
вече издигат в култ моето име,
сякаш е нещо като
институция.
Мисля си:
нужно ли е да обясняват
колко привидни отражения
могат да закрият
едно истинско?
Странното е,
че когато една птица
бъде уловена,
тя не може да осъзнае
дали е самата тя
или е нещо,
подобно на нея.

ДЪГА

Само тази дъга,
мога да ти оставя,
като знак
за пречупената ми
вяра.

ИЗ „ФРАГМЕНТИ ЗА ПОЕЗИЯТА“

Поезията не е толкова творение, колкото болест, която е абсолютно ендемична и нелечима.

За щастие поезията не е стока. Това е феномен, за който всъщност знаем много малко и заедно с това и толкова много, че двама толкова различни философи като Бенедето Кроче, историкът и идеалистът, и Гилсън, католикът, се съгласяват, че намират за невъзможно да напишат история на поезията.

Всъщност, изкуството е за всички и за никого. Но това, което остава непредвидено, е неговият получател.

Темата на всяко мое стихотворение е човешко състояние, разглеждано само по себе си, а не на фона на това или онова историческо време и събитие. Това не означава отчуждение от случващото се в света; това означава само осъзнаване и желание да не се приема съществено за преходното .

От самото раждане материалът на моето вдъхновение може да бъде само тази дисхармония със заобикалящата ме действителност.

Всичко ще бъде изтрито от ветреца, той ще го издуха. Не е вярно, че природата е няма, не, тя ни говори непрестанно, можем само да се надяваме, че тя не ни обръща особено голямо внимание.

Материала подготви и представи:
Огнян Стамболиев

ЙОЖЕН ЙОНЕСКО

ПРЕДСТАВЯ ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

26 .11.1909 г., Слатина, Румъния
28.03.1994 г., Париж, Франция

БЕЗДНА ОТ СТРАХ И ГНЯВ

ПИШЕМ ЗАЩОТО СМЕ НЕЩАСТНИ

Защо пиша? Всъщност аз търся един пречистен свят, огрян от райската светлина на детството, от сиянието на Първия ден, сияние, непомрачено от нищо на този грешен свят, една чиста и непорочна веселена. Това означава, че бих искал да присъствам на Сътворението преди Грехопадението. Но това Събитие го търся у себе си, сякаш бих могъл да обърна хода на Историята чрез моите герои, моето алтер- его…

Оказва се, че доста често говоря за моите страхове. А аз мисля, че говоря поскоро за страха, от който всички ние искаме да избягаме с помощта на неподходящи средства, потъвайки в ужаса на баналността на ежедневието или в безизходицата на политическите борби, на репресиите и дори на войните…

В моята душа детството и светлината се срещат и преоткриват. Казват, че всичко, което не е светлина, е страх и тъмнина. Пиша, за да намеря отново светлината и да я покажа на другите.

Тя се намира на границата Абсолютното, което аз непрекъснато откривам и изгубвам. Тя, светлината, ме смущава. Гледам снимките си като дете – момченце с кръгли като монети очи, удивено от факта, че съществува, че е на този свят. Не, не съм се променил много оттогава! Способността ми да се удивлявам на всичко на този свят се е съхранила. И сега, за да преодолея страховете си, стоя сякаш се намирам извън света, и го наблюдавам внимателно – като че ли го виждам за първи път през живота си…

Понякога ми се случва да бъда много радостен. Когато удивлението ми е стигнало до своя предел, не съмнявам в нищо. Тогава имам усещането, че съм се родил за вечността, че смъртта изобщо не съществува, че всичко на този свят е чудесно. Наистина, славно усещане!

Да, пиша, за да си обясня това мое удивление. Но радостта, разбира се, е краткотрайна. Както голяма част от небето е мрачна, така и голяма част от времето, в което живея, е тревожна. И аз съм свикнал с това състояние. Често се опитвам да си спомня за детството, за неговата светлина, но за съжаление, невинаги успявам…

Живеем, привикнали със страха и нещастието, и ако някога забележим, че животът е и празник, не можем да го осъзнаем и да се отпуснем, да му се порадваме.

Събитията от историята твърде често затрудняват радостта и удивлението. Но какво можем да направим, за да избегнем страшната действителност, да стигнем до вратите на Загадъчното, до чудото на екзистенцията?

Мисля, че най- напред се е появило първото учудване: от екзистенцията – бих го нарекъл метафизично – смайване, радостно и светло, чисто, без предупреждение към света. Учудване, което откриваме в редките моменти на Божията благодат.

Второто учудване е различно от първото. Констатацията, че съществува Злото, че нещата могат да вървят и зле. Идеята, че Злото е сред нас, че може да ни унищожи, да ни попречи да опознаем чудото. Като че ли Злото не е част от това чудо –нещо обичайно като ежедневната храна.

Екзистенцията не може да се обясни .Тя е загадка. Велика загадка…

Искам да потвърдя, доколкото ми позволява положението като писател, че нещастието в световен мащаб ме засяга лично! Дори ме наранява. Трябва да се боря с него, за да го отстраня, доколкото е възможно.

Намирам загадката на екзистенцията за нещо приемливо, но не приемам загадката на Злото. То става още по-неприемливо, когато е издигнато до закон. Достатъчно е да се огледаме наоколо, да разгърнем вестниците, за да се уверим, че доброто е безсилно. Достатъчно е да погледнем капка вода под микроскоп, за да видим как микроорганизмите се блъскат, унищожават и поглъщат взаимно.

Това, което можем да забележим в тази миниатюрна вселена, се повтаря във вселенски мащаб.

Стъписващо и дори трагично е „пространството“ между раждането и смъртта, но да убиваш или да бъдеш убиван не е едно и също.

Ние, хората, не сме в състояние да си представим Безкрайността. Не знаем какво всъщност правим на този свят. Принудени сме да вършим много неща, които не можем да проумеем и за които не сме в състояние да поемем някаква отговорност.

Като убиваме другите, убиваме и себе си. Да живееш отвъд Доброто и Злото, както искаше Фридрих Ницше, е далече над нашите скромни възможности. Говорят, че самият той направо бил откачил при вида на някакъв стар кон, който паднал пред него и умрял. Да, все пак, милосърдието съществува. И то е Божи дар…

На този свят нито един човек не прилича на ближния си, различаваме се, както се различават отпечатъците на палците ни. И това също ме удивлява! В Америка хората на съвременната наука са разбрали, че над всичко все пак има една висша сила, която ни управлява. Може би този живот е фарс, създаден за нас, хората…

За света, в който живеем вече толкова години, аз имам две противоположни усещания. Той наистина е чудесен, но от друга страна е и ужасен.

Да, той е едно чудо, но в същото време е и един ад. И тези две усещания са в основата на цялото ми литературно творчество…

Пиша, за да изясня тези фундаментални истини. Защо екзистенцията, или по- точно

как екзистенцията и Злото могат да съжителстват и как по- точно Злото се вписва в чудото на екзистенцията…

Бих искал сега да се върна на първите импулси, които ме накараха да пропиша. Бих желал отново да потвърдя моето удивление пред чудото на екзистенцията. Да подчертая факта, че изпитвам удоволствие от писането, радост от възможността да се изразявам, да разказвам истории и неща, които някога съм преживял. С една дума – удоволствието да създавам различни светове. Нима всеки писател, всеки художник не желае това – да създава нещо, да бъде като малък бог, да бъде свободен, да твори?

Така, в удивлението си пред този огромен, хубав, страшен и пъстър свят започнах да преоткривам – съзнателно, полусъзнателно и съвсем несъзнателно – писането, творчеството. А има и нещо друго: лесно е да се отгатне.

Да се опиташ да извадиш от забравата всичко, което си преживял – детството, срещи с хора и различни места – все неща, на които държиш. /Защото лошото всеки иска да го забрави, нали?/

Да пишеш, за да продължиш всичко това, да продължиш себе си, да победиш смъртта. Ние всички – в нашите книги, пиеси, картини, музикални опуси. Всички, в крайна сметка, търсим някакво безсмъртие, макар малцина да го признават. Пишем, защото не искаме да умрем, макар да знаем, че сме смъртни. Пишем, защото сме нещастни. Но аз мисля, че сред тези мотиви има и два много важни: да споделиш с някого учудването си, удивлението си от екзистенцията, от чудото на света и да нададеш вик пред Бог и пред останалите хора. Да покажеш, че съществуваш.

Всичко друго е без значение…

Превод от френски: Огнян Стамболиев

НИКИТА СТАНЕСКУ

ПРЕДСТАВЯ ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

Портрет на Никита Станеску, худ. Paul Mecet

(31.03.1933 – 13.12.1983)

Колоритен характер и широка душа, Никита – както го наричаха колегите и читателите му без фамилното име – е легендарна фигура в румънската литература. Световно признат поет, превеждан на много езици, също и у нас, беше достоен за Нобел, но Нобел, както знаем, невинаги получават най-големите. Имаше чувство за хумор, жонглираше с думите по един неповторим начин. В новаторската му поезия има много абстрактна мисъл, космически мащаби и много мъдрост.

Огнян Стамболиев

ФРАГМЕНТИ – ЕСЕИСТИЧНА ПРОЗА

ХИПОКРАТ

Хипократ ми каза: Човекът е тръба, в началото той се връзва на възел.

Хипократ ми каза: Човекът е възел, което означава, че може да бъде убит, като се разреже възела.

Хипократ заключи: Не, всъщност, няма нужда да се срязва възела.

Хипократ е казал отдавна: Храната не влиза през устата и не излиза от другата страна.

Беше ми казал някога, замечтан: Уви!

Влиза през очите , сине мой, - повтори той отново, - и излиза през устата под формата на думи.

-Но какво да кажем за ушите, – попитах го, – не мислиш ли, че те вземат за храна?

-Не, – отвърна ми той, – влиза само през очите, и музиката, и мелосът, и звукът, за който говориш, те също влизат през очите, в никакъв случай през ушите и излизат и през устата под прикритието на дума.

-Тогава, – попитах го аз, – това, което чувам, става ли за ядене или не става ? Хипократ ми отвърна: Само това, което виждаш, сине мой, само това става.

-Това, че прегръщам любимата си, – попитах баща ми, – яде ли се?

-Не, сине мой – фактът, че я виждаш, трябва да те нахрани.

-Но аз съм гладен, татко.

-Бързо, сине мой, – извика той, – въздържай се.

-От какво да се въздържа? — попитах го аз.

-Въздържай се да не гледаш с очите си, не се насочвай към глагола -ми каза той.

-Пиенето – не, яденето на риба – не, и целуването на любимата жена – също не!

Тогава го попитах:

-Каза, че човекът е тръба, която се връзва на възел?

-Ти не разбираш, сине мой, – рече той. – Но понеже случайно те кръстих Гордий, имай търпение, докато дойде някой грък и ти отговори.

-Ще дойде ли? – попитах.

- Да, ще дойде – отвърна той.

I.

Човекът може да се разглежда като продукт на еволюцията на животинските и растителните царства на земята през праисторическите времена. На финалната линия той би представлявал едно абсолютно съвършенство, сбор от качествата на цялата фауна и флора, върховен смисъл на природата, фрагментиран и замръзнал през различните, етапи на развитие преди самата му поява.

Съвременната трева тогава би изглеждала като едно неосъществено човечество, като неговата зелена, листна младост. Насекомите, рибите и животните тогава биха били някакъв вид опити за въплъщение, не успели да се реализират, преди човекът да стане техен съвременник.

По същия начин можем да признаем, разбира се, чрез дискусия, и точно обратното. А именно, че човекът е първобитно същество, а животните и растенията не са нищо повече от изродени, деградирали хора, мутанти, съществуващи едновременно с референтния си вид.

И накрая, ние можем да разглеждаме човека като форма на някаква болест на природата или, напротив, природата – резултат от болест на материята, произлизаща от човека.

II.

Няма да коментираме тези генетични варианти, ще ги разглеждаме като метафори, като метафорични хипотези.

Нека се опитаме обаче да разсъждаваме върху появата на идеята за морал у човека, която го отличава от всичко, което не е човешко същество.

Етика, морал, вина, митът за първородния грях, митът за изгонването от рая (тоест от закона), митът за собственото име са същността на границата на разликата между човек и всичко останало.

Определението за човек е почти немислимо от човешка гледна точка.

Необходимо е да се постави директно в природата, за да се посочи вида на неговата автономност – чрез примера за сравняване на разстоянието между устата и храната, както и начини за премахване на това разстояние.

III.

Етиката, моралът, тоест състоянието на осъзнаване на греха, фалшива стъпка, възникват от космическата отдалеченост на устата на човека от неговата храна. Това космическо пространство или разстояние между устата и храната изолира човека от природата, изолира и индивидуализира, създава у него здрав разум и се приема като такъв.

За човека съществуването не е едно цяло, някаква неделимост; за него няма нито един голям живот, в който всички участват, а много различни животи в борба помежду си и в състоянието на взаимно поглъщане.

IV.

Камъкът не може да бъде морален – не и неморален. Той не знае какво е това грях. Той не може да бъде честен или нечестен. Устата на камъка е и храната на камъка. Всъщност, при камъка няма разлика между устата и храната. Той се храни от самия себе си.

Вземете едно дърво: устата му (корен) е слята с храната му (земята). И в този случай не можем да говорим за дървото дали е морално или не, нито за неговата вина или невинност.

V.

Разстоянието между устата и храната при хората е космическо. Човекът има много усти, конкретни и абстрактни. Очите му, ушите му, ноздрите му, самият му мозък – всички са усти, гладни за всякаква храна, конкретна или абстрактна.

Но ако можехме да направим количествено сравнение, несъмнено щяхме да видим, че микробите, тревата и дори някои животински видове значително превъзхождат хората по отношение на броя на устите. Възможно е в качествен мащаб, ако качеството се разбира като способност за оцеляване, човек да заеме едно от междинните места.

VI.

Ако решим да отхвърлим здравия разум в името на по-широка гледна точка, ние непременно ще открием пълното равенство между всичките форми на земен живот, защото, всъщност, те взаимно се допълват, създавайки това, което се нарича „екологичен баланс“.

VII.

От тази гледна точка, може определено да се каже, че човекът е само една от допълващите се форми на живот.

VIII.

Ето защо е толкова важно да алармираме за замърсяването на околната среда. Това е резултат не само от бързото развитие на технологиите, изпреварващи етиката на използването им, но и от предубедената представа (на която дължим здравия разум), за човека като господар (бих казал, фараон) на природата, което е една велика грешка!

А плодовете на тази неограничена сила вече се усещат.

Разбира се, не само човекът замърсява природата. Бактериите и микробите също замърсяват много природата. И тук би било възможно да се изгради цифрова скала на отрицателните стойности.

IX.

След като се отрече от фалшивата си корона като цар-повелител на живота, човек може да се събере отново с пространството и да намери своя изгубен смисъл. Човешкият ум вече не е достатъчен за нашата цивилизация. Човешкият ум вижда как етичната празнина в неговото въздействие върху нея непрекъснато се разширява.

X.

Може би някой ден, не знам точно кога, но вярвам, ще се има хармония и мир и както гласи един древен апокриф: „двама ще станат едно, и което е отвън, ще бъде и отвътре, а мъжът и жената няма да бъдат нито съпруг, нито съпруга“.

САНДАЛИТЕ НА МАРК АВРЕЛИЙ

I.

Първо си измих ръцете, за да бъдат чисти, преди да взема перото и листа хартия. Измих и лицето си, особено внимателно очите си, за да могат да видят всяка написана буква поотделно, като избягват случайностите и небожествените внушения. Накрая, измих и сърцето си.

II.

Казват, че имало възраст за пътуване и това било юношеството…

Трябваха ми няколко дълги години, за да разбера какво е това юношеството като способност да се променяш от това, което е извън самия теб. Отне ми още повече години, за да осъзная, че естествените неща и естественото, че видовете реалност, без значение колко силни и красиви са те – не са преувеличени и следователно не са способни да събудят мисълта ми, да променят съзнанието ми, освен да бъдат нещо като придатък към паметта ми.

Едно обикновено пътуване в реалността може да ви състари чувствително. Само едно пътуване към идеята и мечтата за истинското, може да ви промени и да ви направи вечно млад. Но това може да ви даде само Изкуството.

III.

Когато бях в Рим, първото което направих бе да отида до Капитолийския площад. В центъра му, както всеки знае, се издига конната статуя на император Марк Аврелий. Много обичам идеята за вечното величие, въплътена в тази статуя.

IV.

Конят е като истински, но три пъти по-голям. Фигурата на императора е човешка фигура, но три пъти по-голяма. Това е всичко!

Всичко е направено прецизно и безупречно: от зъбите на коня до императорските сандали. Но: зъбите са три пъти по-големи от обикновените; сандалите са три пъти по-големи от нормалните сандали. Или може би 3,14 пъти повече, колкото радиусът е по-малък от окръжността.

Окото, като лист от девесил от двора на баща ми, ме гледа право в очите, което е като приемственост за мен. Да, ще повторя: окото на Марк Аврелий, като лист от девесил от двора на баща ми, но три пъти по-голямо, гледа право в очите ми, и ми се струва, че е самото въплъщение на Небето.

С вик се завъртях цели три пъти около големите императорски сандали.

Да, тази невероятна, величествена статуя сякаш е замислена така, че когато я гледаш да се почувстваш малък, поне три пъти по-малкък, отколкото си всъщност. А конят, конят се оказа общият знаменател в това уравнение…

V.

Преувеличението е първият закон в Изкуството. Дърво, три пъти по-високо от дърветата около него, или три пъти по-ниско, се превръща в природен паметник, тоест в предмет на Изкуството. Този, който обича подобно дърво, непременно ще стане различен. А самото дърво ще бъде преобразено, като го приемем чрез любовта си.

А от любов към дърветата, можете да създадете дърво три пъти по-голямо от нормалното дърво, като по този начин промените любовта си към нормалните дървета. Увеличаването на дървото означава по същество да се уплътни дървото в идея. Следователно Изкуството е област с високо напрежение и стойността в изкуството се измерва преди всичко от интензивността на това, което комуникира.

VI.

И все пак, дори три пъти по-големи от обикновените сандали, сандалите на Марк Аврелий изглеждаха като всички други сандали.

VII.

От гледна точка на чувствата, същността на Изкуството може да се оприличи, за по-голяма яснота, на състоянието на силна, вълнуваща любов.

VIII.

Аргументът в полза на факта, че обект на Изкуството (образ, хармония, стих) е едно творчески изразено състояние на любов (възторженост, тревога, сълзи) е копнежът за втора среща, който възбужда обектът на Изкуството. В този копнеж, в тази жажда, като архетип, основната черта на Изкуството, без съмнение, е преувеличаването на реалността.

IX.

Воден от любовта си към невероятната конната статуя на Марк Аврелий, се заех с

различни книги за Рим. В една от тях прочетох, че Микеланджело е открил тази забравена до 16 век римска статуя през 1538 г. и я е поставил на собствен пиедестал на Капитолия. Първоначално е била позлатена, а народната легенда от Рим гласи, че краят на света щял да настъпи в деня, когато върху него отново ще се появи позлата, сама от себе си.

Това обаче е единствената оригинална конна статуя, открита в Рим, датираща от осемдесетте години на втори век.

От любов към нея бих искал да я видя зеления й бронз сега позлатен. Но от страх да не изчезне заедно с края на света, аз се моля в душата си да остане такава, каквато е сега – бронзова, леко позеленяла…

X.

В момента, в който видях Пиета на Микеланджело, се почувствах като умен и високо образован човек. Видях скулптурата и се разплаках; но не изпитах някакво облекчение. Плачът ми донесе само сълзи, а и те не ми измиха лицето.

Опитах се да избягам, да спра да, да остана сам със себе си, да се преструвам, че съм пиян, но името ми сякаш изсвирваше, бръмчеше около тялото ми като стрели, които светнали сред огън, за да маркират добитък в обширните полета.

XI.

Това е единственото нещо, върху което Микеланджело е оставил своя подпис; върху мраморната лента между мраморните гърди на чудото.

Той постави името си там като баланс. Без него мраморът сигурно щеше да отслабне, да омекне и да се издигне като прах в небето.

Никита Станеску

Подбор и превод: Огнян Стамболиев

ДЕВЕТ ПОЕТИ ОТ МОЛДОВА

ПРЕДСТАВЯ ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

ГРИГОРЕ ВИЕРУ

ТЪЖНА ПЕСЕН

„Велика е смъртта…“
Рилке

Велика си смърт,
но самотна.
Аз имам дом и любов –
ти нямаш, нямаш.

Нежна е сянката на чучулигата,
дето лети над полето.
Зелени са ябълките, по които
пълзят охлювите на звездите.

През мен минава една тъжна песен,
точно сега, в този миг.
Аз имам къде да умра –
ти нямаш, нямаш…

АНАТОЛ ЧОКАНУ

КЪМ ОВИДИЙ

Морето с теб разделя ни, Овидий
- не вековете
Отдавна е изпита празничната чаша.
На твоя праг заставам
тъй сляп и глух -
както и ти сред скитите-сармати.
Към пламъците на огнището поглеждам,
съзирам образа на шумния и вечен Рим.
Печална, изоставена е Юлия,
подобно падаща звезда,
която бавно гасне.
Мъчително се носи моят стих.
Издигам с много труд към тебе
мост през вековете.
На твоя бряг са меки зимите.
Отпивам от балсама на нощта понтийска,
прозрял неутешимата ти мъка.

Отдавна си пребродил цялото море, Овидий,
душата ти е млада, не старее.
Дочувам ударите на сърцето -
следите на деня по измокрения пясък.

НИНА ЖОСУ

ПРЕД ЕДИН СТАР ПОРТРЕТ

А някога и ти си бил и жив,
и близък, и любим –
целуван неведнъж.
От нежност натежали,
ръцете ти са светели из мрака.
Нозете ти – сърни подгонени –
почти не са докосвали земята.

Сега ръцете са сиротни,
и ти си сам.
А твоят глас далечен –
в бездънна пропаст слязъл –
едва ли ще се върне.

Сега си мисля
за онези живи устни,
умеели тъй лесно
да запалят - но без да изгорят -
нечии други устни
от шепота омекнали,
червени от студа на любовта.

МАРЧЕЛА БЕНЯ

СТАРА ПЕСЕН

Само ти знаеше тази стара песен,
татко,
само ти я припяваше понякога,
сутрин,
стадото повел към скалите до село,
с глас, приглушен, но все още хубав.
Не запомних думите,
татко,
само мелодията звучи в мен.

И на кого ли я пееш сега,
татко?

Искам пак да я чуя...

НИКОЛАЕ ДАБИЖА

А ПТИЦИТЕ ВЪЗПЯВАМЕ ПРИ ПОЛЕТ

Прелиствам стара книга
и колко страници от нея липсват.
Тук бой кипял е, там епидемия...
Да, птиците възпяваме при полет.
За някакъв живот си спомням често,
но не за моя,
а за друг,
пребродил паметта ми.
А птиците живеят само в полет.
Зората не признава никакви вериги.
Тя мимолетна е!
И твърде стара -
по-стара е дори от ятото
безпътни облаци

ВАСИЛЕ РОМАНЧУК

РАЖДАНЕТО НА ПОСЛОВИЦАТА

Само светлината, дето пламти в душата,
няма да изгасят злите ветрове.

Само израсналия в душата
плод на вярата и на надеждата
няма да откъсне чуждата ръка.

Само скритата в душата тишина
ще се превърне в любовна дума.

Само в душата -
при срещата на спомена за камъка
със спомена за бистрата вода -
ще се роди мъдрата пословица
за туй, че водата минава,
а камъкът остава.

ЮЛИАН ФИЛИП

ДЪРВО

Дърво, пълно с птици,
рони върху дланите ми
светлинки и капки роса
от листата,
които още ги няма.

Зелената пелена на бръшляна
се простира - като в сън -
нагоре и иска да обгърне
ствола,
който още го няма.

Птиците рисуват очертанията
на дървото в синевата.
Дървото още го няма,
но вятърът
вече шуми в листата му.

АНАТОЛ ГУЖЕЛ

КОГАТО СЛУШАМ ОЙСТРАХ

Вълната ме събаря и разнася
по камъните остри.
Морето се тресе от злобен смях.
Брегът се мярва,
сетне пак изчезва.
Деветата вълна отнася
и сетната надежда.
Потъвам!
Само миг ще продължи живота,
скован от ледната вода.
Молба към себе си отправям:
- Задръж се, драги, за секунда
на гребена на мощната вълна.

Соленото небе
надвисва над очите ми.
Вълната се подготвя
за новия си скок!
И ето: пауза.
Спасение!
Звукът замира -
прекъсва своя път лъка.

ЛЕО БУТНАРУ

ЛЮБОВ

Сърцето на мъжа
и сърцето на жената
се приближиха толкова,
че между тях остана само
песъчинка – бъдещ бисер
или начало на
пустиня….

Подбор и превод от румънски
Огнян Стамболиев

ЗА ПЪРВИ ПЪТ НА БЪЛГАРСКИ

БЯЛАТА КНИГА

ЖАН КОКТО

ПРЕДСТАВЯ ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

Автобиографична проза на Жан Кокто в превод на Огнян Стамболиев

В най-далечната си и отдавнашна памет и дори в онази възраст, когато разумът все още не влияе на чувствата, аз мога да открия следите от моята любов към момчетата.

Всъщност винаги съм обичал силния пол, който според мен, съвсем справедливо, можем да назовем прекрасен. За моето щастие, разбира се, е виновно само обществото, което преследва необичайното като престъпление и ни принуждава да се отричаме от своите естествени наклонности.

Спомням си сега три случая, определили бъдещето ми.

Моят баща живееше в неголям замък недалече от С. До замъка имаше голям парк. В далечния край на парка имаше ферма и изкуствено езеро, които не бяха част от имението. Баща ми разреши да не се оградят в замяна на млечните продукти и яйцата, с които ежедневно ни снабдяваше фермерът.

В една августовска утрин бродех из парка с карабина, заредена с кабзи и както си играех на ловец, преследващ дивеч, се скрих зад някакъв плет. И точно оттам видях момчето от фермата, което яздеше единия от конете. Искаше да го вкара в езерото и беше съвсем голо – може би предполагаше, че в парка няма хора. Стоеше само на няколко метра от мен. Тъмният загар на лицето и врата му, на ръцете и нозете, контрастираше с природната белота на кожата на тялото му и ми напомняше на индийските кестени. Но погледът ми бе привлечен от още нещо, нещо издуто, което ми изглеждаше привлекателно и загадъчно.

Тогава усетих силен шум в ушите. Бузите ми се възпламениха, краката ми омекнаха, сърцето ми заби силно. И без да разбера, изгубих съзнание, и ме откриха едва след четири часа. Като дойдох на себе си, инстинктивно се предпазих да не разкрия причината за припадъка си и, като рискувах да ми се подиграят, казах, че съм се изплашил на някакъв заек, изскочил внезапно от храстите.

Следващият случай бе година след това. Моят баща разреши на пътуващи цигани да построят табора си в същата част на парка, където бях изгубил съзнание. Разхождах се с бавачката. Изведнъж тя извика силно, дръпна ме до себе си и ми забрани да се оглеждам. Беше ослепителен летен зной. Двама цигани се бяха съблекли съвсем голи и се катереха като маймуни по дърветата. Картината, шокирала моята бавачка, се запечата завинаги в паметта ми . Дори да доживея и до сто години, заради този неин вик, аз винаги ще виждам двете гъвкави, мускулести бронзови тела.

Последният случай беше свързан с млад лакей на име, ако не се лъжа, Гюстав. Като ни прислужваше на масата, той едва сдържаше смеха си. И тази насмешливост ме плениваше. Непрекъснатата мисъл за момчето от фермата и за двамата цигани и ме доведе до това, че направо замечтах да докосна с ръце, онова, което видях с очите си.

Планът ми беше съвсем наивен. Да нарисувам жена, да му покажа картинката. Той да се засмее, а аз да го помоля да ми разкрие тайната, която рисуваше моето въображение, когато седях на масата в трапезарията и се заглеждах в изпъкналостта под панталоните му.

Що се отнася до жените в „неглиже“, аз не бях виждал други, освен моята бавачка, и считах, че женските гърди са по принцип гъвкави и еластични, както са на артистките, а всъщност те бяха по-скоро увиснали. Показах на моя приятел рисунката, а той ме попита коя е била модела, и когато се разсмя, аз с неподозирана и за мен дързост се хвърлих направо към целта! Тогава той ме отблъсна, почервенял, ощипа ме за ухото, заради което аз му ударих плесница и той, разтревожен за работата си, изскочи от стаята.

След няколко дни го заловиха да краде вино. Баща ми го уволни. Застъпих се за него, разплаках се, но нямаше никакъв резултат. Изпратих Гюстав до гарата. На сбогуване му подарих комплект кегли за малкия му син, когото ми показа на снимка.

***

Майка ми беше умряла при раждането ми, живеех с баща си, човек тъжен и очарователен. Неговата тъга се бе появила дълго преди смъртта на жена му. Дори и в щастието си той беше тъжен, затова аз потърсих корените на тази негова тъга по-далече от вдовството му.

Содомитът усеща содомита, както евреина – другия евреин. Той разпознава себеподобния си под която и да е било маска, и аз се опитвам да го открия между редовете и на най-невинната книга. Тази страст, разбира се, не е толкова проста, както си мислят моралистите. И защото има содомити от женски пол, жени, приличащи на лесбийки, на интересуващи се от мъже, както има и содомити, които през целия си живот не се чувстват комфортно, готови да припишат това на слабото си здраве или на необщителния си характер.

Винаги съм мислил, че ние с баща ми сме твърде еднакви, за да се различаваме и в тази важна област. Но, извън всяко съмнение, татко не подозираше за своите наклонности, и вместо да ги следва, насила се бе спуснал по противоположния склон, без да знае защо живее така трудно. Ако беше открил у себе си вкусове, които не бе имал възможността да развие, и които забелязвах в някои негови думи, жестове и други дребни неща, сигурно щеше да се смути много.

По негово време заради това някои мъже се самоубиваха. Но той беше в неведение за собствената си същност и носеше безропотно своето време. Може би и на тази пълна слепота аз дължа своето съществуване. И я оплаквам, защото щеше да бъде по-добре, ако моят баща бе познал радостите, които биха предотвратили моите нещастия.

От осми клас започнах да уча в лицея Кондорсе. Чувствата ми се пробудиха съвсем безконтролно и растяха като плевели. Дупки

по джобовете на панталоните, изцапани със сперма носни кърпички… Особено дръзки бяхме в кабинета по рисуване, скрити зад стената от картон. Понякога по време на урок някой злонамерен учител задаваше неочакван въпрос на ученик, стигнал до почти до границата на оргазма. И момчето ставаше от мястото си със зачервени бузи и започваше да каканиже от смущение, а ние примирахме от смях.

В класната стая вечно миришеше на газ, тебешир и сперма. И от тази неприятна смес направо ми прилошаваше. Трябва да кажа, че забавленията, които моите съученици считаха за порочни, бяха според мен по-скоро пародия на онази форма на любов, която признаваше моя инстинкт, макар аз да бях единственият, който тогава не одобряваше тези игри. В следствие на което, бях станал обект на безкрайните им шеги и подигравки, защото ме мислеха за прекалено срамежлив.

Но лицеят Кондорсе не беше интернат и до любовни интриги не се стигаше, всичко се ограничаваше до тези забранени шеги.

Един от съучениците ми, на когото викаха Даржелюс, беше на голяма почит, заради това, че беше по-развит физически. С хладнокръвен цинизъм той демонстрираше своето вече мъжко достойнство и вземаше за това зрелище такса дори от учениците от другите класове под формата на пощенски марки или цигари.

Да седиш на един чин с него се считаше за привилегия. Сякаш и днес виждам смуглата му кожа. Носеше къси панталони и се гордееше със своите крака. Ние всички носехме къси панталони, но само Даржелоюс не обуваше чорапи, за да показва мъжките си крака. Ризата му с обърната яка откриваше широк врат. Над челото му се завиваше голям перчем. Плътните му устни, премрежения му поглед и леко сплеснатия нос – всичко това бяха характерните черти на онзи тип, който предстоеше да се превърне в моето проклятие!

Коварството на съдбата, приемащо различни маски, ни оставя илюзията за свобода на избора, а в крайна сметка ни хваща всеки път в един и същи капан.

Присъствието на Даржелюс беше за мен като болест. Мъчех се да го избягвам. Причаквах го. Мечтаех за някакво чудо, което би привлякло вниманието му към мен, което би прогонило високомерието му и би разкрило пред него истинския смисъл на моето поведение, продиктувано единствено от непреодолимото желание да му се харесам.

Чувството ми беше смутно. Трудно можех да го определя с точност. Изпитвах някаква мъка, а на моменти и нещо като нега. Единственото, в което бях уверен, бе това, че това чувство не приличаше на чувствата на моите приятели.

Веднъж, когато нямах силата да се преборя с това състояние, аз споделих вълненията си с едно момче, което познавах отпреди Кондорсе – родителите му бяха приятели с моя баща. „Глупав си ти, – ми каза той, – това е проста работа. Покани Даржелюс някоя неделя на разходка, закарай го в храстите и готово!”

Как така? Не бих могъл. Исках да му кажа, че тук не става дума за толкова проста работа, а за една мечта. Моят приятел вдигна рамене. „ Какво толкова? Даржелюс е по- силен от нас. След като толкова ти харесва, подложи му се и готово!”

Грубостта на този съвет ме порази. Осъзнах, че няма да е възможно да се изразя, както бих искал. Да допуснем, помислих си аз, че Даржелюс се съгласи на среща – какво ще му кажа и какво ще направя? Не бих искал да се забавлявам за пет минути, а да бъда с него завинаги. Накратко казано: аз го обожавах и бях готов да се примиря със съдбата си – да страдам и да мълча. И макар да не смеех да нарека тази напаст любов, чувствах, че тя е нещо различно от онова, което чувстват другите в класа, и че не мога да намеря изход от това положение.

Но това приключение, което всъщност нямаше начало, все пак имаше край.

Подтикван от приятеля ми, пред когото се разкрих, аз помолих Даржелюс за среща след училище в празната ни класа стая. Той дойде. При вида му изгубих ума и дума.

Видях само мускулестите му нозе и одраскани колене.

– Какво искаш? – попита с жестоката си усмивка. Досетих се, че предполага, че дори разбира, че моята молба не би могла да има друго значение. И тогава изтърсих първото, което ми хрумна:

– Исках да те предупредя, че надзирателят те следи.

Това, разбира се, беше нелепа измислица, защото Даржелюс успя да очарова всички учители и никой не го преследваше.

Привилегиите на красотата са неизмерими. Тя действа дори на онези, които не се вълнуват много от нея.

Даржелюс наведе глава и се учуди:

– Надзирателят ли?

– Да, – упорствах, почерпил сили от страха си, – надзирателят. Чух го как казва на директора: „Аз наблюдавам Даржелос. Той си позволява много неща. Затова не го изпускам от очи.“

– Аха, значи си позволявам много неща, така ли? – закани се той, – добре, старче, ще ти покажа още какво си позволявам. А пък ти, ако си решил заради такава глупост да ми досаждаш, имай предвид, че веднага ще те сритам в задника.

И си отиде.

Цяла седмица се правих на болен, за да не ходя на училище и да не се навирам в очите на Даржелюс. Когато се върнах, разбрах, че той е болен и че не става от леглото. Не посмях да попитам за него. Подробностите се предаваха шепнешком. Бил бойскаут. Един ден се къпал в ледените води на Сена и заболял от гръдна жаба. Скоро ни съобщиха, че е починал. Младостта е безчувствена. За повечето от учениците в Кондорсе тази вест беше повод за безделие – на другия ден обявиха траур.

Това нанесе смъртен удар на еротизма. Беше твърде голямо смущение за мен – да се простя с призрака на това великолепно животно, към чиито прелести, предполагам, не би могла да бъде равнодушна и самата смърт.

***

В девети клас, след ваканцията, моите съученици се промениха решително. Гласовете им загрубяха, пропушиха, някои започнаха дори да бръснат мъха по лицето си, тръгнаха без шапки, обуха дълги панталони. Онанизмът отстъпи място на самохвалството. Разменяха си порнографски картички. Цялата тази младеж се въртеше около жените като слънчоглед подир слънцето. И тогава, за да не изостана от другите, започнах да извращавам собствената си природа.

Устремени към своята истина, то ме увличаха към лъжата. Това, че не ме приемаха, аз си го обяснявах с тяхното незнание. Възхищавах се от непринудеността им. Принуждавах се сам да следвам примера им, да споделям техния ентусиазъм. Налагаше ми се постоянно да преодолявам срама си. В края на краищата тази самодисциплина значително облекчи живота ми. Само си повтарях, че развратът не е нещо забавно, че другите са по-прилежни от мен.

В неделните дни, ако времето позволяваше, се събирахме цяла компания и отивахме в Отьой да играем тенис на корт. Ракетите после оставяхме по пътя, у един портиер в дома на наш съученик, чието семейство живееше тогава в Марсилия. После хуквахме към тайните домове по улица Прованс. Пред тапицираната с кожа врата, нашата нахаканост, типична за възрастта ни, се изпаряваше и влизахме малко приведени и свити като под душ със студена вода. Хвърляхме ези-тура кой да мине пръв. Страшно се притеснявах, жребият да не се падне на мен…

Човек се стеснява най-много от младите момичета и от децата. Твърде много неща ни делят от едните и от другите. Трудно е да прекъснеш мълчанието и да се приравниш до тяхното ниво. На улица Прованс единствената база за общуване беше леглото, в което лягах с момичето, а не актът, който не доставяше нито на мен, нито на нея някакво удоволствие.

След тези похождения ние вече се осмелявахме да заговаряме жените на вечеринките и така аз се запознах с малката брюнетка Алис дьо Пибрак. Живееше на улица Лабрюйер в скромна квартира, в която ухаеше на кафе. И ако не греша, Алис ни приемаше у дома си, но ни позволяваше единствено да се любуваме на пеньоара и разпуснатите й редки коси. Това нейно

държание опъваше нервите на моите другари, а на мен много ми допадаше. Накрая, изтощени от безплодното очакване, те се устремиха към нова следа. Започнаха да ходят на неделните утра в театър „Елдорадо“, да хвърлят на артистките букетчета с теменужки и да ги причакват в студа пред служебния вход.

И ако сега се задържам толкова дълго върху тези незначителни перипетии, това е само, за да покажа каква умора и празнота ни носеха тези наши неделни приключения, за които говорехме през цялата седмица.

Едно от момчетата познаваше актрисата Берта, която пък ме започна с Жана. И двете играеха в „Елдорадо”. Жана ми харесваше и аз помолих Берта да я попита дали не иска да стане моя любовница. Берта ми съобщи, че Жана не била съгласна и ме съблазни вместо своята приятелка. Скоро след това разбрах, че Жана се обидила, че не съм й обърнал внимание, и отидох да я навестя. Разбрах, че моето предложение така и не е било предадено и ние двамата решихме да натрием носа на Берта като й демонстрираме нашето щастие.

Това юношеско приключение даде такъв отпечатък върху моите шестнайсет, седемнайсет и осемнайсет години, че дори и сега, когато видя името на Жана във вестниците или нейна снимка, не мога да не потрепна от вълнение. А освен това сега мога да разкажа и за една евтина интрижка, която се разигра по онова време.

На втората година от нашата връзка започнаха сцените. След една, особено бурна – беше в пет сутринта на площад „Конкорд“, когато оставих Жана сама на улицата и се прибрах у дома. Към обяд вече се замислих дали да не й позвъня, когато ми съобщиха, че някаква дама ме очаква на входа с колата си. Беше Жана. „На мен ми е все едно, че ме заряза тази сутрин насред улицата, знам, че си слаб, за да доведеш тази шега докрай. Преди два месеца нямаше, все пак, да се осмелиш да направиш подобно нещо. Не се възгордявай сега, не мисли, че си показал характер, днес ти показа само едно – че твоята любов вече е попреминала.”

Този рискован анализ ми отвори очите и аз разбрах, че идва краят на моето робство.

Но едно откритие все пак, оживи малко любовта ми – разбрах, че Жана ми изневерява. Да, изневеряваше ми с… Берта. Сега мога да си обясня моята любов към нея. Жана беше като момче – тя обичаше жените, а аз я обичах с женската страна на моята природа.

Заварих ги в леглото, свити на кълбо като октопод. И вместо да ги наплескам, както би следвало, аз започнах да им се моля. А те ме утешаваха и това се оказа печалният финал на моето любовно приключение, което доста ме разстрои. Разстрои и моят баща и го принуди да излезе от сянката, в която се беше скрил.

Една вечер, когато се прибирах по-късно у дома, на площад Мадлен, ме извика някаква жена с нежен глас. Погледнах я – беше прелестна, млада, свежа. Казваше се Роза, обичаше да бъбри и ние двамата тръгнахме на нощна разходка из Париж. На следващия ден аз заминах за Швейцария и оставих своя адрес на Роза. Тя ми пишеше писма върху карирани листчета, в които слагаше и марка за моя отговор. Когато се върнах, по-щастлив от Томас Де Куинси, намерих Роза на същото място, където се запознахме. И тя ме покани в своята стая на площад Пигал.

Хотелът беше доста мрачен. Стълбището миришеше на етер.

Това обезболяващо средство беше за младите момичета, които се връщаха от Небитието. Стаята на Роза беше разхвърляна, а тя лежеше в леглото и пушеше. Казах й, че изглежда добре. Тя ми отговори: „Не ме гледай, когато съм без грим. Без клепките приличам на одран заек.“ Станах неин любовник. Тя отказваше да й давам пари или подаръци.

Всъщност, не! Прие една рокля, защото нямало да я облече – била много елегантна, но щяла да я запази в гардероба си за спомен от мен.

Един неделен ден някой почука на вратата на стаята й. Скочих. Роза каза да се се притеснявам, бил брат й, който щял да се радва да ме види.

Този брат приличаше на момчето от селската ферма от моето детство. Юноша на деветнайсет, от нисък произход. Казваше се Алфред или Алфредо.

Говореше някакъв странен френски, но националността му не ме интересуваше – за мен беше дошъл от света на проституцията, от страна, която си има свой патриотизъм и свой диалект.

И ако към сестрата ме привлече инерцията, то към брата се хвърлих направо, без да се замисля. Скоро започнахме да се срещаме тайно от Роза като си служехме с най-различни хитрости.

Тялото на Алфредо беше за мен не само младо и прекрасно сложено, тяло на моите мечти. Съвършено, украсено от мускулите му – красиви и хармонични.

Тогава разбрах, че не съм вървял по моя път.

И се заклех повече да не се лутам, а да вървя право напред, и вместо да слушам другите, да се заслушвам в собствените си чувства, а не в чужди съвети.

Алфредо прие моите ласки с благодарност. Призна, че Роза не му е сестра и че е неин сутеньор. А Роза продължи да играе своята роля, ние – пък нашата. Алфредо ме побутваше под лакета, а понякога го напушваше силен смях. Роза го гледаше с недоумение и не подозираше, че двамата съзаклятничим, че ни свързват толкова хитрости.

Веднъж портиерът влезе и ни завари да се търкаляме в кревата с Роза между нас. „Виждате ли, Жул, – възкликна тя и ни посочи двамата, – моето братче и моят любим. Това са единствените хора, които обичам!“

Но лъжата взе да уморява ленивия Алфредо. Призна ми, че повече не може да живее така, да работи на единия тротоар, докато Роза е на отсрещния, и да крачи по цял ден из една уличка. С една дума: поиска ми да го измъкна от всичко това. За мен нямаше по-приятно нещо. Решихме да наемем стая в хотел „Тери“, където Алфредо трябваше да се нанесе след обяд, а аз да отида там за през нощта, като излъжа Роза, че се е изгубил някъде и, че отивам да го търся.

Платих стаята, настаних там Алфредо и се върнах да обядвам у дома с баща си. После тръгнах към хотела. Но Алфредо беше изчезнал. Чаках до го девет вечерта, а той все не се връщаше, и се прибрах у дома със свито сърце.

На сутринта в единайсет отидох в хотела. Алфредо спеше. Събуди се и ми призна, че не могъл да се откаже от старите си навици, че не можел да живее без Роза, че през цялата нощ я бил търсил – първо в нейния хотел, после по улиците и всички кръчми и дансинги из Монмартр и улица Лап.

– Разбира се, – казах му аз. – Роза е много зле, има треска. Тя е при своята приятелка на улица Будапеща.

Алфредо ме помоли да отидем веднага там. Стаята на Роза в хотел М. беше като бална зала пред квартирата на нейната приятелка. Миришеше на мръсно бельо и какво ли не още. Двете жени бяха по бельо. Алфредо падна на колене пред Роза и зацелува нозете й. Стоях бледен и смутен. Роза се обърна към мен с лице, зацапано от козметика и сълзи, и протегна ръце: „Ела, ела при мен, скъпи, – проплака тя, – ще се върнем на площад Пигал и ще живеем и тримата заедно. Зная, зная, скъпи, всичко. Нали, Алфредо?“- питаше тя и го дърпаше за косите. А той не знаеше какво да каже.

Трябваше да замина с баща си в Тулон на сватбата на моята братовчедка, дъщеря на вицеадмирала Ж.Ф. Виждах бъдещето си само в мрачни тонове. Съобщих за това семейно задължение на Роза, оставих й малко пари, също и на Алфредо и обещах като се върна, веднага да ги потърся в хотела на площад Пигал.

В Тулон забелязах, че Алфредо ми е отмъкнал златната верижка. Беше моят талисман. Бях му я сложил за малко на ръката, после я забравих, а той се постара да не ми напомни.

Когато се върнах, Роза ми се хвърли на врата. Беше тъмно. В първия момент не познах Алфредо. Какво беше станало с него?

Полицията обикаляла Монмартр. Алфредо и Роза се притеснили за своето гражданство. Снабдили се с фалшиви паспорти и се готвели да избягат. Алфредо, който имаше вкус към романтичните филми, си беше боядисал косата. Под тази черна грива неговото дребно лице придобиваше съвсем примитивен вид. Настоях да ми

върне верижката. Отрече, че е у него. Роза го уличи в кражба. Алфредо се разгневи и започна да ни ругае и двамата и дори ни подгони с нож!

Избягах навън и хукнах надолу по стълбището, а Алфредо ме последва. На улицата успях да хвана такси и когато колата потегли, погледнах през прозореца. Алфредо стоеше неподвижен пред входа на хотела. По лицето му се стичаха едри сълзи. Той протягаше ръце към мен, викаше ме. Под лошо боядисаните му коси бледното му лице изглеждаше съвсем жалко.

Първата ми мисъл беше да почукам по стъклото и да спра шофьора. Струваше ми се, че не бива да оставя това нещастно същество само, но се сетих за верижката, за ножа, за бягството, за което ме уговаряше Роза. Затворих очи и се отказах. И сега, ако затворя очи в някое такси, веднага в съзнанието ми ще изплува образът на малката фигура на Алфредо, с измокреното му от сълзите лице под неумело боядисаните в черно коси.

Оказа се, че адмиралът е болен, а моята братовчедка вече е заминала на сватбеното пътешествие, затова се наложи да се върнем набързо от Тулон. Не ми е интересно да описвам сега този град, този Содом, всъщност очарователен, целият окъпан от ласкавите лъчи на слънцето.

Вечерите там са топли като в Неапол, а празничната тълпа напомня венецианската – шумна, жадна за впечатления и забави. Тук се стичат ценители на мъжката красота от всички краища на света, за да се порадват на младите моряци, разхождащи се из града сами или на групички като винаги отвръщат на усмивките и намиганията и никога не отхвърлят любовните предложения.

Солта на нощта преобразява и най-невзрачния бретонец, и най-дивия корсиканец във висока красива девица, щедро деколтирана, с полюшващи се бедра, която обича да танцува и без никакво притеснение е готова да отведе случайния си партньор в някое от пристанищните хотелчета.

Едно от кафенетата, където има и дансинг, беше собственост на бивш кабаретен певец с женски глас, който излизаше преоблечен като жена. Сега носеше бродирана жилетка и безброй пръстени. Беше заобиколен от охранители травестити – гиганти с червени панделки, които го боготворяха, а той ги тормозеше. С едър детски почерк, като си помагаше с език, записваше бавно и грижливо сметките, които жена му диктуваше с простодушна предвзетост.

Една вечер, влязъл в царството на това удивително създание, обградено от благоговейните грижи на жена му и на травеститите, аз направо замръзнах от изумление. В профил срещу мен, облакътен на механичното пиано, стоеше… призракът на Даржелюс. Даржелюс – моряк!

Даржелюското у този двойник беше преди всичко надменността, небрежната наглост на позата. Можеше да се различат златните букви на шапката му: „ Гръмотевица”, накривена над дясната вежда. Около врата му беше увит черен шал, панталоните му бяха клошрани, каквито в миналото носеха моряците, а сега уставът ги забраняваше, защото се бяха превърнали в нещо като униформа на сутеньорите.

На друго място аз не бих се осмелил да издържа на този високомерен поглед. Но Тулон си е Тулон. Танцът тук преодолява всяка граница и винаги хвърля случайно срещналите се във вихъра на любовта.

Затанцувахме валс. Корпусът – наклонен назад, слабините притиснати едни към други, строгите профили със сведени погледи, краката малко спънати, сякаш конски копита. Свободно пуснатите ръце заемат грациозна позиция. Дъхът на пролетта вече владее плътта. Тя израства отново като зелено клонче, твърдите пъпки се разпукват, потта се смесва с пот, надига се пара!

Влизаме в стаичката. Без аксесоарите, внушаващи трепет и страх, „Гръмотевицата” се оказа послушно зверче. Имаше счупен нос – бяха го ударили при някаква свада. С прав нос сигурно щеше да изглежда обикновен и дори сладникав.

Върху разсъблечения торс на този красавец, олицетворяващ за мен самото щастие, с едри сини букви беше татуирано: „ЩАСТИЕ – НЯМА“. Разказа ми своята история. След

метежа на кораба „Ернес Рьонан” го взели за някой друг и му остригали главата до голо. Тя била неговата украса. „Няма за мен щастие на този свят, повтаряше той и поклащаше главата си, гладко избръсната като глава на античен бюст. „Няма и няма да има!“

Сложих на врата му моята верижка-талисман. „ Не ти я подарявам, казах му аз, защото тя няма да донесе щастие нито на теб, нито на мен, но тази вечер искам да я поносиш.” После взех стилограф и зачертах с черен туш зловещата му татуировка. Над нея нарисувах голяма звезда и сърце. Той се усмихна. Разбра, че нашата среща не прилича на онези, с които беше свикнал: срещи за бързо удовлетворяване на нагона.

Да, щастие няма? Все пак, възможно ли е? С тези плътни и чувствени устни, с тези прекрасни бели зъби, с този плосък, изваян корем, с тези стоманени мускули и бедра? Това просто не можех да си го представя и за да разреша загадката, се престорих, че заспивам дълбок сън.

Тогава „Щастие – няма“ легна неподвижен до мен. Малко по- малко, почувствах как той тихичко и внимателно се опитва да освободи ръката си, върху която бях отпуснал моята. И за миг не се досетих, че той замисля нещо недобро. Подобно подозрение би било прието като неразбиране на флотския устав. „Устав на порядките” – ключови думи в речника на моряците.

Наблюдавах го тайно с полузатворени клепачи. Отначало той повдигна нависоко верижката, огледа я, после я целуна и потърка в татуировката си. След това провери дали наистина спя дълбоко, като се изкашля, побутна ме, заслуша се в дишането ми и накрая се наведе и леко и нежно долепи бузата си към моята отворена длан.

След като се порадвах на тази гледка, напрегнах силите си да не се отпусна и да симулирам внезапно пробуждане като по този начин обърках живота си.

На разсъмване си отидох. Избегнах погледа му, изпълнен с надежда – не исках да му обещавам нищо. Той ми върна верижката. Целунах го са сбогом, завих го с одеялото и угасих лампата.

Трябваше да се прибера в хотела си. Долу на дъската пишеше, че моряците стават в пет часа, имаше и още куп инструкции за тях. Забелязах, че съм забравил горе ръкавиците си и се върнах. През процепа на вратата излизаше светлина, значи лампата беше запалена. Не устоях пред изкушението и погледнах през ключалката. „Щастие – няма” плачеше безутешно, забил лице в моите ръкавици. Стоях така, пред вратата близо десет минути, без да се реша да предприема нещо. И когато бях готов да я отворя и да вляза, когато изведнъж върху лицето на „Щастие – няма“ видях израза на лицето на Алфредо.

И тогава побягнах надолу по стълбището и бързо захлопнах входната врата зад себе си.

А на пустия площад фонтанът продължаваше своя тържествен воден монолог. „Не, казах си тогава, ние сме от различни светове. Да пробудиш ответно чувство в едно цвете, дърво или звяр е нещо прекрасно. Но да живееш с тях е невъзможно.“

Денят започваше. Петлите пропяха. Откъм морето се носеше тъмна прохлада. От една от страничните улички се появи човек с ловна пушка. Тръгнах към моя хотел бавно и тежко, сякаш понесъл огромен товар.

Изпитващ отвращение към тези сантиментални авантюри, неспособен да овладея чувствата си, едва влачех краката и душата си. Нуждаех се от средство, което да ме откъсне от тази история. Открих го в обществената баня. Тя ми припомни за „Сатирикон” на Петроний с малките си стаички, централния си салон и турските дивани, на които полусъблечени млади мъже играеха на карти. По знак на собственика на заведението те ставаха и се строяваха до стената. Той опипваше бицепсите им, бедрата, разголваше айните им прелести и ги сортираше, както правят търговците със стоката си.

Клиентите знаеха какво искат и застанали встрани, в полутъмните ъгли, набързо правеха избора си. Аз сигурно бях загадка за тези юноши, свикнали да изпълняват недвусмислени желания. Те ме гледаха, но в техните погледи нямаше разбиране.

Сърцето и чувствата у мен образуват такава смес, че ми е доста трудно да приведа в

действие едното без другото. Това бе подтиква да излизат от рамките на приятелството и да се страхувам от мимолетните контакти, при които винаги има риск да отида и по-далече. Затова винаги съм завиждал на онези, които знаят какво искат и без много да се церемонят плащат и удовлетворяват своите наклонности. Някои искат да ги изтезават, други дори да ги завързват с вериги…

Чувал съм за един, който достигал до оргазъм при вида на мъж-херкулес, убиващ плъх с нажежена до червено игла!

Колко такива съм срещал, готови да заплатят, за да получат удоволствие и да разнообразят живота си тук. Повечето от тях бяха богати търговци и бизнесмени от Севера, дошли тук да се отпуснат, а после да се приберат при своите жени и деца.

Накрая започнах да ходя там съвсем рядко. Моята поява будеше известно подозрение. Франция не беше благосклонна към роли, скроени не само от един материал. Скъперникът трябваше да си бъде скъперник, ревнивецът – ревнив. Това бе тържеството на Молиер. Собственикът на банята мислеше, че съм от полицията. Даде ми да разбера, че трябва да бъда или клиент или стока. Да съчетавам едното с другото просто не бе разрешено.

Това предупреждение ме поразтърси и ме застави да се откажа от недостойната си привичка да виждам у всеки млад продавач, хлебар, матрос, куриер, работник и другите млади красавци образа на Алфредо. Съжалявам само за прозрачното огледало. Влизах в тъмната кабинка, отдръпваха металния параван и пред мен се откриваше гледката на неголяма баня. Понякога, в неделните дни, плащах определена сума и влизах в тази баня. От дванайсетте подобни бани само една беше снабдена с такова огледало. Струвало е доста пари на собственика да го донесе от Германия. Персоналът не знаеше за този наблюдателен пункт. Зрелището осигуряваха младите работници, дошли да се изкъпят тук.

Програмата беше неизменна. Те се съблечаха и грижливо окачваха своите дрехи. И когато бяха вече голи, можеше да се отгатне по професионалните им деформации с какво си изкарват хляба.

Седнали в помещението, те гледаха към огледалото, тоест към мен, и започваха първо да си чистят зъбите и венците, после хващаха сапуна и се насапунисваха обилно. Насапунисването се превръщаше в любовна ласка. От топлината и парата очите им като че ли напускаха този свят. Изразът на лицето им се променяше и приемаха животински вид.

Едни, изтощени от горещата вода, се отпускаха обезсилени на пейката, други – започваха отново да се насапунисват и трият, а най-младите излизаха от басейна и виждах как по бедрата им проблясват малки седефени капки сок, остатък от играта им във водата.

Веднъж някакъв Нарцис, изглежда силно влюбен в тялото си, се приближи плътно към огледалото, прилепи устни към стъклото и направи любов със самия себе си. Той така и не разбра, че огледалото не го отрази, а му отвърна, че то беше живо и прави с него любов.

Щастливият случай ми посочи пътя към новия живот. Събудих се от един лош сън и попаднах в друг, още по-лош.

Абатът Х., с когото се познавах отдавна, ме възхищаваше. Беше толкова добър човек, че това просто граничеше с чудо. Навсякъде облекчаваше всяка човешка болка. Нищо не знаеше за моя личен живот, само чувстваше, че съм нещастен. И той поговори с мен, ободри ме и ме въведе в цвета на католическата интелигенция.

Винаги съм бил вярващ. Разбира се, това беше една смътна вяра. Чрез общуването с чисти хора, чрез душевния мир на тези същества, аз вървях към Бога. Разбира се, не всичко се свързваше с догмата, но това ми позволи да следвам своя път, макар миналото ми да бе оставило немалко мъка и грешки.

След нечестивите напитки водата и млякото откриха пред мен бъдещето, където всичко бе прозрачно и бяло.

И ако понякога ме измъчваха съмнения, аз ги прогонвах със спомените си за Жана и Роза. Нормалната любов, казвах си аз, не ми е забранена. Нищо не ми пречи да създам семейство и да се върна към правия път. В крайна сметка аз отстъпвам пред своите наклонности от страх да не направя излишни усилия. А без усилия човек нищо не може да

постигне. Ще се преборя с дявола и накрая ще изляза от тази борба като победител.

Божествено време! Църквата направо ме притискаше в обятията си. Чувствах се като осиновен от някакво огромно семейство.

Хлябът за причастие, този пречист хляб правеше тялото леко, нежно и чисто като сняг. Изплувах към небето като тапа над водата. По време на месите, когато всички бяха склонили глави, аз горещо се молех на Светата Дева да ме приеме под своята закрила: „Към Вас се обръщам, Дева Мария, шепнех благоговейно аз, нали Вие сте самата чистота? Не виждате ли онова, което хората считат за непристойно? Аз ще се подчиня на служителите на Вашия Син на земята, но знам, че Неговата доброта е по-широка от мирогледа на някой си отец Моралус или от стария Наказателен кодекс. Нека да бъде така!“

След религиозния полет обикновено следва душевен спад…

В Париж е невъзможно да спасиш душата си – твърде много неща я отвличат. Реших да отида до морето. Там човек може да дели времето си между църквата и лодката. Щях да произнасям молитвите си над вълните, далече от човешката суета.

Запазих си стая в Т-ския хотел.

От първия ден в Т. горещината настояваше за едно: да се съблечеш и да се наслаждаваш на живота. До църквата се отиваше по мръсни и зловонни улици и стръмни стъпала. Беше съвсем празна. Грешниците я избягваха.

Уви! Тази празна църква ме отблъсна. Предпочетох лодката. Заплувах колкото е възможно по- далече, съблякох се съвсем и загребах с веслата.

Слънцето е опитен любовник, който си знае работата. Отначало се поглажда със здравите си длани. После те сграбчва, захвърля и в миг се оказваш зашеметен, зачервен и запотен.

Моите сметки се объркаха. Опитах се да се овладея. Но в края на краищата цялата ми молитва се сведе до молба към Бог за прошка: „Боже мой, дайте ми прошка, Вие ме разбирате. Вие разбирате всичко. Не е ли всичко Ваше творение: пътята, половите инстинкти, вълните, Небето, Слънцето, което обикнало Хиацинт, го превърнало в цвете.“

Открих едно малко и пусто заливче – идеално място за къпане. Там закотвях лодката си, сред изхвърлените от морето миди и водорасли. Една сутрин открих един младеж, който се къпеше съвсем гол и ме попита не ме ли притеснява това. Отвърнах му с откровеност, която не поставяше под съмнение моите наклонности. Седнахме, опрели бедрата си един в друг.

Разбрах, че живее в съседното село, за да укрепи здравето си, беше предразположен към туберкулоза.

На слънцето чувствата растат стремително. Ние прескочихме доста стъпала и в тези срещи сред волната природа започнахме да правим любов, без обаче да говорим за любовта. Г. напусна своята селска квартира и се премести при мен в хотела. Той вярваше в Бог, но беше по детски безразличен към църковните догми. „Църквата, твърдеше този очарователен еретик, иска от нас нравствена прозодия, не по-малко твърда от поетичната прозодия на Боало. Да вземеш за опора църквата, означава да стоиш разкрачен в този свят. Противопоставям действеното начало на пасивното. Бог обича Любовта. Хората се обичат един друг и ние показваме на Исус, че умеем да четем между редовете и по-сурово законите…“

Той се надсмиваше над моето чувство за вина, което наричаше слабост. „Аз ви обичам, повтаряше той, и за мен да ви обичам е щастие!“

Сигурно нашият прекрасен сън щеше да продължи още в този прекрасен край на земята, до тази вода, където се чувствахме като митологични същества, но майка му го извика да се прибере, и ние решихме да се върнем заедно в Париж.

Майката живееше във Версай, аз при баща си, така че ние си ангажирахме стая в хотел и се срещахме там всеки ден.

Той дружеше с много жени, но това не го тревожеше особено, след като виждах, че мнозина от хомосексуалистите в Париж ценяха женското общество, докато

хетеросексуалните мъже, макар да го използваха, го презираха дълбоко и предпочитаха мъжката компания.

Една сутрин, като вдигнах слушалката да отговоря на телефонния звън от Версай, забелязах, че този благоприятстващ лъжите апарат ме е свързал с неговия малко променен глас. Попитах го дали наистина звъни от Версай. Той се засмя и ми определи среща в хотела в четири, след което аз оставих слушалката. Решил, все пак, да проверя, воден наистина от маниакалното желание да разбера истината, аз позвъних на майка му. Тя ми съобщи, че от няколко дни той не е бил у дома си и че е нощувал у приятел заради някаква работа, която го била задържала.

Как да доживея до четири часа? Хиляди съмнения започнаха да ме терзаят. Истината излезе наяве. Г-жа В., която аз считах само за негова приятелка, се оказа и любовница! Той се срещаше вечер с нея и прекарваше нощите си у тях. Тази увереност на хищен звяр разпали кръвта ми. Колкото и ясно да виждах истината, все пак имах надежда, че той ще намери някакво оправдание и ще съумее да докаже своята невинност.

В четири часа Г. ми призна, че преди е обичал жените и сега се завръща при тях, воден от непреодолима сила и че не бива да му се сърдя – това е съвсем друго нещо, той ме обичал, срамувал се от себе си, но нищо не можел да направи, във всеки санаториум сега било пълно с подобни случаи. Трябвало да си обясня тази негова сексуална двойственост с туберкулозата!

Поисках да избере между мен и жените. Очаквах да чуя, че ще избере мен и че ще се постарае да се откаже от тях. И сгреших. „Страхувам се, отвърна ми той, че ще обещая, но няма да удържа на думата си. По-добре е да се разделим. Ти доста страда заради мен. Не искам да те измъчвам повече. Разривът ще ти причини, все пак, по- малко мъка, отколкото да те излъжа като ти обещая.“

Стоях бледен и прав до вратата, толкова бледен, че той се изплаши. „Прощавай, успях да произнеса аз с безжизнен глас, прощавай! Ти изпълваше целия ми живот, и сега нямам никого, освен теб. Къде да отида? Как да остана сам и как да продължа да живея?“

Потънал в скръб, разплакан, аз се запътих към изхода, а подът на стаята се олюляваше под краката ми.

Тогава той изведнъж скочи от леглото, където беше седнал и нервно гризеше ноктите си, прегърна ме, помоли ме за прошка и се закле, че ще изпрати всички жени по дяволите.

Той написа прощално писмо на госпожа В., която симулира самоубийство, поглъщайки опаковка сънотворно, и ние прекарахме заедно цели три седмици извън града, без да си оставим адреса. Така минаха почти два месеца – бях на седмото небе!

Беше в навечерието на голям църковен празник. Имах вече навика да се изповядвам пред абат Х. Той ме очакваше. Още на прага го предупредих, че този път не съм дошъл за изповед, а просто да споделя нещо с него.

– Господин абат, – попитах го аз, – вие обичате ли ме? – Да, обичам ви. – Бихте ли се зарадвали да чуете, че най-после съм щастлив?

– Много се радвам. – Тогава искам да ви кажа, че съм много щастлив, но щастието ми е от онези, които църквата и околният свят осъждат.

Абатът ме прекъсна: – „Аз мисля, че вие сте жертва на своята стеснителност.“

– Господин Абат, аз няма да оскърбя църквата с предположението, че тя лицемери. Познато ми е понятието „извратена любов“. Но защо да лъжа? Нали Бог ме вижда.

– Мило мое дете, – каза Абатът, – ако аз рискувах само мястото си на Небето, рискът няма да е толкова голям, понеже вярвам, че добрината на Господ превъзхожда всичко, което човек може да си представи. Но освен това място има и друго, онова, което заемат сега тук, на Земята, а йезуитите следят всяка моя стъпка.

Ние се разцелувахме. Като се връщах у дома, си мислех, колко възхитителна е Божията любов. Той я дава на всеки, комуто човешката любов не достига, и я отказва, на онези, които я имат.

На сутринта получих телеграма: „Не се тревожи. Заминавам.. На връщане ще ти телеграфирам. Марсел“

Останах като зашеметен. Предната вечер не стана дума за никакво пътуване. Марсел беше приятел, от когото не можех да очаквам да ме предаде„ но знаех, все пак, че е достатъчно луд, за извърши нещо неочаквано, без изобщо да се замисли за околните.

Реших да отида до слугата на Марсел, за да го попитам за господаря му, но на вратата се позвъни и пред мен се яви разтрепераната и разярена мис Р. с вик:

„Марсел ни го откраднаха! Действайте! Защо стоите така? Направете нещо! Бързо! Отмъстете! Негодник!“ – Тя кършеше ръце, отмяташе косите си назад, удряше с длани по мебелите.

Страхът да не чуе за това баща ми, ме притесни и не можах веднага да разбера какво точно се е случило. Внезапно пред мен се разкри цялата истина, и аз, едва овладял мъката си, се залових да изпращам тази полудяла жена, като й обясних, че никой не ме е излъгал, че с Марсел сме просто приятели и че аз не зная нищо за това, което е решил сега да прави.

– Как? – започна тя, повишавайки глас, – вие не знаехте ли, че това дете ме обожава и прекарва с мен всички свои нощи? Той изчезва от Версай и се връща там на разсъмване. Аз преживях няколко ужасни операции. Целият ми корем е с белези от тях и той, милият, го покрива с целувките си и така заспива до мен!

Не искам да коментирам още кошмара, в който ме въведе тази визита. Получих няколко телеграми от него: „Пристигнахме. Марсел.“, „Заминаваме за Тунис.“…

Срещата ни беше неприятна. Г. предполагаше, че ще му се скарат като на непослушно момче. Помолих Марсел да ни остави насаме и му натиках в лицето мис Р. Той се заинати. Настоявах. Станах груб.

В края на краищата признах и аз се нахвърлих срещу него с юмруци. Болката ме опияни. Биех го като съвсем озверял. Хванах го за ушите и започнах да удрям главата му в стената. От устата му потече кръв. В миг изтрезнях. Потънал в сълзи, поисках да целуна това бледо и измъчено от побоя лице. Но паднах изтощен на колене в ъгъла на стаята. Подобна сцена изтощава силите. Човек се превръща в нещо като счупена марионетка.

Изведнъж усетих някаква ръка върху рамото си. Вдигнах глава и видях своята жертва: той не слизаше: не сваляше очи от мен, легнал на пода, целуваше пръстите на краката ми, коленете, хлипаше безутешно и молеше: „Прости ми, прости ми! Ще бъда твой роб! Прави с мен каквото поискаш! Прости ми!“

Примирието продължи около месец. Сладостно затишие пред буря. Бяхме като цветя, които поникват след обилно напяване. Беше блед, болнав и често оставаше в къщи.

При това за сексуалните ни отношения сега мога да говоря, без да се смущавам и някакъв срам да ме задържа от описанието на мъките, които изпитвах. Затова ще им посветя няколко реда. Любовта беше за мен изтощителна. Дори и когато всичко е спокойно се страхувам, че на този покой ще дойде края, и тревогата ще го лиши от всякаква сладост. Не бива всичко да се тълкува зле. Не бива да се прави нищо, когато усещаш, че земята се люлее под нозете ти. Да чакаш е изпитание, да притежаваш – също. Тогава те е страх да не изгубиш.

Съмненията ме караха да се будя нощем и да крача като луд из стаята. Дори да искам подът под мен да пропадне и аз да падна в бездната. Все си давах дума да мълча и да крия страховете си. Но щом се появеше Г. започвах да го измъчвам с въпросите и подозренията си. А той мълчеше. Това негово мълчание ме разгневяваше или просълзяваше. Обвинявах го, че ме мрази, че желае смъртта ми. Много добре знаеше, че е излишно да ми възразява, че утре всичко ще се повтори отново.

Това се случи през септември.

Дванадесети ноември беше дата, която няма да забравя до края на живота си. Имахме среща в шест часа в хотела. При входа ме спря собственикът и доста смутен ми съобщи, че в нашата стая имало полиция и били отвели Г. с голям куфар в полицията, в нравствения отдел. „В полицията ли?“, възкликнах, но защо?“ Започнах да звъня на влиятелните

си познати. Те направиха справка и така научих истината, която по-късно, в осем часа, ми потвърди Г., освободен след разпита.

Беше ме мамил с някаква рускиня, която го бе приучила към наркотиците. Предупредена за предстоящ обиск в квартирата й, тя го помолила да вземе в хотела си този куфар с принадлежности за пушене и известно количество наркотици. Апашът, когото му прикачила, за да го изпрати до хотела, веднага го предал – бил полицейски доносник. Така узнах за тези две предателства от най- ниска проба.

Неговото жалко състояние след разпита направо ме обезоръжи. В префектурата признал, че вече се бил пристрастил към наркотиците. Не можех да го упрекна – беше толкова притеснен. Молех го само да се откаже от този порок. Отвърна ми, че сам го иска, но зависимостта му вече била отишла твърде далече, за да може да се откаже. Нямало вече връщане назад!

На следващия ден ми съобщиха по телефона от Версай, че се наложило спешно да го настанят в клиниката на улица Б. с кръвоизлив.

Беше настанен в стая 55 на четвъртия етаж. Когато влязох при него, едва събра сили да си обърне главата към мен. Носът му беше изострен. Помръкналият му поглед се взираше към мен, ръцете му бяха съвсем бледи и слаби. „Искам да ти призная едно нещо, започна той, когато останахме сами, – у мен имаше едновременно и мъж и жена.

Жената се подчиняваше на теб, а мъжът въставаше срещу това подчинение. Жените не ми харесваха, влачех се подир тях, за да излъжа самия себе си, да се докажа, че съм свободен. Мъжът у мен беше глупак и враг на нашата любов. Съжалявам за това. Обичам единствено теб. Когато се оправя, ще стана друг човек. Ще те слушам, няма да се бунтувам и ще се опитам да залича злото, което ти причиних.”

През тази нощ не можах да заспя. Към сутринта ми се присъни странен сън.

Бяхме с Г. в някакъв цирк. Той се превърна в ресторант, състоящ се само от две помещения. В едното от тях някакъв певец обяви, че ще изпее нова песен. Беше песен с име на жена, която бе законодателката на модата през 1900 година. Подобно название, с такъв преамбюл, през 1926 година звучеше твърде нагло. Ето и текста на тази глупавичка песен:

„Цял Париж е днес салата,
зелето е пред палата,
даже копърът е вън
и подскача: дрън, дрън, дрън!“

Извисяващата сила на съня превърна тази глупава и безсмислена песничка в нещо необикновено смешно, бих казал „небесно смешно”!

Събудих се и продължих да се смея. И този смях ми се видя добро предзнаменование. Ако не бях сънувал подобен забавен сън, сигурно положението щеше да бъде критично.

Бях забравил една стара истина, че когато разумът се изтощи от страдания, сънищата могат да бъдат весели и забавни. В клиниката на улица Б. аз вече отварях вратата на стаята, когато една от сестрите ме задържа и студено ме информира: ”Пациентът от 55 стая вече почина. Сега е в параклиса.”

Не знам как успях да намеря сили да се върна обратно и да сляза по стълбите. В параклиса някаква жена се молеше до каменен плот, върху който лежеше тялото на моя приятел. Колко спокойно беше сега това мило за мен лице, което преди известно време бях обсипал с удари! Но той вече не можеше да си спомни нито за ударите, нито за ласките, които беше получавал през краткия си живот. Да, той повече не можеше да обича никого, нито майка си, нито жените, нито мен, никого! Пред мъртвите стои единствено Смъртта!

В моята наистина страшна самота не се решавах да се върна към лоното на Църквата, това би било много леко, да приема нещо като лекарство или просфора, и да се заредя от енергия от Светата Трапеза – всеки път да се обръщам към Небето и да търся опрощение от него.

Резервен изход беше бракът. Но след като не можех да се надявам да се оженя по любов, би било нечестно от моя страна да излъжа някое момиче.

В Сорбоната по едно време общувах с госпожица С., която ми харесваше със своята непретенциозност и по повод на която неведнъж си казвах, че ако някой ден се оженя, ще я предпочета пред всяка друга. И така: аз възобнових познанството си с това момиче, започнах да ходя често в Отьой, където тя живееше с майка си и постепенно започнахме да мислим за нашата бъдеща сватба като за нещо напълно възможно и дори предстоящо. Тя ме харесваше. А майката се страхуваше дъщеря й да не остане стара мома. Сгодихме се без проблеми.

Тя имаше по-малък брат, когото не познавах, защото по онова време завършваше своето образование в някакъв йезуитски колеж край Лондон.

Един ден момчето се прибра у дома. Как не бях предугадил тази нова хитрост на съдбата, която ме преследва и крие под разни маски все едно и също, тоест, моето предопределение? Онова, което ми харесваше у сестрата, у брата направо ме ослепяваше!

Драмата ми стана ясна от първия миг. Скоро се убедих, че този брат – от своя страна, учил доста дълго в английско училище с пансион, изпитваше към мен истинска любов, при това от първи поглед. Този прелестен юноша обожаваше себе си! Обичайки ме, той слагаше рога на собствената си особа. Започнахме да се срещаме тайно и стигнахме до онова, към което бяхме предопределени.

В къщата цареше една атмосфера на напрежение и враждебност. Ние ловко скривахме своето престъпление, но самата атмосфера тревожеше моята годеница, която все още не подозираше причините за нея. Постепенно любовта, която събуди у мен нейният брат, прерасна в силна страст. А може би зад тази страст се криеше една тайна жажда за разрушение?

Той ненавиждаше сестра си.

Умоляваше ме да разваля годежа си с нея. Отлагах доколкото можах. Опитвах се да наложа едно относително спокойствие, да отложа за малко катастрофата.

Една вечер, идвайки да навестя сестра му, дочух някакви жални звуци зад вратата. Бедното момиче лежеше по очи на пода, притиснала кърпичка към устните си, а косите й бяха разпилени. Застанал прав над нея, братът яростно крещеше: „Той е мой! Мой! Мой! И ако той е такъв страхливец, че не смее да ти признае, аз ще ти го кажа!“

Това вече не можах да го понеса.

Неговият глас и поглед бяха толкова жестоки, че не се стърпях и го цапнах по лицето. „Вие цял живот ще съжалявате за това!“, извика той и захлопна вратата зад себе си.

И докато се опитвах да върна към живота нашата жертва, се разнесе силен изстрел. Изтичах до неговата стая. Отворих вратата. Късно! Лежеше мъртъв пред огледалния шкаф, на огледалото, на височината на човешки ръст, още можеше да се различи отпечатък от устните му и мъглива следа от диханието му.

Не можех да живее повече в този свят, където навсякъде ме преследваха неуспехът и мъката. Да търся изход в самоубийството за мен, вярващия, беше невъзможно. Тази вяра и тревога, в които живеех, откакто се отдръпнах от църковните ритуали и обреди, ме наведоха до мисълта да отида в манастир.

Абат Х., към когото се обърнах за съвет каза, че подобно решение не бива да се взема прибързано, а да се осмисли, защото уставът е много строг и че ще трябва първо да изпитат силите си дали ще мога да живея сам в абатството М. Той ми даде писмо до настоятеля и му обясни моите мотиви.

Отидох в това абатство сред студ и топящ се сняг, който се обръщаше в студен дъжд и кал. Портиерът ме придружи мълчаливо под аркадата. Попитах го в колко часа започва службата, той ми отговори и аз потръпнах. Разпознах този глас – бе един от онези гласове, които без съмнение, бях чувал неведнъж.

Той свали качулката си. Профилът му се очерта ясно върху фона на бялата стена.

Беше лицето на: Алфредо, лицето на Г., на Роза, на Жана, Даржелос, лицето на „Щастие – Няма“, на Гюстав и Момчето от фермата.

Останал съвсем без сили, аз влязох в кабинета на Дон З.

Дон З. ми оказа най-сърдечен прием. Писмото на Абата вече беше на бюрото му. Той отпрати младия монах. „Сигурно знаете, започна Дон З., че тук няма никакъв комфорт, че уставът ни е прекалено строг?"

– Отче, – отвърнах му аз, – имам основанието да вярвам, че този устав ще бъде твърде мек за мен. И все пак, засега ще се ограничa с тази визита и винаги ще помня вашия топъл прием…

Да, манастирът ме отхвърли, както ме беше отхвърлило вече всичко останало. И така, трябваше да се отделя, да стана нещо като отшелник, от онези, които умъртвяват постепенно своята плът в пустинята и за които любовта към Бога е нещо като благочестиво самоубийство. И все пак, мисля си: дали Бог би позволил да го обичат с подобна любов?

Все едно, аз ще си отида и ще зарежа тази книга. И ако някой, все пак, я намери, нека да я публикува. Може би тя ще му помогне да разбере, че като се отправям към изгнание, аз прогонвам не чудовището, а човека, на когото обществото не позволява да живее, след като то приема като отклонение една от тайнствените вариации на Божия шедьовър.

И вместо да усвоява думите от Евангелието на Артюр Рембо: „Настанаха времена за убийци", по-добре ще е младежта да запомни фразата "Любовта трябва да се изобрети отново!"

Светът приема рискованите експерименти в областта на изкуството, защото всъщност не приема самото изкуство достатъчно сериозно. Но в живота тези експерименти не се приемат, те се осъждат понякога много жестоко.

Добре разбирам, че идеологията на мравуняка, подобно на комунистическата идеология е ориентирана към еднообразието, и тя приема своеобразието за престъпление от висш порядък. Но цветовете и вкусовете на някои плодове са, все пак, само за богатите.

Порокът на обществото превръща в порок и моята пределна искреност. Сега аз се оттеглям. Във Франция този порок не води до каторга благодарение на наклонностите на Камбасерс и Наполеоновия кодекс. Но аз не съм съгласен към мен да проявяват някакво снизхождение или търпимост. Това, разбира се, оскърбява моята любов към Любовта и Свободата.

***

Тръгна слух, че „Бялата книга" била мое съчинение. Предполагам, че има причина, заради която искате да я илюстрирам и заради която да се съглася.

Наистина, изглежда, че авторът на този слух познава моето произведение „Двоен шпагат" и не счита, че то е достойно за презрение.

Но колкото и да е добро мнението ми за тази книга, дори и тя да е моя, не бих искал да я подпиша, защото тогава би приличала на автобиография, а пък аз засега се въздържам да напиша такава, още повече подобна на тази, така необичайна.

Затова само ще дам подкрепата си с тези рисунки на този анонимен опит да се разоре тази нива, досега необработвана.

Превод от френски, подбор и представяне: Огнян Стамболиев

ТВОРЧЕСКИ ПОРТРЕТИ

ГЕОРГИ ЦАНКОВ НА 75!

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ РАЗГОВАРЯ С ЛИТЕРАТУРНИЯ КРИТИК, ИСТОРИК И ПРЕВОДАЧ ГЕОРГИ ЦАНКОВ

„БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА НЕ ОТСТЪПВА НА СВЕТОВНИТЕ ОБРАЗЦИ...“

– Уважаеми господин Цанков, нека започнем с началото на вашия път към литературата.

Учихме заедно с Вас в Софийския университет в края на 60-те и началото на 70-те. Още тогава влязохте, при това определено сериозно в литературната критика и история. А след време и в изкуството на превода… Какво бихте казали за този период от живота Ви? Имахте ли любими преподаватели?

-Благодаря за интереса към скромната ми личност! Драги Огняне, веднага ще си позволя една поправка. Толкова отдавна сме приятели, че няма как да се обърна към тебе с „уважаеми господин Стамболиев“. Прекалено много те ценя, за да мога да разговарям просто с Огнян. Винаги съм следял с възхита трескавата ти дейност за обогатяване и опазване на националната ни култура. Блестящите ти преводи, есетата и интервютата, будителската ти дейност за опазване на духа на Великия град Русе – това са все звездни мигове и за мен, и за многото люде, които те обичат.

А сега за началото на 70-те. Да, влязох в университета заедно с момчетата, които се бяха върнали от Чехословакия. Бяха невероятни времена. Помня, че учехме чешки в Чехословашкия културен център, гледахме филмите на Форман, на Менцел и компания, възхищавахме се от режисурата на унгареца Ищван Сабо…

Струва ми се, че именно киното ме тласна към писането. Още в онези години предпочитах есето пред сухия критически анализ. Подготовката за приемния изпит по литература ми спретна непрежалимия Никола Георгиев – той и милата му съпруга бяха близки приятели на семейството ни. Първите си текстове подписвах като Георги Цанев, но в „Литературен фронт“ се появи язвителна бележка, че по този начин се опитвам да оказвам въздействие върху аудиторията. Затова станах Георги Цанков. Предложи ми да използвам бащиното си име Тончо Жечев. Благодарен съм му и до днес.

Сред любимите преподаватели непременно трябва да спомена професор Петър Динеков, за чийто невероятен дневник – издаден от Евелина Белчева – наскоро писах послеслов. Всъщност помня не толкова лекциите в университета, колкото часовете по литература при учителя си в 19-та гимназия „Елин Пелин“ Тодор Тодоров. Той не признаваше учебници и канони, А ни учеше да мислим самостоятелно. Опитвам се и до днес да следвам мъдрите му съвети.

– Как влезе в литературната критика? Първите ти опити...

-Пишех в студентските вестници. Опитвах се да размишлявам над първите книги на поетите и на белетристите от моето поколение. За огромно мое съжаление, тези публикации изчезнаха безследно и сега е невъзможно да ги възпроизведа. Стремях се все пак да бъда предълно честен.

– Първите ти учители и образци в критиката?

-За Тодор Тодоров вече споменах. И за Никола Георгиев. Имах щастието да се уча от много направления и почерци. Сам открих Минко Николов и Цветан Стоянов.

Прехласвах се по есетата на Томас Ман и на Стефан Цвайг. Но съдбовната духовна среща в моя живот беше с Тончо Жечев. Бях председател на кръжока по литературна критика на Стефан Елефтеров. Подготвяхме разговор с Тончо Жечев. Излязох на стълбите при централния вход на СУ „Св. Климент Охридски“ да го чакам. Появи се брат му Марин и аз го помислих за Тончо. Минута по-късно дойде и самият автор на „Българският Великден“. Бог пожела той да ми стане духовен баща. За всичко – и житейско, и духовно се съветвах с него. Участвах в трагичното му битие и бях сред първите читатели на всичките му творби. В него имаше нещо неземно! Той ме въведе в кръга си и ме свърза с Кръстьо Куюмджиев и със Здравко Петров. От тях тръгна и интересът ми към Владимир Василев и към д-р Кръстев. Д-р Кръстев стана нещо като мое второ аз. Защитих дисертация за списание „Мисъл“, написах книга, издадена от Университетско издателство, а напоследък установявам, че все пак не съм го познавал добре и че зад сивите му костюми и строгия поглед се е криел един крайно емоционален и сложен като характер човек. Ако ми даде Господ време и сили, бих искал да напиша роман за него – би бил изключително актуален за съдбата на клетата ни интелигенция, разкъсвана между идеализма, келепира и съглашателството. Благодаря на Бога, че съдбата ме срещна с още един невероятен човек – почти столетника Здравко Дафинов, царски офицер, архитект, библиофил, който на 70 години открива приз-ванието си да пише книги и за двайсет и няколко лета ни поднесе двайсетина неве-роятни биографии на големи български писатели. За него написах книгата си „Рицарят на родовата памет“, която претърпя две издания.

-А първите ти успешни публикации. Помниш ли ги? За какво бяха?

-Вече споменах, че архивите ми изчезнаха след злополучния ми развод. Помня само многогодишната работа в архива на д-р Кръстев и трупането на бележки, предназначени за бъдещата монография. Пишех и статии за списание „Литературна мисъл“, в което работех от 1973 година. За съжаление, и чекмеджето с библиографията ми в Института за литература е празно – някой (не колега, а лице от личното ми битие) се е постарал да окраде спомените ми. Може и да е за добро – в последните години намерих себе си и нямам никакво намерение да изневерявам на сегашния си стил..

– Посвети се на оперативната критика. Защо?

-Трудно е да се каже, че оперативната критика ми е прекалено скъпа. Да, дълги години пишех отзиви за нови книги в „Литературен фронт“, в „Пламък“, в „Септември“. Но винаги съм имал по-значими идеи и цели. Когато прелиствам първата си книга „В мига на избора“ от библиотека „Смяна“ на издателство „Народна младеж“ – за нея през 1987 г. получих наградата „Южна пролет“, виждам, че съм се опитал да представя новото в поезията и в прозата на младите, че съм следял тенденциите в книгите на Димитър Коруджиев, на Владимир Зарев, на Георги Величков, на Георги Марковски… – онова, което тогава наричаха „инфантилна проза“ всъщност е било талантлив отпор на постулатите на измисления социалистически реализъм. Писал съм и за Йордан Радичков, за Ивайло Петров…

Всичко това всъщност не е оперативна критика, а своеобразна есеистика, която отива по-далеч от елементарните разсъждения за художественост и идейност. Цялата ми обич и отдаденост обаче бяха за творчеството на Николай Кънчев, когото чувствах и като по-голям брат, и като поет от световна величина.

-Не мислиш ли, че това е до известна степен неблагодарна работа?

-Откровеното говорене за един или друг творец е дотолкова „неблагодарна работа“, доколкото у нас много писатели мерят на кантар какво си казал за един или друг и се чувстват тежко уязвени, ако не ги поставиш наравно или по-високо от останалите. Завистта сред творците, която вирее по цял свят, у нас е особено болезнена, бих казал дори – травматична.

- Имаш книжовна рубрика в Радио Дарик...

- Всъщност връзките ми с медиите не са от вчера. Всичко започна доста преди промяната с поканата от Владимир Михайлов, тогава отговорен секретар на вестник „Народна Култура“, да водим заедно рубрика за телевизионна критика. Редувахме се през седмица и в представянето на уж телевизионните събития успявахме да вложим акценти за политическия и за социалния живот. След това дойде ред на кратичките отзиви за книги във вестник „АБВ“. Пишехме ги заедно с Божидар Кунчев и други талантливи колеги. Така се научих да изразявам мислите си крайно синтезирано, както и придобих не особено приятното умение „професионално“ да поглъщам по три-четири книги на ден. Приятелят ми Атанас Свиленов пък ме покани да водя рубрика във вестник „Демокрация“ – тя ме свърза с много нови съмишленици, с които сме си близки и до днес.

Следващата ми трибуна беше вестникът на съпругата ми Зоя Захариева – Цанкова „Аз Буки“. Там ми откриха рубрика „Озарения“. Беше прекрасно. Но най-хубавите години от професионалния ми живот са свързани с „Книжна борса“ на БНТ. В предаването на Милка Русева аз имах възможност да представям прекрасни книги, да разговарям с издатели и с писатели, да контактувам на живо с читателите. Няколко години с Александър Томов, Димитър Коруджиев и Йордан Василев участвахме и в неделното двучасово предаване на Стефка Маймарева по радио „Свободна Европа“. Сега е ред на десетминутната ми рубрика за нови книги по „Дарик“.

Но стихията ми са появилите се в началото на пандемията „Книжни четвъртъци“ на моята фейсбук страница. До юни 2021 изписах около 1000 страници и спечелих стотици нови приятели. От септември вече „Четвъртъците“ се превърнаха в „Книжен калейдоскоп“. Ще продължавам да го водя, докато ми позволяват силите. Подготвям текстовете напълно безвъзмездно, не се съобразявам с авторитети и забравих какво е авто цензура. Щастлив съм!

-Големият Светлозар Игов твърди, че Атанас Далчев, го е насочил към критиката. Какво ще ни кажеш ти за твоя учител?

- За мен Светлозар Игов е почти недостижим връх в българската критика. Той не прилича на никого, слуша собствения си глас, а негови учители са Далчев и великият Иво Андрич. Напоследък чета тук и там грозни подмятания по негов адрес и си припомням баснята за киселото грозде. Вече разказах за духовната си връзка с Точно Жечев – той е моят Вергилий в света на висшата духовност. Веднага след него поставям Игов – препрочитам всичките му книги, нямат остаряване. Много ми е дало и общуването с Блага Димитрова – особено честите ни, незабравими срещи в последните й години.

- „Интелектуалният страж на Европа“, както някои наричаха, Жан Пол Сартър се питаше: „Трябва да създаваме, да отразяваме или да откриваме? Ти какво би казал?

-Първото, което бих казал категорично е, че за мен Сартър не е интелектуален страж на Европа, а типичен френски слепец – левичар, който се нахвърля безочливо върху приятеля си Камю, за да му иска сметка как си е позволил да споменава ГУЛАГ и да отрича ролята на марксизма! Греховете на левите френски интелектуалци в това отношение не са един или два, а подвигът им да се противопоставят категорично творци като Албер Камю, Реймон Арон, Габриел Марсел, Чоран и други е стимул и за мен. Мисля си, че ние, творците, сме длъжни преди всичко да се съмняваме, да бъдем пределно честни и, разбира се, с помощта на поетите, белетристите, есеистите и всички останали жреци на изкуствата да откриваме пътища за свобода на изразяване, да не се поддаваме на политическата коректност, която е нова, карикатурна форма на болшевишки фанатизъм, и да отстояваме смело изстраданите си истини.

-Имаш наблюдения върху цялата ни литература днес. По-добра ли е сега в сравнение с тази преди промените?

- Лесно им е на онези, които отделят периодите, а пък аз мисля, че най-важното в една значима литература е приемствеността – неотменима част от нея е „сражението“ между поколенията. По-добър ли е Пенчо Славейков от Вазов?! А Константин Павлов от Кирил Христов?! Модерната ни литература не възможна без натрупванията от Димитър Талев, Димитър Димов, Йордан Радичков, Ивайло Петров, Николай Кънчев, Биньо Иванов, Петя Дубарова….

Да, днес вече авто цензурата се е поизгубила, но действат други табута – най-вече икономически, обаче след сравнително бързото отърсване от летаргията, поетите, белетристите, драматурзите, есеистите се събудиха и интересът на читателите към българското са възроди. Понякога „бестселърите“ от новата епоха са трагикомичен кич, а ла Венета Райкова и Иво Сиромахов, но не те определят европейските постижения на най-добрите.

-Посочи някои нови интересни автори от пишещите днес.

-Не съм от онези завистници, които ще пропуснат Алек Попов, Георги Господинов, Аксиния Михайлова, Кирил Кадийски. Мисля, че в съвременната проза и поезия жените излизат все по-напред: Керана Ангелова, Весела Ляхова, Теодора Димова, Мария Станкова, Силвия Чолева, Валентина Радинска, Надя Попова… Моето щастливо откритие през изминалата година е Светла Георгиева с „Шекспир зад храстите“. Издателство „Жанет 45“ почти нямат случайна книга от български автор.

Но – с риск да пропусна десетки значими имена – ще спомена Христо Карастоянов, Златомир Златанов, Красен Камбуров, Недялко Славов, Йордан Костурков, а от поетите – Ани Илков, големите и непрежалими Георги Рупчев, Иван Методиев… Останалите имена са разпръснати из моите „литературни четвъртъци“.

-Каква трябва да бъде според теб критиката днес? Има ли тя социална функция в този момент?

Съвети кой как да пише критика не мога да давам. Аз лично не обичам наукообразните съчинения, с измъчени, полуразбираеми изречения. Обичам да чета изповедни есета, в които творбите и героите на стиховете и на прозата са образи, оцветяващи мислите на критика. А социалната и политическата функция са задължителни, но само ако са напълно лишени от дидактика. Вече никой никого не бива да поучава, още по-малко са ни необходими строги ментори. Да мислим със собствените си глави и да се наслаждаваме, да се вълнуваме заедно с авторите на критически текстове.

- ...А оперативната критика днес? Не е ли вече на заден план и защо? Тя остана, май, без трибуна. Доста издания загинаха...

-Оперативна критика отдавна няма. Има рекламна стратегия, има и блогове, които много се четат, но причиняват повече вреда, отколкото полза. Освен ако „блогърката“ не се нарича Антония Апостолова – една от най-талантливите съвременните белетристки, която в блестящите си есета и интервюта винаги точно напипва пулса на съвременната литература. Всъщност в някои от интернет групите самите читатели ни поднасят страхотни образци на изповедна и предизвикваща съпричастие „оперативна критика“.

- „Сравнение и анализ – това са двете основни оръжия на критиката“, каза преди много години Т. С. Елиът. Какво още би добавил?

- Душа и съмнение, а сравнение означава – енциклопедична култура и интердисциплинарни познания.

- Като жаден читател, а не като литературен критик: какво четеш и препрочиташ?

- Обичайните неща – Шекспир, Нервал, Достоевски, Пруст, Музил, Вирджиния Улф, Михаил Булгаков… Винаги до мен е томче със стиховете на Емили Дикинсън. Не се разделям и с Николай Кънчев – със

спомените за човека и със стиховете му. Ужасно обичам криминалета – от класиката до днешните скандинавски шедьоври. По това си приличаме с професор Динеков – Библиотеката му беше пълна с френски криминалета.

- Другото ти сериозно занятие е преводът. Какво мислиш за това изкуство?

- Откриването на прелестите на превода бе за мене второ раждане. Влизаш в нечие висше съзнание, опитваш се да предадеш възможно най-точно откритията му! Дори ми се струва по-вълнуващо от личното творчество, защото истинският превод е форма на „бяла магия“.

-Кои свои преводи цениш най-високо?

- Човешкият си дълг на хуманист почувствах отчасти изпълнен с редактирането на първия том на „Черната книга на комунизма“ и с превода на втория том. Четирите тома на Мирча Елиада – „Шаманизмът и архаичните техники на екстаза“, „Йога. Безсмъртие и свобода“, „Трактат по история на религиите“ и „Мефистофел и Андрогина“ – промениха мисленето ми. Двата тома на „Човекът пред смъртта“ от Филип Ариес ми дадоха нов поглед към най-голямата тайна на битието. Любимите ми художествени преводи са: трите тома на „Консуело“ от Жорж Санд, „Ръкопис, намерен в Сарагоса“ от Ян Потоцки и събраните новели на Алфред дьо Мюсе. „Черната книга на комунизма“ излезе в „Прозорец“, а всичките останали заглавия са в каталога на „Изток – Запад“.

-Любимите ти автори?

- По този въпрос би трябвало да напиша отделна книга. Повечето са европейци, чехи, поляци, французи, англичани, румънци (сред тях напоследък се нареди и едно от твоите блестящи открития – Матей Вишниек), балканци, а българите не ги давам и ги нареждам до избраниците.

-Как се роди тази твоя уникална, достойна за голяма награда, книга „Диаманти от короната на Франция“? 12 прекрасни текста-студии за големи писатели на Франция и за тяхната българска рецепция... Предполагам, дългогодишен труд, плод на твои търсения, на богатата ти култура...

-Дължа огромна благодарност на Стойо Вартоломеев и на издателство „Хермес“ за чудесното издание на „Диаманти от короната на Франция“. Участвах в група от Института за литература, която проучваше рецепцията на преводите в България. От тази десетгодишна изследователска работа се роди идеята да свържа откритията си за рецепцията на авторите с есета за самите тях. Имам готова и втора част, която ни отвежда до наши дни, но дали някога ще успея да я издам – не знам. Толкова много идеи, някои – почти подготвени за печат, но времето ми никак не е много. Дано успея все нещо от замисленото да осъществя!

-Какво би препоръчал на младите литературни критици и изследователи ?...

-Не съм аз този, който ще давам съвети. Пък и на най-талантливите те не им трябват. Пламен Антов е блестящ поет и белетрист, а трите тома, които издаде напоследък – за Емилиян Станев и за Алеко Константинов – са на световно равнище. Същото мога да кажа за изследванията на Борис Минков. Младите са много талантливи, те си следват своя път, да не им пречим!

-...А на младите преводачи?

- Младите и старите преводачи трябва да са наясно, че българската преводаческа школа е направо звездна. Затова, не бива да се допуска халтура, да се превежда едва ли не механично. Ще ми се да поведем непримирима борба срещу чуждиците, особено ме дразнят русизмите, които изскачат на всяка крачка, например „ежедневно“ вместо „всекидневно“.

- Мислиш ли, че днешната българска литература е на високо равнище?

-Да, българската литература – от времето на Третото българско царство до наши дни, по нищо не отстъпва на европейските и световните образци. Дори в известен смисъл е по-свежа и оригинална от търсенията на днешните френски, немски, дори британски поети и белетристи.

-Вярваш ли в бъдещето й?

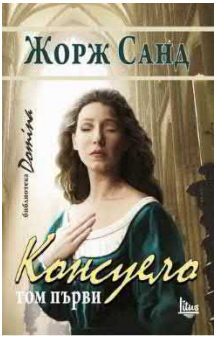
- Ако човечеството има бъдеще, няма да загине и литературата. Не вярвам в измишльотините за смъртта на романа, на автора, на книжното тяло… Ще ги има, докато има „мислещи тръстики“ по земята.

НЯКОИ АВТОРСКИ И ПРЕВОДНИ КНИГИ НА ГЕОРГИ ЦАНКОВ

АЛЕКСАНДЪР ШУРБАНОВ

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ РАЗГОВАРЯ С ПРОФ. АЛЕКСАНДЪР ШУРБАНОВ:

„СВЕТЪТ ИЗВЪН И ВЪТРЕ В НАС Е ПЪЛЕН С ВЪЛНУВАЩИ, ЖИЗНЕНО ВАЖНИ НЕЩА...“

Бих казал, че Александър Шурбанов принадлежи към онези, не твърде често срещани хора днес у нас, които, извършили едно или друго голямо културно дело, не смятат, че имат в това отношение някакви преимущества.

Той е пределно скромен.

Но с името на проф. Шурбанов са свързани до голяма степен: нашата англицистика, нашето шекспирознание (след смъртта на проф. Марко Минков той е всепризнатият български шекспировед номер едно), преводът на англоезичната поезия и проза.

На него дължим най-новия и може би най-добър и верен превод на „Хамлет“, преводите на Джон Милтън, Джефри Чосър, Кристофър Марлоу и поетите от Елизабетинската епоха. В своята област той е учен от европейска величина (високо оценен и в англоезичния свят, почетен професор на британските университети на Съри и Кент), ерудит от класа, но също така и силен, оригинален поет, блестящ есеист и публицист. Автор на 14 поетични и 8 есеистични книги.

Огнян Стамболиев

- Уважаеми професор Шурбанов, нека да започнем разговора от началото. От вашия род, от дома и родителите ви, от детството... първите ви срещи със словото, литературата...

Родът ми събира водите си от четирите краища на България. Родителите на баща ми са от Охрид. Дядо ми, Коста Шурбанов, беше легендарен герой в нашия дом. Не го помня. Умрял е, преди да проходя. Вкъщи се пазеше като светиня офицерската му сабя, с която е предвождал знаменития „полк на старците“ при превземането на Одрин през 1913 г. Името му е вписано в историята на първите военни победи на българската войска след Освобождението.

През 1885 г., още юнкер, без заповед от командването той повежда поверената му рота в атака срещу сръбските нашественици при Сливница и така дава началото на тази първа война в защита на нашата независимост. Ако битката беше изгубена, вероятно е щял да бъде изправен пред военен съд, но след триумфалния й завършек е награден с орден, който пазим и досега в семейния архив. По-близки обаче винаги са ми били родините по майчина линия, които живееха във Варна. Родната къща на майка ми в този град беше мястото, за което бленувах през цялата година, докато дойдеше лятото и със сестра ми се пренасяхме на брега на морето, сред ятото от братовчеди, в слънчевото царство на игрите и безгрижието. Там бяха двамата ми любими вуйчовци, по-големият от които имаше овощна градина в близост до още идиличното по онова време Варненско езеро. Ваканциите, прекарани в този райски кът, сред уханните праскови и кайсии, са напълнили душата ми с вкуса на свободата и щастието, който нищо не може да вгорчи. В някои от книгите си сестра ми описва живо тази среда. Мисля, че тук са и изворите на моите поетични сънища. Майчиният ми род беше се стекъл към Черноморието от две планини - от скътаната в сърцето на Балкана Жеравна и от странджанското Малко Търново. Сега си давам сметка, че (ако не се смята Варна) само със същинска северна България не знам да имам потомствена връзка. Тя щеше да дойде по-късно, чрез рода на жена ми. А инак, роден съм в София, тук са живели моите хора от три поколения и се смятам преди всичко за софиянец.

Баща ми беше инженер-химик, завършил висшето си образование в политехниката на Грац, Австрия, а майка ми беше пожертвала кариерата си на пианистка, за да се грижи за съпруга и децата си. Нещо не толкова рядко в ония времена. Пианото обаче – най-скъпоценната й „зестра“, бе дошло с нея от Варна в София и сестра ми започна своя път в музиката с този инструмент, който целодневно озвучаваше дома ни. Родителите ми имаха не само жив интерес, но и пиетет към изкуството и литературата. На тях и двамата дължим встъпването си в тази приказна страна на духа, а навярно и идеалистичната си представа за нея, която ни направи недостатъчно годни да се справяме с препъниците на реалността.

- Как влязохте в езика на Шекспир и защо избрахте тъкмо него?

Още като ученик в гимназията се опитвах да чета Шекспир в оригинал и без специално усилие бях наизустил някои от знаменитетите монолози на Хамлет и Макбет. Вълнуваше ме тяхната поетическа сила, звуковата енергия на езика им. Когато ме приеха за студент по английска филология, един мой колега и приятел ми каза: „Заслужава да се следва тази специалност, ако ще да е и само за да може да се прочете Шекспир, както трябва.“ Думите му са ми направили силно впечатление, за да ги помня и досега. Тогава не съм предполагал, че ще се свържа за цял живот с творчеството на този гениален поет. Друг приятел, многообещаващ биофизик, който не доживя до трийсетата си година, ме питаше с жив интерес как звучи Шекспир на английски, не живее ли текстът му като цялостен сложен организъм. Тези разговори ме подтикваха да навлизам все по-дълбоко в изключителните езикови творения, които толкова чувствителни и интелигентни хора усещаха отдалеч, без да

имат моята привилегия да общуват с тях. За това навлизане в чудото особено ми помогна досегът с изследователските методи на руския формализъм и неговите приемници от Тарту до Чикаго.

Годините на усърдна работа върху съчиненията на Шекспир като литературовед и преводач са затвърдили убеждението ми, че те са сътворени от изключителен майстор на словото, чийто гений е сравним само с този на неколцина други ренесансови титани, но по обхвата и размаха си превъзхожда всички, дори поета, с когото най-много се родее, Джефри Чосър.

- Какви бяха първите ви литературни опити?

Съчиняването на стихове ме е увличало още от детските години. Но неща малко позрели и по-сложни, макар вероятно все още доста подражателни, а и прекалено романтични, започнах да пиша като гимназист. Немалко от тях публикувах в новоучреденото ученическо списание „Родна реч“.

Добрият прием на тези ранни опити и от редакторите, а и от моите връстници и в София, и в провинцията ме насърчаваше да пиша. Ето едно доста характерно за тогавашния период стихотворение:

ЛОДКА
Като немирните вълни
преминаха край нея дните
и остаряла и разбита,
брегът спокоен я плени.
А бе сестра на волността,
приятелка на горди бури
и на безбрежните лазури.
В морето срещна старостта.
И състарена, в скръбен плен
лежеше в пясъчното ложе,
дордето бурята не сложи
на мъки края въжделен.
Разля се бурното море
и от зова му съживена,
в обятията му студени
тя литна – вълна да умре.
19 август 1957 г.

В по-късните години постепенно се отдалечавах от наивния патос на юношеството към иронията, парадокса, неразрешимата противоречивост на преживяването.

- Кои от поетичните си книги цените най-високо?

Никоя не ценя особено високо, но и от никоя не бих се отказал. Може би най-спокойни като цяло станаха „Цветята на скрежа“ (изд. „Хемус“, 1994) и „Гълъбът пред моя прозорец“ („Болид“, 2007), както и тематичните сборници „Внимание: котки!“ („Аб Издателско ателие“, 2001) и „Дендрариум“ („Скалино“, 2017). Но и повечето стихотворения в останалите книги продължават да ми бъдат близки. А мисля, че и много от кратките ми прози са всъщност лирически творби и не се отдалечават твърде много от поезията.

- Великият Йонеско писа: „Пишем, защото сме нещастни...“. Как бихте изтълкували това?

Аз бих казал по-скоро: пишем, защото не сме самодостатъчни. Пишем, защото имаме непреодолима нужда от споделяне на нещо, което е твърде голямо, за да можем да го затворим в себе си.

Друг е въпросът, че когато вече се е материализирало в словесната си обвивка, то ни изглежда твърде недостойно за онова, което е било вътре в нас. Възторгът от сътвореното е краткотраен. След това идват продължителните пориви към усъвършенстването му. И докато в самия процес на творчеството никакви външни обстоятелства не отклоняват вниманието ни, сега започваме да мислим и за читателя, за осигуряването на пълноценен диалог с него. Тук трябва да пипаме много внимателно, защото можем лесно да развалим спонтанно излялата се форма.

- А „интелектуалният страж на европа“, Жан-Пол Сартр, се питаше: „Трябва да създаваме, да отразяваме или да откриваме?“ Като поет как бихте отговорили?

Имам едно такова отдавнашно стихотворение, от което и досега, вече доста след средната възраст, не съм се отчуждил по душевната си нагласа:

СЪКРОВИЩА
Покачена на кокили,
водната птица
тършува в плиткото на реката.
Един мъж,
прегазил през средната възраст,
все още гледа света
с очи на току-що пристигнал.
Какво ли се крие
между гладките камъчета
под прозрачната струя?
Или в тях –
в тях самите?

Светът извън и вътре в нас е пълен с вълнуващи, жизнено важни неща за откриване. Напоследък във всички изкуства се забелязва някакво бягство от действителността към фантазията. Струва ми се, че в това отдалечаване от откривателството към „създаването“ има нещо болезнено. Чудесата са тук, на всяка крачка около нас. Има ли нужда да ги търсим в несъществуващи светове?

- С кои наши и чужди поети (стари и съвременни) чувствате духовно родство?

Особено близки са ми със своята сякаш безгранична способност за съпричастие (модната дума е *емпатия*) Чосър и Шекспир. Усещам близка връзка и с един по-нов английски поет, когото съм превеждал, макар и да сме доста различни по темперамент – Дилън Томас. Много важна за мен като поет е била срещата ми с Рилке, с Уилям Карлос Уилямс, с Робърт Лоуъл, с Филип Ларкин, с късния Йосиф Бродски. От българските поети възхищението ми е към Ботев и Димчо Дебелянов. Като особено близки усещам Далчев, Багряна, Константин Павлов, Иван Теофилов. Ще кажете: толкова различни? Да, не обичам еднаквостта, усещам се вътрешно разпънат между непримиримости.

- Следите състоянието на поезията, която се пише днес на английски (в Англия и Щатите). Какво е мнението ви като цяло? Не мислите ли, че в Източна Европа днес се създава по-интересна поезия?

Боя се, че не следя отблизо развитието на англоезичната поезия от моето поколение нататък.

Имам чувството, че напоследък липсват големи имена, забележителни нови явления. Но може и да се лъжа. Скоро ми казаха, че в Русия имало ярки нови поетични имена. За жалост, ние не ги знаем, не ги чуваме. А уж сме станали по-отворени към външния свят. Преди сякаш пò забелязвахме новото и у нас, и навън. По-бързо го усвоявахме. Сега стоим объркани сред изобилието на литературно-издателския пазар, сред шумотевицата на всекидневните премиери.

И трудно отделяме здравото от гнилото. А дали най-новата поезия в Източна Европа е по-интересна от тази на Запада, не знам, но бих очаквал да е така, защото големите и толкова противоречиви промени стават именно тук, а поезията винаги първа откликва на трусовете. Бих искал да видя ярки доказателства за тази хипотеза.

- Приемате ли постмодернизма в нашата, а и в световната поезия днес?

Приемам всичко в поезията, което носи печата на автентично вълнение и търсене на трудно изразим смисъл. Нерядко в това, което се нарича "постмодернизъм", изпъква по-скоро игровото начало, което е присъщо на всеки вид изкуство, но когато се превърне в самоцел, снижава изкуството до просто забавление или демонстрация на ловкост. Очаквам от поезията нещо повече от фокусничество.

Освен това в последно време новите поколения поети сякаш приеха, че за да пишеш стихове, не е нужно да знаеш нищо за стихосложението, за неговите правила и закони. Нахлуването на свободния стих в поезията като че ли даде на мнозина пълна свобода да бъбрят в текстове, които графично приличат на мерена реч, а не са, по почти същия начин, както бъбрят по мобилните си телефони. Свободният стих, ако ще е стих, не е аморфно излияние, а произведение на изкуството със своя вътрешна структура, която е още по-строга от тази на

строфическата поезия. Инак мястото на подобни съчинения е в лични дневници и приятелски албуми и тяхното публикуване е безпредметно.

- Какво мислите за изкуството на превода?

Сред многото видове превод ме интересува преди всичко онзи, с който най-много съм се занимавал и над който няма как да не съм размишлявал – превода на поезия. Известен е приписваният на един голям американски поет каламбур, че поезията е онова, което се изгубва при превода. Ако се съгласим с такова заключение, цялата нелека работа на поколения преводачи на поезия се обезсмисля.

Но в историята на този превод има такива шедьоври, че не бихме могли да ги отхвърлим с лека ръка. Различията между езиците и културите, между поетичните традиции и системи наистина правят превеждането на едно стихотворение в неговата пълнота почти невъзможно.

И все пак съществуват преводи, които се доближават до този идеал. Те не робуват на буквата на оригинала, но успяват, макар и с по-различни средства, да предадат неговия тон и неговото внушение.

Добрият превод е този, който намира начин да остане верен на творбата, от която тръгва, а същевременно да звучи като самостоятелно произведение, което приемният език няма да отхвърли като чуждо тяло.

Преводачът следователно трябва да има чувството за пълна творческа свобода, но никога да не забравя, че неговата задача е не да създава, а да пресъздава.

- А какво бихте споделили за първите си преводи?

Така се случи, че те бяха стихотворения на английски поети от епохата на Ренесанса – кръга, на който щеше да бъде посветена почти цялата ми преводаческа работа през следващите години. Тези преводи ми бяха поръчани за една антология още когато бях студент. Работих върху тях с голяма радост и с възторг откривах, че могат да се превърнат в живи български стихотворения. Много скоро след това дойде и предложението да преведа от средноанглийски език голямата поетична книга на Джефри Чосър „Кентърбърийски разкази“. За мен това беше истински празник. Две години ден подир ден живях с магията на Чосъровото слово, способно без всякакво усилие, без поза и изкуствен патос да претворява всичко, до което се докосне, в поезия. Тази магия не е престанала да ме удивлява и до днес.

- И кога решихте да преподавате и превеждате?

Веднага след завършването на следването си през 1966 г. станах аспирант по английска средновековна и ренесансова литература под ръководството на световноизвестния шекспировед проф. Марко Минков и скоро започнах да водя семинарните упражнения по тази дисциплина, по която той четеше лекционния курс. Работата със студентите, които бяха почти на моята възраст, ми харесваше. Опитвах се да им внуша своето възхищение от големите поети на онази бляскава епоха – преди всичко Шекспир, Марлоу, Спенсър, Джон Дън, а и да ги науча да разпознават средствата, с които те постигат въздействието си. И тъй, някак без да забележа, питомците ми станаха връстници на децата ми, а я виж, скоро вече биха могли да ми бъдат и внуци. Най-голямата награда за мен като преподавател е срещата с някогашни мои студенти, които с удоволствие и благодарност си спомнят за нашите занятия.

Внимателното разчитане на ренесансовите поетични текстове в час ме подбуждаше и да ги обсъждам в литературно-критически статии и студии, публикувани у нас и в чужбина, а и да ги превеждам на български език. Преподаване, изследователска дейност и превод преливаха естествено едно в друго и взаимно се захранваха с идеи и с ентусиазъм. Така минаха повече от четири десетилетия – цял един живот!

Но с каквото и да съм се занимавал, личното ми творчество, по-специално поезията, винаги е била преди и над всичко

друго. От нея е започнал пътят ми към литературата. Тя и досега е в центъра на живота ми. А с нея – и родният език. Неведнъж съм имал възможност да остана за продължително време или дори за постоянно в чужбина – на работа в първокласни университети и в Англия, и в САЩ, и в Индия, и в други англоезични страни. Отказвал съм и най-примамливите предложения, защото съм чувствал, че мястото ми е там, където живее българският език.

- Специализирахте в Англия. Какво ви даде това?

Във все още новия тогава Съсекски университет изкарах през 1967-68 г. част от аспирантурата си. Работех под ръководството на д-р Антъни Нътал, впоследствие професор в Оксфордския университет, утвърдил се като един от най-изявените британски специалисти по творчеството на Шекспир и литературата на Ренесанса. За мен това беше неоценим шанс да използвам всекидневно мрежата на английските академични библиотеки, да вляза в международната колегия на изследователите на ренесансовата поезия, да пиша докторската си дисертация в режим на постоянни консултации със специалисти в самия център на англицистиката. Не на последно място беше от голямо значение за бъдещата ми преподавателска кариера и потапянето ми в живия, съвременен английски език, във всекидневния живот на Англия.

- Наследихте катедрата на професор Марко Минков. Споделете нещо за него?

За мен професор Минков беше и си остава пример за пълна и безрезервна отдаденост на високо професионалната си работа независимо от всички трудности и пречки. Пример за безкомпромисност в служенето на онова, в което вярваш. Пример за ерудираност и за проникновение. Пример за уважение към словото, за пределна пестеливост и смисленост на изразяването.

Пример най-сетне за честност и достойнство. Имах огромен късмет, че такава изключителна личност поведе първите ми стъпки в академичната кариера и стана моя пътеводна звезда. Трудно мога да изразя благодарността си за този шанс. Професор Минков е почти толкова важен за моето формиране, колкото са и родителите ми, а и досегът с най-големите световни поети.

- Над 40 години преподавахте в Софийския университет. Междувременно активно превеждахте, писахте. Стигаше ли ви времето?

И стигаше, и не. Знаменитият поет и преводач Самуил Маршак беше писал: „Помни же, что путь у нас короче/ тех путей что намечает взгляд“. Много остава несвършено, но което съм успял да направя, нямаше да бъде същото без тази разностранност на заниманията ми.

- Кои от преводите си обичате най-много? Какво ви даде преводът? Не ви ли отне нещо?

Особен сантимент имам към „Кентърбърийските разкази“, може би защото това беше първият ми голям поетичен превод, но и поради привързаността ми към този невероятен поет. Разбира се, по-близки от всичко останало са ми и четирите велики трагедии на Шекспир (които издадох през 2012, а после в двуезичен четиритомник през 2016 г. в „Изток-Запад“), а и лириката на Дилън Томас (първоначално издадена от „Народна култура“ през 1992 г. под заглавието „И смъртта ще остане без царство“, а през 2018 г. – от „Жанет 45“ в разширения си и преработен вариант „Дордето слънцето се пръсне“). При тези автори съм почувствал най-силно творческата природа на превода. Не бива да изпускам и безсмъртните поеми на Милтън. Но ако продължа, вероятно ще изброя още немалко имена. Да спрем дотук. Питате какво ми е дал и какво ми е отнел преводът. Преводът ми даде изключителната възможност да общувам с титани на поетичното слово и да се опитвам да извисявам своя далеч по-малък ръст до техния. Това няма как по някакъв начин да не се е отразило и на личната ми поезия. Разбира се, не по пътя на подражанието. Преводът – и то в голям мащаб – ми отне правото да бъда посрещан преди всичко

като *поет*. Без допълнителни квалификации. Нищо, така да бъде. Лиши ме – чрез неизбежното съизмерване с великите, до които ме докосна – и от илюзията на самообълщението. Званието *поет* за мен си остана безкрайно високо, достижимо за малцина от многото стихотворци..

- Преведохте „Хамлет“ и това се оказа най-доброто му пресътворяване на български. Как работихте, споделете нещо.

Моят превод на „Хамлет“ излезе за пръв път през 2006 г. Но сега си давам сметка, че е бил подхванат четирийсет години по-рано. Разбира се, основната работа е извършена след 2000 г. Ако някой си даде труд да сравни това първо издание с последвалите три, ще види колко сериозно съм продължил да работя по текста за всяко от тях. Мисля, че приближаването към Шекспир е безкраен процес.

Не случайно големите му драми са превеждани отново и отново през последния близо век и половина.

Моята претенция (дай боже да е основателна) е, че за четири десетилетия преподавателска и изследователска работа на детайлно вчитане в Шекспировите текстове, а и в специализираните научни коментари по тях, съм имал възможност да вникна подълбоко от досегашните преводачи в характерностите на тези текстове. Целта ми при превода на великите трагедии беше да открои смисловата гъстота и драматичната ритмика, които отличават върховия период на Шекспировото творчество от всичко останало и го сродяват с поетиката на нововъзникналата Метафизическа школа. Бях убеден, че е безсмислено да робувам на утвърждавани с десетилетия местни навици в прочита на Шекспир и че съм длъжен да поема риска на конфронтиране с тези навици, за да се проясни нашето познание за шедьоврите на английския Ренесанс, като се освободи от наносите на традиции-посредници. Знам, че подобна промяна няма да е нито лесна, нито внезапна, но пътят е този.

- Наскоро преведохте „лебедовата песен“ на Джон Милтън, драмата в стихове „Самсон агонистът“. Преди четири десетилетия ни представихте „Изгубеният рай“ на Милтън. С какво ви привлече този далечен и труден за превод автор?

Милтън се слави като един от най-големите английски поети, но дори англичаните признават, че им е необходима специална подготовка, за да го разбират. Езикът му е силно латинизиран и синтактично усложнен, за да придобие особената си, ритуална, библейска тържественост. Поемата се отличава с характерна митична образност, алюзиите към древни и съвременни паметници на европейската духовна култура са чести и нелесни за разчитане. Музиката на Милтъновия стих е неподражаема. Всичко това беше за мен примамливо предизвикателство, когато реших да се заема с „Изгубеният рай“. Никоя нация не може да смята себе си за цивилизована, ако не е препяла тази велика поема на своя език, така както би била недоразвита, ако не се е докоснала до епосите на Омир, до Божествената комедия и до Библията. Радвам се, че успях да преведа на български и последната голяма творба на Милтън, "Самсон агонистът", която излезе от печат преди месеци. Това е творбата, която по художествената си стойност стои най-близо до „Изгубеният рай“.

- Какво е отношението ви към литературната критика?

Коя литературна критика – съществуващата или имагинерната?

Добрата, професионалната критика е необходима за подреждането на ценностите в текущия литературен процес и за ориентирането на читателя - като антидот срещу потъването на културата в пошлостта. Сегашният период у нас е белязан от фактическата липса на литературна критика. А Далчев казваше, че тъкмо тя е мерило за зрелостта на една нация.

- Какво четете и препрочитате?

За развлечение чета съвременна английска и американска литература. Следя

внимателно и новите български писатели и поети. Опитвам се да меря и чуждото, и нашето с един аршин. Ще ми се постепенно мярката да се уеднакви.

- Каква музика слушате? Кои автори обичате? (Вашата сестра, Олга Шурбанова, е известен музиковед.)

Вкъщи слушаме почти всекидневно симфонична и оперна музика. Прехласвам се от титаничните композиции на Бах. Особено ми допада музиката на Рахманинов. Борис Христов в ролята на крал Филип е ненадминатият връх на това изкуство. Колкото и пъти да го чуя, предавам се изцяло във властта на този невероятен артистизъм. Обичам да слушам барокови пиеси. Класическият джаз никога няма да загуби очарованието си за мен. Не бих се осмелил да възпроизведа пред хора и най-простата мелодия, но истинската музика винаги намира отклик дълбоко в мен и дълго продължава да звучи там.

- За какво мечтаете - проекти, планове?

Мечтая за спокойствие, но не за глухота и бездействие. На моята възраст би било смехотворно да имам дългосрочни проекти и планове. Но белият лист ще бъде и до края пред мен. За да ме подсеща, че съм жив...

Материала подготви и представи Огнян Стамболиев

Интервюто се публикува по повод наградата на Съюза на журналистите в България за ярко постижение в преводното изкуство за превода на проф. Александър Шурбанов на поемата „Инок Ардън“ от Алфред Тенисън, изд. Лист, София, 2024 с помощта на Министерство на културата – ***бел. ред.***

КРЪСТАН ДЯНКОВ

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ РАЗГОВАРЯ С КРЪСТАН ДЯНКОВ: НАШИЯТ ЕЗИК Е СИЛЕН И БОГАТ...

Разговор на Огнян Стамболиев с незабравимия наш преводач Кръстан Дянков, проведен през май 1989 г.

10.11.1933 – 05.03.1999

ЗА КРЪСТАН ДЯНКОВ

На Кръстан Дянков (1933–1999) дължим познанството си с големите образци на американската литература на XX век. Чрез неговите преводи ние се срещнахме със: Стайнбек, Колдуел, Ъпдайк, Чийвър, Сароян, Сандбърг, Фокнър. И това не бяха просто преводи, а претворяване. Владееше не само английския американски, но и българския език виртуозно. Беше ненадминат майстор в това свръх трудно и невинаги благодарно изкуство. Написа и много сериозни преводи към различни издания, работи за издателство „Народна култура“, за „Панорама“, Съвременник“ и редица други литературни издания. Беше не само преводач, но и литературовед и културолог, който се грижеше за чистотата и богатството на съвременния български книжовен език.

И без да бъде преподавател, учеше безкористно и всеотдайно младите си колеги.

През 2007 година Фондацията „Елизабет Костова“ учреди национална награда „Кръстан Дянков“ за художествен превод от английски език.

ИНТЕРВЮ:

Уважаеми Кръстан Дянков, позволете ми да започнем с този въпрос: Как се насочихте към изкуството на превода? Случайно или съзнателно? Имаше ли някакъв конкретен повод?

Сред Вашето поколение преводачи, Вие сте сред първите, които се насочиха към английския език и по-специално към американската художествена проза. В първите две десетилетия след войната тя беше сравнително непозната, слабо представена, за разлика от френската или английската. И защо именно към американската?

Към превода се насочих отначало съвсем любителски. Бях още гимназист, когато ми попадна една брошурка, кратко жизнеописание на Блез Паскал, който по това време беше мой любимец в областта на физиката. Заех се да я преведа от английски, за да я прочетат съучениците ми. Усещането, че текстът ми се „подчини“, ми достави особена радост и по-късно, вече като студент, реших да превърна това любителско задоволство в професионално. Когато бях ученик, на мода беше немският. Навсякъде в България можеше да се намери едно немско списание, казваше се „Сигнал“. Беше богато илюстровано и се различаваше от българските тогава. Не обичах немците, които бяха завладели половин Европа. Като реакция срещу тях, се обърнах към английския и към американската култура и литература. След това учих в университета.

Като студент започнах да се занимавам по-сериозно с езика на Шекспир и Байрон. Четях американски писатели. Първоначално преведох няколко разказа на Ърскин Колдуел, който беше и тема на дипломната ми работа. Три от тях бяха публикувани в първия брой на възроденото списание „Пламък“ през 1957 г. Зарът ми беше хвърлен.

Какво Ви дава и какво Ви отнема преводът? Мнозина колеги споделят, че преводът общо взето е неблагодарно изкуство… Освен, че у нас е зле платено…

Даде ми неизброими познания в безброй области: литература, история, обществени науки, фолклор, религия, но като че ли най-важното беше задълбоченото опознаване на нашия собствен език, нещо, което дори оригиналното литературно творчество не може да предложи. Амбицията за сътворяване на художествено, индивидуално писане, като че ли винаги ми е била чужда – стигало ми е това, че познанството с чуждата литература ми е предоставяло възможността да се изпробвам в литературоведската работа. А ми отне завинаги заблудата, че има непреводими текстове. Не, противно на това широко разпространено мнение, непреводими текстове няма!

Още нещо бих искал да подчертая: българският език съвсем не е беден и неразвит, както твърдят някои. Той е много по-силен и по-богат, отколкото сме склонни да вярваме. И не бива да го подценяваме, да казваме, че е беден… Бедни могат да бъдат само нашите познания…

Да, господин Дянков, това трябва да се знае от всички. Нашият стар и богат език, както и нашата древна култура, заслужават повече уважение и любов. Да не забравяме, че около 40 процента от лексикалния състав на прекрасния руски език, езика на Пушкин и Толстой, е наследен от старобългарския… И ние трябва да се гордеем с това.

Да, прав сте напълно. И съвсем не е редно да се казва „старославянски“, както, все още, е широко разпространен този неточен, измислен термин. Какво значи това „старославянски“, след като става дума за стария български език. А това „старославянски“ е нелогично. Нима в него влизат всички славянски езици: полски, чешки, словашки…

Мислите ли, че един професионален преводач на художествена литература може да работи с няколко езика и във всички жанрове?

Мисля, но не съм убеден, че успехът му за всеки език и жанр може да бъде равностоен. За всекиго има един и само един език, в чиито дълбини (а най-вече в съответната национална култура) той ще проникне най-добре. А за това е нужно доста време и сили, много труд, всеотдайност.

Истинският превод не може да се прави между другото. Преводът е пресътворяване, а отговорността да си пресътворител е огромна. Това не като да си пишеш свои работи, а да представиш на достойно ниво големите автори.

Споделяте ли своя опит с младите? Вие сте сред най-популярните и уважавани преводачи у нас.

Напоследък все повече. По едно време дори мислех да се откажа от активен превод (макар едното да не пречи на другото) и да дам натрупания си опит на онова поколение преводачи, които ще трябва един ден да ни сменят – надали ще се намери по-благодарна работа.

Само че разбрах, предаването на опита не става с откъсване от професията, а тъкмо наопаки – с постоянно поддържане на наличната квалификация, дори може би и тук примерът е най-доброто обучение.

Разбира се, младите по закон обичат сами да се сдобиват с необходимото, но усъвършенстването всякога става, когато следваш някакви образци. Помня колко трудно ни беше преди години, нямаше оформена българска школа за превода и всичко трябваше да налучкваме с много усилия. Сега младите могат да си спестят това. Бих казал, че вече имаме силна преводаческа школа, отлични познавачи и пресътворители на голямата световна литература.

Вашите по-конкретни препоръки за начинаещите преводачи?

Те произтичат от казаното дотук. Преди всичко убеденост, че професионалният избор не е плод на прищявка, а вътрешно усещане за необходимост, отдаденост на литературата, най-вече неотклонното желание да направиш достояние на другите онова хубаво, което си прочел на един чужд език. След първоначалното лутане (исторически период, течение, представители, стил и др.) трябва да намериш себе си съобразно своя личен вкус.

Един текст не бива в никакъв случай да ти бъде чужд, още по-зле, ако ти е противен. Трябва да усещаш себе си в автора и автора в себе си – инак тъй необходимото покриване на автора с преводача никога не би се получило. Последно (разбира се, за този разговор), но по мое мнение най-важното – безпределна преданост към българския език. Само той (и нищо друго!) е ковкият метал в ковачницата на преводача.

С какво ви привлече работата над Вашия любим Уилям Фокнър? Посветихте му толкова време и сили досега… Написахте и чудесни предговори, истински студии към неговите издания у нас…

Та той е най-големият епик на съвременната американска литература, една малка „енциклопедия американа“. От него съм научил повече, отколкото от всички други книги за Америка. И не само това.

Фокнър е непомръкващият пример, без който нямаше да има нито О’ Конър, нито Тенеси Уилямс, нито Габриел Гарсия Маркес.

Да не говорим какво велико предизвикателство е той за преводача.

Какво изпитание, какво напрежение, изтощение на човешки умствени, та и физически ресурси и какво огромно удовлетворение накрая. С прозата му не можеш да свикнеш, не можеш я „научи“.

Бих казал, че Уйлям Фокнър е велик. Той вечно ни изненадва, смайва, плаши и респектира, бяга от тебе, връща се, спотайва се, чезне и наново се възземa – огромен, непроницаем, вездесъщ…

Русе, май 1989

Материала подготви и представи Огнян Стамболиев

ГЕОРГИ КОНСТАНТИНОВ

ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ С ПОЕТА ГЕОРГИ КОНСТАНТИНОВ: МОИТЕ ЧИТАТЕЛИ СА НАЙ-ТОЧНАТА МЯРКА

ЗА ГЕОРГИ КОНСТАНТИНОВ

Георги Константинов е един от най значимите и обичани съвременни поети.

Автор е на повече от 30 стихосбирки, познати и обичани на няколко поколения читатели. Много от неговите стихотворения са станали популярни песни: „Предутрин“, „Неграмотно сърце“, „Обичам те дотук“, „Миг като вечност“ и др. Има написани и книги с хумористична проза за деца, между които е и романът „Туфо Рижия пират“, добре известен у нас и преведен на повече от десет европейски езика.

Роден е преди 80 години през 1943 г. /20 декември/ в Плевен. Завършил е българска филология в Софийския университет „Климент Охридски“. Като народен представител в 47-то Велико Народно събрание е един от подписалите сегашната Конституция на Република България. Бил е също заместник-министър на културата /1994 г./. Някогашен главен редактор на списание „Родна реч“, а сега – дългогодишен издател и главен редактор на списание „Пламък“. Носител на национални и международни литературни награди. Почетен гражданин на София и на родния си град Плевен. За деня на Будителите е отличен със „Златен век“ на МК.

ИНТЕРВЮ

Уважаеми господин Константинов, тази година е юбилейна за Вас*. Още не е стигнала края си, но все пак, с какво ще я запомните?

…Все още не ми се вярва, че съм направил осемдесет обиколки около слънцето. Творчески погледнато – почти всяка изминала година от съзнателния ми живот е завършвала с малко литературно събитие: с издаване на книга. Преди всичко – книга със стихове. Навярно така съм устроен – светлинката на вдъхновението почти никога не е гаснала в мен, от юношеските години до сега. Още древните мъдреци са подсказали, че има хора на перото, които имат небесната възможност да следват принципа „Нито ден без черта“. Не бих казал, че съм спазвал тази мъдрост винаги, но не съм пренебрегвал миговете на творчество. Чувал съм, че някои автори са толкова взискателни към себе си, че кажи-речи нищо не пишат от години.

Очевидно не съм като тях. Просто мисля, че писателят е нужен на света, за да пише. И не да сътворява на всяка цена филологически игрословици, а да пише за неща които вълнуват и него, и близките му хора, и света. И ето – сега се виждам като автор на повече от 60 книги, а над половината от тях са стихосбирки. Навярно доста читатели помнят такива мои книги с поезия като „Неграмотно сърце“, „Обичам те дотук“, „Роднина на дъжда“, „Миг като вечност“, „Неделен човек“ „Вечерни слънчогледи“ и много други.

Не са малко и прозаическите ми „отклонения“: книги с есеистика и публицистика, с кратки документални новели и др. Знаете и за моите хумористични книги с проза за деца: романа „Туфо рижия пират“ /преведен на десетина европейски езика/, „Папагалчето Браво“, „Магаре с крила“, „Приказки за слончето Румпи- румп“ и др.

Известно е също така, че и редица мои стихотворения /повече от двеста!/ бяха превърнати от вдъхновени композитори на популярни песни: „Предутрин“, „Неграмотно сърце“, „Обичам те дотук“, „Миг като вечност“, „Древноримски гадател“,

„Стъпки, стъпки сред безброя…“, „Българският тъпан“ и немалко други…

Откъде идва това Ваше, бих казал, „нестихващо вдъхновение“? Може би и от любовта Ви към Вашите читатели?

Ще призная, че до голяма степен тази моя творческа постоянност, това „нестихващо“ общуване с вдъхновението, в немалка степен се дължи и на радушното внимание /наричате го любов, дано е така!/ на читателите от няколко вече поколения.

Убеден съм, че читателското внимание засилва и обогатява духовното самочувствие, творческата мотивация. Благодаря на всички читатели, които протягат ръка към моите книги – чувствам ги не само приятели, но и донякъде съавтори на творбите ми: те по своему развиват и обогатяват моите поетически видения във своя вътрешен свят!

Без съмнение, Вие сте сред най-четените и обичани български поети в цялата история на нашата поезия… А това, при нас, българите, е просто рядкост…

По-добре да избегнем елитната думичка „най“.

Възприеман съм бил различно в различни времена – и като голям, и като не толкова важен творец – но моето искрено мнение за мен самия, е че се чувствам необходим поет за мнозина. Нито ден от своя творчески живот не съм се чувствал самотен – усещам почти винаги върху себе си внимателния и съчувстващ поглед на своите читатели. Знам, че те много често мислят за мен и може би споделят моите емоционални размишления. Пък и аз никога не съм се опитвал да ги излъжа или надхитря, да се направя на по-важен от тях… И пак те, моите читатели, са в края на краищата най-точната мярка – дали съм успял в една или друга творба. Наричате това любов, сигурно е любов. Но тя не обвързва, не диктува вкусове, теми и правила, а само допълнително вдъхновява.

Кога, всъщност, прописахте? Спомняте ли си за какво бяха първите ти стихове? Още като дете, нали?! Вие, без съмнение, сте роден поет, каквито все по-рядко срещаме днес.

Напоследък ми се случва често да разказвам за своето творческо начало. Едва ли ще учудя някого, ако кажа, че на шестнадесетгодишна възраст написах стихове, познати и днес. Някои от тях влязоха в дебютната ми стихосбирка „Една усмивка ми е столица“ /1967 г./. Първите ми поетически творби се появиха в ученическия циклостилен вестник на плевенската „мъжка“ гимназия. Вестника, носещ име „Средношколски зов“ го издавахме ние, няколко съученика с литературни интереси, без учителски или друг надзор. Излизаше в немалък – 500 бройки – месечен тираж. В този няколко страничен вестник, приличащ повече на тънко списание, имаше поезия, разказчета, хумор, ученически дописки. Почти целия тираж продавахме успешно в гимназията – така събирахме пари за хартията, необходима за следващия брой…

После моите юношески стихотворения започнаха да намират място в националното ученическо списание „Родна реч“. Там стиховете ми излизаха почти през брой; станах и носител на годишна награда за поезия. А първата ми стихосбирка „Една усмивка ми е столица“ се появи, когато още бях студент, последен курс. Тя събуди доста противоречиви мнения в литературния печат. След ред критически спорове, надделяха положителните отзиви за нея. Скоро след това – макар издал само една тънка книга – бях приет за член на Писателския съюз. Тогава бях на 24 години…

Чувствате ли се свързан с родния Плевен? Оттам ли са родови Вашите корени?

Да, чувствам се дълбоко свързан с моя роден град Плевен. Имах истинско „босоного“ и палаво детство, свързано с моя работнически краен квартал, с близките хълмове и рекички, с лозята и житата наоколо, с играта на футбол в просторния двор на кварталното училище „Васил Левски“, с десетките прочетени книги /понякога тайно/ от богатата бащина библиотека, с първите творчески вълнения в читалищния литературен кръжок „Цветан Спасов“. Роднят ми Плевен, със своите зелени

улици, със своите трудолюбиви и отзивчиви хора, градът, оставил името си в историята с една епична битка, предизвестила свободата ни, е моята постоянна мярка с която съм измервал после всичко видяно по света.

А като начинаещ поет, имахте ли любими образци?

В живота си, особено в млади години, съм изчел цял вагон книги, между които и много книги с поезия, но не бих могъл да изредя всички творчески имена, които са ме удивлявали и духовно обогатявали. Обичам пиесите на Шекспир, баладите на Франсоа Вийон, много ме е замислял гръцкият поет Константинос Кавафис, харесвам парижките лирици Аполинер и Елюар, вълнували са ме руските поети Лермонтов, Пушкин, Александър Блок, Пастернак, Евтушенко…

А за българските поети – от Ботев и Вазов, Яворов и Дебелянов, Смирненски, Гео Милев, Разцветников и Вапцаров до Ханчев, Валери Петров, Геров, Радой Ралин, Христо Фотев и ред още – мога да говоря като за поетическа плеяда, която винаги е светела над мен..

Кои от книгите си ценните най-високо?

Том с избрани творби „Лирика“ /2009/, „Туфо рижия пират“ – хумористичен роман за деца, последно издание – 2021 г., „Миг като вечност“ – сто стихотворения за любовта /2019/

А кои от българските поети обичате и досега?

Ботев, Дебелянов, Гео Милев, Смирненски, Веселин Ханчев, Валери Петров, Христо Фотев. ….

А някои световни имена?

Шекспир, Франсоа Вийон, Лермонтов, Кавафис, Сен Джон Перс, Шимборска…

Дълго време, преди „Пламък“, Вие водихте прекрасното /и вече не излизащо /младежко литературно списание „Родна реч“. Тогава открихте и поощрихте ред млади таланти. Посочете сега някои от тези Ваши открития?

Това беше едно необикновено талантливо младо ято на 70-те години на миналия век. В себе си го наричам „поколението на Петя Дубарова“. Имах щастливата възможност да посрещам и публикувам първите творби на: Петя Дубарова, Здравка Евтимова, Бойко Ламбовски, Румен Денев, Деян Енев, Цанко Лалев, Мирела Иванова, Милена Лилова, Златомир Златанов, Васко Попов, Николай Дойнов, Анжела Димчева, Нина Бобчева /Ненчева/ и много, много още. Както виждате – повечето от тях днес са в предните редици на нашия днешен литературен живот. А творбите на Петя Дубарева вече намират място в полето на класиката.

Критиката винаги Ви е признавала и уважавала, както и читателите. Какво мислите за критиката по принцип? Имаме ли днес големи критици както в далечното и в близкото минало?

Не съвсем точно е твърдението, че съм получавал само позитивни оценки от литературната критика. И първата, и втората от моите стихосбирки бяха твърде сериозно оспорвани от някои литературни критици: Кръстьо Куюмджиев, Стоян Илиев и др.

Не се възприемаха някои мои социални и исторически виждания /например стихотворението „Цар Ивайло“/, критикувани бяха по-абсурдни образи в интимните ми стихове. /Даже вестник „Стършел“ пусна иронична рецензия за стихотворението „Миг като вечност – „Как така: „Още преди да те срещна в живота си, тебе съм обичал“?/ Докато сега „Миг като вечност“ се счита за едно от най-популярните ми стихотворения. И хубава песен има по него… А някои мои сатирични творби, писани в 1986-та година, предизвикаха нещо като обществено брожение – особено по високите етажи на властта… Но в повечето случаи през годините имаше хора на перото, които наистина са посрещали с добри думи моите книги: Ефрем Каранфилов, Владимир Свинтила, Пантелей Зарев, Серафим Северняк, поетите Камен Зидаров, Радой Ралин, Дора Габе, Георги Джагаров, Никола Инджов и още други.

Мисля, че макар и ограничавана от определени рамки, тогавашната литературна критика, в най-добрите свои изяви, успяваше да посочи по-яркото, по-перспективното сред новоизлезлите книги. Докато

днес, когато подобни ограничения са много по-малко, гласът на актуалната литературна критика е доста позаглъхнал. Освен че рядко оказва навременна подкрепа на новите талантливи изяви, често пъти страда от котерийност и лични пристрастия.

От десетилетия се грижите за най-ценното българско литературно списание, „Пламък“, създадено от Гео Милев. Работите почти без средства с един малък екип… Сега полагате големи усилия този „пламък“ да не загасне…

Да, пазим със шепите си „Пламък“ да не загасне… Повече от четвърт век списанието, създадено от Гео Милев, излиза по този начин – без постоянна финансова подкрепа, без внимание и грижа от страна на различните творчески институции. Едва напоследък усещаме по-чувствителната помощ на Министерството на културата. Не зная колко време тя ще продължи…

Понякога чувам учудени възклицания, че списанието все още излиза на бял свят.

А списание „Пламък“ от години е трибуна и на писателите, и на преводачите, и на художниците; неведнъж е изразявало творческо отношение и към други изкуства. Заедно с това „Пламък“ е една от малкото трибуни, отделяща просторно място за младата творческа вълна. Имаме и такава специална рубрика: „Внезапното поколение“. Гео Милев ни е оставил списание, което изпълнява и му предстои да изпълнява дълготрайна водеща роля в духовния ни живот. Но така или иначе – списание „Пламък“ още съществува, продължава да бъде в културата ни широко отворен прозорец към родната и световните литератури. И читателите вече са разбрали от тазгодишните ни пред юбилейни броеве: само след няколко месеца списание „Пламък“ ще отбележи своята 100-годишнина! Наистина изключително творческо събитие. Готвим се да го посрещнем по най-достойния начин.

Стана дума за великия Гео Милев. В есенния брой на „Пламък“ от 2023 г. Вие ни връщате към Гео Милев, тази уникална личност, когото повечето от нас познават едва ли не само с поемата „Септември“, а той е бил още критик, преводач, режисьор, сценограф, освен голям поет. Познаваме ли и ценим ли достатъчно, според Вас, Гео, а и не само него? Нямаме ли някаква едностранчива представа за ред велики българи?

Да, Гео Милев, създателят на списание „Пламък“, е не само голям поет, оставил ни гениалната поема „Септември“ – публикувана, за първи път в „Пламък“ в брой 7-8 от 1924 г. Даровит художник, неуморим преводач на поезия и драматургия /владеел е писмено и говоримо десетина езика/, театрален режисьор – известни са неговите постановки на „Едип цар“ в Стара Загора и „Мъртвешки танц“ на Стриндберг в София; обичал е музиката, писал е ерудирани статии даже за архитектурата. Написва докторска дисертация, съставя немско-български речник и какво ли не още. Основава и редактира две знаменити списания – „Везни“ и „Пламък“. Списание „Пламък“ и публикуваната в него поема „Септември“ са главна причина за смъртта /бих прибавил – и безсмъртието/ на големия български и европейски поет. Стогодишният юбилей на списание „Пламък“ е прекрасен повод да извисим още повече неговия гениален творчески образ. И да напомним още веднъж в забързаното ни практично време, че такива високи духовни върхове като Гео Милев са най-скъпото ни национално достояние…

Уважаеми Георги Константинов, благодаря Ви за този интересен разговор. Желая Ви успех, здраве и вдъхновение. Всъщност, последното никога не Ви е липсвало!

НЯКОИ КНИГИ НА ГЕОРГИ КОНСТАНТИНОВ

*

Интервюто е осъществено по повод 80-годишния юбилей на Георги Константинов /20.12.2023 г./ и е представено за публикация в сп. „Картини с думи и багри“ от Огнян Стамболиев; публикуваме го повод рождения ден на поета – 20 декември – бел. ред.

Материала подготви и представи Огнян Стамболиев

РЕПОРТАЖИ

ЛЮБОВТА Е МЪДРОСТ

Среща – рецитал на Български хайку съюз по случай празника на София

Галерия „Сердика“.

В забързаното си ежедневие рядко спираме, за да обърнем внимание на красотата и неповторимостта на елементите на градския пейзаж.

Това се случва и с много от символите на красивата ни столица. Най-вероятно стотици хора преминават ежедневно покрай тях, но притиснати от ангажиментите си, така и не отделят необходимото време, за да се възхитят на оригиналната архитектура и естетика, на историята им, на ролята им като културни артефакти.

По случай празника на София Българският хайку съюз за поредна година поздрави гражданите и гостите на столицата със стихове, посветени на емблематични места в архитектурно-историческото пространство, културните и природни ареали на града – онези знакови пространства, които изграждат ритъма на туптящото сърце на София: стари църкви и римски руини, носители на духовното наследство и символ на религиозна толерантност през вековете; красиви сгради и площади – илюстриращи богатството на архитектурните стилове; университети, музеи, библиотеки, читалища и книжарници – съставляващи духовното ядро на нашия град; паметници и паметни плочи, увековечили ярки личности и важни събития от историята ни; открити и закрити пазари – центрове на оживена търговия, кръстопът на култури, място за срещи и разговори, а понастоящем и атрактивна туристическа дестинация; минерални бани и чешми – безценното термално наследство, което получихме от миналото, искаме да използваме в настоящето и се борим да съхраним за бъдещето, както и елементи от съвременния урбанистичен пейзаж – крайни квартали, протести,

митинги, градски транспорт, мостове, подлези, графити, паркове, молове и др. Мотото на рецитала тази година бе „Любовта е мъдрост“, а целта да се изгради своеобразен поетичен мост от миналото към настоящето и бъдещето на София през призмата на личните преживявания и съвременната хайку поезия.

Специален гост на събитието беше проф. Златка Тименова от Португалия, която представи последните си две поетични книги, едната от които „Вълна след вълна“ е написана съвместно с Александра Ивойлова. Стиховете, които прочете, показаха, че тя продължава да пази в сърцето си София. Александър Дъбнишки представи новата си поетична книга „Завръщането на думите“ и прочете ренсаку от нея. Актрисата Мая Кисьова пресъздаде атмосферата в краен квартал на столицата със своя кратък хайку цикъл „Мигове“.

Благодарим за гостоприемството на галерия „Сердика“ и Клара Маринова, нашият любезен домакин, както и на всички гости, които присъстваха на срещата!

Зорница Харизанова

*

Мостът на влюбените
бял гълъб прелита
над възрастна двойка

часове в захлас
пред разкопките на Сердика
закъснявам за среща

Алея на книгата
тръгва си с последния посетител
първокласникът

авто-ретро парад
бездомник сочи
Чайка в тълпата

Диляна Георгиева

*

софийско утро
надеждите ни възкръсват
с песните на храмовите камбани

първи учебен ден
косата ми отново
сплетена на плитки

нови хоризонти –
скейтбордисти летят
край паметника на Съветската армия

антиправителствен митинг
срещам на площада
първата си любов

прашинки в гърлото
в старите кашони на „Славейков“
романи от детството

Зорница Харизанова

*

бърза да каже „Здравей!“
звънчето
на старата книжарница

тишина в библиотеката
а от страниците
едва доловим шепот

„Гамбринос“
баба и дядо пак танцуват
сватбеното си танго

Петър Пламенов

*

Орлов мост
над арките му
никой не спира

лилави сенки
над гроба на Поета
люлека ми замириса

витрини
сред отразените тълпи
изящни манекени

Александра Ивойлова

*

централна гара
сърцето ми бие лудо
преди влакът да спре

между дни и нощи
жадуваме витошкия вятър
от планината

златни кубета
проблясват в мрачината
в храма – светлина

нежни лилии –
в приказното езеро
дворецът Врана

Стоянка Боянова

*

Art club museum
лятно слънцестоене
разлиства сенки

марш на гвардейци
на площада пикират
ята гълъби

древна Сердика
Декуманос Максимус
пробужда стъпки

каменна река
скрежни очертания
напомнят ангел

Минко Танев

*

в джобчето
на детската ми рокля
камъче от Черни връх

софийско утро
забързани хора
забравени усмивки

Виолета Солникова

паднало листче
на стълбите в метрото
опит за хайку

закуска „Софиянка“
съм опитвала
само в Бургас

великденска украса
в зоопарка
цъфтят сакурите

Станка Бонева

*

в мъглата – път
в локвата – безкрайност
в сърцето – крадец

Йонко Бонов

*

нощен парк
притихнали пейки
след смях на влюбени

усмихнат слепец
пее на минувачите
Нулев километър

опустяла улица
телефонната кабина
с отворена врата

Албена Тодорова

*

първо пристигане в София
куфарът ми е по-лек
от надеждата

първа разходка из София
в бара на художниците – есенни листа
и пияна моделка

първа нощ в София
от планината ухае на снежинки
в още празната стая

двайсет години в София
донякъде съм помъдряла
сърцето ми – тихо море

Венелина Петкова

*

Западен парк
вместо виенско колело
сапунени балони

снимки
на мама и татко
гара за двама с нов адрес

Витоша
тракийското светилище
с пейки на вериги

„Свети Спас“
над останките ѝ
банка

Весислава Савова

*

не старее София
оредяват само кестените
по Царя

в небето виси
кръстът на църквата –
мъгливо утро

руините на София
ту в сянка, ту в слънце
миналото

Людмила Христова

*

питат очите царски
на Самуила
где е царството

били Халите
пазар на бабите ни
сега верига Kaufland

улица „Леге“ –
рокли, шапки, шалове
мода Шантиклер

Красимира Казанджиева

*

приспива
уморените улици –
последен трамвай

наедряват капките
облаците къпят
прашна София

София с дъх
на мокри кестени
отминал дъжд

гълъб по Царя
разхожда сянката си –
празничен ден

Цонка Великова

Материала подготвиха:
Зорница Харизанова и Албена Тодорова

В ДОМ КАНЕТИ: „ПОЛИЛОГ. ПРЕВЪЗМОГВАНЕ НА НАСТОЯЩЕТО“

ПАВЛИНА ПЕТКОВА

Между 5 и 12 октомври в Русе се състоя осемнайстото издание на ежегодния Международен литературен фестивал в Русе, този път свързан със 120-годишнината от рождението и 30 – от смъртта на гениалния Нобелист, роден в Русе Елиас Канети, под наслов „Полилог. Превъзмогване на настоящето“.

В емблематичното алтернативно пространство на Дом Канети си дадоха среща изявени творци от България, Германия, Румъния, Полша.

Фестивалът се провежда под патронажа на Международно дружество „Елиас Канети“ (основен организатор) с председател проф. дфн Пенка Ангелова, и с финансовата подкрепа на отдел „Култура“ към Община Русе.

ФОТОДОКУМЕНТАЛНА ИЗЛОЖБА

Откриването на фестивалните дни беше ознаменувано от две събития. Първата част – фотодокументална изложба „Зад кулисите на френския шансон“, посветена на един от тримата братя Канети – Жак, композитор и продуцент-визионер, създател на парижкия театър „Трите магарета“, който с право е наречен „люпилня за таланти“. С подкрепата на Жак Канети израстват легенди като Серж Гензбур, Жорж Брасенс, Жак Брел, Борис Вийан, Серж Режиани, Шарл Трене…

Изложбата (с подкрепа на Френския институт) е дело на дъщерята на Жак – Франсоаз Канети. Филм-разговор за прочутия ѝ баща и бардовете, свързали кариерата си с неговото име, бе съпроводена с много музика.

ТВОРЧЕСКА ИЗЯВА НА АЛЕКСАНДРА ИВОЙЛОВА

Втората част на откриването бе поверена на творческите изяви на Александра Ивойлова: представяне на новата ѝ книга със стихове „Затваряне на кръга“, изд. „Огледало“ (книгата е представена в бр. 3/2025 на сп. „Картини с думи и багри“) и артизложба под наслов „Серии“.

Изложбата включва абстрактни композиции – асоциативни, изтегляци нишки на представи и настроения в различни посоки.

Премиерата на книгата бе водена от поетесата и журналистка Лилия Рачева.

Александра представи музикално-поетичен рецитал и отговори на въпроси на публиката, свързани с творческия процес. *„Посветила съм се на синкретизма – на няколко изкуства, които се допълват в творчеството ми“.*

На събитието присъстваха и представители на РОЕ „Шалом“ – Русе: Панайот Тотев, председател, и Диана Ганева, сътрудник.

На следващия ден Александра Ивойлова бе гост на Радио Русе.

СРЕЩИ С НОМИНИРАНИТЕ ЗА НАГРАДАТА „ЕЛИАС КАНЕТИ“

Акцент през фестивалните дни са литературните срещи с номинираните за наградата „Елиас Канети“ писатели – Иван Станков, Виолета Радкова, Красимир Димовски, Захари Карабашлиев. Другите номинирани са: Георги Господинов, Румен Бимбалов, Деян Енев.

Вече е известен и победителят – Захари Карабашлиев, за неговия роман „Рана“.

Началото на самия фестивал се свързва именно с учредяването през 2005 г. (100 години от рождението на Елиас Канети) на националната литературна награда на негово име. Две години по-късно е първото издание на този значим творчески форум, който за пореден път утвърждава Русе като основен културен център.

Фестивалът е призван да преодолява граници – географски, междукултурни, езикови, граници между идентичности, между изкуствата… Да дава път на иновативни идеи, да защитава свободата и демократичните ценности. Кани утвърдени творци от Западна, Източна, Югоизточна Европа и Дунавския регион. Създава духовно пространство, което свързва артисти и публика от една кръвна група.

През настоящата година се чества и 20-годишнината от създаването на Австрийската библиотека към Дружеството.

Текст и снимка: Павлина Петкова